

ISTINA OSLOBAĐA

ZBORNIK BISKUPA PAVLA ŽANIĆA

ISTINA OSLOBAĐA

ZBORNIK BISKUPA PAVLA ŽANIĆA

MOSTAR 1992

Biblioteka *Crkve na Kamenu* - Mostar - knjiga 30.

Pripremio: Tomo Vukšić
Korektura: Tomo Vukšić, Radoslav Zovko
Kompjutorska obrada: *Crkva na Kamenu*, Mostar
Pripremni odbor za proslavu zlatnomisničkog jubileja mons. Pavla Žanića: Ante Brajko, Luka Pavlović, Ante Luburić, Ante Komadina, Ante Pavlović, Ivan Vukšić, Željko Majić, Ivo Šutalo.
Izdavač: Biskupijski ordinarijat, Šetalište JNA 18, Mostar
Naklada: 750 primjeraka
Tisak: RO *Rade Bitanga*, Mostar

PREDGOVOR

Planirajući sadržaj kojim bi se obilježila proslava pedesete obljetnice misništva i dvadesete obljetnice biskupske službe biskupa Pavla Žanića, Pripremni odbor je zaključio da se tim povodom objavi i zbornik u kojem bi bio tiskan izbor iz dosad objavljenih Biskupovih radova.

Nakon mukotrpnog skupljanja tekstova, razasutih po raznim časopisima i novinama, Zbornik je, evo, mogao bit pripremljen; sadrži tekstove, a to je za prosudbu vrlo važno, koji su nastajali u velikim vremenskim razmacima i jedan neovisno o drugome.

Zbornik, kojega imate u rukama - kako je Pripremni odbor i zaključio - u svom II. dijelu sadrži izbor iz pisanih radova mons. Pavla Žanića. Ti tekstovi su ostali uglavnom u onom obliku u kojemu su prvotno i bili tiskani. Samo ponegdje se, iz tehničkih razloga, moralo dirati u naslove, a u nekim tekstovima morali su biti izostavljeni pojedini odlomci ili rečenice: to stoga da bi se, po mogućnosti, izbjeglo ponavljanje misli koje se već nalaze u jednome od drugih ovdje objavljenih članaka.

Zbornik se sastoji od dva dijela, a umjesto uobičajenog uvoda tiskan je dugi razgovor s gospodinom Biskupom.

U prvom dijelu Zbornika nalaze se pozdravi, predavanja, govori i propovijedi napisani i izrečeni na samoj proslavi jubileja 2. lipnja 1991. u Mostaru.

Drugi dio Zbornika započinje Slavljenikovom bibliografijom. Potom je, u devet sadržajnih cjelina, predstavljen izbor iz pisanog Biskupovog opusa: Crkva i svećeništvo, obitelj, božićne poruke, smrt-uskrs, mladima, okružnice, Gospina čast, propovijedanje, vjera i život. Iz svega toga čitatelj će moći steći uvid u naglašeno pastoralno zauzimanje za Crkvu i narod današnjeg mostarskog ordinarija i apostolskog upravitelja Trebinjske biskupije.

Svaka obljetnica ima svoje temelje i svoju prošlost. Uz podsjećanje na kulturni rad mons. Pavla Žanića, na korjene i razloge lipanjskog slavlja 1991. u Mostaru, Zbornik je istovremeno i podsjetnik na prošlo, i svjedok slavlja i pun dobrih želja za budućnost.

OD KAŠTELA DO MOSTARA

Preuzvišeni gospodine biskupe, kako se osjećate kao zlatomisnik? Ima se dojam da Vam je i zdravlje još uvijek zlatno.

Osjećam se zatečen, iznenađen. Sa samih 6 godina pošao sam u pučku školu a s 11 u sjemenišnu gimnaziju. Kad sam trebao bit zaređen za svećenika, nisam imao dovoljno godina pa sam dobio posebno dopuštenje od Svete stolice i s 23 godine postao svećenik a s 23 i pol župnik. Tako je to išlo redom te sam živio "prije vremena" pa me i zlatomisnički jubilej "iznenadio".

Osjećam se dobro. Hvala Bogu, ne smijem se tužiti. Kad sam 1929. godine pošao u gimnaziju, imao sam 27 kolega u razredu. Od svih tih kolega danas smo živi samo dvojica: kolega don Rade Terzić i ja. Drugi su pomrli, a jednoga su ubili partizani.

Biskup Nikola Prela je k nama došao tek u IV. razred gimnazije a u bogosloviji su s nama bili četvorica kolega iz dubrovačke biskupije i o. Lav Krivić. Svi oni ove godine također slave zlatomisničke jubileje.

I. RAST I ŠKOLOVANJE

Volio bih ovim razgovorom dodirnuti sva važnija razdoblja Vašega života. Biste li stoga mogli opisati vjersku i narodnu sredinu u kojoj ste rasli kao dijete?

Potječem iz hrvatske katoličke obitelji u kojoj se rodilo šestoro djece od kojih je jedno umrlo još u djetinjstvu. Danas nas je četvoro živih: dva brata i dvije sestre. U mom rodnom mjestu Kaštel Novom kod Trogira živi samo hrvatsko žiteljstvo ali, što je vrlo čudno, taj je narod bio podijeljen na Hrvate i "Jugoslavene". Živjeli su dobrano daleko jedni od drugih, a bili su katolici i jedni i drugi. "Jugoslaveni" su bili imućniji, jednako vjeri odani, crkvu su pohađali i darivali ali Karađorđevići su im bili duboko u srcu. Neki su na obiteljskim grobnicama i natpise pisali ćirilicom, djeci davali srpska imena. Događalo se da su pod žandarskim naletima i glave padale. Na izborima glasovi su obično dijeljeni pola i pola. Ta podjela traje manje-više i do danas a bilo je razdoblja kad se stranačka pripadnost i zaboravljala.

Župa je živjela tradicionalnom vjerom a župnik je bio don Đani Vuletin. Privrženost svijeta očitovala je se u svečanim blagdanima, crkvenim pjevanjem, bogatim inventarom crkvene odjeće, posuđa i namještaja. Pastoral je bio sasvim staromodan sve dok nisu došli, u ratu i kasnije, mlađi svećenici.

Kad sam ja otišao u sjemenište iz sela je bilo 12 živih svećenika i 10 sjemeništaraca. Nažalost, ja sam danas najmlađi, a živi su još jedan isusovac i jedan dominikanac. U međuvremenu nekoliko je mladića pokušalo postati svećenik ali nijedan nije ustrajao. U posljednjih nekoliko godina selo je dalo dva vrlo dobra mladomisnika koji su, međutim, djeca doseljenih roditelja. Razloge pada broja duhovnih zvanja vidim u naglom porastu materijalnog standarda, modernog života i turizma i, povrh svega, u velikom padu nataliteta.

Koju je ulogu u Vašem vjerskom i narodnom rastu zauzimala Vaša obitelj?

Naravno, imala je odlučujuću ulogu. U ono doba je autoritet roditelja bio velik, veoma velik. Tako su za mene, a to sam ponio baš iz svoje obitelji, bile vrhunske vrednote Bog i Hrvatska, lijepo moralno ponašanje, vjerska praksa, nedjeljna misa, popodnevna nedjeljna pobožnost. Svibanjsku pobožnost smo mi djeca pohađali u crkvi a obavljali smo je i u obitelji pred malim oltarićem s Gospinim kipom. Bio sam ministrant, u kući sam imao svoju "kapeličicu" sa svijećnjacima, kadionikom itd, sve minijaturno. U obitelji se je redovito molilo prije jela, a u nekim prilikama i krunica. Psovka i ružne riječi nisu se nikada čule u obitelji. Moja rodna kuća bila je udaljena od župne samo dva metra. Rastavljala nas je samo jedna uska ulica te nas je tako župnik uvijek vidio u kući.

U tom okružju postao sam ministrant i pjevač u crkvi. Iz iste obitelji i na sličan način se u mojoj starijoj sestri Jerki rodila odluka-zvanje da se neće udavati nego da će sa mnom ići na župu i pomagati mi kao svećeniku. Tako je i ona ove godine navršila 50 godina svoga "zvanja".

Prema podacima kojima raspolažem, Vi ste uvijek bili izvrstan učenik i student. Šta Vam je to ozbiljno naukovanje značilo kasnije u životu?

Dobro sam učio. To mi je davalo poticaj da se i kasnije bavim knjigom. Nažalost, u ratnim i ranim poratnim godinama nije se moglo doći do knjiga koje bi poticale na dublji intelektualni rad. Isto tako, selo na otoku Šolti gdje sam bio župnik, nije pružalo mogućnost dodira sa školovanim ljudima.

Poznata je izreka u svećeničkom životu: "Ubilo ga selo." Trebalo je to imati na pameti i boriti se. Imao sam na raspolaganju sve knjige iz bogoslovije ali sve su bile na latinskom. Naime, u ono vrijeme profesori u bogosloviji nisu prihvaćali hrvatski jezik na ispitima pa smo svu filozofiju, dogmatiku, moralku, pravo i Sveto

pismo polagali isključivo na latinskom. Kasnije sam se, u susretima sa strancima koji nisu govorili talijanski i francuski, često služio latinskim jezikom. A danas, nakon dugog nekorištenja, latinski i meni, nažalost, postaje pomalo dalek. Ovim hoću reći da je znanje preneseno iz škole uvijek podloga za kasnije intelektualno djelovanje.

Vaši kolege su mi pričali da ste vrlo lijepo pjevali, svirali violinu, odlično igrali nogomet na desnom krilu... Šta Vam danas znače te uspomene?

Potječem iz obitelji čiji svi članovi lijepo pjevaju. U drugom razredu gimnazije (to je današnji šesti razred osnovne škole) počeo sam svirati violinu i ubrzo sam počeo nastupati u našem sjemenišnom amaterskom orkestru. Svirao sam također i razne tamburice, klavir i harmonij. Moj razred je bio vrlo glazben a pjevanje je vodio kolega Andrija Ilić-Beg s otoka Visa. Nažalost, napustio nas je u prvoj godini bogoslovije.

Nogomet se malo igrao u sjemeništu. Bilo je zabranjeno. Ali se zato igralo u bogosloviji i to u reverendama koje smo mogli zagrnuti do pojasa. Bilo je velikih utakmica. Dijelili smo se na razne načine: kao oćališti i neoćališti, žabari i ribari, prema mjestima u kapelici - evanđelisti i epistolari itd.

O svemu tomu imam na svom stolu mnogo fotografija. Često ih pregledavam i obnavljam stare uspomene. A moja violina, spakirana na ormaru, čeka slobodno vrijeme kojeg sada nemam.

Koji školski kolege i profesori su Vam ostali najdublje urezani u sjećanje?

Kolege koji su ostali s nama do velike mature ostali su mi u dubokom sjećanju. Oni iz bogoslovije još bolje. Posebno bih izdvojio pokojnog Peru Marasovića. On je kroz više godina u proljeće morao na liječenje. Preko ljeta bi se oporavio, položio zaostale ispite i opet s nama nastavio. Tako je to išlo do 1941. godine kada smo mi njegovi kolege pošli na svećeničko ređenje

a on u grob. Njegova sestra Karmela se i danas sa mnom dopisuje, prati, čestita..., a ipak je prošlo 50 godina od Perine smrti. Kolegu don Jozu Čulina ubili su partizani 1942. na župi jer je rekao nekoliko riječi u obranu svog župnika Karamana koga su partizani bili mučki ubili u Mosoru. Dvojica kolega su umrli od raka.

Dok nas je više bilo živih često smo se sastajali i slavili godišnjice mature ili ređenja. Puno lijepih uspomena vezano je uz Nikolu Prelu, sada biskupa za Albance. Duhovit, fin, drag čovjek. Dugo sam se dopisivao i s pokojnim Vladom Kosićem. Živio je u iseljeništvu u Buenos Airesu. Sve ga je zanimalo ali nije doživio slobodnu Hrvatsku.

II. SVEĆENIŠTVO I ŽUPNIKOVANJE

Postali ste svećenik i župnik na otoku Šolti usred strahota Drugog svjetskog rata. Kako ste to tada doživljavali?

Rođen sam u kraju koji je u ratu bio potpao pod Italiju pa me je biskup Bonefačić poslao na otok Šoltu koji je također bio pod Italijom. Srednje Selo, gdje sam bio župnik, dobrano je gladovalo u vrijeme rata. Imali su samo vina i, ako bi masline rodile, ulja. Za župnike su redovito dobivali "škart" pa su o njima pričali razne priče. Tako su pričali da ih je jedan od takvih prokleo s oltara riječima: "Proklinjem vas s ovog svetog mista da vas ne smi bit više od trista. Koji priko toga broja prođe, neka crna kuga po njeg odma dođe."

U moje vrijeme bilo ih je nešto preko 300. Bili su dobri vjernici. A za vrijeme Italije nijedan od njih nije otišao u partizane pa su im partizani prijetili da će im stoga zapalit selo. Partizani su ih odveli sa sobom tek kad je pala Italija.

Kako ste živjeli kao župnik na Šolti, daleko od kopna i prijatelja? Kako su Vas gledali talijanski okupatori?

Šolta je moja prva ljubav. I danas je vidim takvu iako su oni kojima sam ja bio župnik najvećim dijelom već pomrli. Voljeli su me, a i ja njih. A glad je bila zaista velika.

Izbjegavao sam što je bilo moguće više dodire s Talijanima a misu nikada nisam služio latinski. Popravljao sam satove i uspostavljao kontakte i sa ateistima. Narod okupljao na pjevanje i u "Društvo Srca Isusova" da ga osokolim i držim što dalje od Talijana.

Kad je 1943. kapitulirala Italija, Nijemci su došli na Šoltu i protjerali s otoka sve stanovništvo. Tako sam i ja napustio Šoltu i nastanio se kod svojih u Kaštelima. Nakon sedam mjeseci izgnanstva, ipak sam se vratio na Šoltu i nabavio prvo biciklo.

Godine 1952. premješteni ste za župnika u Rogotin kod Opuzena. Kakav pastoral su vršili poratni župnici i Vi osobno?

Teško bi se moglo naći čovjeka koji ne pogleda unatrag u svoj život u kojemu se pronađe i promašaja i propusta. Tako i svećenik u svomu radu. Otok je specifična sredina. Kroz deset godina nisam imao krizmu ni biskupa u župi. Slao sam krizmanike u Split na krizmu. Kroz deset godina nisam čuo drugog svećenika kako propovijeda, kako katehizira. A u ono vrijeme nije bilo literature ni pomagala u pastoralu i katehezi.

Došavši u Rogotin bilo je više mogućnsti i dodira s drugim svećenicima. Ne želeći hvaliti ni sebe ni kolege susjede, mogu reći da su skoro svi naši razgovori kroz sedam godina našeg druženja bili posvećeni propovijedanju, katehezama i drugim pastoralnim brigama. Bile su uobičajene zajedničke božićne ispovijedi i pričesti, izmjenjivali smo se u propovijedanju. Ne smije se izgubiti iz vida da su to bile godine grubih pritisaka komunističkih vlasti, pritisaka zbog svećeničkih staleških udruženja,pa je pastoralni rad bio otežan. Posebno su onemogućavana okupljanja mladih,

konferencije i prikazivanje filmova. U kasnijim godinama to je ipak polako dopuštano.

Zna se da ste Vi bili jedan od hrabrijih svećenika u obrani Crkve i hijerarhije protiv presizanja ondašnjih komunističkih vlasti. Pretpostavljam da ste stoga bivali i gonjeni...

Bio sam odlučni protivnik svećeničkih staleških udruženja. To je bila komunistička zamka da Crkvu podijele, zavade, možda i od Rima odcijepe. Uspjeli su uvući u ta društva ponajviše svećenički otpad.

Najjači pritisci na svećenike da se upisuju u staleška društva bili su negdje 1952. i 1953. Sjećam se da je toga ljeta bila krizma u župamau dolini Neretve. Komunisti su stezali obruč oko biskupa Franića, ali on se držao vrlo hrabro. Najžešći napad bio je jedne noći u župi Vidonje. Tu su krizme prekinute a biskup Franić je silom odveden u Split. Putem su ga bezobrazno napadali, udarali jajima i paradajzom.

Bilo je to vrijeme kad su svećenicima, koji se nisu htjeli upisati u ta udruženja, komunisti povisivali porez i za 400-500%, pa i za nekoliko godina unatrag.

Međutim, lakše je bilo trpjeti te materijalne tegobe nego slabost župljana koje su kampanjski upisivali u komunističku partiju i terorizirali ih; mnogi nisu imali snage oduprijeti se.

Jednu godinu dana kasnije biskup Franić je s pravom mislio da bi mogao bit uhapšen pa je osigurao upravu biskupije imenovavši petoricu svojih svećenika - među kojima sam ja bio peti - da, u slučaju njegova uhićenja, preuzimaju upravu biskupije redom imenovanja ako bi i oni bili hapšeni. Onda je ta odluka bila strogo povjerljiva, ali sada mislim da Vam je mogu ovdje pokazati.

(Iz dekreta br. 1290/54, kojeg mi Biskup pokazuje, upućenog 20. srpnja 1954. don Pavlu Žaniću u Rogotin, a kojeg je potpisao biskup dr. Frane Franić, saznaje se da su druga četvorica svećenika bili: don Marin Bezić, don Petar Prelas, don Slavko Kadić i don Josip Melki.

Nakon te obavijesti don Pavlu Žaniću, koji je tada imao samo 36 godina, biskup Franić je napisao slijedeće: "U slučaju dakle, da ja, i nakon mene spomenuta Gospoda i braća svećenici, budemo spriječeni u upravljanju Biskupije, Vi ćete odmah prikazati ovaj Dekret Prečasnom Kaptolu Stolne crkve u Splitu te onda preuzeti upravu splitske i makarske biskupije kao Ordinarius Sede impedita. Nakon toga ćete odmah, ako to bude moguće, o tom obavijestiti sv. Stolicu.")

Godine 1959. premješteni ste za župnika u splitsku katedralu. Posebno Vaše splitske propovijedi bile su rado slušane i prepričavane. Kako ste se pripremali za propovijedi?

Kad sam bio u bogosloviji jedan moj profesor me je više puta nagovarao da se odlučim nastaviti studij u Rimu, a on da će sve urediti s Biskupom Bonefačićem. Nisam to nikako mogao prihvatiti jer je za mene ostvarenje svećeništva bilo bit župnik na selu. Nikada nisam ni pomislio da bih mogao živjeti u gradu.

Ali pokojni don Mladen Alajbeg me je više puta nagovarao da dođem u katedralu u Split. Kad je pretrpio srčani udar, opet je to živo nastojao ostvariti. Pristao sam preko volje a on je sve uradio s biskupom Franom Franićem.

Imao sam problema dok se nisam smjestio u dotrajalu župnu kuću uz katedralu. Najveći mi je problem, međutim, bio što sam bio nasljednik glasovitog propovjednika don Mladena Alajbega. On je ustvari bio prezadovoljan sa mnom. Bilo bi za očekivati da se u njem pojavi i neka doza *invidiae clericalis* ali ja sam osjećao da on cvjeta videći da sam dobro primljen i da se katedrala nije praznila nego sve više punila. U mojih 17 godina župnikovanja na selu nisam pisao cijele propovijedi. No kad sam došao u katedralu, pisao sam doslovno svaku ali ih nisam čitao. Kupovao sam mnoge knjige i puno čitao, čitao, čitao, ali nikada propovjedničku literaturu. Ponavljao sam i gradivo iz bogoslovije. Jedan inteligentni svećenik rekao mi je nekoliko godina kasnije: "Kad si došao u Split, ja sam govorio: 'Bidan don Pave. Satrt će se da sačuva

publiku u katedrali poslije don Mladena a svake će nedjelje gledati kako mu se katedrala prazni. I prevario sam se.'"

Katedrala se zaista nije praznila i to mi je davalo snage da radim. Bog mi je dao jaki glas i ulogu branitelja istine. Tako sam deset godina propovijedao sa istoga oltara.

Sjećajući se tih godina u katedrali, sada moram spomenuti i neke od svojih iskrenih prijatelja i pomagača. To je bio u prvom redu moj pretšasnik don Mladen Alajbeg, svećenik zaljubljen u svećeništvo a u don Mladena je bio zaljubljen cijeli Split. Posebno želim spomenuti dra Antu Kusića, filozofa i teologa i iskrenog prijatelja, dubokog i širokog znanja, izvanrednog sugovornika. U razgovorima s njim zadržavao sam se redovito na filozofskim i teološkim temama. On mi je vodio pjevački zbor a ja sam mu pomagao. I u tom zboru našao sam dobre prijatelje i pomagače. Velika hvala njima i dirigentu Kusiću.

Život u gradu je drukčiji nego li sam zamišljao. Na selu župnik svake nedjelje vidi i zna tko mu nedostaje u crkvi i odmjerava vjerski život prema onima koje ne vidi u crkvi. U gradu župnik mjeri vjerski život prema onima koje vidi pred sobom jer odsutne ne poznaje. Čini mu se da je dobro jer je crkva ispunjena i tu se vara. Naravno, pohađanje nedjeljne mise nije jedino i glavno mjerilo vjerskog života, ali jest njegov pokazatelj. Dakle, na selu su mjera oni odsutni a u gradu prisutni. Svećenici u Primorju znaju reći da je publika u gradskim crkvama "plutajuća riba koja pliva za svićaricom". U grad uvijek dolaze novi vjernici i oni, dok ih grad ne zahvati, napunjaju crkve a već njihova djeca prihvaćaju sve mane grada.

Brojne Vaše propovijedi bile su posvećene kritici komunističke vlasti i ideologije. I sam sam, naime, često imao priliku slušati te Vaše kritike. Na čemu ste gradili to svoje uvjerenje i hrabrost?

Kako sam bio principijelni protivnik komunizma - svjetske laži - često sam tu laž uzimao na nišan. Komunisti su imali u rukama sva sredstva utjecaja na ljude, posebno na mlade. Vjernici su posvuda bili "disciplinirani". Komunizam je cijeli svijet kupao u

krvi ali je, unatoč tomu, nalazio sljedbenike. A, eto, razorio se jer je predugo sve vukao pomoću laži, sile i praznih parola. U zatvor ipak nisam dospio ali su mi zadnjem u Splitu dali putnicu.

Stalno sam bio prisluškivan. To mi je otkrio jedan profesor engleskog jezika. Kad smo se upoznali, rekao mi je da bi htio sa mnom nasamo razgovarati. Zamolio me je da uđem u njegov auto pa smo se otisnuli izvan grada. Tada mi je povjerio da je zadužen da me prisluškuje. Pitao sam ga na koji način to izvodi. Rekao mi je: "Ja Vam ne znam kako. Imam svoje satove prisluškivanja na tri utičnice: engleski konzul, Franić, Žanić. Ja to pratim, napišem, dobijem honorar jer mi je profesorska plaća mala." Potom mi je ispričao što sam samo dva dana prije toga razgovarao s dr. R. To me je uvjerilo da mi ne laže. Iza toga sam zvao jednog stručnjaka da mi pregleda telefon, ali nije našao ništa sumnjivo.

U pripremanju pučkih misija 1962./63. bio sam zadužen za propagandu i pripremanje potrebnih materijala. U vrijeme kad nisam bio kod kuće ušli su mi u stan i pokupili sve što je bilo pisanog materijala, bilo rukom bilo strojem, uglavnom propovijedi. Nakon nekog vremena počeli su me komunisti povremeno pozivati i pitati što sam mislio kad sam ovo ili ono rekao. Pomalo su mi vraćali to gradivo, ali najveći dio je ostao zaplijenjen. Rekoše da će im trebati. Zaplijenili su mi bili i nekoliko kolutova magnetofonskih vrpci koje sam dobio natrag nakon mnogo muka.

Šta Vam danas, nakon pedeset godina svećeništva, znači relacija: Šolta - Rogotin - Split?

Pedeset godina je dugo i veliko. Naravno, kad se iz mladih godina gleda u budućnost, onda to izgleda nešto strašno i nedostiživo, nepoznato. Pomišlja se da to "neće nikada proći". Kad se gleda s kraja tijeka tih pedeset godina, onda se ima dojam da je to sve prebrzo prošlo. Svakako je to tema za meditaciju. Vječnost, početak vremena, svršetak, misterij do misterija, a život je kao dah vjetra.

Jedna od pouka prolaza kroz pedeset godina života jest da se lako vide učinjeni propusti. Bio sam dobar đak u gimnaziji i u

bogosloviji ali ne mogu prežaliti što u školi nisam bolje koristio vrijeme.

Usporedno s tim ide i pojam i osjećaj zrelosti. Kad sam kao mladi župnik u svojoj 24. godini propovijedao, korio, sudio, mislio sam da sam dobro sudio i postupao. Nakon nekog vremena uvidio sam da sam ponekad ustvari branio sebe a ne Boga, da sam često griješio, a da sam sad sazreo. Poslije sam uvidio da je sazrievanje dugi proces i da se čovjek uči i popravlja sve do smrti, a najbolje to čini kad uviđa vlastite pogreške. U tom smislu gledam na relaciju Šolta - Rogotin - Split. Naravno, imam mnogo zapažanja o sebi i vjernicima te bi odgovor na ovo pitanje mogao ispisati jednu cijelu knjigu kritike i samokritike.

Ispod stakla na svom pisaćem stolu imam stotinjak fotografija počevši tamo od 1930. godine pa do danas. Gledam ih i sjećam se... Toliko toga! Pa brojim osobe: mrtav, mrtav, živ, mrtav, ubijen, nestao, mrtav itd. Na mjestu svakoga od njih mogao sam bit ja.

III. BISKUPSKO IMENOVANJE I SLUŽBA

U svoje vrijeme Vi ste bili spominjani kao kandidat za više biskupija. Kako ste doživjeli svoje imenovanje za biskupa baš u Hercegovini?

Prije nego je za šibenskog biskupa bio imenovan mons. Josip Arnerić, govorilo se da ću bit imenovan za tu biskupiju. Nije mi bilo drago. U to doba primio sam nekoliko pisama iz Šibenika u kojima su mi nepotpisani svećenici poručivali da ne žele opet - poslije dra Ćira Banića - biskupa iz Splita. U isto vrijeme, jedne nedjelje ujutro, došao je u katedralu pokojni franjevački provincijal Grabić. Ja nisam bio u sakristiji, a on je pred svima rekao: "Javili su nam naši iz Rima da je don Pave imenovan za šibenskog biskupa. Ja sam iz te biskupije pa sam došao da mu čestitam." Odmah sam napisao pismo šibenskom kaptolu u kojemu sam ih

molio, ako se o tome radi, da oni porade na tome da do toga ne dođe.

Godine 1970. u ljetu govorilo se da ću ići za biskupa u Kotor. Kasnije sam doznao da jedan od onih koje je Sveta stolica pitala nije znao odgovorti na onih stotinjak pitanja pa je molio jednog fratra da mu pomogne. To je inače strogo zabranjeno ali, eto, taj je pitao. Onda mi je negdje o Novoj Godini 1971. nadbiskup Franić javio da me pronuncij zove u Beograd. Iako je znao zbog čega sam bio pozvan, rekao mi je da će me Vatikan vjerojatno poslati u inspekciju nekom samostanu ili biskupiji. Na putu do Beograda koješta mi je padalo na pamet, ali ni na kraj pameti mi nije bilo da bi to moglo bit imenovanje za biskupa baš u Mostaru. Pronuncij mi je bez uvoda rekao da me je Sveti otac imenovao biskupom-koadjutorom u Mostaru. Odmah sam rekao da to ne bih mogao nikako primiti. Odgovorio mi je da za dva dana moram dati konačni odgovor. A onda je u duši počela borba: da ti je ponuđena neka biskupija, u kojoj nema ovakvog problema kao što je hercegovački slučaj, prihvatio bi... I tako sam prihvatio.

Znao sam da će mi služba bit gorka, ali ni izdaleka ovoliko gorka i teška.

Što mislite o prihvaćenosti biskupa u Hercegovini: sa strane vjernika i sa strane svećenika?

Među najljepše uspomene svećeničkog života spada rasplakana župa kad joj župnik odlazi. Nešto slično sam doživio prvih dana i mjeseci u Hercegovini. Vozeći se svojim "fićom" po istočnom dijelu Hercegovine neke čobanice su prepoznavale da to prolazi novi biskup pa bi uz put klecale očekujući blagoslov. Ja sam u duši "čuo": "Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje!"

U ono vrijeme, negdje 1971., modernizam i kontestacija bili su u modi. Tadašnji glavni urednik *Glasa koncila* (Pavlinić) rekao je o mom dolasku u Mostar: "Kad bi Žanić želio ostati pošten, on bi sazvao svećenstvo i predložio da se tajnim glasovanjem izjasne primaju li ga za biskupa ili ne." Tih dana zamoljen sam za razgovor za jedan "papreni" župni list. Jedno od pitanja bilo je i to što

mislim o zamisli da svaka župa traži župnika prema svome sudu. Rekao sam da bi to bio bezdušan postupak jer bi se sigurno dogodilo nekom svećeniku u zrelijoj dobi, koji je cijeli život posvetio Bogu i dušama, da mu se na glavu popne neki mlađarac, demagog, šarmer itd. Ne mislim reći da nema mladih daleko sposobnijih od staraca, ali posebno u doba pomanjkanja svećenika ne bi se smjelo olako odbacivati i ponižavati starije.

Vi veliku pažnju posvećujete svećenicima: čim ste postali ordinarij, sagradili ste svećenički dom u Potocima. Primjećeno je također da vrlo rado pozivate sve svećenike na objed za svoj stol. Šta Vas potiče na to?

Moja briga su svi svećenici, i mlađi i stariji, pa među ostalim mladima treba pokazati ljubav i time da ih se zadrži na ručku ili na večeri ili da inače budu ljubazno primani. Stariji kojima je, posebno i proteklim desetljećima, životni problem bila sigurnost, treba da znaju da ih, kad se budu morali povući u mirovinu, čeka smještaj, prehrana, krov nad glavom i sve što je potrebno za život. Braća redovnici su mirniji što se toga tiče: imaju svoje samostane i braću koja se moraju brinuti za svoje starce i bolesne. Dijecezanski svećenici ne uplaćuju mirovinsko osiguranje pa im je briga braće svećenika i biskupa to potrebnija. Zato sam, čim sam mogao, počeo graditi svećenički dom i tražio mogućnosti za njegovo uzdržavanje. Danas s ponosom se može reći da dom postoji, da dobro ispunjava očekivanja svećenika. A ako Bog da, tako će bit i u budućnosti.

Kroz svih posljednjih dvadeset godina sudjelovali ste na zasjedanjima Biskupske konferencije Jugoslavije. Šta je, po Vašem mišljenju, za pohvaliti a šta za mijenjati u radu toga tijela?

Mislim da sam dosta žrtvovao da ne izostajem sa zasjedanja Biskupske konferencije, iako je putovanje od Mostara do Zagreba podosta naporno. Nadbiskupa Čulu sam redovito vozio autom a nikada nismo imali nikakav udes. Poslije prestanka Nadbiskupovog

sudjelovnja u radu Biskupske konferencije, tj. od 1980., putovao sam vlakom. Tko činim i danas.

Što je za pohvaliti a što za mijenjati, nije lako odgovoriti a da ne budem krivo shvaćen. Kako se u cijeloj Crkvi osjećala, a i danas se osjeća izvjesna podijeljenost, tako je i Biskupska konferencija podijeljena, osobito u nekim okolnostima i pred nekim problemima. Zaobilažene su ponekad velike teme i veliki problemi a pridavana važnostbeznačajnostima. Biskupi su ponekad stavljani pred *fait accompli.* Dobro je poznata podijeljenost Konferenicje s ozbirom na Teološko društvo Kršćnaske sadašnjosti. Bilo je velikih rasprava i glasovanja a TDKS je odnosio "pobjede" unatoč tome što se zna da je iza TDKS-a stajala komunistička država, svećeničko staleško udruženje itd. Poznat je stav i Svete stolice kao i njezina odluka da članovi TDKS-a ne mogu bit dekani na Teološkom fakultetu, da profesori članovi TDKS-a ne mogu napredovati u karijeri na istom fakultetu, te da isti ne mogu bit imenovani biskupima. Mislim da je tim mjerama Sveta stolica jasno pokazala svoj sud o TDKS-u.

Smatram da će svatko objektivan priznati osobnu sposobnost mnogih članova TDKS-a. Unatoč tomu, više puta sam se zalagao da Biskupska konferenicja u svoje ruke uzme izdavanje katekizama i liturgijskih knjiga. Tako se to radi u mnogim zemljama na Zapadu te tamošnje biskupske konferencije time pokrivaju svoje troškove a mi ovdje iz sredstava siromašnih biskupija plaćamo troškove Biskupske konferencije a to nisu male svote. Bivalo je još i drugih prijedloga ali to nije za javnost.

Kroz mnogo godina Vi ste bili predsjednik Vijeća za obitelj Biskupske konferencije Jugoslavije. U kakvom je stanju hrvatska katolička obitelj?

Hrvatska katolička obitelj je u žalosnom stanju. To je posljedica, jednim dijelom i bezbožnog stava države prema braku. Kad je država proglasila brak razrješivim uz banalne razloge, a isto tako i slobodu pobačaja, mnogi su shvatili da rastava braka nije grijeh, a tako ni pobačaj. U državnim bezbožnim rukama bilo

je i stvaranje javnog mnijenja, pritisci i zastrašivanja na one koji su se htjeli vjenčati u crkvi, djecu krstiti i slati ih na vjeronauk. Vjera je pod pritiskom ateizma u mnogim dušama slabila, a svetost braka posebno, tako da danas imamo hrvatsku katoličku obitelj u žalosnom stanju. Grijehom se ulazi u probleme braka. Čak i u tradicionalnim sredinama predbračni odnosi mladeži smatraju se za nešto normalno. Zabave kroz grijeh, bestidne pjesme, moda, putovanja daleko od starijih prigode su kad se lako gazi u grijeh. U braku se nastavlja s istom savješću i ide u bračne svađe i nevjere. Umjesto da se njeguje obiteljska molitva, bježi se od poroda i žrtve.Rastave brakova u nekim gradskim sredinama penju se i do 40% a u religioznijim krajevima se zadržavaju na 5-10%. Broj pobačaja je stravičan. Vijeće za obitelj Biskupske konferencije i Obiteljski centar iz Slavonskog Broda tiskali su mnogo korisnog materijala. Ja sam skupljao materijalna sredstva. Time su vjerojatno mnogi životi spašeni ali su, unatoč tomu, statistike iz bolnica, u kojima se vrše pobačaji, strašni. Priraštaj je od 1960. godine pao za cijelih 10 promila na 1000 stanovnika tako da smo sada na ništici, tj. koliko porođaja, toliko umrlih. Vrlo često o tome propovijedam, posebno na krizmama, a na tu nakanu i molim jer nas samo Bog može spasiti.

Svojih dvadeset dosadašnjih biskupskih godina Vi ste proveli na relaciji Mostar - Zagreb - Rim. Šta Vam znače ta tri imena?

Biskupska konferencija se sastaje obično dva puta godišnje. Život donosi probleme i pitanja živog organizma svete Crkve. Nastojao sam uvijek ići na zasjedanja u Zagreb. Na put u Rim me tjerao neriješeni problem župa u Hercegovini. Taj problem je, bez obzira tko je kriv što se tako dugo ne rješava, rana i sramota Crkve u Hercegovini. U prepisci s jednim uglednim članom Hercegovačke franjevačke provincije napisao sam da bez obzira na to tko ima ili nema pravo, svećenik i *a fortiori* redovnik sa zavjetima ne bi smio jasnim neposluhom pružiti otpor Papi. Ja se, naprotiv, ne bih usudio to napraviti ni kad bi bilo jasno da nisam kriv. Kad bi mi Papa naredio da podnesem ostavku i odem u

mirovinu, jer je obaviješten da sam toliko skrivio, i kad bi mi svi svećenici poručili da ne odstupam jer su oni uza me, možda bih Papi mogao odgovoriti da je krivo obaviješten jer da ništa od optužbi nije istina. A ako bi Papa, unatoč tomu, ostao pri svojoj odluci, ne bi me trebao dva puta moliti. Povukao bih se radi mira u Crkvi i negdje radio za Kraljevstvo Božje kao obični umirovljenik. Ovo što se događa u Hercegovini, velika je bol i sramota. Mnogi dobri vjernici su ožalošćeni gledajući što se događa u njihovoj Crkvi. Ima dosta vjernika koji se vesele kad nas vide zajedno za oltarom ali, nažalost, ima dosta i onih koji "psuju" sve one koji se samo približe biskupu. Od svega je ipak najteže kad neki svećenici potpuno izgube osjećaj crkvenosti svoga poslanja te u euharistijskoj molitvi ne spominju ni imena biskupova.

Nerijetko se čuje da biskupi vrhbosanske metropolije nedovoljno surađuju. Slažete li se s ovom opaskom?

Ne! Ne slažem se, jer mi dobro surađujemo.

Dogodi se lako da u nemirnoj atmosferi netko smisli neku neistinu, koja potom dugo živi u puku. Tako se nekoliko puta u Hercegovini, još za života nadbiskupa Petra Čule, pojavila neistina da Hercegovina ima dva biskupa koji među sobom niti ne razgovaraju. A istina je da nam kroz 15 godina našeg zajedničkog života ni jedan dan nije prošao a da nismo bili u miru i zajedništvu i za oltarom i za stolom.

Jedna od vrlo zanimljivih crkvenih tema su imenovanja novih biskupa. Kakvu ulogu u svemu tomu imate vi pojedini biskupi i same pokrajinske Crkve?

Barem svake treće godine biskupi metropolije se sastaju da glasuju o kandidatima za biskupe. Poslije uvodnih razgovora pristupa se glasovanju. Obično o svakom kandidatu najviše podataka dadne njegov vlastiti biskup, a ostali biskupi samo djelomično. Rezultati glasovanja šalju se pronunciju. Kad bude označena osoba koju treba "istražiti" pronuncij traži od biskupa da

mu označi osobe i njihove adrese kojima on može poslati kvestionarij. To je sve, kao što je naznačeno već na omotnici, vezano *sub secreto pontificio.* Kvestionarij ima petnaestak pitanja a svako pitanje opet po desetak potpitanja. Na sva pitanja treba odgovoriti latinski ili na jednom od velikih jezika. Ne smije se nikoga pitati za podatke o dotičnoj osobi a sve, i dobivena pitanja i napisane odgovore, mora se poslati natrag pronunciju. Sveti otac iz tih odgovora izabire biskupa kojeg onda pronuncij poziva u Beograd da se izjasni prihvaća li ili ne prihvaća izbor. Odmah tu bude dogovoreno i kad će u Rimu bit objavljeno imenovanje.

U posljednjih desetak godina na našim stranama obilježeno je više crkvenih obljetnica i slava s masovnim prisustvom vjernika: stota obljetnica ponovne uspostave redovite crkvene uprave u Bosni i Hercegovini, tisuću godina Trebinjske biskupije, Široki Brijeg, Hrasno, Duvno... Vi ste redovito podržavali sva ta slavlja. Kakvo značenje ste im pridavali?

Svećenici u tim proslavama, među ostalim, vide i mnogo posla, studija, organiziranja itd. Ali vjernici vole te proslave i doživljavaju ih kao iskaz i potvrdu vjere. Takve proslave su potrebne i korisne svima. Uz same proslave priređuju se i studijski dani koji okupljaju stručnjake a njihovi radovi ostaju kao bogati izvor saznanja i dobrog štiva. Tako smo dobili solidna izdanja *Tisuću godina Trebinjske biskupije, Katolička crkva u Bosni i Hercegovini u XIX i XX stoljeću* i najnovije *Za kaljevstvo Božje. Život i djelo nadbiskupa dra Petra Čule.* Takvim proslavama, studijskim danima i izdanjima ja pridajem veliku važnost. Kad u budućnosti nekome budu potrebni bilo kakvi podaci o tim obrađenim temama, lako će ih pronaći u spomenutim izdanjima.

U našoj domovinskoj Crkvi čuju se uglavnom samo lijepa mišljenja o biskupijskom svećenstvu iz Hercegovine. Slažete li se s tim procjenama?

Ne želeći ponižavati ni jedan drugi prezbiterij, mislim da je sud o hercegovačkim svjetovnim svećenicima prilično pozitivan. Oni su ponikli iz dobroga religioznoga hercegovačkog puka te su taj temelj ponijeli u sjemenište, u bogosloviju i u svećenički život kojeg su provodili u opet dobrano kršćanskoj sredini. Ta sredina ima i svoje negativne crte koje se ogledaju ponajviše u iskazivanju tradicionalnog i naivnog kršćanstva uz koje, naravno, živi i ono osviješćeno, doživljeno i osobno.

U vrijeme velike kontestacije i lažnog traženja svećeničkog identiteta imao je ovaj prezbiterij 4 žrtve. Mnoge tadašnje svećeničke žrtve bile su zavedene. Naime, današnji svećenički identitet jednak je svećeničkom identitetu iz apostolskih vremena a u pojedinim povijesnim trenucima pojavljivali su se i rješavali problemi snalaženja svećenika i redovnika. Meni je bilo drago da se biskupijsko svećenstvo u komunističkom režimu othrvalo pritiscima pred kojima su drugi, nažalost, poklekli.

Dugo ste zajedno živjeli i usko surađivali s pokojnim nadbiskupom Petrom Čulom i mons. Markom Perićem. Kako pamtite ovu dvojicu svećenika i biskupa?

Biskupa dra Petra Čulu i mons. Marka Perića nosim u vrlo lijepoj uspomeni. Kad sam još kao neposvećeni biskup prvi put došao u Mostar i zazvonio na vratima Biskupskog ordinarijata, bio sam uzbuđen pred prvim susretima. Don Marko mi je otvorio vrata i iskreno svećeničko srce. A čuo sam da je baš on bio kandidat biskupa dra Čule. Susret je bio više nego srdačan: dočekao me je kao biskupa, kao brata i kao prijatelja. Kasnije sam nastojao da ga bolje upoznam i da osjetim iskrenost tog iznenađujućeg susreta. Vrijeme je samo potvrdilo prve dojmove, potvrdilo i obogatilo. Don Marko je u mojim očima bio idealni kandidat za biskupa. Bio je razborit i zreo te je samostalno reagirao kad je bilo potrebno

bez obzira je li se radilo o Svetoj stolici, o biskupskoj konferenciji ili o nekoj osobi. U tome je uvijek sačuvao primjernu finoću. Nažalost, kao biskup već je iz Mostara ponio bolest koja mu nije dopustila da se dokaže. Mi u kući smo to slutili ali nismo htjeli u to vjerovati.

Nadbiskup dr. Petar Čule bio je biskup "knez" - auštrijako. Poznata je njegova inteligencija, sve škole završio je s najboljim ocjenama. Kao biskup imao je pred sobom, među ostalim, dva zadatka: 1. povećanje broja svjetovnih svećenika uz ostvarenje odluka Svete stolice o župama i 2. izgradnja nove katedrale. Biskup Čule je u svojoj biskupskoj dobi i službi imao nekoliko markantnih odluka koje daju određenu sliku njegovog svećeničkog i biskupskog lika. Bio je do maksimuma vjeran Crkvi i hrvatskom narodu. To se moglo najbolje vidjeti na sudskom procesu kad je Čule bio osuđen i zatvoren. Za vrijeme istrage nudili su mu da dopusti staleško udruženje svećenika "Dobri Pastir", pa da će odmah bit pušten na slobodu ali Čule se nije dao prodati. Izrečena kazna od 11 godina robije nije ga pokolebala. Komunisti su godinama ponavljali ponudu slobode uvjetujući to priznanjem komunističkog svećeničkog udruženja, ali Biskup se nije dao slomiti. A robija je bila teška. Studen, glad, ponižavanja, bolesti... Sve je hrabro podnosio. Godinama nakon zatvora poručivao je svojim mučiteljima da se susretnu s njim jer im je oprostio. Mnogi su dolazili i mirili se s Biskupom, a on bi uz šalu prepričavao te prošle događaje.

Još teže trenutke biskup Čule je proživljavao s dijelom svojih vjernika kad je morao preuzeti neke župe. Mnogo puta je ponovio da mu je u komunističkom zatvorio bilo lakše nego u vlastitoj biskupiji. Nije se borio za sebe. Živio je i hranio se vrlo skromno. Svaki novčić je štedio za katedralu.

O njegovim žrtvama ispisani su debeli svesci, a povijest će ga pamtiti kao "mučenika" za vjeru. Sveta stolica ga je, kad je napuštao upravu biskupije, imenovala nadbiskupom. Pred poviješću to mu je bila velika zadovoljština.

Na koji način bi, po Vašem mišljenju, trebalo rješavati odnose biskupa i redovnika uopće?

Jedini pravi način koji bi bio lijek za sve sporove morala bi bit ljubav i posluh Crkvi i hijerarhiji. Redovnici su izabrali tzv. savršeniji put duhovnog života i obvezali se na tri zavjeta. Oni su kao zajednica jaki, sposobni za velike pothvate, dobrano im u tom pomaže i tzv. izuzetost, ali ako je netko zlorabi, trebalo bi mu je oduzeti. Jer kad bi postojala mogućnost da sami sebi naškode, onda bi bolje pazili da budu dobri biskupovi suradnici. Ne bi se smjelo događati da neki spor traje 20 ili još više godina na veliku sablazan puka. Kad su stvari ispitane i jasne, trebalo bi da papa presudi a da stranke u posluhu takvu odluku prihvate.

Kako biste odgovorili, ako bi Vam netko to isto pitanje postavio misleći konkretno na Hercegovinu?

Moja pokojna majka poslala je jednog sina - mene - u biskupijsko sjemenište a drugog u franjevačko gdje je već bio naš rođak o. Ivo Peran. Moj brat je napustio sjemenište u drugom razredu. Da je majka mene poslala franjevcima, ja bih danas vrlo vjerojatno bio franjevac te bih nešto drukčije gledao na ovakve sporove kao što je hercegovački problem. Međutim, mislim da bi i franjevci i svjetovni svećenici morali bit spremni na posluh vrhovnom poglavaru Crkve. Za vrijeme naših beskrajnih razgovara u Hercegovini, kad bismo i jedni i drugi iznijeli sve što se moglo iznijeti a rješenja nije bilo na vidiku, biskupijska strana je predlagala više puta da stvar dadnemo Svetom Ocu da on sam presudi a da mi budemo spremni prihvatiti štogod on odlučio. Mi smo izjavljivali da unaprijed prihvaćamo svaki papin pravorijek. Franjevačka strana bi odgovarala da njima to ne treba. I tako to, nažalost, traje do danas.

Hercegovačka Crkva je dala mnogo ženskih redovničkih zvanja, a u Hercegoivni je prisutno vrlo malo ženskih redovničkih zajednica. Kako je to moguće?

Franjevci u župama koje vode imaju oko 80% od ukupnog broja vjernika u Hercegovini. U tim župama s njima obično rade sestre franjevke pa je to jedan od glavnih razloga zašto se najveći broj ženskih duhovnih zvanja upućuje upravo u tu zajednicu.

U Hercegovini postoje dva teška crkvena problema. Prvi je takozvani "hercegovački slučaj". Ne mogu a da Vas ne upitam šta o svemu tomu mislite danas, nakon dvadeset godina boravka u Hercegovini kao direktni sudionik svih tih događaja?

Mislim da je "hercegovačko pitanje" teška rana i sramota za Crkvu, posebno za Crkvu u Hercegovini. Još je pokojni don Marko Perić o tome uvezao desetak svezaka dokumenata, a svaki svezak izgleda kao teza za doktorat. Otada pa do danas bi se moglo uvezati još 3-4 takva sveska. Nekoliko temeljnih činjenica daje smjer tom problemu koji nije moguće zanijekati ni izmijeniti. Već su biskupi fra Rafo Barišić i fra Anđeo Kraljević tražili dopuštenje od Svete stolice da mogu uvesti svjetovni kler jer da je u Bosni i Hercegoivni biskup *tantummodo quartum animal dicens Amen* (= četvrta životinja koja govori Amen). Nakon više intervenata i tužbi biskupa franjevaca, Sveta stolica je 1881. godine odlučila uvesti svjetovni kler i redovitu crkvenu upravu u Bosni i Hercegovini te je za svjetovni kler odredila jedan broj župa. Franjevcima je zanijekala pravo oporbe, ali je u Hercegovini biskupijski kler već od sjemeništa imao težak put. Tek kad je 1942. imenovan prvi biskup nefranjevac - dr. Petar Čule - povećan je broj sjemeništaraca i svećenika. Taj rast privremeno je zaustavio biskupov boravak u zatvoru. Sad ima oko 100 biskupijskih svećenika inkardiniranih u naše biskupije ali, jer franjevci ne prepuštaju župe, čak 30% ih je izvan biskupije: u Njemačkoj, Africi, Rimu, SAD-u i drugdje.

Poslije neuspjelih pregovora između Ordinarijata i Provincijalata, 1975. je izdan dekret *Romanis Pontificibus* koji je išao na ruku franjevcima jer im je prepuštena polovina župa od onih koje bi morali predati dijecezanskom kleru. No oni nisu bili zadovoljni i odbacili su taj papinski dekret. Uvijek su se skrivali iza naroda u Hercegovini koji da hoće samo franjevce za župnike, a i slijepcima je jasno da su i u župama koje opslužuju petrovci svi vjernici Hercegovci i da su sa svojim svećenicima sasvim zadovoljni. Smatram da je ovo nagovaranje puka da ne primi petrovce teški grijeh protiv istine i mira u Crkvi. Kad bi to franjevci htjeli, mir bi se u Hercegovini mogao uspostaviti kroz kratko vrijeme. Žalosno je da ovo traje 25 godina i da se tome ne vidi kraja.

Druga problematika iz prethodnog pitanja odnosi se na Međugorje. Vaš negativni stav o nadnaravnosti tih događaja je poznat. Ima li, međutim, nešto što već niste rekli a ovdje želite dodati?

Mislim da sam već dosta rekao o Međugorju. Neki branitelji "istine" rekli su i napisali mnogo više od mene. U zadnje vrijeme posebno je važna knjiga *Međugorje en toute verité* koju je napisao Frère Michel de la Sainte Trinité na preko 500 stranica. Već je ranije hercegovački franjevac fra Ivo Sivrić, rodom iz Međugorja, napisao knjigu *La face cachée de Međugorje.* Nažalost, to nije ni stoti dio onoga što su napisali branitelji Međugorja. Kritičari su slabo prodali svoja djela a branitelji su se obogatili jer svijet voli uzimati ono što mu godi. A organizirana propaganda, služeći se grubim neistinama, obara svaku kritiku i tvrdnju protiv Međugorja.

Od svih dokaza najjači je sud naših biskupa. Nakon trogodišnjeg rada prve i trogodišnjeg rada druge komisije i nakon mjesec i pol dana studija svakog biskupa, a napose nakon rasprave svih biskupa na posebnom zasjedanju, tajnim glasovanjem od 20 prisutnih, uz jednog uzdržanog, svi su potvrdili da u "ukazanjima i Gospinim porukama", prema dosadašnjim istraživanjima, nema ništa nadnaravnoga. To znači da su branitelji Međugorja i "vidioci" deset godina pričali neistine usprkos biskupovih opomena i poziva

da ne idu ispred suda Crkve jer ako sud Crkve bude pozitivan, biskup i svi drugi lako će poći u Međugorje i prihvatiti čudo ukazanja i Gospine poruke. Ali ako sud Crkve bude negativan, što će oni reći svijetu?

Oni će vjerojatno i ubuduće nastaviti s neposluhom kako su i do sada radili. Neposluh i neistina bila su im i do sada dva glavna pomagala, a pobožni i naivni su im vjerovali. U katoličkim zemljama, kao što je Italija, Španjolska, Francuska itd. svake godine deseci mjesta postaju protagonisti nekakvih ukazanja. Ako iza tih navodnih ukazanja stoji neka zajednica, obično redovnička, takva se ukazanja za neko vrijeme afirmiraju, inače brzo nestanu.

Fenomen Međugorja bit će još dugo tema teologa, sociologa i drugih stručnjaka. To što će se Međugorje još dugo održati na površini bit će posljedica vješte propagande i koristi koju Međugorje donosi. Raširenu laž jako je teško zaustaviti. Ako je prva poslana u svijet, laž je uvijek u prednosti pred istinom a brojni fanatici uopće ne ulaze u pitanje istine.

Jeste li zadovoljni suradnjom hrvatskih teologa i hrvatskih biskupa?

Nisam zadovoljan suradnjom jednog dijela hrvatskih teologa a to se posebno odnosi na članove TDKS-a. To društvo je bilo suradnik nečega najopskurnijega što se pojavilo u povijesti, a to je marksizam. U njihovom programu pri osnivanju Društva bilo je napisano da osnivaju to društvo da bi mogli bolje nego li do tada vršiti svoje poslove. Dakle, najveći neprijatelj religije - marksizam - trebao im je pomoći, više nego li crkvene strukture dotada, da bolje služe Bogu u Crkvi. Bilo je to pravo pomračenje uma i razuma. Izišli su u javnost s nekoliko skandaloznih programatskih članaka, čiji su autori bili baš vođe Društva. Komunisti su se hvalili tim priznanjima njihovu režimu koja su dolazila od poklonika i simpatizera Društva među kojima su u prvom redu bili članovi svećeničkih staleških udruženja. Teolozi članovi ovog

Društva bili su uvijek pod prismotrom nekih biskupa pa nisu mogli ni smjeli ići predaleko. Bogu hvala da je bilo tako.

Vi ste jedan od rijetkih crkvenih dostojanstvenika koji iskazujete bezrezervno povjerenje i svojim mladim suradnicima. Kako to?

Mislim da je mladim svećenicima mnogo stalo do toga da osjete da su prihvaćeni. A ne žurim da to priznanje izrazim bezrezervno. Kad čujem da su svećenici i vjernici zadovoljni s mladim svećenikom, padne mi "kamen sa srca". Ako je informacija drukčija, onda moram razgovarati s njim a to je uvijek bolno i neugodno. Kad se pojavi neki problem, onda taj svećenik zauzme privilegirano mjesto u mojim molitvama. Ono što me, međutim, posebno zabrinjava je nastavak nediscipliniranog dnevnog reda na koji su se ovi mladi svećenici naučili u bogoslovijama: ujutro kasno ustajanje a navečer kasno dolaženje kući. Nemaju osjećaj da svećenik ne smije ujutro spavati dok cijeli svijet već radi.

Kad se isprave ovi nedostaci, stiče se veće povjerenje. promjena u njima nastaje posebno imenovanjem za župnike ili na neku drugu samostalnu službu.

Prije nekoliko godina u Mostaru ste osnovali Teološki institut za izobrazbu laika. Kako bi, po Vašem mišljenju, trebalo upošljavati laike u Crkvi. Kanite li u svojim biskupijama nešto učiniti na tom planu?

Osnutak Teološkog instituta je tek početak mogućnosti angažiranja laika u aktivni život Crkve. Poslije pola vijeka komunističke diktature nije moguće praviti velike zahvate koje za sada možemo samo planirati. Kad se čuje da u nekim biskupijama na Zapadu ima i po nekoliko stotina zaposlenih laika, tek tada se uviđa koliko smo mi u zaostatku. Potrebno je, međutim, najprije odgojiti školovane laike pa ih tek onda uvoditi u administraciju, liturgiju, evanđelizaciju, apostolat obitelji, mladeži, djece, domove za potrebne i nemoćne, crkvenu glazbu itd. Ja sam pri kraju svoje

biskupske službe ali, ako nešto započnem, nadam se da će moji nasljednici to nastaviti.

U svom radu od početka sam imao nakanu osnovati biskupijski list. Tako se rodila *Crkva na Kamenu.* Vremenom se je ona dokazala, pa iako znamo za njezin ograničeni domet koji joj je nametnut okolnostima, ohrabruju nas čitatelji a i broj suradnika raste. Hoću reći da i u katoličkom novinstvu vidim mogućnosti angažiranja laika.

I na kraju, koje bi trenutno bile najhitnije zadaće Katoličke crkve među Hrvatima, i posebice u Hercegovini?

Ovo pitanje je preširoko, ima puno tema i odgovora i teško ih je samo površno dotaknuti. Mi danas bolje vidimo otrov kojeg je posijao ideološki ateizam kroz posljednjih 45 godina, posebno posredstvom školskog sustava, fakulteta, kulturnog života, vlasti, tiska, televizije itd. U mnogim mladim dušama uzdrmani su temelji vjere, temelji kršćanskog morala, smisao života, vjera u Božju dobrotu i nagradu. Smisao života postalo im je uživanje. Mnogi ne vjeruju u grijeh ni u kaznu za grijeh. Često ne vide smisla ni u obiteljskom moralu sa svojim žrtvama itd. Stoga je neophodna ponovna evanđelizacija svih slojeva društva putem katoličkog tiska, predavanja, pučkih misija, a za najmlađe posredstvom vjeronauka; sve uporno i ustrajno.

I. dio
ZLATNA MISA

POZDRAVNO PISMO PAPE IVANA PAVLA II.

Venerabili Fratri
PAULO ŽANIĆ
Episcopo
Mandetriensi-Dumnensi

Omnibus sane patet principem omnium munerum, quibus divinitus laetificamur, sacrum presbyteratus ordinem censendum esse, cuius vi qui "... antea unus e multitudine ac plebe erat, repente redditur praeceptor, praeses, doctor pietatis, mysteriorum latentium praesul" (S. Greg. Nyss., *Oratio in diem luminum:* Migne, PG 46, 581).

Hac de causa laetanti animo tibi, Venerabilis Frater, faustam ominamur quinquagesimam anniversariam memoriam sacerdotii tui, tibique gratulamur tam diuturnam sacerdotalis officii perfunctionem.

Novimus profecto quanta cum sedulitate alacritateque sacrum ministerium exsecutus sis in longo vitae tuae itinere, prius ut parohus, deinde ut episcopalis Delegatus pro religiosis mulieribus, tandem ut Rector Seminarii Minoris. Optima doctrina theologica instructus, in Apostolicam Sedem obsequentissimus, navam adhibuisti operam praesertim ut pietatem in Ss.mam Eucharistiam longe lateque propagares, cuius cultu - hoc intimo animo tenebas - cordium et mentium unitas servatur. Episcopus coadiutor constitutus anno MCMLXX, decem per annos vires tuas impendisti

in bonum spirituale christifidelium dioecesis Mandetriensis-dumnensis, quos indefatigata caritate atque animoso studio prosecutus es. Cum vero, anno MCMLXXX sollerti regimini tuo dioecesis est concredita, iam gregis illius fideles te noverant patrem suum rerumque divinarum magistrum.

Ut cognovimus, rerum angustiae atque difficultates pastoralis ministerii tui sarcinam acerbiorem effecerunt, at numquam defecit inconcussa fides tua, immo admodum creverunt caritas tua in omnes, pietas egregia, diligentia tua in seligendis instituendisque iuvenibus in sortem Domini vocatis.

Qua re, Venerabilis Frater, macte animo. Feliciter sane eveniet ut die secundo insequentis mensis Iunii, dum sollemniter festum ages Virginis Mariae, Matris Ecclesiae atque cathedralis Mandetriensis titularis, tibi una cum aureo iubilaeo sacerdotii tui etiam vicesima anniversaria memoria nominationis episcopalis tuae commemoretur. Quae celebrationes ut secunde atque ex sententia eveniant, superni luminis affluentiam tibi enixe imploramus, atque cumulata precamur adiumenta et munera caelestia: quibus suffultus, laborem insumas in paternam curam tui gregis, quem aliquando Dominus tibi concredidit pascendum ac sedulo custodiendum.

Fraternam demum salutationem Nostram accipe, benevolentiae Nostrae indicium atque dilectionis argumentum, una cum Benedictione Apostolica, qua corporis animique firmitatem tibi optamus, quamque te communicare volumus cum clero populoque tuo cuncto.

Ex Aedibus Vaticanis, die XXI mensis Maii, anno MCMXCI, Pontificatus Nostri tertio decimo.

Joannes Paulus PP II.

Časnom Bratu
PAVLU ŽANIĆU
Biskupu
Mostarsko-Duvanjskom

Sigurno je svima očito da među svim darovima, kojima se po Božjojvolji radujemo, glavnim treba smatrati sveti red prezbiterata, čijom snagom onaj koji "... bijaše prije jedan u mnoštvu i puku, najednom postaje učiteljem, predstojnikom, poučavateljem pobožnostii predsjedateljem skrivenih otajstava" (Sv. Grgur Niški, *Oratio in diem luminum:* Migne, PG 46, 581).

S tog razloga radosna Ti srca želimo, časni brate, sretan pedeseti obljetnički spomen Tvoga svećeništva i čestitamo Ti na tako dugu vršenju svećeničke službe.

Znamo doista s kolikom si pomnjom i poletom obavljao svetu službuna dugoj stazi svoga života, najprije kao župnik, zatim kao biskupski delegat za redovnice i konačno kao rektor maloga sjemeništa. Upućen u izvrsnu teološku nauku, veoma odan Apostolskoj stolici, marno si nastojao posvuda širiti osobito pobožnost prema presvetoj Euharistiji, čijim se štovanjem - to si držao svom dušom svojom - čuva jedinstvo srdaca i umova. Postavši biskupom koadjutorom godine 1970., deset si godina ulagao svoje sile na duhovno dobro Kristovih vjernika u biskupiji mostarsko-duvanjskoj, koje si pratio neumornom ljubavlju i hrabrom revnošću. A kad je Tvojoj brižljivoj upravi povjerena biskupija, već su Te vjernici one pastve poznavali kao svoga oca i učitelja božanskih istina.

Kao što Nam je poznato, nevolje i poteškoće Tvoje pastirske službe učinile su teret još gorčim, ali nikada Ti nije uzmanjkalo neustrašive vjere; dapače, sasvim su porasle tvoja

ljubav prema svima, izvrsna pobožnost i Tvoja marljivost u izboru i odgoju mladića pozvanih u službu Gospodnju.

Stoga, časni brate, samo hrabro naprijed! Sretno će se 2. dana slijedećega mjeseca lipnja, dok budeš slavio blagdan Djevice Marije, Majke Crkve i Zaštitnice mostarske katedrale, zajedno sa zlatnim jubilejem Tvoga svećeništva održati također proslava dvadesete obljetnice Tvoga biskupskog imenovanja.

A da ta slavlja proteku poželjno i sretno, žarko na Te zazivamo izobilje višnjega svjetla i molimo povećanu nebesku pomoć i darove: njima potpomognut, ulaži napor u očinsku brigu za svoju pastvu, koju Ti je nekoć Gospodin povjerio da je napasaš i brižljivo čuvaš.

Primi, napokon, Naš bratski pozdrav, znak Naše dobrohotnosti i dokaz ljubavi, zajedno s apostolskim blagoslovom, kojim Ti želimo zdravlja tijela i duše, i koji želimo uputiti Tebi i svemu Tvome svećenstvu i narodu.

U Vatikanskoj palači, dana 21. mjeseca svibnja godine 1991., trinaeste našega pontifikata.

Papa Ivan Pavao II.

POZDRAVNI BRZOJAV KONGREGACIJE ZA EVANGELIZACIJU NARODA

UNENDOCI *TOTO CORDE* ALL'AUGUSTO MESSAGGIO DEL VICARIO DI CRISTO RIVOLTO A VOSTRA ECCELLENZA CARISSIMA NELLA FAUSTA RICORRENZA DI DUE DECADE DI SOFFERTO ET FECONDO MINISTERO EPISCOPALE TUTTO TESTO IN BENEFICIO DELLE DUE DILETTE CHIESE DI MOSTAR-DUVNO ET MRKANJ-TREBINJE COME ANCHE ALTROVE DOVE LA SOVRANA FIDUCIA DEL SOMMO PONTEFICE L'HA CHIAMATA A DEDICARE LE SUE APOSTOLICHE CURE GENEROSAMENTE ESERCITATE SOTTO LA CELESTE PROTEZIONE DI MARIA SANTISSIMA GENITRICE DEL REDENTORE DA LEI TENERAMENTE AMATA ET SEMPRE PROPOSTA COME MADRE ET AUSILIATRICE DEI SUOI CARI FEDELI QUESTO DICASTERO PAPALE - CHE DA SECOLI SEGUE CON TREPIDA PREMURA LE SORTI DELLA CHIESA DI DIO IN ERZEGOVINA - PORGE VIVISSIMI SENTITI PARTICOLARI VOTI ET PRESENTE NEL CORO CHE ELEVA IL *TE DEUM* AL DATORE DI OGNI BENE ANCHE IN AZIONE DI GRAZIE PER I CINQUANTA ANNI DI FEDELISSIMO SACERDOZIO AUSPICA NUOVE GRAZIE DALL'ONNIPOTENTE ET ESAUDIMENTO FERVIDE PREGHIERE PER SEMPRE MAGGIORE IMPEGNATIVA TOTALE ADESIONE INTERA COMPAGINE ECCLESIALE LOCALE AL DIVINO PASTORE ET AL SUO RAPPRESENTANTE POSTO DALLO SPIRITO SANTO A REGGERE CODESTE CHIESE.

JOZEF CARDINALE TOMKO PREFETTO
ARCIVESCOVO JOSE SANCHEZ SEGRETARIO
ET OFFICIALI TUTTI

29 MAGGIO 1991

Pridružujući se svim srcem uzvišenoj poruci koju je Kristov Vikar uputio Vama, dragi Preuzvišeni, u sretnu povodu dvaju desetljeća propaćene i plodonosne biskupske službe, usmjerene posve na dobro dviju ljubljenih Crkava Mostar-Duvno i Trebinje-

Mrkanj kao i drugdje gdje Vas je vrhovno povjerenje Papino pozvalo da posvetite svoja apostolska nastojanja velikodušno ispunjena pod nebeskim zagovorom Presvete Marije Roditeljke Otkupiteljeve koju ste Vi uvijek nježno ljubili i svojim dragim vjernicima propovijedali kao Majku i Pomoćnicu Božju. Ovaj Papinski Ured - koji stoljećima prati brižljivom revnošću sudbinu Crkve Božje u Hercegovini - upućuje Vam veoma iskrene i srdačne posebne čestitke, te nazočan u zboru koji Darovatelju svakoga dobra uzdiže "Tebe Boga hvalimo", i zahvaljuje za 50 godina veoma vjerna svećeništva, želi nove milosti od Svemogućega i uslišanje žarkih molitava za sve veće, odgovórno i potpuno prijanjanje cijele crkvene zajednice uz Božanskoga Pastira i uz njegova Predstavnika kojega je Duh Sveti postavio da upravlja tim Crkvama.

Jozef kardinal Tomko, Prefekt
Nadbiskup Jose Sanchez, Tajnik i svi službenici

29. svibnja 1991.

ŽIVOT I SVEĆENIČKO DJELOVANJE MONS. PAVLA ŽANIĆA

Prof. dr. Živan Bezić, Split

Ovo je prvi put u mome životu da govorim, tj. da držim predavanje, o nekom živom čovjeku. Zašto to ipak činim danas? Radi se o 50. godišnjici misništva (1. VI. 1941.) jednog uzornog svećenika te o 20. obljetnici episkopata jednoga vrijednog biskupa (2. V. 1971.) To su jubileji dostojni spomena: za samog jubilarca koji je to doživio, za Splitsku nadbiskupiju u kojoj se rodio, odgojio i u kojoj je proveo veći dio svoga života, za Mostarsku biskupiju kojoj je, evo, posvetio svoje najzrelije dane, a napokon i za čitavu

Katoličku crkvu u čijem biskupskom kolegiju ima i on svoj udio (ako ni zašto drugo, onda barem zbog fenomena Međugorja).

Međutim, preda me se postavlja jedan problem: kako govoriti o prisutnom čovjeku a da ne povrijedim s jedne strane skromnost svečara a s druge strane samu istinu, stvarne činjenice?

Da se radi o nekom pokojniku, tu već imamo stari recept: "De mortuis nihil nisi bene." Premda takav recept ne ide u prilog istini, ide u prilog pravdi: mrtvi se naime ne mogu braniti. Ali, koje ćemo pravilo primijeniti za žive, kad se u praksi obično držimo običaja (osobito ako se to čini "iza leđa"): "De vivis nihil nisi male." No takav bi postupak bio i proti istini i proti pravdi i proti bratskoj ljubavi. Kad bi opet uzeli za pravilo rada "de vivis nihil nisi bene", postali bismo laskavci i neprijatelji istine.

Da izbjegnem toj dilemi, ja sebi postavljam za načelo rada drugačije pravilo: "De omnibus - tam vivis quam defunctis - nihil nisi veritatem!" To je jedini ispravni stav, pa ću ga se držati i u ovom predavanju. Siguran sam da neću pogriješiti, jer me u tome podržava stara metafizička spoznaja: "Verum et bonum convergunt." A to važi ne samo kao općenita filozofska maksima, već odgovara i našem konkretnom slučaju dok slavimo ovaj dvostruki jubilej. I ovdje će se moje riječi poklapati s istinom.

NA PUTU U SVETIŠTE

Pošto mi je zadatak da ocrtam "Život i svećeničko djelovanje" biskupa Žanića, počinjem s početka. Mali je Pave ugledao svjetlo dana u Kaštel Novom 20. svibnja 1918., dakle pri samom kraju Austo-ugarske monarhije, u sudbonosnim danima za hrvatski narod. Tako je Providnost odredila da se don Pavin život odvija sve do danas u najpresudnijim časovima povijesti našeg naroda.

Biskup Žanić potječe iz ugledne i poštene kršćanske obitelji koja se je bavila poljoprivredom. Otac mu se zvao Jerko, a majka Tone rođ. Franić. U obitelji Žanića bila su još dva brata

(pokojni Marin i još živi Fabijan) te dvije sestre: Jerka (koja ga vjerno prati na svim postajama njegova križnoga puta) i Jozica udata Grgin.

Kao u svim kaštelanskim kršćanskim obiteljima mali je Pave bio kršten, pričešćen i krizman te lijepo odgajan u kršćanskom duhu. Vjeronauk je učio u školi te, dakako, bio ministrant u svojoj župskoj crkvi, i to jedan od najrevnijih. Mislim da je tu pred oltarom sv. Petra Apostola niklo i njegovo svećeničko zvanje. Naravno, on tada nije mogao ni slutiti da će ga Petrov nasljednik jednoga dana pridružiti svome biskupskom apostolatu. Pave je odrastao u živom liturgijskom ozračju rodne župe, bogate tradicijom, drevnim običajima i starim crkvenim napjevima.

Osnovnu je školu pohađao u svom rodnom mjestu. Tu se je isticao inteligencijom i marljivošću. Poslije pet razreda osnovne škole, u želji da postane svećenik, a na radost svojih roditelja, god. 1929. Pave polazi u splitsko sjemenište. Tu je pohađao svih osam godina klasične gimnazije. I ovdje se ističe pobožnošću, nadarenošću i marljivošću. Svestrano je talentiran, zanima se za mnoga znanja i vještine, naročito za glazbu i mehaniku. Dobar je pjevač, svira tamburicu, violinu, harmonij i glasovir. Uz to je spretan i praktičan mladić. Zna rastaviti, sastaviti i popraviti razne urarske, mehaničke i električne naprave. Njegov kolega Terzić veli: "Pavin stol je bio prava mehanička radionica, urarnica, pače i mala kovačnica". Poslije je Žanić taj svoj zanat do kraja ispekao kod našeg starog majstora don Josipa Melki na Zelovu. Za vrijeme školskih praznika je rado pomagao svojima i u kući i u polju. Uvijek je volio rad, intelektualni i manualni.

Po ondašnjem običaju Žanić je primio kleričko odijelo sa svojim drugovima, među kojima je i biskup Prela, u VI. razredu gimnazije. U školi je bio vrlo dobar đak, u zavodu omiljeli kolega mlađih i starijih, u muzičkom zboru predvodnik. Neko je vrijeme obavljao i službu prefekta mlađim pitomcima. Maturirao je g. 1937. i bio oslobođen od usmenog polaganja maturalnog ispita.

Vjeran svome zvanju, na jesen iste godine, Žanić stupa u splitsku bogosloviju. I ovdje je među najboljima: u pobožnosti, u vladanju i učenju (prosječna ocjena *eminenter*). Posebno se bavi

muzikom te je i vođa bogoslovskog pjevačkog zbora. Angažiran je i u ostalim sekcijama Bogoslovnog zbora koji djeluje u splitskoj bogosloviji. Konac školovanja doživljava u burnim danima mjeseca travnja g. 1941. Drugi svjetski rat se je proširio i na Jugoslaviju. Talijanska avijacija je bombardirala Split. Jugoslavija se raspala u par dana. 10. travnja je proglašena Nezavisna Država Hrvatska, ali talijani malo zatim okupiraju čitavu Dalmaciju. Naša je bogoslovija morala biti zatvorena, a bogoslovi poslani kućama da sačuvaju živote i da privatno nastave studij teologije.

U tom nemirnom vremenu Pave sa svojim drugovima prima svećenički red iz ruku biskupa Bonefačića na 1. lipnja 1941. Kako je malo prije toga bio pogođen smrću svoje majke, don Pave slavi svoju Mladu misu ne u rodnim Kaštelima, nego u bogoslovskoj kapeli u Splitu na 8. lipnja 1941. Svoje prisilne praznike provodi u završavanju studija, u polaganju posljednjih ispita i u neposrednoj pripravi za župničku službu izdašno pomažući u domaćoj župi.

ŽUPNIK NA OTOKU

Na staru godinu 1941. dobio je dekret za amovibilnog župnika Srednjeg Sela na otoku Šolti, kod Splita. Službu je nastupio odmah po Novoj godini. Novu župu i čitav otok našao je u mučnom stanju talijanske okupacije. Prema nesretnom sporazumu Pavelića i Mussolinija otok Šolta je potpao pod kraljevinu Italiju, a susjedni otok Brač pod Hrvatsku. Život je bio opasan, nesiguran, tmuran i napet. Po danu su otokom vladali talijanski karabinjeri, po noći pak hrvatski partizani. A glad je vladala i noću i danju. Pratila je, dakako, i novog župnika.

Uza sve to, don Pave se je dao zdušno na svoj dušobrižnički posao. Popravio je zapuštenu župsku kuću, na crkvi stari sat, a u crkvi nabavio harmonij. Oživio je stari pučki crkveni zbor i oformio novi. Srednje Selo je propjevalo usred rata. No ljudi su znali i plakati: ginulo se je, bježalo u šumu, dospijevalo u zatvore i logore, grcalo se pod talijanskim knutom. Iz susjednog Donjeg

Sela mora bježati pred partizanskim prijetnjama župnik don Toma Bavčević, pa je don Pave (od 2. VIII. 1943.) dobio na brigu Donje Selo i Maslinicu. Za nj su nastupili novi teški dani truda, odgovornosti i opasnosti po život. No Žanić ekskurira sva tri sela neumorno na svom biciklu što ga košta zdravlja te teško oboljeva.

U mjesecu rujnu 1943. g. pada fašizam, Italija kapitulira, a Šoltu okupiraju partizani. Oni traže da im se don Pave pridruži, on to hrabro odbija. Doskora na otok stiže njemačka vojska, jedan dio naroda odlazi u zbijeg u Italiju i Egipat, neki bježe na kopno, a one koji su ostali Nijemci su pohvatali i proganjali. Šolta je opustila, ostala je bez naroda i bez svećenika. Ostavši bez pastve, don Pave se sklanja kod svoje obitelji u Kaštelima.

Tu boravi osam mjeseci i pomaže u rodnoj župi i okolici. Kad su se u jesen 1944. prvi Šoltani počeli vraćati na svoj otok, među prvima je i njihov pastir don Pave. U tom je času Šolta otok mrtvih. Na svim putovima i ogradama ležala su nepokopana mrtva tjelesa vojnika i otočana. Poput starozavjetnog Tobije Žanić s remetom pronalazi mrtvace, sprovodi ih i pokapa u svetu zemlju. Pokapajući mrtve, dočika žive što se polako vraćaju na svoj otok. On je u prvim mjesecima jedini župnik na čitavom otoku. Kako je sve opljačkano i uništeno, s ljudima gladuje i s njima nanovo gradi.

U ovim bezbožnim i za vjeru opasnim vremenima Žanić ostaje na Šolti još punih sedam godina. Popravlja što se dade popraviti, tješi obeshrabrene, potiče klonule i brani ugrožene. Sam Bog znade što je u to doba morao propatiti stojeći na braniku vjere i svoga naroda.

NA UŠĆU NERETVE

Biskupovim dekretom Žanić biva imenovan za upravitelja župe Rogotin na ušću Neretve 17. VII. 1952. Na veliku žalost Šoltana brodom napušta Srednje Selo 16. VIII. te istog dana stiže u Rogotin. Ni on ni itko drugi na svijetu nije tada ni slutio kako je

don Pave stigao na rijeku koja će ga kasnije privući bliže svom izvoru te postati njegovom životnom sudbinom.

Ušće Neretve je, kako znamo, kraljevstvo vode, riba i trupica. No, don Pave, rođen na moru, dobro istreniran na otoku, tu se je dobro snašao. Sam Rogotin je bio mirna i dobra župa u kojoj nisu imali prevlast komunisti, ali je bila pod jakim uplivom lučkoga grada Ploča. Nažalost, Žanićevo područje rada se je moralo brzo širiti. Susjedna sela Plina i Pasičina bila su već od ratnih dana bez svećenika, potpuno izložena na milost i nemilost neprijatelja vjere, a doskora su župnici Komina i Slivna Ravnog bili pozvani u vojsku, pa je rogotinski župnik morao sam hodati, trčati, voziti i veslati na sve strane. Od 9. siječnja 1954. Žanić dragovoljno odlazi jedanput mjesečno misiti u daleka Blaca (što pripadaju župi Slivno Ravno), a u Rogotinu ga tog dana zamjenjuje kominski župnik don Miro Jovanović.

Mi se stariji sjećamo kako su to bila teška vremena, kad je borbeni ateizam htio fizički istrijebiti Kristovu vjeru i njezine predstavnike. U Neretvi su se događali posebno opasni fizički napadi na svećenike (je li to baština starih gusarskih običaja?). Jedan takav obračun sam i ja doživio baš u Blacima i Slivnu Ravnom na Uskrs g. 1950. Isto je dočekao i splitski biskup Franić kad je nekoliko godina kasnije obavljao pastirski pohod i dijelio krizmu u neretvanskim župama. Nahuškana rulja ga je grubo i divljački napadala i to na čitavom putu od Metkovića sve do Splita. Kako se je među ostalim neretvanskim svećenicima u biskupovoj pratnji nalazio i Žanić, tom prigodom je i on sam dobio porciju batina.

Kako na Šolti tako i u Neretvi don Pave je ne samo pomoćnik u vjerskim i duhovnim potrebama svoga puka, on mu pomaže i svojim kulturnim, tehničkim i urarskim uslugama, na čemu su mu Neretvanci ostali također zahvalni. Žanićevim prisustvom i radom su se osjećali sigurnijima i neretvanski vjernici i svi okolni župnici. Stoga je Rogotinjane teško pogodila vijest da je njihov obljubljeni župnik premješten u sijelo biskupije, u splitsku katedralu.

U CARSKOJ PALAČI

Umorni i bolesni katedralni župnik don Mladen Alajbeg morao je, naime, napustiti župničku službu u katedrali, a za svoga je nasljednika predložio don Pavu Žanića. Biskup Franić izdaje Žaniću u tom smislu dekret 24. kolovoza 1959., a koncem rujna ovaj se oprašta od Rogotina i stiže u Dioklecijanov grad i palaču.

Kao katedralni župnik Žanić nastupa na blagdan sv. Jeronima, patrona Dalmacije. Ispočetka mu je malo teško pri srcu jer je morao zamijeniti popularnog, veoma omiljelog i sposobnog Alajbega, a to je bio rizičan i odvažan posao. No ubrzo se je pokazalo da je zamjena potpuno uspjela. Uz velikodušnu pomoć samog Alajbega i svoje vlastito zalaganje, Žanić je vrlo brzo uspio zadobiti simpatije splitskih građana. Svojim svestranim sposobnostima, svojom ljudskom pojavom, neumornim trudom i radom te uspjelim propovijedima don Pave je uskoro postao drugi don Mladen.

Nanovo je živnuo čitav pastoralni rad, osobito s intelektualcima i omladinom. Stara i napuštena župska kuća odmah do katedrale obnovljena je i vraćena svojoj svrsi, stolnica i sakristija dotjerane i nabavljene nove elektronske orgulje. Ono u čemu nije uspijevao nepraktični Alajbeg, to je bio Žanićev *forte*.

Pored župničke dužnosti don Pave je bio zadužen i mnogim drugim poslovima. Odmah na početku je imenovan (21. X. 1959.) biskupskim delegatom za redovnice u splitskoj biskupiji, što je dosta velik i zahtjevan posao. U sporazumu sa redovničkim starješinama uspio je organizirati posebnu školu za redovnički podmladak i sam, uz ostale, na njoj predavao.

Kako su se u splitskoj biskupiji spremale zajedničke krajevne pučke misije, biskup je u tu svrhu osnovao posebni pripravni odbor, čiji je predsjednik bio Alajbeg a potpredsjednik Žanić. S Alajbegom i sa mnom obilazi čitavu biskupiju organizirajući misije po dekanatima. Bio je s Alajbegom na poslu i onoga dana kada je ovaj poslije naporna misionarskog puta izdahnuo (4. VI. 1964.). Brinuo se je za stvaranje programa, propagandni materijal, poticanje župnika te za pisanje plakata, letaka i brošura

(a priprava i obavljanje misija je trajalo čitave tri godine). Zbog njih smo bili pozivani na Udbu, uredi su nam pretraživani, a jedan misionar je bio dospio i u zatvor.

Za svoj ustrajan i zaslužan rad Žanić je primao priznanja uz uvijek nova zaduženja. Već 16. XI. 1959., postao je počasni kanonik stolnoga kaptola u Splitu, a malo zatim član biskupskog konzistorija (13. XII. 1959.). Na 5. I. 1962. postaje kanonik pokorničar te 9. II. iste godine prosinodalni ispitatelj. 1. XI. 1965. splitski kaptol jednodušno prihvaća Žanićevo imenovanje za prepozita kaptola. 7. IX. 1965. nadbiskup ga je odredio za delegata s ovlastima generalnog vikara u vrijeme odsustva nadbiskupa i generalnog vikara. Od 17. VI. 1968. je i sudac biskupijskog crkvenog suda.

Kad se, poslije Koncila, u splitskoj biskupiji počinju osnivati brojna vijeća, Žanić je član prezbiterijalnog vijeća, personalnog vijeća i još nekih drugih biskupijskih odbora. Nastavlja tradiciju održavanja konferencija za splitske intelektualce. Gdjegod se u Dioklecijanovu gradu nešto radi za Boga, tu je prisutan i don Pave.

Kako se je naša bogoslovija u to vrijeme nalazila u personalnim teškoćama, profesori su predložili da joj se stavi na čelo don Pave Žanić. No, on je mjesto za rektora bogoslovije bio postavljen za ravnatelja malog sjemeništa u Splitu. Nastupio je 1. X. 1969. s poznatom poduzetnošću i zauzetošću. U kratko je vrijeme dotjerao zgradu, nadogradio novi kat, oživio glazbeni život i osvježio odgojne metode. Sjemenišnu je kapelu dao oslikati splitskom umjetniku Andri Kukoču, koji je upravo nenadano preminuo. Pomagao je i na sjemenišnoj gimnaziji predavajući francuski jezik.

POVRATAK NA NERETVU

Nažalost, na položaju ravnatelja splitskog sjemeništa Žanić nije ostao dugo vremena. Već 9. XII. 1970. zatekla ga je bula imenovanja za pomoćnog mostarskog biskupa s pravom nasljedstva. Tako se je don Pave opet morao vratiti na svoju Neretvu da u

Mostaru bude "mostarac", tj. "pontifex" (graditelj mostova). Biskupska je posveta uslijedila ovdje u Mostaru dana 2. V. 1971. Tako je ova godina također i jubilej njegova 20 godišnjeg biskupovanja.

Današnja svečanost nije samo priznanje zaslužnom dvostrukom jubilarcu, već je i poticaj svima nama da se ugledamo u jedan uzorni ljudski i svećenički lik.

Kao dobar i plemenit čovjek Žanić je osvojio srca svojih mještana, školskih drugova, svih župljana i kolega svećenika. Svojom svestranom nadarenošću bio je velika pomoć svima koji su ga trebali, osobito svojoj Crkvi u Splitu i Mostaru. Svojom uslužnošću koristio je svim župama i mjestima gdje je službovao. Kao radišni i ustrajni klerik i kolerik bio je nepokolebiv u svojoj vjeri, rodoljublju i osobnim uvjerenjima. Radije se je zamjerao ljudima nego Bogu. U prohujalim neprijateljskim vremenima ostao je nepotkupljiv, pošten, častan, otvoren i hrabar. Odupirao se je svim pokušajima da ga se uvuče u režimsko "svećeničko udruženje". Nije popuštao nikakvim pritiscima na štetu vjere i naroda, pa ni onda kad mu je bila u opasnosti i sloboda i život. Samo jedan jedincati primjer Žanićeve karakternosti: kroz sve ovo vrijeme poratne diktature nije niti jedan jedini put bio na "glasanju" prigodom tzv. "izbora".

Dok smo u Münchenu razgovarali o Koncilu, meni je moj pokojni prof. Karl Raharer rekao za jednog koncilskog biskupa: "Er ist ein mutiger Mann". To isto, ali s još većim pravom, i ja tvrdim za biskupa Žanića: on je odvažan čovjek. Odgovorno je stupio u službu Crkve u najopasnijim danima II. svjetskog rata, junački je izdržao sve poratne progone i hrabro je stupio na vruću scenu hercegovačke Crkve znajući što ga ovdje čeka. Zaista hrabar čovjek!

Uza sve svoje vrline i sposobnosti, pa i časti koje je dobivao, don Pave je ostao uvijek jednostavan i skroman čovjek. Nikad nije mario za titule i naslove. Dokaz tome je i ovo moje nazivanje njegove osobe kao "don Pave". Poznavajući njegovu iskrenu skromnost, nisam ni jednog časa osjetio potrebu da ga oslovim bilo kakvom titulom. A da ta skromnost nije samo

verbalna, evo opet samo jedne činjenice: don Pave još i dandanas spava na istom krevetu što ga je ponio sa sobom na svoju prvu siromašnu župu.

Taj vrli čovjek je ujedno uvijek ostao izvrstan svećenik: revan, radišan, pobožan, visoko ćudoredan i dosljedan svome pozivu. Vazda mu je na srcu ležao u prvom redu interes njegove Crkve i hrvatskog naroda. Tom je interesu podredio čitavi svoj pastoralni rad. Isticao se je kao načitan i dobar propovjednik, služeći se talijanskim i francuskim jezikom. Bogu i narodu je posvetio sve svoje intelektualne i organizatorske sposobnosti. Kad je Žanić napuštao našu biskupiju, nadbiskup Franić mu je pismeno zahvalio za sve što je učinio za našu mjesnu Crkvu, osobito katedralu, gdje je pokazao "svoje izvanredne intelektualne i moralne vrline" (službeni dopis br. 969, g. 1971., od 30. III. 1971.).

Poznavajući upravo te izvanredne intelektualne i moralne vrline našeg jubilarca, završavam ovo izlaganje srdačnom čestitkom upućenom najprije njemu samome s iskrenom željom i molitvom da ga Bog još dugo poživi u službi svoje Crkve.

Zatim, radujem se s mostarskom Crkvom što u osobi monsinjora Žanića naša draga Hercegovina ima tako vrijedna natpastira.

Na kraju ne skrivam ponos da ga je rodila i odgojila naša stara i časna Splitska nadbiskupija koja je kroz duga stoljeća nosila dičan naslov "Ecclesia primatialis Dalmatiae et totius Chroatiae".

BISKUPSKO DJELOVANJE MONS. PAVLA ŽANIĆA

Prof. dr. Ante Brajko, Mostar-Sarajevo

Kad je sveti otac Pavao VI. imenovao mons. Pavla Žanića prepozita kanoničkog metropolitanskog splitkog zbora 9. prosinca 1970. godine naslovnim biskupom Edistijane i biskupom koadjutorom mostarskom ordinariju dr-u Petru Čuli, za poznavaoce života i djela monsinjora Žanića to nije bilo neko iznenađenje, kao što je i napisano u *Vjesniku Splitsko-makarske biskupije:* "Svojim katehetskim i propovjedničkim radom u Splitu stekao je msgr. Žanić osobiti ugled, tako da njegovo biskupsko imenovanje nije nikoga iznenadilo" (br. 1/71, str. 10-11).

Ne može se ipak kod njegova imenovanja za koadjutora mostarskom biskupu izgubiti iz vida posebnost prilika u kojima se tada nalazila Mostarsko-duvanjska biskupija, radi takozvanog hercegovačkog slučaja, a da se ne postavi pitanje kako će novog biskupa primiti svećenici i vjernici, jer dolazi iz druge biskupije i nije bio naročito poznat ni svećenicima ni vjernicima. Mora se ipak priznati da je novoimenovani biskup bio dobro primljen, što pokazuju brojne čestitke koje je nakon imenovanja primio od svećenika svoje buduće biskupije.

Kako je pak sam biskup doživio vijest o svom imenovanju rekao je to u razgovoru s novinarom *Glasa koncila*: "Iskreno govorim kada kažem da se smatram nedostojnim velike službe koju mi je povjerila Crkva, vođena Duhom Svetim. Prihvatio sam tu tešku i odgovornu službu u vjeri, nadi i ljubavi. Pod tim geslom velikodušno darivam sebe Bogu, dragom hrvatskom narodu u Hercegovini i svima s kojima ću se ovdje susresti." (*Glas koncila* br. 3/71, str. 3.)

Drugog svibnja 1971. bilo je biskupsko ređenje u franjevačkoj crkvi sv. Petra i Pavla u Mostaru. Zaredio ga je dr. Petar Čule, ordinarij Mostarske biskupije a suposvetitelji su bili nadbiskup zagrebački Franjo Kuharić i nadbiskup splitski Frane Franić. Uz

njih su sudjelovali u obredu nadbiskup sarajevski i metropolita vrhbosanski Smiljan Čekada, Severin Pernek biskup dubrovački, Josip Arnerić biskup šibenski, Matija Zvekanović biskup subotički, Celestin Bezmalinović biskup hvarski i Tomislav Jablanović pomoćni biskup sarajevski, malo ranije zaređen.

Brojni svećenici i vjernici naših biskupija i svećenici, rodbina i prijatelji iz splitske biskupije okupili su se u tolikom broju da svi nisu mogli ući u crkvu da bi prisustvovali svečanom obredu ređenja. Nadbiskup je Kuharić u svojoj propovijedi pozvao sve i zamolio "u ime Isusa Krista i njegove svete Majke, Bogorodice, da u ime poslanja Crkve u svijetu, posebno u našem hrvatskom narodu, pomognete izliječiti ranu na tijelu Crkve, koju je otvorio nesporazum, koji nije bio očekivan", očito ciljajući na stanje u našoj Crkvi u kojoj će novi biskup djelovati, pa je zato i pozvao vjernike riječima: "Primite i novog biskupa u duhu vjere i u ljubavi evanđelja, da bude među vama utješen, da bude među vama radostan i da živeći za vas, žrtvujući se za vas donese plodove umnožene vaše vjere, učvršćene vaše nade i ostvarene vaše ljubavi."

Pozdrave i dobre želje svom pomoćniku i suradniku uputio je i dr. Petar Čule, biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanjski, spominjući i njemu i vjernicima velike potrebe biskupije a napose gradnju katedrale. Zapažena je i čestitka oca fra Rufina Šilića, provincijala hercegovačkih franjevaca, koji mu je u ime braće izrazio dobrodošlicu, a nadbiskup splitski Frane Franić je rekao da se Splitska biskupija teško rastaje s monsinjorom Žanićem, jer je one službe, koje su mu bile povjerene, obavljao zaista mudro, razborito i hrabro.

Čestitke su izrekli i predstavnici Trebinjske biskupije a vjernik iz Mostara izrazio je nadu da će novi biskup brzo razumjeti razgovor koji vodi Bog sa svojim narodom u hercegovačkoj Crkvi.

Biskup je na kraju zahvalio biskupima, svim svećenicima, posebno onima iz Hercegovine s kojima će ga unaprijed vezati zajednička dužnost i ljubav, braći franjevcima koji u Hercegovini i ovdje u Mostaru igraju vidnu ulogu, dijecezanskim svećenicima, svim vjernicima.

Obraćajući se nakon svete mise vjernicima, on je rekao: "Htio bih biti žrtva ljubavi prema vama, žrtva ljubavi i onda kad me netko vrijeđa, kad me udari pružiti mu i drugi obraz, oprostiti sedamdeset puta sedam."

Unatoč svečarskom raspoloženju toga dana i dobrim željama koje su mu uz čestitke upućene s raznih strana, on nije ni tog dana zaboravio spomenuti nimalo laki budući život, pa je rekao: "Ja znam da preda mnom stoji jedan teži period mog života." Ipak i ta stvarnost, koja je uostalom prisutna i u životu svakog čovjeka, nije rušila nadu. Novi je biskup uzeo za svoj novi rad geslo *Vjera, nada, ljubav.* A da bi doista mogao ostvariti ovu svoju namjeru i želju on je sve svoje pouzdanje, kako je rekao pred vjernicima na dan ređenja, stavio u ruke Božje, u ruke Majke Marije... jer je naša pradjedovska vjera bila uvijek obojena jednom dubokom ljubavi prema dragoj Gospi.

Kad danas slavimo 20. godišnjicu biskupskog služenja preuzvišenog Žanića na mjestu je da se barem letimično osvrnemo na njegovo djelovanje kroz ove godine i da vidimo jesu li se ostvarile nade njegovih prijatelja a i njegove obzirom na poslanje u Hercegovini. Napisano je naime prigodom njegova biskupskog ređenja u *Vjesniku Splitsko-makarske biskupije* (1/1971, str. 10-11): "Njegovi se znanci i prijatelji nadaju, da će u biskupskoj službi on još bolje razviti svoje kreposti i sposobnosti, što nek mu Bog udijeli *ad multos annos.*" A i sam je biskup za ručkom nakon biskupskog ređenja izrekao uvjerenje da će i ovdje, u ovom dragom hercegovačkom kršu, pustiti žile.

Djelovanje biskupa Žanića možemo podijeliti u dva dijela: prvi dio od njegova biskupskog ređenja, kad je kao biskup koadjutor i generalni vikar i prvi suradnik svoga ordinarija biskupa Čule sudjelovao u upravljanju biskupijom, sve do 14. rujna 1980. kad preuzima upravu biskupijama. A drugi dio od preuzimanja uprave biskupijama do danas.

POMOĆNIK I SURADNIK BISKUPA PETRA ČULE

Biskup je Čule u više navrata i prije imenovanja monsinjora Žanića biskupom koadjutorom, molio Svetu stolicu da mu dadne pomoćnika. Razlog tomu je bila njegova poodmakla dob, duga robija koju je prepatio a i problemi biskupije koje je trebao rješavati, među kojima je bilo i pitanje gradnje novih crkava a posebno katedrale. Za sve to je trebalo ići u razne urede i moliti i pored svih nemalih poslova u biskupijama. Na njegovo traženje Sveta stolica mu je dala biskupa koadjutora u osobi monsinjora Žanića s posebnim ovlastima a i sa pravom nasljedstva. S ovakvim imenovanjem biskup je Žanić dobio ovlasti u samom upravljanju biskupije, jer nije bio samo pomoćni biskup. Ovim imenovanjem svećenika iz druge biskupije Sveta stolica je dajući novoimenovanom biskupu zadaću i slobodu oko pregovora oko župa u Hercegovini, željela okončati mučni hercegovački slučaj. Naime, po mišljenju franjevaca a i nekih ljudi izvan biskupije za rješenje ovog problema bio je potreban čovjek sa strane, neopterećen našim unutarnjim sukobima. Tako novozaređeni biskup dobiva uslijed ove situacije i posebne ovlasti. Zanimljivo je stoga vidjeti, kakav je bio odnos i suradnja biskupa ordinarija i njegova novozaređenog koadjutora. Moramo reći, da je i pored ovakvog stanja ta suradnja bila odlična, zahvaljujući i biskupu Žaniću. On je i prije imenovanja imao veliko poštovanje prema biskupu Čuli zbog njegove daleko poznate učenosti, principijelnosti i stradanja za vjeru. Nije stoga čudno da na pitanje novinara *Glasa Koncila*, je li razmišljao o svom odnosu prema pitanjima u Hercegovini, odgovara: "Želim naglasiti da sam ja samo pomoćni biskup i da u svemu stojim na raspolaganje svome ordinariju, dr-u Petru Čuli, a na službu Božjem narodu" (GK 1/71).

Nije to bila riječ obične kurtoazije nego je doista, tako bilo i u životu. Uvijek je pružao svoju pomoć i podršku biskupu Čuli, iako je jasno i otvoreno iznosio i svoje stanovište s obzirom na pojedine teškoće i probleme. Možemo stoga reći, da je biskup Žanić uvijek bio od pomoći svom ordinariju biskupu Čuli, kako u redovitim poslovima upravljanja i vođenja biskupije tako i u

ivzanrednim, kao što je bilo pitanje konačne razdiobe župa u Hercegovini i provedbe odluke Svete stolice i pitanje dobivanja dozvole za gradnju i same gradnje katedrale, što je tako bilo na srcu biskupu Čuli.

GRADNJA KATEDRALE

Već kod ređenja biskupa Žanića, biskup Čule je spomenuo veliku potrebu da i Mostarska biskupija ima svoju katedralu. Teške ratne i poratne prilike onemogućile su ostvarenje te njegove želje, pa je odmah nakon izlaska iz zatvora tražio dozvolu za njezinu gradnju. Ipak je prošlo dosta vremena i nakon ređenja biskupa Žanića, a da ta dozvola nije dobivena, unatoč brojnim molbama i traženjima biskupa Čule koji je išao kod nadležnih vlasti i u Mostaru i u Sarajevu i u Beogradu. Sudionik u tim njegovim razgovorima bio je novoimenovani biskup Žanić.

Napokon je dozvola dobivena i 9. studenog 1975. položen je kamen temeljac za novu katedralu. Bio je to i početak dugog i mukotrpknog posla za samog nadbiskupa Čulu, za njegova generalnog vikara biskupa Žanića i za tajnika biskupije don Marka Perića. Nije bio u pitanju samo novac, a njega nikad nije bilo dovoljno u dosta siromašnoj biskupiji i u prilikama koje su u njoj vladale, nego i poteškoće s administracijom i građanskom vlašću, koja nije dozvoljavala gradnju katedrale onako, kako je bilo u planu, nego je često izmišljenim razlozima sve učinila, kako bi taj objekt bio što skromniji i neugledndiji. Bile su i brojne poteškoće oko zemljišta i projekta katedrale a za sve je to bilo potrebno mnogo muke i brige. Vlast je tražila da se objekat snizi za punih deset metara. Bilo je i osobnog fizičkog rada i samog biskupa Žanića. Bilo je stoga i mnogo simbolike prilikom posvete nove katedrale, kad je biskup Čule predao u njoj upravu biskupije svom dotadašnjem pomoćniku koadjutoru monsinjora Pavlu Žaniću, 14. 9. 1980. godine.

PASTORALNI RAD

No pored brige oko gradnje katedrale novoimenovani biskup nije zanemario pastoralni rad među vjernicima u biskupiji i izvan biskupije. To mu je bilo i olakšano, jer je biskup Čule još bio u snazi i obavljao veći dio poslova u Ordinarijatu. Budući da Mostar nije imao svoju katedralu u kojoj bi kao biskup mogao propovijedati, biskup je upravio svoje djelovanje prema župama. Kao dugogodišnji pastoralni radnik i poznati propovjednik on je skoro svake nedjelje i blagdana, za ovih deset godina u kojima je bio koadjutor biskupa Čule, bio u nekoj našoj župi. On je izrazio želju da dolazi na župe. No da to ne bi bilo shvaćeno kao neko nametanje, molio je župnike, koji to žele, da ga pozovu. Ovu njegovu željurado su prihvatili svećenici a posebno vjernici koji su kod ovih susreta upoznali novog biskupa kao izvrsna propovjednika ali i kao pastira i učitelja, koji je u svakoj prilici želio upoznati svoje vjernike, njihove teškoće, nade i želje, kako bi im mogao pomoći, pružiti utjehu i ohrabrenje, koje daje Crkva, naša majka, otajstveno tijelo Kristovo, kojeg su vjernici udovi. Trebalo bi dosta prostora da nabrojimo sve naše župe u koje je dolazio biskup, mimo redovitog pastoralnog pohoda. No bio je i u mnogim župama u drugim biskupijama u koje je pozivan. Nije nastupao samo kao propovjednik u svečanim zgodana. U više naših županastupao je kao voditelj pučkih misija (Mostar, Jare, Dračevo, Ledinac, Studenci, Grljevići...) U mnogim župamaimao je i duhovne obnove. Isto tako imao je duhovne obnove u misijama u Njemačkoj u kojima rade naši misionari. Veoma su bile lijepo prihvaćene na našim župamanjegove korizmene kateheze, nakon kojih je slijedio filmski prikaz Isusove muke.

Novi biskup je uvijek isticao važnosti potrebu vjeronauka, napose za mlade. Sam je često na dosta župa imao vjeronauk s misom za mlade i srednjoškolce. U svem svom nastojanju u radu s vjernicima želio je prikazati vjernicima, mladima i starima, lice majke Crkve i pobuditi u njima iskrenu radost, ponos i svijest da smo sinovi svete Katoličke crkve (CnaK 5-6/1982.). U ovu svrhu vodio je i brojna hodočašća u Rim a i u Lurd. Vjernici su

doživljavali ova hodočašća kao veliki molitveni poticaj na mjestima tako dragim srcu vjernika ali su im ona također omogućivala da se upoznaju s velikim djelima ljudske i kršćanske kulture u mjestima koja su prigodom hodočašća posjetili i kojima su boravili. Nije stoga čudo da su se hodočasnici vraćali kući oduševljeni onim što su doživjeli i s nadom da opet pođu na mjesta u koja su hodočastili.

No i u našim biskupijama redovito je sudjelovao u proslavama u kojima se okupljaju brojni hodočasnici, naročito u čast Blažene Gospe. Tako na Širokom Brijegu na Veliku Gospu, u Hrasnu svake godine na blagdan Kraljice mira i na Širokom Brijegu u već nadaleko poznatom hodočašću mladih na čast Gospi na koncu mjeseca srpnja.

BRIGA ZA OBITELJ

U svom pastoralnom biskupskom djelovanju biskup Žanić je posebnu skrb i brigu posvetio obitelji i obiteljskim problemima. To je činio ne samo kao pročelnik Vijeća za obitelj pri BKJ kroz 15 godina (1975.-1990.) nego i kao član u Papinskom vijeću za obitelj. Prema tomu bila mu je poznata sva suvremena obiteljska problematika, već kao i biskupu u hrvatskom narodu, gdje se kriza obitelji i nagli pad nataliteta već podulje očituje. I sama Hercegovina, koja je bila poznata po poslovici: "Sve naseli a sebe ne raseli!" sve više osjeća da se ta poslovica, osobito njezin drugi dio "sebe ne raseli", ne može prihvatiti. Svjedoci smo, a to pokazuje i posljednji popis, da hrvatskog katoličkog pučanstva ima sve manje i manje na ovim prostorima. Mnogi su tomu uzroci: u prvom redu brojna iseljavanja mladog svijeta potaknuta ekonomskim i političkim razlozima. No ne smije se ispustiti iz vida i pogubni moderni utjecaj, koji je zahvatio i naše ljude i u njih unio strah pred brojnijim potomstvom ali je u mnogim slučajevima znak i duhovne krize i bijega od odgovornosti pred Bogom i svojim narodom. U mnogim našim župama imamo tako na desetine momaka koji se ne žene. Razlog tomu nije samo u materijalnim prilikama.

Biskup je svojim radom u obiteljskim ljetnim školama kao pročelnik Vijeća za obitelj, preko pisanih radova, koje je vijeće izdavalo npr. studije o obitelji itd., kušao na nacionalnom planu pobuditi zanimanje za ovu važnu problematiku i tako pomoći obitelji, koja se i kod nas našla u velikoj krizi. Na području naših biskupija i kao koadjutor i kao ordinarij imao je uvijek na prvom mjestu kršćansku obitelj: i u propovijedima prilikom pastirskih pohoda župama a i brojnim člancima koje je objavio u *Crkvi na Kamenu.* U njima je žigosao negativnosti koje stoje na putu pravog obiteljskog života: rastave, pobačaj, hedonizam, prenaglašenu seksualnost, koja se propagira putem tiska, filma i televizije i tako postaje dio svakodnevnice i najzabačenijeg sela. Iz naslova nekih članaka kao: *Dijete, Odgovorno očinstvo, Rastava braka, Billingsovi kod nas, Dvanaest je davno prošlo* vidi se širina kojom je zahvatio pitanje obitelji. Ne radi se samo o osudi negativnih kretanja oko obitelji, nego je i pozitivnim zahvatima želio pomoći obitelji. Tako biskup u svojoj okružnici upućenoj svećenicima nakon preuzimanja uprave biskupije ističe potrebu bolje priprave mladih na brak: "Potrebno je sve učiniti da se vjenčanje lijepo pripremi... U zaručničkoj pouci ne ispustiti im otvoreno, naravno i čedno govoriti o kršćanskom stavu prema bračnom životu i odgovornom očinstvu... i sve druge kršćanske dužnosti i Božje zapovijedi neka budu predmet stalnih preporuka i pouka."

Katehetsko obiteljsko vijeće u našim biskupijama počelo je nakon temeljite priprave u studenom 1987. s tečajevima priprave za brak na cijelom području biskupija. Prema anketama provedenim među polaznicima, tečajevi su od velike koristi. Polaznici i sami aktivno u njima sudjeluju i rado prihvaćaju pouke.

Biskup rado prihvaća sve inicijative u korist obitelji, kao npr. molitvenu akciju *Zaštitimo život* (dr. A. Lisec), na pdoručju biskupija svake subote slave se prema rasporedu mise za mladež i kršćansku obitelj po župama uz sudjelovanje vjernika. A *Biskupijski karitas* prema svojim mogućnostima pomaže obiteljima s brojnom djecom.

BRIGA ZA SVEĆENIČKI PODMLADAK I SVEĆENIKE

Novi crkveni Zakonik nalaže (kan. 385): "Neka dijecezanski biskup osobito njeguje zvanja za različite službe i za posvećeni život a posebno neka se brine za svećenička i misijska zvanja."

Isto tako: "Neka dijecezanski biskup s posebnom brigom prati prezbitere koje neka sluša kao pomoćnike i savjetnike, neka štiti njihova prava i brine se da oni propisno izvršuju obveze vlastite njihovu staležu i da im budu na raspolaganju sredstva i ustanove koje su im potrebne za unapređivanje duhovnog i intelektualnog života; isto tako neka se brine da se osigura njihovo dolično uzdržavanje i socijalno osiguranje prema pravnoj odredbi" (kan. 384).

Ovi propisi crkvenog zakona bili su djelotvorni u biskupskoj službi biskupa Čule a i njegova nasljednika biskupa Žanića. Briga za svećenički podmladak i za svećenike bila je na prvom mjestu. Bog je blagoslovio njihov rad povećanjem broja svećenika (danas imamo 100 inkardiniranih svećenika) te spadamo među biskupije s najmlađim klerom. Naši svećenici svojim vlastitim doprinosom pomažu materijalno školovanje naših kandidata (to je opća obveza u biskupiji) a i unatoč našeg ne baš sjajnog stanja, mnogi izabiru svećenički poziv, tako da mnogi naši inkardinirani svećenici pastoralno djeluju i žive izvan naših biskupija (35) a više njih je kroz godine djelovalo u afričkim misijama; njih je biskup posjetio 1983. Danas u Africi djeluju 4 naša misionara svjetovna svećenika, jedan se sprema da ode a isto tako djeluje u Africi i 6 naših franjevaca. Biskup Žanić daje mogućnost svakom našem svećeniku, koji želi, da ode u misije a svi naši svećenici naše misionare priznaju i na dalje kao naše svećenike sa svim pravima, koja nama ostalima pripadaju (na dom, mirovinu). Mnogim našim svećenicima omogućen je studij u inozemstvu na poznatim katoličkim učilištima, gdje su postigli i najviše graduse čime se diže ugled našim biskupijama.

Biskup redovito posjećuje naše sjemeništarce i bogoslove. Nekoliko puta im je imao i duhovne vježbe, kao i svećenicima naših biskupija. Sudjeluje na duhovnim obnovama svećenika u

pojedinim dekanatima a redovito na duhovnoj mjesečnoj obnovi svećenika Mostara. Svake godine na Čistu srijedu je zajedničko pokorničko bogoslužje svjetovnih i redovničkih svećenika a isto tako se skupimo i na Veliki četvrtak, svećenički dan. Kao zanimljivost napominjem da je grupa mladih vjernika svjetovnjaka (1987.) na Čistu srijedu predvodila duhovnu obnovu nama svećenicima s temom kakva žele svećenika i što od njega traže. Bio je to duhovni doživljaj za nas svećenike.

Veliki je bio problem za naše svjetovne svećenike, posebno dok ih je bilo malo, kamo će za vrijeme bolesti i starosti, pogotovo što nisu imali nikakvog socijalnog ni penzionog osiguranja. O tom je često raspravljano među našim svećenicima. Hvala Bogu taj je problem riješen. Biskup Žanić je 30. kolovoza 1982. blagoslovio temeljni kamen doma za svećenike u mirovini. Dom je lijepa građevina u Potocima uz Neretvu i dosta je prostrana, pa nema više bojazni. Naša pak svećenička zajednica svojim fondom *Uzajamnosti,* u koji redovito uplaćuju naši svećenici, osigurava miran i siguran život našim umirovljenicima, a i bolesnim svećenicima.

Treba napomenuti da je za naše preminule svećenike napravljena lijepa i velika grobnica na groblju Šoinovac u Mostaru. Biskup je i dalje zauzet uređenjem u katedrali i oko katedrale a dobro je obnovljena zgrada biskupije i ponovno kupljena gospodarska zgrada biskupije koju je bila otela država a u kojoj se kani sagraditi tako potreban biskupijski centar.

Uz svjetovne svećenike na području Mostarsko-duvanjske biskupije djeluju i franjevci, toliko zaslužni za naš narod. Unatoč velikim gubicima u svećenstvu u toku rata i nakon rata, što je i slučaj sa svjetovnim svećenicima, Provincija je, hvala Bogu, ne samo nadoknadila izgubljene svećenike nego je i porasla brojem članova.

Biskup brižno prati i život naših redovničkih ženskih zajednica. Uz *Školske sestre sv. Franje,* kojih ima daleko najviše, u Hercegovini djeluju *Milosrdnice sv. Vinka, Služavke Malog Isusa* i *sestre Predagocjene Krvi Isusove a* nedavno i *sestre Karmeličanke.*

Biskup redovito služi misu na dan zavjetovanja sestara franjevki u Bijelom Polju a više je puta imao i duhovnu obnovu sestrama.

"HERCEGOVAČKI SLUČAJ"

Jedno od najtežih pitanja koje već dulje potresa Katoličku crkvu u Hercegovini i koje je i samom biskupu Žaniću stvorilo mnoge teškoće u njegovu biskupskom djelovanju je takozvani "hercegovački slučaj". Nastao je davno prije dolaska biskupa Žanića u Mostarsku biskupiju a radi se o, po odredbi Crkve, pravednijoj raspodjeli župa između redovničkog i svjetovnog klera. Kao što je već spomenuto biskup Žanić je svojim postavljanjem za koadjutora biskupu Čuli, dobio zadaću i slobodu da svim marom nastoji oko sporazuma s franjevcima o župama u Hercegovini. Smatralo se da će on, neopterećen postojećim stanjem moći pravedno ocijeniti stanje i predložiti pravo rješenje. Vođeni su dakle o tom dugi pregovori između zainteresiranih strana, čije su rezultate na koncu dogovora dostavili Svetoj stolici, da donese svoju odluku. Ona je to i učinila i izdala papinski dekret *Romanis Pontificibus* 5. lipnja 1975.

Uz biskupa Čulu i biskup Žanić je imenovan izvršiteljem papinskog Dekreta, prema kojemu su neke župe kojima su upravljali franjevci, trebale biti predane na upravu svjetovnim svećenicima. Nažalost, franjevačka zajednica nije prihvatila Dekret, pa je do dan-danas ostao neostvaren, ali su nesporazumi ostali. Biskup Čule je crkvenim kaznama pokušao privoliti neke svećenike franjevce na posluh odredbi Svete stolice no ni to nije dalo rezultata. Preuzimajući upravu biskupije, biskup Žanić je kao znak dobre volje oprostio kažnjenimai dao svima jurisdikciju da bi se tako stvar pokrenula. No ovaj njegov gest kao i kasniji mnogi pokušaji razgovora i dogovora o primjeni Dekreta nisu dali željene rezultate. Biskup Žanić je nakon svoga imenovanja izjavio novinaru *Glasa koncila* prije dolaska u Mostar a u odnosu na "hercegovački slučaj": "Ono što bih mogao reći o najtežem problemu u mostar-

skoj biskupiji jest da nam to svima mora postati zajednička rana i bol."

Htjeli mi ili ne htjeli ovaj je slučaj doista nanio veliku štetu i našem narodu i našoj Crkvi. Svatko tko želi dobro i našem narodu i Crkvi moli Boga da se ovaj slučaj napokon okonča u ljubavi i pravednosti a nadasve u poslušnosti Crkvi. Kroz obvezu podložnosti Crkvi moramo gledati svoje obveze ali svoja prava, imajući na umu da nam je ona majka. To je jedini put da se okonča ovaj slučaj.

DOGAĐAJI U MEĐUGORJU

Zbivanja u Međugorju koja su sticajem okolnosti pobudila interes u cijelom svijetu i našla se na stranicama svjetovnih i crkvenih novina i u drugim sredstvima priopćavanja, učinila su po cijelom svijetu poznatim i ime našeg biskupa Žanića. Svojim otvorenim i jasnim stavom i sudom da se u ovim zbivanjima ne radi o nadnaravnim ukazanjima on je izazvao buru negodovanja kod pristalica ovih ukazanja, koje nisu prezale niti prezaju da ga ocrne najcrnjim bojama i okleveću najgorim klevetama, što je teško spojivo s pravom pobožnošću i vjerom, koju kao plodove tako bučno propagiraju pristalice ukazanja u Međugorju. Ide se dotle da se ovo njegovo odbijanje nadnaravnosti ovih zbivanja povezuje i s "hercegovačkim slučajem" jer navodno biskup Žanić ne može i ne želi prihvatiti da se Gospa ukazuje u franjevačkoj župi. Ili još gore: piše se da je on svoje pozitivno mišljenje promijenio pod pritiskom Udbe i komunista i tako, da navodno, drži njihovu stranu. Oni, nažalost, zaboravljaju da je biskup Žanić već u prvim danima digao svoj glas u obranu i djece i franjevaca, kad je komunistička vlast bila moćna, dok su sada hrabri "pobožno" šutjeli.

No ako se pomno promotri tok ovih zbivanja, objektivni će promatrač doći do uvjerenja o korektnom postupku biskupa Žanića i o njegovom sudu o ovim događajima. Već na početku samih zbivanja digla se velika hajka u novinama i na televiziji a i

od samih ljudi na vrhu protiv djece, svećenika i Crkve, pa je biskup u svojoj izjavi za *Glas koncila* (16. 8. 1981.) odbacio insinuacije protiv svećenika i način što se u javnosti Katoličku crkvu u Hercegovini neistinito optužuje zbog političkih i prevarantskih namjera. On je tom prigodom priznao mogućnost ukazanja a obzirom na slučaj u Bijakovićima rekao je: "Sigurno je da djeca nisu ni od koga, posebno iz Crkve, podgovorena da govore neistine. Isto tako, barem za sad, sve navodi na to da djeca ne lažu. Ostaje ono najteže pitanje: da li je to subjektivni doživljaj djece ili nešto nadnaravno? Mi za sada zauzimamo ovo stanovište."

Na ponovljene napade na svećenike i biskupa, a posebno s proširene sjednice Općinske konferencije socijalističkog saveza radnog naroda Čitluka, koju su prenijele novine i televizija a koja glasi: "Istaknuto je da narodu treba još jasnije reći da je ono što hoće i planiraju svećenici Jozo Zovko iz Međugorja, njegov kolega Ferdo Vlašić, mostarski biskup Žanić i drugi ekstremisti, ono isto što nam planira i snuje ustaška teroristička organizacija. Kleronacionalisti su se ustremili protiv tekovina revolucije, protiv ustavnog sistema, protiv socijalističkog samoupravljanja, a to je u biti najbrutalnija upotreba vjerskog osjećaja ljudi." (Moram ovdje napomenuti da je nakon te vijesti na sarajevskoj televiziji od 17. 8. 1981. naš telefon u biskupiji bio stalno zauzet, jer su putem njega upućivane najprimitivnije poruke i prijetnje i našem biskupu, i našoj Crkvi i narodu.) Biskup je uputio pismeni javni prosvjed predsjedniku Predsjednitšva SFRJ Sergeju Kreigheru u kojem među ostalim stoji: "Kao katolički biskup i odgovorni ordinarij Mostarske biskupije odbijam od sebe i spomenutih mojih svećenika ove neodgovorne klevete i napadaje čija neukusnost nikako ne doprinosi trijeznom gledanju na događaje u župi Međugorje. Ovakvim se uvredljivim postupcima vrijeđaju osnovna, građanska i ljudska prava. Molim da ovaj moj prosvjed primite do znanja i kao najodgovornija osoba u SFRJ poduzmete korake protiv ovakvih neodgovornih ispada" (*Glas koncila* 13. 9. 1981.).

Ovaj biskupov prosvjed bio je u onim prilikama hrabar i neočekivan. On se zauzeo za franjevce kao svoje svećenike, iako je tada bilo puno nesporazuma s franjevcima oko katedralne župe.

On je branio i u Sarajevu u republičkoj Komisiji za odnose s vjerskim zajednicama svećenike i djecu. Nije popustio ni pred pritiskom vlasti da se dokine večernja misa, koja je u župi uvedena nakon događaja u Bijakovićima, a uložio je i molbu za osuđene svećenike. Sve ovo pokazuje neosnovanost tvrdnji da se biskupov stav prema Međugorju zasniva na njegovoj tobožnjoj odbojnosti prema franjevcima ili još gore da je on uzrokovan nečijim pritiskom.

U isto vrijeme nije propustio ni da upozori osoblje u Međugorju na oprez u pristupu ovim zbivanjima. Tako je u svom stavu prema Međugorju napisao: "Nema sumnje da je vjernički svijet te vijesti dočekao i prihvatio kao utjehu i milosnu pomoć, te je to kod mnogih donijelo poticaj na molitvu, post, pokoru i obraćenje. No sve ovo nije dovoljno za dokaz autentičnosti Gospinih ukazanja i poruka. Događaje budno prati i Sveta stolica i preporuča krajnji oprez do donošenja suda Biskupskog ordinarijata.

Na taj oprez upozoravamo svećenike da se u svojim izjavama i stanovištima ne istrčavaju ispred suda Crkve" (Br. 977/81 od 13. 12. 1981. - *Službeni vjesnik* br. 4.)

Ovo upozorenje kao i druga, kasnije data svećenicima u Međugorju, nisu poslušana, nego se nastavilo i u Međugorju i u svijetu s velikom propagandom u korist autentičnosti ovih zbivanja prije i mimo Crkve, a kao glavnu potvrdu za to navode se dobri plodovi. Stojeći na stanovištu da treba najprije utvrditi i iznijeti istinu, biskup u više navrata (u listopadu 1984., u srpnju 1987., u travnju 1990.) u svojim spisima izražava negativni sud o nadnaravnosti ovih zbivanja ukazujući na negativne strane i činjenice u ovim zbivanjima koje pristalice Međugorja prešućuju. Ni ovi njegovi spisi nisu dobro prihvaćeni od pristalica ukazanja te su uslijedili mnogi napadi na biskupa. Ovo njegovo mišljenje i sud potvrdila je biskupska komisija sastavljena od profesora hrvatskih i slovenskih teoloških učilišta kao i članova redovničkih zajednica, koja je nakon iscrpna rada (1984.-1986.) dala negativan sud o autentičnosti ovih ukazanja. I naša BK zabranila je organiziranje hodočašća više puta kao i to da se govori o ukazanjima

prije suda Crkve (12. 10. 1984., 18. 4. 1985., 29. 1. 1987.). I Kongregacija za nauk vjere je u pismima Biskupskoj konferenciji Italije, 23. 5. 1985., i augsburškom biskupu 23. 5. 1990., upozorila na spomenute zabrane.

Sama pak Kongregacija je izrazila svoje priznanje radu koji je izvršila biskupska komisija pod odgovornošću mjesnog ordinarija, a čiji je sud o ovim zbivanjima bio negativan, no ipak je željela, budući da zbivanja daleko prelaze granicu biskupije, da se daljnje istraživanje nastavi na razini BKJ. U tu svrhu je 1987. formirana nova komisija. Iz nedavnog priopćenja naše BK o zbivanjima u Međugorju, a ono je sigurno temeljeno na radu nove komisije, vidi se da su skoro svi naši biskupi glasovali protiv autentičnosti ukazanja u Međugorju.

Uza sve nijanse i nepreciznosti te izjave, koje su razumljive u našim prilikama, a koje neki koriste neopravdano da objasne samu izjavu, očito je da Izjava potvrđuje sud i mišljenje biskupa Žanića koji je, iako se možda nije u svom pisanju uvijek koristio diplomatskim rječnikom, ipak imao kao prvo pred očima u ovoj stvari: istinu. To je i najvažnije u procjeni njegova stava o zbivanjima u Međugorju.

VJERAN CRKVI I CRKVENOM UČITELJSTVU

Imajući na umu da je biskupija dio Božjeg naroda koji je povjeren biskupu, da ona tvori mjesnu Crkvu, u kojoj je prisutna i djeluje jedna sveta, katolička i apostolska Crkva (*Christus Dominus* br. 11), biskup Žanić je u svom životu, učenju i djelovanju želio biti svjedok Kristov, poslušan sin Crkve i njezina učiteljstva, pa da tako bude i pravi navjestitelj Evanđelja. U tom svjetlu on se kritički odnosio prema svim novim pokušajima prilagođavanja vremenu, jer je često u tim novim promjenama uočavao bijeg od istine i Evanđelja a nekad i otvoreni pokušaj osporavanja Crkve i njezina učiteljstva. On je o svemu tom otvoreno i javno iznosio svoje sudove: kao član u Papinskom vijeću za obitelj i u Papinskom vijeću za one koji ne vjeruju.

Tako je u razgovoru za *Glas koncila* (1/71), nakon svog imenovanja za biskupa, izjavio: "U temelju svih problema u Crkvi je poljuljana vjera a velika je napast i zlo podjela na progresiste i tadicionaliste. Potreban je novi put ali njegov temelj i sadržaj mora biti uvijek evanđelje, govor na gori, osam blaženstava, molitva, pokora, žrtva. U Crkvi možemo samo jedno kretanje nazvati progresom, a to je ono u smjeru evanđelja, kako ga tumači crkveno učiteljstvo. Nije dobro što je novo zato jer je novo."

On je i našim vjernicima želio još jače naglasiti potrebu vjere u Crkvu kojoj je Krist nevidljivi temelj a Petar-papa njegov vidljivi namjesnik na zemlji. To je činio po svojim propovijedima i poukama ali i nakon preuzimanja uprave biskupije pokretanjem novina *Crkva na Kamenu.*

U prvom broju tog lista 1980. godine veli da su naše biskupije Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanjska smještene na kamenitom i tvrdom tlu a i Krist je htio i osnovao Crkvu na Kamenu. Stoga "i naša vjera mora počivati na istini a to je uskrsli Krist. Čuvar te istine je Crkva sagrađena na stancu kamenu. Ona se neće pokolebati, a ni mi zalutati dok slušamo glas te naše Majke Crkve" (Cnak 10/87). On je mnogo puta govorio našim vjernicima da moramo zbivanja u Crkvi promatrati sa stanovišta vjere a u svjetlu istine kakvu je Krist ustanovio i utemeljio na papi i biskupima.

On je zato i prihvatio svim srcem i papinu encikliku *Humanae vitae,* pozivao zajedno s našim biskupom Čulom i vjernike a i svećenike na poslušnost Svetom ocu. U svrhu jačih veza naših vjernika sa Svetom stolicom on nekoliko puta vodi hodočašća na grobove apostolskih prvaka u Rim. A naše velike obljetnice: 100. godišnjica uspostave redovite crkvene hierarhije u Bosni i Hercegovini, tisućljeće Trebinjsko-mrkanjske biskupije i druge proslave napose u marijanskim svetištima bile su dobre prilike da se vjernici utvrde u vjeri i ljubavi prema svetoj Katoličkoj crkvi i Svetom ocu.

On nastoji slijediti želju Crkve da se i svjetovnjaci što više uključe u život i rad Crkve pa je stoga u dogovoru s provincijalatom Hercegovačke franjevačke provincije u Mostaru osnovao

Teološki institut za laike kao podružnicu *Vrhbosanske visoke teološke škole* (1987.), koji je nažalost *Republički komitet za obrazovanje nauku i kulturu*, malo vremena nakon početka rada, proglasio protuzakonitim. Odziv na Institut je bio velik.

U novim demokratskim prilikama bit će više slobode i na vjerskom a i na kulturno-znanstsvenom području.

Biskup je osnovao *Biskupijski karitas,* koji pruža pomoć potrebnima, zahvaljujući prilozima bolje stojećih vjernika. Naši su vjernici uvijek rado pomagali potrebne u nevoljama. Tako su npr. za obitelji nedavno poginulih rudara u Tuzli skupili 130.000 DM., koje su uručene.

I sam biskup redovito posjeti starački dom u Mostaru a i dječji dom. Preko katoličkih dobrotvornih organizacija Crkva je mnogim zdravstvenim ustanovama nabavila vrijedne aparate, što su i vlasti a i pripadnici drugih konfesija prihvatili sa zahvalnošću. Naš Karitas pruža pomoć potrebnima, bez obzira na njihovu vjersku i nacionalnu pripadnost. To se pokazalo posebno u slučaju pogibije rudara, kad je velika pomoć od katolika iz zemlje i inozemstva dijeljena svima.

Želeći da svećenici ostanu slobodni u svom djelovanju, u službi Crkvi i narodu, biskup Žanić je poput biskupa Čule bio protiv udruženja svećenika pod državnim patronatom, držeći da je neprihvatljivo da ljudi iz Crkve traže pomoć i zaštitu u socijalističkom sektoru koji ima usmjerenje od Saveza komunista. On je to smatrao cijepanjem Crkve a to se ne smije dopustiti ni uz kakvu drugu protuuslugu. On je to svoje stanovište jasno usmeno i pismeno iznosio ne plašeći se ni vlasti a ni onih na koje se njegova kritika odnosila. Vrijeme je dokazalo ispravnost ovakvog stava (usp. *Službeni vjesnik Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-Mrkanjske biskupije,* 1980., str. 139; 1981., str. 38-40).

APOSTOLSKI UPRAVITELJ DUBROVAČKE BISKUPIJE

Sveta stolica je uvijek vodila brigu za naše biskupije. Čak i u kriznim situacijama hercegovačkog slučaja ona je marno

nastojala da se stvar riješi pravedno i u miru, makar se to nekad ne čini tako. I u našem slučaju je tražila da se poštuje disciplina u Crkvi i da je biskup odgovorni i prvi pastir u Crkvi. To isto vrijedi i u pitanju zbivanja u Međugorju. Unatoč imenovanja nove komisije BKJ za ispitivanja ovih događaja, Sveta stolica nije nikad izuzela ispod vlasti mjesnog ordinarija Međugorje i zbivanja u njemu, kako bi to željeli neke pristalice autentičnosti ukazanja i kako to pišu.

Preko *Kongregacije za evangelizaciju naroda (De Propaganda Fide);* pod čiju kompetenciju spada područje naših biskupija, Sveta stolica je pružala i moralnu i materijalnu podršku našim biskupijama a i našim biskupima.

To isto čini za sve naše biskupije preko Apostolske nuncijature u Beogradu. Mi smo joj zbog toga od srca zahvalni.

A da naš biskup uživa podršku i priznanje Svete stolice očito je iz njegova imenovanja apostolskim upraviteljem Dubrovačke biskupije "sede plena" 3. 11. 1988. Tu je službu, pored svojih redovitih i velikih obveza u našim biskupijama, obavljao na zadovoljstvo svećenika i vjernika kroz godinu dana. U popratnom pismu ovom imenovanju preuzvišeni Apostolski nuncij ističe da je imenovanje znak povjerenja Svetog oca prema našem biskupu.

ZAKLJUČAK

Kad pogledamo ovih 20 godina biskupske službe preuzvišenog gospodina Pavla Žanića, moramo priznati da su to bile godine rada i muke ali i godine Božjeg blagoslova a i napretka naših biskupija. Hvala Bogu za to, hvala našem biskupu za sav trud i žrtve kroz ovih 20 godina. Bilo je svakako i pogrešaka u njegovu radu, nešto je možda moglo biti i bolje, jer tko radi taj i griješi. No ono za čim je naš biskup u svom radu uvijek težio to je istina za koju je bio spreman boriti se i trpjeti, što u suvremenom svijetu nije baš tako čest primjer. On je želio biti i ostati svoj. Zato ćemo i ovaj naš kratki prikaz i završiti stihovima iz pjesme "Budi svoj" (1874.) hrvatskog pjesnika Augusta Šenoe:

Oj, budi svoj. Taj svijet ti nije pako,
Ni raj ti nije; rodi trnom, cvijetom;
Ni desno, ni lijevo, da se nijesi mako,
Već ravno pođi, dok te nosi svijetom:
koračaj bez obzira krepko, živo,
Sudbina dok ne rekne tebi: stoj!
I pravim drži pravo, krivim krivo,
I budi svoj!

Preuzimajući upravu biskupije biskup Žanić je rekao da se predaje u ruke Božje i zaštiti Majke Marije. Kad sutradan na blagdan ove naše katedrale, na blagdan Marije. Majke Crkve, budemo upravljali molitve Mariji, pomolimo se Gospi da i nadalje štiti našeg biskupa i neka svojom pomoću prati Svetog oca i svetu Crkvu katoličku rasutu po svem svijetu, a posebno ovaj dio Crkve u Hercegovini.

PROPOVIJED MONS. GABRIELA MONTALVA APOSTOLSKOG PRONUNCIJA U JUGOSLAVIJI

(Mostarska katedrala, 2. lipnja 1991.)

Draga braćo i sestre u Kristu!

Crkva, naša zajednička majka, u kojoj nas sjedinjuje ista vjera i ista ljubav, to jest ljubav Božja, prati pojedine ljude i zajednice u njihovu zemaljskom putovanju, kako bi svi, na svršetku našeg dubljeg ili kraćeg boravka na ovom svijetu, mogli stići k Bogu, u vječnu radost raja.

Ali Crkva nije nešto nedodirljivo ili tajanstveno. Ona je vrlo konkretna stvarnost. Crkva, to smo mi, narod Božji, ljudi svih vremena, po krštenju pozvani na pripadnost Božjoj obitelji i u isto vrijeme pozvani svjedočiti da smo djeca Božja i naviještati

čovječanstvu spasenje koje nam je Krist donio i omogućila Marija svojim pristankom da bude Majka Spasiteljeva.

Premda mi ljudi tvorimo Crkvu, ona ima sasvim drugačija svojstva od ostalih zajednica koje žive u svijetu. Njezin je utemeljitelj sam Krist. Njezini su počeci u tajni smrti i uskrsnuća Isusova, njezina zadaća i ciljevi nadilaze granice čisto ljudskog života premda su usko povezani s njime. Budući da se po Crkvi u ljudima rađa, hrani i razvija božanski život, ona je od samog Krista primila sredstva kako bi ostvarila to djelo. Osim toga Krist je želio svakom članu Crkve dati određenu ulogu i zato je ustanovio da u Crkvi budu vjernici sa određenim odgovornostima u obitelji i društvu, posvećene osobe, svećenici i biskupi.

I evo upravo ova crkvena zajednica sabrana danas u mostarskoj katedrali, koja je srce ove biskupije, svi mi prisutni - kao da predstavljamo sve ove staleže članova Crkve - okupili smo se s nakanom da proslavimo pedesetu obljetnicu svećeničkog i dvadesetu obljetnicu biskupskog ređenja dragog monsinjora Pavla Žanića.

Čini nam se da smo ponovo u dvorani posljednje večere, u društvu s Marijom, Majkom Kristovom i Majkom Crkve u trenutku kada je Gospodin, zazvavši Duha Svetoga nad apostole, poslao ih da krste ljude u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, a u isto vrijeme im je dao vlast zadržati i otpuštati grijehe.

Kod jednog i drugog ređenja, tisuću devetsto četrdeset prve i tisuću devetsto sedamdeset prve, po služenju Crkve, ostvarilo se isto izlijevanje Duha Svetoga u dušu monsinjora Žanića. Svećeništvom mu je podijeljena vlast koja se prvenstveno odnosi na slavljenje Euharistije i ostalih sakramenata, dok je biskupskim ređenjem postao nasljednik apostola, sa svim odgovornostima koje ta služba ima u Crkvi.

U ime Svetoga Oca Ivana Pavla Drugog, u ime ovdje prisutne subraće u episkopatu, u ime svećenika, redovnika, redovnica i svih vas, dragi vjernici, želio bih izraziti revnom i zaslužnom pastiru ove mjesne Crkve, radost kojom sudjelujemo u ovim dvjema, tako značajnim obljetnicama. Htio bih, osim toga, također u ime svih, posvjedočiti naše zajedništvo u molitvi zahvale

koja proizlazi iz velikog svećeničkog i biskupskog srca našeg dragog biskupa Žanića. Za koji trenutak čut ćemo čestitnu poruku koju je Sveti Otac uputio ovom značajnom prilikom, a naše čestitke, naše molitve i naše želje poistovjećuju se s osjećajima koje je Kristov Namjesnik izrazio monsinjoru Žaniću.

Dragi Preuzvišeni!

U ovom već dugom periodu Vašeg života, Crkva je uvijek bila predmet Vašeg djelovanja i Vaše ljubavi.

U vršenju različitih crkvenih službi pokazivali ste svoje duhovno očinstvo i posvetili se dobru bližnjih.

Po Božjoj odredbi, izraženoj po Crkvi, povjerene su Vam ove hercegovačke biskupije sa zadaćom i odgovornošću da budete učitelj, vođa i posvetitelj ovog dijela Kristova stada. Budući da ovdje predstavljate samog Krista i u njegovo ime obavljate zadaću pastira, Gospodin želi da se osjećaju tijesno povezani s Vama, ne samo u pravnom smislu nego i u autentičnoj i djelotvornoj ljubavi i prijateljstvu, svi oni koji pripadaju ovim istim biskupijama: svećenici, redovnici, redovnice i vjernici. Vi ste ustvari prema Kristovoj želji, središte jedinstva i crkvenog zajedništva među svim katolicima ovog kraja. I zato, u ovoj svečanoj liturgiji, svi mi uzdižemo Gospodinu svoju žarku molitvu da duh vjere i velikodušne bratske ljubavi budu uvijek još više prisutni u ovim dragim biskupijama i učine da, kao u Crkvi prvih vremena svi budu "jedno srce i jedna duša".

A ne može ni biti drugačije u ovaj dan kada slavimo blagdan Marije, Majke Crkve, zaštitnice ove katedrale. Ona, Presveta Djevica, budući da je bila Majka Krista, Boga i čovjeka, morala je postati i Majkom one Crkve koju je Krist došao ustanoviti, kako bi svi ljudi, koji do svršetka svijeta trebaju u Crkvi i po Crkvi, primati spasenje, bili jedno kao što su Krist i Otac jedno.

Budući da je u značajnom trenutku Kristove smrti od njega primila zadaću da bdije nad Ivanom, ljubljenim učenikom, ona, Marija, nastavlja čuvati svećenike i redovnike da u međusobnoj

slozi i vjernosti onom što je Krist ustanovio, mogu stvarati i sačuvati ono crkveno zajedništvo s biskupom, zajedništvo koje je znak one iste prisutnosti Kristove u njegovoj Crkvi i koje je slika jedinstva Presvetog Trojstva.

Marija, koja je prije svega primjer vjere i ljubavi, Marija, koja je učvrstila slabe apostole poslije Kristove smrti i koja ih je majčinskom dušom sačuvala ujedinjene u iščekivanju dolaska Duha Svetoga, Marija neka bude izvor vjere, ljubavi i jedinstva među Vama.

Neka po zagovoru Marije, Majke Crkve svi kršćani jednog dana postignu potpuno jedinstvo u Kristu, koji je put, istina i život.

A sada, draga braćo i sestre, poslušajmo riječi Svetog Oca i poistovjetimo se sa njegovim mislima i njegovim željama upućenim dragom monsinjoru Žaniću.

POZDRAVNO PISMO ZAGREBAČKOG NADBISKUPA KARDINALA FRANJE KUHARIĆA

(Zagreb, 25. svibnja 1991.)

Prečasni Oče Biskupe,

Primio sam obavijest i poziv na proslavu Vašeg velikog osobnog jubileja koji ćete proslaviti u katedrali MAJKE CRKVE 1. i 2. lipnja o. g.

Zahvaljujem se za poziv ali zbog preuzetih obaveza u inozemstvu tih dana neće mi biti moguće osobno biti prisutan pa se uključujem duhom s iskrenom čestitkom, s najboljim željama i molitvom na Vaše nakane.

50 godina svećeništva i 20 godina biskupskog služenjavelika je milost Božja koja obavezuje na zahvalnost, pa se Vašoj zahval-

nici pridružujem sa svima onima koji će Vas tih dana posebno okruživati sudjelujući u proslavi.

Kada je mladi svećenik Alojzije Stepinac imenovan zagrebačkim nadbiskupom koadjutorom, pjesnik isusovac Milan Pavelić ispjevao je pozdravnu pjesmu i navijestio da će mu mitra izrasti u trnovu krunu. Tako se to dogodilo. Bio je Biskup u teškom vremenu kada se nije moglo vjerno služiti Crkvi i narodu bez trnove krune, bez supatnje s Isusom Kristom Raspetim za svoju Crkvu.

Nije li to i Vaše osobno iskustvo u okolnostima u kojima Vam je prije 20 godina blagoslovljena mitra, znak biskupskog dostojanstva ali i odgovornosti, stavljena na glavu? Vi najbolje znate u intimnosti svoje savjesti kako križ biskupskog služenja može biti težak. Ali ne izostaje milost Božja po onoj Pavlovoj: "Milošću Božjom jesam što jesam..." (1 Kor 15,10).

Dok u poniznosti zahvaljujete za tu milost zajedno sa svojim svećenstvom, redovništvom i vjernicima, neka Gospodin po zagovoru Presvete Bogorodice, Majke Crkve, umnoži u Vašoj duši duhovnu radost koja ispunja srce ljubavlju prema svima.

Želeći svako dobro, u Gospodinu Vas srdačno pozdravljam.

PROPOVIJED MONS. VINKA PULJIĆA, NADBISKUPA SARAJEVSKOG I BOSANSKO-HERCEGOVAČKOG METROPOLITE

(Mostarska katedrala, 1. lipnja 1991.)

Draga braćo u episkopatu,
Draga braćo misnici,
Dragi vjernici, braćo i sestre po krsnoj milosti!

U životu imamo četiri majke kojima se s posebnim osjećajem obraćamo.

Ona mati koja nas je pod svojim srcem devet mjeseci nosila i na ovaj svijet darom Božjim donijela, sigurno nam je na posebni način draga. A i prva riječ koju čovjek izgovori najčešće biva baš: nama. K tomu, nerijetko se događa da tu istu riječ čovjek izgovori i kao zadnju prije svog odlaska s ovog svijeta. - Majka!

Osim majci koja ga je rodila, sigurno je da čovjek s posebnim osjećajima i domovinu naziva svojom majkom; onu rodnu grudu od koje primi materinsku riječ, koja mu darova baštinu i kulturu i ukorijeni ga u duboku povijest. I s tom majkom čovjek je ponosan i radostan. Ali o njima ne bih danas govorio.

Večeras neka naše razmišljanje bude posebno posvećeno Majci Mariji i Majci Crkvi. Slaveći zaštitnicu ove mjesne Crkve i ove katedrale - Majku Crkve - slavimo onu koja je, rodivši Krista, rodila i Crkvu, ali koja je Crkvi, istovremeno, i putokaz. Jednostavno rečeno: put Marijin put je Crkve. Marija je bila Bogu otvorena, slušala ga je i poslušala, njegovu Riječ je primila te se ta Riječ pod Marijinim srcem utjelovila. To isto je i put Crkve: da ono što je Marija činila čini i Crkva; da Riječ osluškuje, prihvaća i u svom srcu prebire kako bi Riječ našla tijelo, našla ljudsko srce - da se ta Božja Riječ utjelovi. Kao što je Marija božansku djelotvornu Riječ rodila i svijetu darovala, tako isto čini i putujuća Crkva kroz svu svoju povijest: utjelovljenog Krista "rađa" ovom svjetu i dariva ga ljudskim srcima i dušama. Kao što je Marija s

prvom Crkvom molila, tako čini i danas. Ona s cijelom Crkvom kroz svu povijest moli da bi Duh Sveti, koji upućuje u svu istinu, vodio Crkvu, prosvjetljivao Crkvu i posvećivao Crkvu.

Ali, braćo i sestre, ta Crkva smo mi. Mi - mistično tijelo Kristovo - koje je Marija rodila rodivši Krista. Mi, postavši upravo jedno u Kristu po sakramentu krštenja, osjećamo da je Marija i mati Crkve jer je mati Kristova, ali i mati naša jer smo mi u toj Crkvi rođeni, u toj Crkvi odnjihani i u toj Crkvi imamo svoje poslanje - poslanje vjere. Zato je i naš osobni život usmjeren ovim putokazom: kao što je Marija Riječ Božju osluškivala, prihvaćala i u svom srcu prebirala, i mi u svom životu, slušajući Evanđelje i usvajajući Riječ Božju, trebamo omogućiti da Riječ Božja nađe mjesto i da se utjelovi u našim mislima, i našim savjestima, u našim srcima, u našim životima; da mi budemo živa Crkva koja utjelovljenog Krista nudi ovim vremenima - možemo reći novim vremenima, svoj budućnosti, novom društvu kako bismo to novo društvo gradili utemeljeno na ispravnim duhovnim vrednotama koje čovjeka oplemenjuju i dižu.

Naša Crkva je apostolska, a nasljednici apostola su biskupi. Nasljednik apostola je i mjesni biskup ove Crkve koji slavi svoje jubileje. Njegovo poslanje je bilo da, predvodeći ovu mjesnu Crkvu, Riječ Božju naviješta i Krista svijetu daruje.

Marija je putokaz i njemu! Kao što je s prvim apostolima molila, vjerujemo i sigurni smo da je Marija i s nama: da s nama moli i istog Duha Svetog zaziva kako bi i mjesna i sveopća Crkva bila uvijek Duhu otvorena, Duhu poslušna i Duhu vjerna. I dok ovdje slavimo, radujemo se što smo zajedno i što je vjera - vjera otaca - živa. Iako smo prošli mnoge oluje, nije nas nestalo: korijenje je duboko - čak 13 stotina godina kršćanstva.

Radosni smo što je apostolska Crkva prisutna i u ovim krajevima, i u ovim vjetrometinama, iako se, evo, opet nad nama nadvijaju ne baš najsvjetliji oblaci. Međutim, puni smo nade i stoga što je Marija s nama: mati je s nama.

Majka Crkve je naš život. Obećajmo stoga Crkvi - Crkvi sagrađenoj na apostolima, Crkvi koju i danas apostoli predvode - da prihvaćamo poslanje Crkve kao svoje poslanje i da hoćemo bit

vjerni vjeri otaca, prebroditi sve nedaće i sve tmure oblake s nadom koja proizlazi iz istine da je Krist zlo pobijedio.

Uvjereni smo da će Marija, kao što je Isusa molila da pomogne onoj maloj obiteljskoj Crkvi u Kani Galilejskoj a Krist potom stvarno učinio čudo, isto tako svojim zagovorom pomoći i ovoj mjesnoj Crkvi i našem hrvatskom narodu u Herceg-Bosni, u ovoj metropoliji i Katoličkoj crkvi u cijelom hrvatskom narodu da svi budemo zaista vjerni vjeri otaca te tako sve duhovno blago - baštinu vjere - namremo budućim pokoljenjima.

Mariju, majku Crkve i majku našu, Bog je okrunio za kraljicu neba i zemlje i dao joj uživati u slavi Presvetog Trojstva. Ali, Bog poziva i Crkvu, čiji je Marija putokaz, u istu slavu. Jer "Krist je ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju, da je posveti čisteći je kupelji vode uz pratnju riječi, da sam sebi privede Crkvu krasnu, bez ljage, bez bore, bez ičega tomu slična, da bude sveta i bez mane" (Ef 5,25-27). Dao bog da svojim svetim životom ostvarujemo živu Crkvu na ovoj zemlji i da zajedno s njom po Mariji, majci Crkve, prispijemo Kristu koji je njezina Glava i Prvenac.

Dao Bog da tako bude! Amen!

POZDRAV MONS. LUKE PAVLOVIĆA, GENERALNOG VIKARA

(Mostarska katedrala, 2. lipnja 1991.)

Pozdravivši, na početku svete mise, sve prisutne nadbiskupe, biskupe, provincijale, delegate i druge vjernike, mons. Luka Pavlović uputio je biskupu Pavlu Žaniću, u ime hercegovačkih svećenika, slijedeće riječi:

Dragi naš oče biskupe!

Prije dvadeset godina Duh Sveti Vas je preko blagopokojnog pape Pavla VI. poslao k nama u Hercegovinu. Poziv Vas je zatekao na službi ravnatelja splitskog sjemeništa.

Naša mjesna Crkva je proživljavala razne muke i tegobe. Mi smo Vam poklonili te svoje muke i probleme, a Vi ste nama darovali sve što ste imali: dali ste sami sebe našoj Hercegovini. Zahvaljujemo Vam na spremnosti služenja i vršenja odgovorne apostolske službe, te Vam od srca čestitamo dvadesetu obljetnicu biskupstva i pedesetu obljetnicu misništva.

Živjeli!

ČESTITKA DR. FRA TOMISLAVA PERVANA U IME PROVINCIJE HERCEGOVAČKIH FRANJEVACA

(Mostar, 2. lipnja 1991.)

Preuzvišeni o. biskupe, cijenjeni uzvanici i gosti!

Sretan sam da mogu u ime svoje franjevačke zajednice na ovome skupu čestitati našemu o. biskupu ovako velike i znamenite jubileje i obljetnice. Jubileji se redovito slave s previše patetike, zanosnih govora. Ali u svijesti ljudi je da radije slave jubileje u kojima se otvara budućnost, široko polje rada: dakle, rođendani, krstitke, prve pričesti, krizme, ispiti zrelosti, vjenčanja, mlade mise. Međutim, i ovakvi jubileji poput zlatnih misa, a rijetki vezani i uz dvadesetu obljetnicu biskupskog ređenja, imaju svoju težinu upravo u tome što čovjek retrospektivno promatra život osobe koja je svojim pozivom bila nešto poput orijentira u vremenu magle, tame, nesigurnosti, neizvjesnosti, progonstva i svega onoga što nam je i kao vjerničkoj zajednici ali i kao dijelu hrvatskog narodnog bića nudila i iza sebe ostavljala i ostavila iza rata i u poraću pa sve do ovih najnovijih dana jedna u biti protubožna, protunarodna, protučovječna ideologija i praksa. Jer svaka od tih proteklih pedeset godina bijaše ispunjena nesigurnošću, neizvjesnošću, morom, vapajem za slobodom, i željom da se protubožni i nenaravni korov komunističkog zlosilja odbaci, što je hrvatsko narodno biće, vođeno svojim pastirima, prvom prigodom i učinilo. Jer bili smo suočeni s vjerovanjem da pojedinci znaju kamo čovječanstvo i povijesni tijek hrli, mislili su da mogu odrediti povijesnu svijest ljudi. I sve što je na toj pogrešnoj i krivoj svijesti sagrađeno, bilo je na klimavim i glinenim nogama, i u prvom naletu se u sebe urušilo. Ali je u tome rušenju stvorilo veliki krater koji još uvijek ispušta iz sebe otrovne plinove. Proći će dugo vremena da se te povijesne naslage iz duša iskorijene.

Revolucije podignute u ime slobode i pravde, te bratstva i jednakosti svih pretvorile su se u tiraniju i pakao. Kako nas je samo u jednoj godini opovrgla povijest! Odnosno Onaj koji tu povijest vodi, i u čijoj su ruci sudbine svijeta, naroda i pojedinaca.

Oče biskupe! Ređeni ste upravo kad je započeo onaj zlosretni rat na ovim prostorima, a već je pune dvije godine tutnjao Europom. Proživjeli ste sve njegove strahote, a isto tako i sve ono što je donijela komunistička okupacija zemlje, ali i ljudskih duša. Ne bijaše lako u takvu vremenu i prilikama svjedočiti spasenje i vjeru, artikulirati je i pretvarati u konkretni život. Jer ne živi se od apstrktnih ideja ili apstraktna vjerovanja, nego se živi od utjelovljenja tih vjerskih istina u stvarnom životu. U životu se stvara konkretni reljef vjere. U tome je Isus slika i metafora, otisak i zrcalo živoga Boga. U svome vidljivom ljudskom djelovanju očitovao je tko je i kakav je Bog i što taj Bog namjerava s čovjekom. Isus nosi u sebi božanske crte Boga kao Oca i Majke. Pastir, a pogotovo biskup mora biti svojima i otac i majka. Po primjeru Vašeg imenjaka koji se upravo time hvali pred svojim Solunjanima i Galaćanima. On im je i otac i majka...

Glas je odzvonio s neba: "Ti si Sin moj ljubljeni. Ti si mi omilio!" To je riječ izgovorena nad Isusom u trenutku njegove povijesne inauguracije na rijeci Jordanu. 'S tobom računam. Ti si određen da podariš ljudima slobodu i spas. Da ih uvedeš u sretni život. Da ispuniš čežnju čovjekova srca koje je bez Boga nesretno'. Tako bi se otprilike dalo prevesti ono Isusovo na rijeci Jordanu. Vjerujem da se te riječi izgovaraju u trenutku rođenja svakog ljudskog bića, te su zacijelo izrečene i u trenutku Vašeg rođenja, krštenja, rasta, pa sve do uzvišenih trenutaka Vašega svećeničkog a pogotovo biskupskog ređenja. To bi zapravo morao odražavati u svome životu svatko tko je pošao za Isusom: Biti ljubljeni Božji sin i dijete. Pogotovo onaj tko na sebi nosi biljege svećeništva i biskupskog reda. Onaj tko vodi zajednicu. Svjedok svjetla i nositelj na svome licu i u svome životu crta onoga tko ga je poslao, te biti reljefni odraz svega onoga što konkretno iziskuje odluka slijediti Isusa Krista i na sebi nositi breme njegova svećeništva i apostolstva.

Oče biskupe! Milost se u obilju izlila na Vas. Neka se i ubuduće izlijeva na Vas, a preko Vas na sve povjereno Vam stado. Hvala Gospodinu da ste tu milost prihvatili i prenosili na druge. Molimo Gospodina da Vaša životna svjetiljka imadne uvijek dovoljno ulja vlastitog života kako bi Božja milost i dalje gorjela i svjetlila. Vrijeme i godine koje su iza Vas bijahu veliki zov i izazov. U Crkvi su vremena progonstva bila uvijek vremena posebnih milosti i blagoslova. Najdivnije spise kršćanske literature zahvaljujemo upravo takvim situacijama progona. Sve provijava ono divno upozorenje i obećanje koje Isus daje svojima: "Ne bojte se malodušni i malovjerni! Ja sam s vama u sve dane do svršetka svieta!"

Hvala Vam za nepokolebljivost svjedočanstva. Neka Gospodin svaki Vaš trud i napor strostruko nagradi. A on koji je oganj nek u vatri svoje ljubavi sprži svaki propust, grijeh, nedostatak.

Situacija i izazov trenutka u koe živimo sile nas da upregnemo svi zajednički snage te da u *suživotu i suradnji, u duhu bratstva i ravnopravnosti premostimo sve nesporazume i napetosti kojih još uvijek ima u ovoj Hercegovini.* Te da uzradimo svi u istom vinogradu i svesrdno se svi skupa sa svojim vječnim Pastirom založimo za boljitak i sretnu sutrašnjost našega hrvatskog naroda i cijele Crkve. Molimo zajedničkog Gospodina da budete prema svjedočanstvu velikog Ignacija iz Antiohije "žito i pšenica za Gospodnji kruh i prinos". Hvala Vam i dugo nam živjeli!

POZDRAVNI GOVOR ING. SREĆKA VUČINE U IME VJERNIKA

(Mostarska katedrala, 2. lipnja 1991.)

Pozdravljajući Vas i zahvaljujući Vam što ste po drugi put među nama o blagdanu Marije Majke Crkve, u Vašoj nazočnosti pozdravljamo Svetog Oca Papu Ivana Pavla II., namjesnika Kristova, nasljednika sv. Petra, Slugu sluga Božjih,Pastira i Brodara Svete Katoličke i Apostolske Crkve.

Molimo Vas, prenesite Sv. Ocu naš vapaj, koji jobovskom strpljivošću izričemo već od početka Njegova pontifikata, da kao Petar pohodi naš vjerni hrvatski narod.

Pozdravljam vas, apostolski nasljednici, preuzvišeni oci nadbiskupi i biskupi u ime vjernog puka i u svoje osobno ime iskazujem vam zahvalnost što ste svojom nazočnošću donijeli blagoslov te uzveličali ovo euharistijsko slavlje i počastili svog subrata u episkopatu, našeg preuzvišenog gospdoina biskupa.

Pozdravljajući vas sve zajedno i svakog ponaosob, dopustite mi da u ovoj prigodi posebno pozdravim msgr. Nike Prelu, koji također slavi pedesetu obljetnicu svećeništva.

Pozdravljam Vas, anđele crkve u Hercegovini, dobri naš oče, preuzvišeni gospodine biskupe zahvaljujući Trojedinom Bogu, koji vas je nama podario za nadpastira.

Pozdravljam sve vas časni prezbiteri, suradnici biskupske službe, sve časne sestre, cijeli Božji puk.

Preuzvišeni gospodine biskupe!

Točno prije dvadeset godina i mjesec dana, u crkvi apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla, na blagdan sv. Atanazija, imao sam milost da u prepunoj crkvi, s vrata pobočne lađe, sudjelujem u misi kojom prigodom ste primili puninu svećeničkog reda.

Tada vas je u ime vjernog puka pozdravio pokojni Njegovan Merdžo, a danas ja imam milost, da Vam u ovoj toliko željkovanoj mostarskoj katedrali o blagdanu Marije Majke Crkve, kojoj stoji na čast, čestitam Vaša dva velika jubileja: pedeset godina misništva

i dvadeset godina biskupskog poslanja, i da Vam zahvalim u ime vjernog puka naših biskupija i u sovje osobno ime za sve što ste učinili kao naš natpastir na slavu Trojedinog Boga, na čast svete Katoličke i Apostolske Crkve, na diku i ponos našega hrvatskog naroda i korist svakog čovjeka.

A mnogo je toga na što bismo Vam, preuzvišeni gospodine biskupe, trebali zahvaliti posebice ovom prigodom.

Ponajprije što ste kao dječarac baš kao nekoć Samuel, začuli glas Božji te mu se odazvali: "Evo me Gospdoine, zvao si me..."

u tom: "Evo me Gospodine..." predano ste darivali sebe kroz sva ona ratna i poratna vremena, jer kao što reče preuzvišeni biskup Prela, kad ste vi slavili mladu misu, umjesto zvona grmjeli su topovi.

Onda Vam hvala za Vašu spremnost kad ste kao zreo svećenik čuli Gospodinov glas: "Petre, ljubiš li me više nego ovi?"

Zahtjev Gospdoinov bijaše takav da je doista tražio onog koji ljubi više. A Vaš odgovor doista bijaše odgovor Petra: "Gospdoine, Ti znaš sve. Ti znaš da te ljubim." Sv. Otac papa Pavao VI. posla Vas k nama u Hercegovinu.

Jednom prigodom, kada smo se Vi i ja vraćali s uta, rekao sam Vam da samo dragi Bog zna veličinu Vašeg odaziva i dolaska k nama jer ste znali kako Vas tegobno poslanje čeka. I znakovito je bilo da ste puninu svećeničkog reda, svoje biskupsko posvećenje primili na blagdan sv. Atanazija.

Jer Vaša biskupska služba, gotovo da ponozočuje u našim vremenima biskupsku službu sv. Atanazija.

Za obadvojicu biskupsko poslanje bijaše najprije istina. Znakovito bijaše da je blažene uspomene nadbiskup Petar, Vaš pretšasnik, bio i posvetitelj te kao nekoć Elizej u revnosti za Jahvu naslijedi Iliju, tako i Pavao Petra.

Hvala Vam što svoje natpastirsko poslanje živite među nama onako kako to nalazimo u sv. Pavla revno tražeći opravdanost, vjeru, ljubav i mir s onima koji čista srca zazivaju Gospodina, onako kako to sveti Sabor Drugi Vatikanski pod vodstvom biskupa

Pavla, sluge slugu Božjih naučava u dekretu *Christus Dominus.* o pastirskoj službi biskupa.

No prigoda je posebice Vam zahvaliti i slijedeće:

Shodno nauku o dekretu *Christus Dominus* da kao zakoniti nasljednici Apostola i članovi biskupskog zbora neka se biskupi pokažu da im je na srcu briga za sve Crkve. Vi ste, preuzvišeni oče biskupe, svoje sinove poslali našoj braći u Afriku, od kojih su ovdje sada nazočni: don Andrija, don Drago i pridošli don Ivo, u Kanadu, Australiju, Ameriku, diljem Europe, a osebice našim biskupijama u domovini.

Hvala Vam što ste, vršeći svoju zadaću naučavanja, svojim nezaboravnim homilijama o Kristu, Euharistiji, Božjem milosrđu izložili čitav misterij Krista potičući nas na življenje vjere.

Hvala Vam što ste podarili svetoj Katoličkoj i Apostolskoj Crkvi toliko mladih i dobrih svećenika; što ste ih poslali na studiej u Petrov grad tako da naši svećenici doista predstavljaju moralnu i intelektualnu elitu.

Posebno Vam hvala što ste osnovali *biskupijski karitas* kroz koji mnogi ojađeni i ubogi doznaše za Krista. To je Vaša velika propovijed.

Kao osobi, čiji je život trajni studij, posebno Vam hvala na providencijalnim odlukama osnutka lista *Crkva na Kamenu* i *Teološkog instituta* za vjersku kulturu laika te u ime studenata i u svoje osobno ime zahvaljujem Vam što ste nam omogućili da potpunije upoznamo nauk Crkve i uzmognemo obrazložiti nadu koja je u nama.

Preuzvišeni oče biskupe, sinovski Vas molim za razumijevanje i dopuštenje, da ovom prigodom uputim riječi zahvale prezbiteriju Mostarsko-Duvanjske i Trebinjsko-Mrkanske biskupije, što su svojim životom među nama vjernicima posvjedočili da ste im Vi otac i što su bili doista suradnici kako to Drugi vatikanski sabor naučava.

Također molim dopuštenje, da zahvalim svoj Vašoj rodbini a posebice Vašoj dobroj sestri koja Vas je kroz ovih pedeset godina Vaše svećeničke službe vjerno pratila.

Upućujući Vam iskrene čestitke i izraze odličnog poštivanja molimo Vas: uključite u Vaše molitve potrebe našeg puka, naše Crkve u Hercegovini, lijepe naše domovine, našeg hrvatskog naroda i svih ojađenih i ubogih i cijelog čovječanstva.

Molimo Vas, ostanite i dalje svjedok Kristov, koji je Put, Istina i Život, upravitelj koji je uvijek spreman dočekati Gospodina i na kraju čuti riječi Gospodinove: "Dobri i vjerni slugo, uđi u radost gospodara svoga!"

Tako neka bude!

II. dio
SLOVO JE SNAGA

BIBLIOGRAFIJA BISKUPA PAVLA ŽANIĆA

1940.

Čin i Pravilo Misi. Ordo et Canon Missae, Hvar 1940 (str. 32; priredio).[1]

---

[1] Ova bibliografija mons. Pavla Žanića, biskupa mostarsko-duvanjskog i apostolskog upravitelja trebinjsko-mrkanjskog, sastavljena je prigodom njegovoga svećeničkoga zlatnog jubileja koji je proslavljen u Mostaru 1. i 2. lipnja 1991. a sadrži njegove objavljene radove do srpnja 1991. godine.

Mons. Pavao Žanić je svoje objavljene radove potpisivao svojim pravim imenom i prezimenom, te pseudonimima P. Jerkov i D. Pažanin.

U ovom popisu tiskanih radova P. Žanića upotrijebljene su slijedeće skraćenice: *CnaK* = Crkva na Kamenu; *SVB* = Službeni vjesnik biskupije Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanjske; *SVBSM* = Službeni vjesnik biskupije splitske i makarske; *VBSM* = Vjesnik biskupije Splitske i Makarske; *VNSM* = Vjesnik nadbiskupije Splitsko-makarske; *GK* = Glas koncila; *VŽ* = Vrelo života; *OŽ* = Obnovljeni život; *CUS* = Crkva u svijetu; *MT* = Mladi teolog; *GSIM* = Glasnik Srca Isusova i Marijina.

Mons. Pavao Žanić je, za vrijeme svog boravka u Splitu, potpisujući se kao odgovorni urednik tih izdanja, tiskao i tri knjige dra don Antuna Pilepića *(Getsemanske ure, Ljubav do kraja i Svećenik pred svetohraništem),* kojeg su komunističke vlasti bile

1962.

Dođi, Gospodine Isuse, Split 1962 (str. 16; priredio sa suradnicima).
Moje obraćenje, Split 1962 (str. 32; priredio sa suradnicima).
Društvo svećenika klanjalaca, u *SVBSM* 9-10(1962)70-71.

1963.

Moj svetac - nazvao ga je sveti Arški župnik, u *SVBSM* 1-2(1963)41-42.

---

proglasile narodnim neprijateljem i osudile na višegodišnju robiju te zato nije smio ni objavljivati svoje radove. Mons. Žanić je to radio u dogovoru s pravim autorom i svojim prijateljem koji je, po povratku iz zatvora, tada, kao i mons. Žanić, živio u Splitu gdje je i umro istom 3. XI. 1968. (usp. *VBSM* 6/1968/32-36).

Na isti način tiskan je u Splitu i jedan priručnik za vjeronauk gospođe Mirjane Ciko kojoj, zbog tadašnjih poznatih društvenih prilika, nije bilo "preporučljivo" potpisati se na takvu knjigu, ali do te knjige nisam uspio doći.

Jednako tako nisam imao u rukama ni pučki priručnik *Sveta misa* kojeg je mons. Žanić, nakon liturgijske obnove Drugoga vatikanskog sabora, kao katedralni župnik u Splitu priredio na hrvatskom jeziku te je *gratis* bio dijeljen narodu.

Činjenica da su obadvije ove posljednje knjige bile namijenjene širokoj publici koja ih je "razgrabila" vjerojatno je razlog zašto ih nisam uspio pronaći ni u biblioteci splitske bogoslovije. Upravo stoga i njihovo spominjanje ostaje, nažalost, bez preciznih naslova.

Uvjeti uspjeha propovijedi, u *Božja riječ zajednici. Zbornik liturgijskog tečaja, II,* Zagreb 1963, str. 81-94.

1964.

Govor nad odrom prepozita Don Mladena Alejbeg u Trogiru, u Stolnoj crkvi 6. VI 1964. god. koji je održao prečasni don Pavao Žanić, župnik splitske katedrale, u *SVBSM* 5-6(1964)8-13.

1965.

Mali vodič kroz splitsku katedralu, Split 1965 (hrvatski, engleski, francuski, njemački, talijanski).
Vodič kroz riznicu splitskog kaptola, Split 1965 (hrvatski, engleski, francuski, njemački, talijanski, mađarski, češki, poljski).

1966.

Refleksije uz misli jednog biologa, u *CUS* 1(1966)53-58.
Pjesma križu i ljubavi, u *CUS* 2(1966)44-50.
Smrt kanonika Stolnog kaptola Marijana Gudelja, u *VBSM* 4(1966)16-18 (Žanićeva homilija na str. 17-18).

1967.

Način imenovanja i premještanja svećenika u biskupiji, u *VBSM. Prilog II broju Vjesnika biskupije Splitske i Makarske. Gradivo prvog zasjedanja Savjeta Svećenika Splitske i Makarske biskupije u Splitu, dne 26. i 27. siječnja 1967.* 2(1967)7-8.

1968.

Naši pokojnici - Mons. Dr. Antun Pilepić, u *VBSM* 6(1968)32-36 (Žanićeva homilija na str. 34-35).

1969.

Svećenički celibat, u *VBSM* (Prilog) 2(1969)5-17.
Riječ don Pave Žanića, prepozita stolnog kaptola u Splitu, ravnatelja malog sjemeništa, na proslavi u Sjemeništu u Splitu, dne 20. XI. o. g., u *VNSM* 4(1969)46-50.
Uspostava metropolitanske Crkve. Slovo i Duh, u *CUS* 5-6(1969)369-371.

1971.

Šteta što nema više svjetla i razboritosti u nama, u *GK* 3(1971)4-5 (razgovor s mons. P. Žanićem prigodom imenovanja za biskupa).
Stoljeće nasilja i ljubavi, u *CUS* 2(1971)154-158.

1972.

Obitelj - naš problem i naša nada, u *OŽ* 6(1972)583-592.

1973.

Riječ biskupa Pavla Žanića, u *OŽ* 6(1973)511-516.

1974.

Dva pogleda, u *GSIM* 1(1974)4-5.
Naprijed, ne natrag, u *GSIM* 3(1974)80-81.
Ne moraš, ali..., u *GSIM* 4(1974)120-121.
Kristov mir, u *GSIM* 5(1974)174-175.
Ljubav i zloba, u *GSIM* 6(1974)210-211.
Četiri Krista, u *GSIM* 10(1974)358-359.

1975.

Teološko zamagljivanje, u *OŽ* 2(1975)181-185.
F. Lelotte: MLADEŽ PRED BOGOM, u *OŽ* 4(1975)405-407.

1976.

Duhovne vježbe ili tečajevi?, u *VŽ* 1(1976)51-53.
Kojim smjerom i sadržajem?, u *VŽ* 1(1976)70-72.

Atmosfera i tlo duhovnih zvanja, u *VŽ* 2(1976)104-109.
"Kontradikcije" Duha Svetoga, u *VŽ* 3(1976)240-243.
Predgovor, u P. Mauriac, *Rastavljena,* Zagreb 1976, str. 7. (Prema riječima samog biskupa P. Žanića, u ovoj knjizi na str. 4 stoji napisan netočan podatak da se radi o prijevodu samog P. Žanića.)

1977.

"Tada sam se oženio rastavljenom". Osvrt biskupa Pavla Žanića predsjednika Vijeća BKJ za obitelj, u *GK* 5(1977)16.

1980.

Okružnica Biskupa Ordinarija svim svećenicima, u *SVB* 3-4(1980)132-140.
Okružnica svećenicima prigodom Biskupova odlaska na zasjedanje biskupske sinode u Rim, u *SVB* 3-4(1980)164.
Crkva na Kamenu, u *CnaK* 1(1980)2.

1981.

Krist - Crkva, u *CnaK* 1(1981)2.
Poplava u Crkvi, u *CnaK* 3(1981)13.
Uskrsnu Isus doista!, u *CnaK* 4(1981)2-3.
100 godina redovite crkvene uprave u Bosni i Hercegovini, u *CnaK* 7-8(1981)1.

Uoči prve 100-obljetnice obnove redovite crkvene hijerarhije u Bosni i Hercegovini i uspostave vrhbosanske metropolije sa sjedištem u Sarajevu, u *SVB* 1(1981)36-37.
Okružnica prigodom 100-obljetnice ponovne uspostave redovite crkvene uprave u Bosni i Hercegovini, u *SVB* 2(1981)12-16; isto i u *CnaK* 7-8(1981)2-3.
Osvrt na ovogodišnje krizme, u *SVB* 2(1981)39-40.
Padovi i usponi obitelji, u *MT* 1(1981)67-73 (razgovor).
Biskup krizmanicima, u *CnaK* 7-8(1981)8.
Izjava za javnost, u *CnaK* 7-8(1981)24; isto pod naslovom *Biskupska izjava o "ukazanjima" u Hercegovini,* u *GK* 16(1981)1.
Gospodinu Sergeju Kreigheru Predsjedniku Predsjedništva SFRJ Beograd, u *CnaK* 9-10(1981)1; isto pod naslovom *Biskup Žanić predsjedniku Kreigheru,* u *GK* 18(1981)9.
Pred odgovornošću, u *CnaK* 9-10(1981)2.
Za život (tri nastavka), u *CnaK* 9-10(1981)6-7; 11(1981)6; 12(1981)6.
Ono najvažnije, u *CnaK* 11(1981)2.
Božić, u *CnaK* 12(1981)2.
Neuspio pokušaj smirivanja crkvenih neprilika u Mostaru i Hercegovini, u *SVB* 4(1981)19-20 (supotpisnik i fra Jozo Pejić).
Odgovor na "Informacije o Teološkom društvu Kršćanska sadašnjost", u *SVB* 1(1981)39-40.
Uskrsna poruka naših biskupa, u *SVB* 1(1981)47-48.
Božićna čestitka biskupa ordinarija svećenstvu i vjernicima naših biskupija, u *SVB* 4(1981)1.
Stav prema događajima u Međugorju, u *SVB* 4(1981)17.

1982.

Završne proslave 100-obljetnice obnove redovite crkvene uprave u Bosni i Hercegovini, u *SVB* 1(1982)26-27.
Poziv na adoraciju, u *SVB* 1(1982)27.
Poruka biskupa ordinarija za Uskrs '82 god., u *SVB* 1(1982)28.
Propovijed u crkvi sv. Jeronima u Rimu prigodom jubilarnog hodočašća iz Bosne i Hercegovine, u *SVB* 2(1982)52-55.
Božićna čestitka biskupa ordinarija svećenstvu i vjernicima, u *SVB* 2(1982)46.
Poziv na adoraciju, u *SVB* 1(1982)27.
O Božiću o Božiću, u *CnaK* 1(1982)2.
Isus poštuje slobodu, ali..., u *CnaK* 2(1982)1-2.
Dražen i Lidija (17 nastavaka kroz 1982., 1983. i 1984. godinu; svaki nastavak ima svoj posebni naslov), u *CnaK* 2(1982)6; 3(1982)13; 4(1982)11; 5-6(1982)10; 7-8(1982)15 i 8; 9(1982)7; 10(1982)5 i 14; 12(1982)6; 1(1983)11; 2(1983)11; 3(1983)12; 5(1983)12; 6-7(1983)10; 8-9(1983)11; 12(1983)10; 3(1984)11; 5(1984)12.
Korizma - odricanje, u *CnaK* 3(1982)2.
Doista je uskrsnuo! Biskupova uskrsna poruka, u *CnaK* 4(1982)1-2.
Vjernička savjest, u *CnaK* 5-6(1982)8.
Neke liturgijske odredbe, u *SVB* 2(1982)89-90.
"Padam sa stolice...", u *SVB 2(1982)95.*
Lice Majke Crkve, u *CnaK 5-6(1982)2.*
Drugo stoljeće, u *CnaK 7-8(1982)2.*
Intronizirani egoizam, u *CnaK* 9(1982)2.

Vjeronauk najvažnija zadaća, u *CnaK 10(1982)2.*
Vječni Božić, u *CnaK* 12(1982)2.

1983.

Poslanica biskupa Vrhbosanske metropolije za euharistijsku godinu 1983/84, u *SVB* 2(1983)38-42.
Dijete, u *CnaK* 1(1983)2.
Jubilej otkupljenja, u *CnaK* 3(1983)2.
Blago majci koja te je rodila, u *CnaK* 4(1983)2.
Sedam darova, u *CnaK* 5(1983)2.
Odgovorno očinstvo, u *CnaK* 6-7(1983)2.
Biskupova poslanica povodom jubileja Trebinjske biskupije. Dostojno proslavimo veliki jubilej, u *CnaK* 6-7(1983)3 (usp. *Pismo Biskupa Mostarsko-duvanjskoga i Apostolskog administratora Trebinjsko-mrkanjskoga svećenstvu i vjernicima drevne Trebinjske biskupije povodom njenog tisućgodišnjeg postojanja i stogodišnjice posvete župske crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju,* u *SVB* 2(1983)68-69.
Govor biskupa P. Žanića biskupu M. Periću, u *SVB* 1-2(1983)82-84; isto i u *CnaK* 6-7(1983)7-8.
Rastava braka, u *CnaK* 8-9(1983)2.
Sv. Leopold, u *CnaK* 11(1983)2.
Emanuel - Bog s nama, u *CnaK* 12(1983)2.

1984.

Poruka biskupa ordinarija svećenstvu, časnim sestrama i vjernicima za Uskrs 1984. godine, u *SVB* 1(1984)1a.
Božićna poruka biskupa ordinarija, u *SVB* 3(1984)59a.
Mir iz obraćena srca, u *CnaK* 1(1984)2.
Da svi budu jedno, u *CnaK* 2(1984)2.
Crkva na Kamenu, u *CnaK* 3(1984)2.
Obraćenje je sloboda, u *CnaK* 4(1984)2.
Tisuću godina ustrajne vjernosti, u *CnaK* 6-7(1984)2.
Bog i čovjek, u *CnaK* 12(1984)2.
Naša biskupija na Nacionalnom Euharistijskom Kongresu (NEK) u Zagrebu i Mariji Bistrici, u *SVB* 2(1984)49.
Euharistijsko slavlje Božjeg naroda - neka upozorenja svećenicima, u *SVB* 3(1984)83.

1985.

Uskrsna čestitka biskupa ordinarija, u *SVB* 1(1985)1a.
Božićna čestitka oca biskupa svećenstvu i vjernicima, u *SVB* 2(1985)36a
1985., u *CnaK* 1(1985)2.
Oci vjere i kulture, u *CnaK* 2(1985)2.
Bi mrtav i oživje, u *CnaK* 4(1985)2.
Uzori našoj mladeži, u *CnaK* 5(1985)2.
Crkva u hodu, u *CnaK* 9(1985)2.
Otvoreno pismo Réné Laurentinu, u *SVB* 1(1985)17-18.
Uz jubilarni 50. broj "Crkve na Kamenu", u *SVB* 1(1985)8-9.

Oproštajni govor na sprovodu nadbiskupa Petra Čule, u *SVB* 2(1985)80-82; isto pod naslovom *Govor Nadbiskupova nasljednika*, u *CnaK* 9(1985)11.
Najvažniji posao, u *CnaK* 10(1985)2.
"Dvanaest je davno prošlo!", u *CnaK* 11(1985)2.
Božić '85., u *CnaK* 12(1985)2.
Predgovor, u A. Babić, *Zemlji suhoj, bezvodnoj*, Mostar 1985, str. 3.
Predgovor, u A. Babić, *Iziđe sijač...*, Mostar 1985, str. 3.

1986.

Uskrsna poruka biskupa ordinarija, u *SVB* 1(1986)1a.
Biskupova božićna čestitka, u *SVB* 3(1986)39.
Godina mira, u *CnaK* 1(1986)2.
Kalvarija i Uskrs, u *CnaK* 3(1986)2.
Temelji Crkve, u *CnaK* 4(1986)2.
Nikodemi, u *CnaK* 6-7(1986)2.
Uvodne pozdravne riječi Biskupa Ordinarija, u *Dodatak uz "SVB"* 2(1986)40-41.
Lijepa i velika, u *CnaK* 8-9(1986)2.
Rationabile obsequium (Razborita popustljivost), u *CnaK* 10(1986)2. (Uredništvo je krivo prevelo latinski naslov koji treba glasiti: *Razumno prihvaćanje*).

1987.

Biskupova uskrsna čestitka, u *SVB* 1(1987)3.
Spasavajmo Crkvu i naš hrvatski narod, u *SVB*

1(1987)18-22.
Biskupova božićna čestitka, u *SVB* 2(1987)37
Naš program, u *CnaK* 1(1987)2.
Priopćenje za tisak o Međugorju, u *SVB* 1(1987)17 (supotpisnik je i Franjo kardinal Kuharić); isto i u *CnaK* 2(1987)1.
Uz saopćenje o Međugorju, u *CnaK* 2(1987)2.
Smrt i uskrsnuće, u *CnaK* 4(1987)2.
Marijin i Merzov svibanj, u *CnaK* 5(1987)2.
Redemptoris Mater i Marijanska godina, u *CnaK* 6-7(1987)2.
Izjava mostarskog biskupa o Međugorju. Međugorje, 25. srpnja 1987., u *CnaK* 8-9(1987)2.
Najprije istina, u *CnaK* 10(1987)2.
Dobrota i čovjekoljublje, u *CnaK* 12(1987)2.
Primjer i poziv, u R. Marković-R. Perić (priredili), *Narod svome Dumi,* Mostar-Hrasno 1987, str. 7-10.
Umjesto predgovora, u V. Vučina-M. Karačić, *Nerođeni osmijeh,* Mostar 1987, str. 3.

1988.

Biskupova iskrena čestitka, u SVB 1(1988)3.
Božićna poruka biskupa ordinarija, u *SVB* 2(1988)24.
Bogorodica, u *CnaK* 1(1988)2.
Svi smo pozvani, u *CnaK* 2(1988)2.
Čovjek pred apsolutom (sv. Josip), u *CnaK* 3(1988)2.
Završne proslave Marijanske godine u Hercegovini, u *SVB* 1(1988)22-23.
Novo stvorenje, u *CnaK* 4(1988)2.

Sida duha, u *CnaK* 5(1988)2.
Uvijek suvremeni Merz, u *CnaK* 6-7(1988)2.
Zvona zvone gluhima, u *CnaK* 8-9(1988)2.
Pošast uništavanja, u *CnaK* 10(1988)2.
Vječni Božić, u *CnaK* 12(1988)2.
Mladica iz maslinova panja, u *CnaK* 12(1988)10 (razgovor s biskupom P. Žanićem).
Pastoral obitelji, u I. Balukčić-P. Sudar-A. Šarić (priredili), *Svećenikova pastirska služba,* Sarajevo 1988, str. 71-78.
Pozdravna riječ biskupa Pavla Žanića, u I. Puljić (priredio) *Tisuću godina Trebinjske biskupije,* Sarajevo 1988, str. 25.
Umjesto predgovora, u N. Jurica-B. Petrač (priredili i sastavili), *Duša duše hrvatske. Novija hrvatska marijanska lirika,* Mostar 1988, str. 5-6.

1989.

Uskrsna poruka biskupa ordinarija, u *SVB* 1(1989)1a.
Božićna čestitka biskupa ordinarija, u *SVB* 2(1989)26.
Za život djeteta, u *CnaK* 1(1989)2 (prema: Dr. R. Ć.).
Važnost pisane riječi, u *CnaK* 3(1989)2.
Tko sam ja, u *CnaK* 4(1989)2.
Razaranje čovjeka, u *CnaK* 8-9(1989)2.
Jedini spasitelj, u *CnaK* 12(1989)2.

1990.

Tri katastrofe, u *CnaK* 2(1990)2.
Mučenik - svjedok vjere, u *CnaK* 6(1990)2.
Poslanica naših biskupa. Slobodno i odgovorno na izbore, u *CnaK* 8-9(1990)1 (drugi supotpisnici su biskupi: Č. Kos, F. Komarica, M. Jozinović, A. Pichler i delegat apostolskog upravitelja sarajevske nadbiskupije Č. Kosa M. Zovkić).
Da Boga upoznamo, u *CnaK* 10(1990)2.
Svi smo odgovorni za ishod izbora, u *CnaK* 11(1990)1 (usp. *Vrhbosna* 4/1990/41).
Razočarani nas uče, u *CnaK* 11(1990)2.
Međugorje, Mostar 1990 (16 str.; posebna izdanja: hrvatski, talijanski, njemački, francuski i engleski).
Uvodnik, u J. Ančić, *Duvanjska biskupija i duvanjski sabor,* Mostar 1990, str. 3-4.
Žanić P.-Jozinović M.-Komarica F., *Proglas o pokretanju službenog glasila biskupija metropolije vrhbosanske,* u *Vrhbosna* 1(1990)1-2.
Upute i upozorenja svećenstvu u vezi političkog angažiranja i odnosu prema društveno-poltičkim promjenama, u *Vrhbosna* 2(1990)56-57.

1991.

Žanić P.-Puljić V.-Komarica F., *Uskrsna čestitka,* u *Vrhbosna* 1(1991)1-2.

Isti, *Proglas biskupa vrhbosanske metropolije povodom popisa stanovništva 1991. godine,* u *Vrhbosna* 2(1991)61-62.
Isti, *Pastirska poslanica biskupa vrhbosanske metropolije za Biblijsku korizmu 1991.,* u *Vrhbosna* 1(1991)11-12.
Uskrsna čestitka biskupa msgr. Pavla Žanića emitirana na radio i tv-Mostar, u *Vrhbosna* 2(1991)89.
Okružnica uz nedjelju "Dobrog Pastira" - Svjetski dan molitve za duhovna zvanja, u *Vrhbosna* 2(1991)89-90.
Kuća na kamenu, u *CnaK* 1(1991)2.
Pozdrav mons. Pavla Žanića mostarskog ordinarija, u AA. VV., *Za kraljevstvo Božje. Život i djelo nadbiskupa dra Petra Čule.,* Mostar 1991, str. 15-16.
U Međugorje nisam hodočastio, u *Slobodna Dalmacija* 14569(1991)10.
Izjava biskupa o Međugorju nas obvezuje, u CnaK 7(1991)2.

CRKVA I SVEĆENIŠTVO

SVI SMO POZVANI[1]

U staro doba Crkva se kao zbir malih zajednica nalazila u moru poganskog svijeta pa se nije isticala razlika između pojedinih članova unutar same zajednice, nego razlike između Crkve i svijeta iz kojeg su se pojedini članovi izdvajali i oslobađajući se tame i grijeha doživljavali svoj preporod u krilu Kristove zajednice. Kako je tijekom vremena rasla Crkva i svijet postajao kršćanskim, smanjivala se razlika između Crkve i svijeta, a postupno se isticala razlika u samoj Crkvi među njezinim članovima. Jačale su i razvijale se pojedine službe koje bijahu povjerene biskupima, svećenicima, redovnicima i redovnicama, dok su obični vjernici ostajali u znatnoj mjeri pasivni kad je bila riječ o značajnijim pothvatima na polju naviještanja kršćanstva.

Danas Crkva ponovno živi u moru svijeta koji više-manje ima drugačije, često kršćanstvu protivno shvaćanje u mnogim životno važnim pitanjima. Tim naviještanje kršćanstva postaje ponovno vrlo težak i vrlo teško provodiv zadatak, koji službeni predstavnici ne mogu sami provoditi, kao što je to, barem u stanovitoj mjeri, bilo moguće u okolnostima koje su bile više naklone kršćanskim vrijednostima i išle na ruku Crkvi u njezinoj misiji naviještanja kršćanske poruke. Zato je u Crkvi ponovno oživjela svijest o veličini kršćanskog poziva i milosnom značenju krštenja po kojem svaki pojedini vjernik postaje punopravan član kršćanske zajednice, pozvan da, svjestan vrijednosti dara vjere koji mu je po milosti darovan, sudjeluje u naviještanju kršćanstva koje je radosna vijest za sav svijet.

---

[1] *Crkva na Kamenu* 2(1988)2

U tom pogledu pravu obnovu donio je II. vatikanski sabor, a ponovno ju je raspirila Biskupska sinoda prošle godine u Rimu. Iz jednoga i drugoga zasjedanja crkvenog učiteljstva ukorjenjuje se i širi u Crkvi shvaćanje da aktivna uloga običnih vjernika-laika u životu i radu Crkve nije nešto sporedno i prolazno, nego je izraz kršćanskog postojanja, izraz biti kršćanskog poziva iz kojeg nastaje i razvija se kao njihovo temeljno pravo i ujedno osobna temeljna obveza.

Kada je brod u oluji, svi su na brodu budni i angažirani. Tako i u Crkvi danas, kada se ona bori da nadvlada ateizam i posebno opasni paganizam sa Zapada. U Crkvi se javljaju pojedinci i skupine, svjetovni instituti i pokreti - indiferentni osjećaju opasnost i bude se. Nije to laiciziranje Crkve, nego angažman svih krštenih da budu svjedoci evanđelja.

S veseljem treba istaknuti kako su već sad vidljivi plodovi te obnove u cijeloj Crkvi.

Posvuda se u mjesnim kršćanskim zajednicama zapaža porast kršćanske zauzetosti - opći humanizam, posebice djela milosrđa među ljudima uopće, a najvećma među onima koji su jače ugroženi, kao što su to bolesnici i usamljeni starci. Negdje su pojedine župe u mogućnsoti da taj rad uzgidnu na vrlo visoku razinu, pa organiziraju bolesničke i staračke domove, a negdje opet, gdje to iz objektivnih razloga nije moguće, rad se odvija od pojedinačnog slučaja do slučaja, ali tako da u župi nitko ne bude bolestan ili usamljen a da cijela zajednica ne zna i da ne očituje svoju brigu za nj. Još upadniji plod takva nastojanja jesu dječji vrtići u okviru kršćanskih zajednica, ali - to opet treba istaknuti - i opći porast brige kršćanske zajednice za djecu i pomoć roditeljima koji su zaposleni a imaju malu djecu. Velik je broj starijih vjernika koji bi u tom poslu mogli učiniti divna djela kršćanskog čovjekoljublja za dobro kršćanske vjere i obitelji, za dobro naroda i čovječanstva u cjelini. Zato nikad nije dostatno ponavljati Isusovu ljubav prema djeci i nalog učenicima da im ne brane pristup k Njemu. Sve što dobra na ovom polju učinimo bilo kome, bilo kojoj obitelji i bilo kojem djetetu, stoji u znaku službe

kršćanskog poziva - omogućiti ljudima pristup Kristu! Neka nitko ne kaže da nema što raditi ili da ne može ništa raditi.

Poseban vid djelatnosti običnih vjernika-laika u Crkvi predstavlja današnje širenje kršćanskog tiska: vrijednih vjerskih knjiga i časopisa. Dosta sporo, ali ipak vidno raste broj katolika koji svjesno i planski šire kršćanski tisak: koriste uobičajene prigode u obiteljskom i društvenom životu te za prigodni dar biraju vrijednu kršćansku knjigu. Drugi opet vode brigu kako bi jedan broj časopisa pročitalo što više vjernika. Nije mali broj pojedinaca u Crkvi koji diljem svijeta kupe starije brojeve časopisa i dalje ih prenose onima koji ih nisu mogli nabaviti i pročitati. U jednoj je župi cijeli niz godina jedna umirovljena činovnica sakupljala na stotine takvih brojeva i onda ih nosila u obližnju bolnicu kako bi posjetila bolesnike i obradovala ih takvom pažnjom i pomoću.

Tim i sličnim oblicima kršćanske djelatnosti danas u Crkvi razvija se svijest kako je Crkva velika, sveobuhvatna Božja obitelj na zemji, u kojoj papa, biskupi i svećenici, imaju posebno mjesto i ulogu, ali u kojoj nisu sami odgovorni za Crkvu i nisu odvojeni od mnoštva vjernika, nego svi zajedno tvore jedno srce i jednu dušu. Tako se povećanom uzajamnom suradnjom povećava i utjecaj kršćanskog svjedočanstva u svijetu uopće. Množi se raznolikost oblika djelovanja, ali se pojačava i snaga jedinstva, jer je ono u kršćanstvu osnovano - doživljaj Božje sveobuhvatne ljubavi postaje jače istaknut.

NAJPRIJE ISTINA[2]

Iz dubine čovjekova bića izvire potreba za štovanjem Boga, za vjerskim kultom i obredima. To je toliko snažna potreba da tu čovjek nema izbora. Ali o njegovoj odluci ovisi što će on štovati i čemu će se klanjati: pravom Bogu ili lažnom božanstvu.

---

[2] *Crkva na Kamenu* 10(1987)2

Od te kušnje nije nitko oslobođen, pa ni mi kršćani. I mi možemo u svojoj samouvjerenosti pod obličjem prave vjere slijediti krivi put i na kriv način potvrđivati svoju religioznost. Posebnu kušnju za nas mogu predstavljati pojave koje se najčešće javljaju u razdobljima potiskivanja i gušenja religioznog nagnuća u čovjeku, njegove izvorne potrebe za Bogom i štovanjem Boga u javnosti. Tada naime potiskivana religioznost, koja se inače ne može iskorijeniti, često provali u iskrivljenom obliku i traži zadovoljenje na kriv način. Mi u svojoj ljudskoj ograničenosti, u težnji za uspjehom, lako nasjedamo takvim pojavama misleći kako će njihov razvoj završiti u okrilju kršćanstva. Tomu ništa ne može pomoći ni činjenica što se te pojave povezuju i poklapaju s kojekakvim pojavama unutar kršćanske zajednice, i to posve neovisno o tome što sve zajedno može nositi privlačan izvanjski izgled, koncentrirati se oko kršćanskog kulta, favorizirati ga i omasoviti. Tim je za nas samo veća kušnja i teže njezine posljedice, ako se tome ne odupremo.

Sve što se u jednoj kršćanskoj zajednici događa, bilo dobro ili loše, veliko ili maleno, uzvišeno ili sramotno, sve bez ikakve razlike mora doći na sud Isusa Krista i njegova evanđelja, a sada mora proći kroz sud Crkve i onih kojima je Isus to povjerio.

Tek kad to provjereno i prokušano poprimi snagu svjedočanstva, možemo se nadati da nismo u vjeri zalutali, ali ni tada nismo lišeni obveze da budemo budni, da sve provjeravamo kako ne bismo pali u napast. Pa i samo evanđelje kad ne bi bilo riječ Božja, palo bi u vodu uza svu svoju ljepotu.

Na poseban način nuka nas na oprez cijela povijest čovječanstva ispunjena mukotrpnim traženjem puta do Boga, a također i povijest naše Crkve i česte lakovjernosti masa.

U povijesti religija svih vremena i naroda brojni su primjeri rasplamsavanja religiozne svijesti i prakse. Nisu to samo primjeri širenja velikih religija kao što je Budizam ili Islam, nego i fanatizam i upornost u širenju hereza i stvaranju raskola u kršćanstvu, i u novije vrijeme nicanje sekta. Tu su među nama adventisti, svjedoci Jehove i drugi; da ne govorimo o masovnim političkim pokretima lažnih bogova, koji su stvorili fašizam, staljinizam,

nacionalsocijalizam itd. Mase, pijane zanosom koji vodi i u smrt, nisu argumenti istine.

Povijest raznih čudnih pojava u krilu kršćanstva, zanesenjaštva, traženja čudesa, proroštva, vizija... nije blistava. Postoje pozitivne, provjerene i od Crkve priznate pojedine čudesne pojave, ali su one velika rijetkost i vezane su uz jake dokaze istinitosti. One koje su se pokazale neistinite ostavile su iza sebe podjelu u Crkvi i argumente neprijateljima vjere. Koliko je Crkvu Božju stajalo lansiranje neistine među vjernički puk, mislim da nije potrebno posebno napominjati. Sjetimo se samo onih većih tragičnih događaja koji su razderali Kristovu haljinu na više dijelova (pravoslavlje, protestantizam...). Nije teško okupiti i pokrenuti mase. Međutim, razboritom i pametnom čovjeku je jasno da sama pokrenutost masa ne čini pojedinu pojavu ili ideju istinitom. Rekoh, masu nije teško pokrenuti, ali je vrlo teško njome vladati, urazumiti je, razuvjeriti je i zaustaviti je na njenom (možda rušilačkom) putu.

Svakom katoliku bi trebalo biti jasno katoličko načelo: Preko loših sredstava nikad ne možemo doći do dobrog cilja! (Ne smije se ubiti dijete da bi se spasio život majke!) Ne može sama po sebi molitva, ispovijedanje i postovi opravdati nešto što je u svojoj biti neistinito. To nam izgleda poput onog bezumnika iz evanđelja koji je svoju lijepu kuću sagradio na pijesku. Kada dođe bura, kuća se sruši i to bijaše velika ruševina. Na istini i čvrstom temelju jedino se može graditi prava religioznost!

Provjereno kršćanstvo se krijepilo istinom Isusova uskrsnuća, koje je temelj kršćanske vjere i kršćanskog života u svim vremenima i pothvatima, a ne nekim privatnim mišljenjima i pobožnostima. A snaga se Kristova uskrsnuća prvenstveno u slabostima potvrđuje - u smirenu i predanu služenju, u strpljivu podnošenju patnje, u spremnosti kojom kršćanin uvijek i svagdje drugome sve oprašta, ali sebi ne oprašta nikad i ništa, nego spremno priznaje svoju grešnost, te čini djela milosrđa kao pokoru i potvrdu vjernosti Kristovu putu.

To je, nema sumnje, težak put. Već je apostol Pavao napisao: "I dok Židovi zahtijevaju čudesa (znakove), a Grci traže

mudrost, mi propovijedamo Krista razapetoga, sablazan za Židove, ludost za pogane, a za pozvane - bili oni Židovi, bili Grci - Krista, Božju silu i Božju mudrost, jer je Božja ludost mudrija od ljudi, i Božja slabost jača od ljudi."

Dakle, naša vjera mora počivati na istini a ta istina je uskrsli Krist. Čuvar te istine je Crkva sagrađena na stancu kamenu. Ona se neće pokolebati, a ni mi zalutati dok slušamo glas te naše Majke - Crkve.

TEMELJI CRKVE[3]

Apostolima i Isusovim suvremenicima je teško išlo u glavu da Isusovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta. Zato će Petar u Getsemaniju potegnuti mač da obrani Isusa, zato će Pilat Isusa na sudu svečano pitati da li je on Kralj, zato će apostoli pred sam Isusov odlazak u nebo još jednom pitati da li će sada uspostaviti (zemaljsko) kraljevstvo Izraelsko. Isus je sve to odbio i zanijekao.

No da je Isus doista ustanovio kraljevstvo Božje na ovome svijetu, to je nedvojbeno, to je istina naše vjere. Kraljevstvo Božje, Crkvu svoju koja će do konca svijeta biti sakramenat spasenja i nosilac njegove nauke i djelitelj plodova otkupljenja. Budući da je Crkva za ljude, ona po naravi svakoga ljudskog društva mora imati važne elemente uspješnog djelovanja među ljudima, po ljudima i za ljude.

Isus je među svojim sljedbenicima izabrao uži krug koji je nazvao učenicima, njih sedamdeset i dvojicu. Od njih je bio još uži krug njih dvanaestorica apostola. Među dvanaest apostola izabrao je kao prvaka Petra. Apostolima je povjerio vlast nad dušama i rekao im: "Što god svežete na zemlji, bit će svezano i na nebesima, i što god razriješite na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima" (Mt 18,18). To isto je ponovio samom Petru kad mu je obećao vrhovnu vlast. Na zadnjoj večeri na veliki sveti četvrtak predao

[3] *Crkva na Kamenu* 4(1986)2.

im je vlast da smiju posvećivati kruh i vino u tijelo i krv njegovu; na Uskrs dao im je vlast da mogu opraštati grijehe; kod ukazanja u Galileji iza uskrsnuća predao je Petru vrhovnu vlast, kad mu je rekao, pasi jaganjce moje, pasi ovce moje; na dan Uzašašća na nebo predao im je vlast nad svim ljudima i nad svojom naukom: "Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Zato idite i učinite sve narode mojim učenicima! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga; učite ih da vrše sve što sam vam zapovjedio! I evo ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta!" (Mt 28,19-20).

Crkva je konstituirana od početka prema zamisli i zapovijedima Isusovim. Na Duhove, kad su primili darove Duha Svetoga, Petar prvi nastupa pred stanovnicima Jeruzalema. On je očito na čelu prve Crkve. On je prešao u centar ondašnjeg svijeta, u Rim i tamo ga slijede rimski biskupi, njegovi nasljednici, a Kristovi namjesnici. To su priznavali sva tradicija, svi sabori, posebno Prvi i Drugi vatikanski sabor.

I danas je Papa princip jedinstva Crkve, biskupi s njim sjedinjeni kao nasljednici apostola, nosioci vlasti u Crkvi. Vlasti koja služi dušama, ali vlasti koja se te uloge ne smije i ne može odreći. Ona je božanskog porijekla i božanska naredba.

Oni koji ne vole Crkvu, koji žele da je nestane s lica zemlje, ili žele da joj naškode dobro znaju da je njezina snaga u njezinom hijerarhijskom ustrojstvu. Oni svojim "savjetima", prigovorima žele naivne vjernike buniti protiv onih koji su na čelu Crkve. Ranije je bio prvi prigovor zašto je papa Talijan, onda zašto njega treba slušati, zašto u Crkvi nema demokracije, zašto se svećenici ne žene, zašto u Crkvi postoje tabu teme, zašto u Crkvi ne postoji prostor slobode, zašto Crkva ne poštuje ljudska prava, slobode, kritike i odlučivanje itd. To su lukavi prigovori, a dolaze od onih koji očekuju, priželjkuju i guraju Crkvu u propast. Ali ti prigovori izgledaju mnogima opravdani. Kad je đavao napastovao Evu, nije joj rekao ne slušaj Boga pa ćeš postati đavao kao i ja, nego joj je rekao postat ćeš kao Bog.

Jednom se jedan "Vjesnikov" novinar skandalizirao nad uvodnikom Crkve na Kamenu i tvrdnjom da onaj koji hoće da bude član Crkve treba da prihvati crkvenu dogmu, moral i

disciplinu. Mi to prihvaćamo jer smatramo da je to božanskog porijekla. O tome kako istine i propise shvatiti i kako primijeniti, možemo raspravljati, neke stvari nisu tabu teme nego ih vjernici moraju prihvatiti ako hoće da ostanu članovi Crkve. A mi bismo našeg novinara upitali, da li i on prima odozgor neke direktive o kojima se ne raspravlja, nego ih treba primiti i izvršiti? A te direktive su ljudske. Pa ako on mora prihvatiti ono ljudsko, zašto se skandalizira što mi prihvaćamo ono što kao vjernici vjerujemo da je božanskogporijekla, naime iz objave. Ali ti prigovori su stara mudrolija kojoj nažalostnasjedaju naivni. Kada se kaže da u vojsci nema demokracije, nego da tamo vlada komanda, a tako je u svim vojskama na svijetu, onda to svatko prihvaća kao nešto normalno, kao nešto bez čega nijedna vojska ne može postojati. Crkva nije vojska ali nije ni politička stranka u kojoj jedni predlažu, drugi kontestiraju, prihvaćaju ili ne prihvaćaju. U Crkvi je uvijek vrijedilo i danas vrijedi: "Tko vas sluša mene sluša. Tko vas prezire, mene prezire. Tko prezire mene prezire onoga koji me poslao" (Lk 10,16). Silne su ove riječi! Isus sebe stavlja na mjesto onih koji Crkvu vode.

Petar i apostoli, papa i biskupi imaju misiju božanskog porijekla. Da se to obori, često se čuje da Crkva nije samo papa i biskupi. To nikada nitko nije ni rekao, ni napisao, ni učio. Svaki katolik zna da je Crkva kršćanski puk kojemu je na čelu Papa, a mjesna Crkva je kršćanski puk kojemu je na čelu Biskup. I kada se udara po instituciji papinstva i biskupske službe, onda treba odmah vidjeti od koga napadaji dolaze. Ako taj vjeru mrzi, ili joj proriče svršetak, ili to priželjkuje, onda vjernici znaju da nam taj ne želi dobro, kao vjerujućima i da nam takav nema što reći. A Crkva će živjetido konca svijeta i vrata paklena neće je nadvladati.

CRKVA U HODU[4]

Konac XX. stoljeća je očito nesiguran i nemiran, čak vrlo buran. Pogibelj za mir je neprestano prisutna. Odgovorni za mir ne znaju sjesti za stol i probleme rješavati. Ratuje se neprestano i priprema se stalno novo i ubojitije oružje. Gladni kruha i slobode su stalna prijetnja krhkom i nepravednom miru.

U isto vrijeme je na moralnom polju na udaru obitelji i pojedinac. U dušama nema mira, traži se utjeha u grijehu, u drogi, u alkoholu, u avanturama. Brakovi se lome. U gradovima najbogatijih zemalja se svaki treći brak razara prije ili kasnije. To su roditeljske, lične i dječje tragedije. Nemoral, klanjanje tijelu, bludu, golotinji, strastima. Nije pretjerano reći da se život odvija u moralnoj džungli. Ujedno ide i veliki napredak na polju znanosti, tehnike, elektronike, pa i plemenitih nastojanja i brige da se bijeda i bol liječi.

U tom nemirnom svijetu Crkva je slična Kristu koji nosi križ i spasava svijet. On je Put, Istina i Život. Svjesna je da izvan njega čovječanstvo luta i posrće. Moderni čovjek bi htio izbrisati Boga, neugodnog svjedoka i suca čovjekovih djela. Ne da ne vjeruje u Boga. On vjeruje, ali bježi od njega, niječe ga, neprestano mu je na pameti, bori se s njim, uvjerava sebe i druge da nema Boga. Pada u bijes jer su mu argumenti neuvjerljivi. Sa suvremenim nemirnim čovjekom i Crkva ima muku jer mu ne možematematički, eksperimentalno dokazivati vrhunaravne istine kako bi on to htio. Ali taj isti nemirni čvojek nije zadovoljan ni kad mu ateisti bez uvjerljivih dokaza govore: nema Boga, čovjek je postao od majmuna, iza stroja svemira nema nikoga, ništa nije programirano, sve je slučaj...

Ako oni koji niječu Boga hoće modernom čovjeku govoriti ne na nivou novina, nego akademskim jezikom, onda su to najcrnje vizije koje tjeraju u očaj: "Čovjek je najtragičnije biće bitka" (str. 18). Tragično ovdje znači nesretno, bez smisla, bez nade,

[4] *Crkva na Kamenu* 9(1985)2.

prokleto... "Čovjek je u prirodi osuđen na tragediju. Najveće i ujedno najteže, najbolje najbolnije, a najsmislenije, najbesmislenije..." (str. 18). "Čovjek je svjesno, smrtno i tragično biće. Da nije svjesno biće ne bi mogao biti ni tragično". To jest, bolje bi mu bilo da je pas ili majmun jer ne bi spoznavao svoju tragičnost. Tako sveučilišni profesor i filozof Branko Bošnjak u knjizi "Filozofija i kršćanstvo".

Nasuprot ovom tragičnom besmislu kojemu mi u XX. stoljeću ne možemo naći lijeka, Crkva upire pogled u jedinog Učitelja i Spasitelja, uvjerena da druge istine i drugog puta nema. Istina o čovjeku je jedna i nikako ne može biti drukčija. U tu istinu mi čvrsto vjerujemo. Nju ne može izmijeniti sav ljudski bunt, psovke, ateizmi...

Svaki čovjek ima oca i majku koji su ga donijeli na svijet. Ako se on pobuni protiv roditelja, ako ih zaniječe, psuje, bjesni na njih, on ne može izmijeniti istinu o njima i njima niti itko na svijetu to može izmjeniti, ni Bog to ne može izmjeniti. On je Istina i čuvar istine! Jednako tako mi vjerujemo da postoji istina o čovjeku uopće, da je on biće o Bogu ovisno, da mu je Bog Stvoritelj. To je temeljna istina koju nitko i ništa ne može izmijeniti, ni Bog to ne može izmijeniti. On je čuvar istine. Da tu istinu Bog izmijeni, morao bi čovjeka učiniti Bogom, a to ne može, ili bi on morao postati jednak čovjeku, a to isto tako ne može.Zato čovječanstvo i u XX. stoljeću, kao i od postanka čovjeka, mora tražiti izlaz iz paučine u koju je zapleteno, mora početi od osnovne temeljne istine o čovjeku i Bogu. Čovjek nije najtragičnije biće bitka, on nije osuđen na tragediju, on nije besmislen, on nije majmun ni pas, on ima Oca koji ga je osmislio, on ide k njemu putem koji je zacrtao Sin Božji, Isus Krist.

Crkva ide i traje kroz vjekove. Svjesna je da nosi Istinu i da tu istinu vjekovi, ni vlasti, ni vojske, ni nauka, ni naoružanje, ni život, ni smrt ne mogu izmjeniti. Dvadeseto stoljeće se muči u svojoj "paučini", u svojim zabludama, i uvijek jednako stoji pred dilemom koju Crkva propovijeda: ili tragika ili Bog. Taj program ne stari, ne mijenja se kroz 20 stoljeća, kroz 13 stoljeća kršćanstva kod Hrvata, kroz svjetske ratove, kroz rađanja i umiranja...

Umro je nadbiskup Petar, učitelj vjere, nasljednik apostola, propovjednik Istine. Naslijedio ga je biskup Pavao. Jedan i drugi, kao i njihovi predšasnici, kao i njihovi nasljednici, propovjedaju onu jednu Istinu - o Bogu i čovjeku. Istinu i Put i Život na koji nas je pozvao Isus Krist, naš Spasitelj. Mi nismo tragična i izgubljena djeca. Imamo Boga za Oca, imamo Isusa Spasitelja za brata, imamo njegovu i našu Majku Mariju. Crkva ide dalje prema dvadestiprvom stoljeću i dalje prema vječnosti opskrbljena garancijom da je vrata paklena neće nadvladati, da je Krist u njoj u sve dane do svršetka svijeta.

OCI VJERE I KULTURE[5]

Pred 1100 godina, točno 6. travnja 885. god. umro je u Moravskoj nadbiskup sv. Metod, brat sv. Ćirila. Ova dva naša slavenska apostola vjere i kulture skupa sa sv. Benediktom papa Ivan Pavao II. proglasio je 1980. god. suzaštitnicima Evrope. Ova 1985. godina je godina sv. Metoda, godina mladih i godina glazbe. "Crkva na Kamenu" će nastojat obilježiti i iskoristiti ove važnije jubileje i teme.

Sveti otac će sam dati poticaj i svoje učešće u godini sv. Metoda svečanom misom na grobu sv. Ćirila u crkvi sv. Klementa u Rimu 14. veljače 1985. godine. Kada su, naime, sv. braća Ćiril i Metod 867. došli u Rim da im Papa odobri njihov rad, donijeli su sa sobom kosti sv. Klementa pape i mučenika, trećeg nasljednika sv. Petra na papinskoj stolici. Slijedit će i druge proslave u Rimu i po cijeloj Evropi. Naša će glavna proslava sv. Metoda biti 5. srpnja 1985. godine u Đakovu, gdje će se naći svi naši biskupi, mnogi svećenici i vjernici. U listopadu će u Rimu biti internacionalni simpozij na temu "Kršćanstvo među Slavenima od IX.-XVI. stoljeća", a 13. listopada svečana proslava u bazilici sv. Petra u

---

[5] *Crkva na Kamenu* 2(1985)2.

Rimu. Misu će imati sam Sveti otac uz učešće biskupa i hodočasnika iz cijele Evrope.

Nezizrecive su zasluge sv. braće Ćirila i Metoda za slavenske narode. Oni su stvorili pismo i napisali prve knjige na slavenskom jeziku i to pismo i taj jezik uveli u crkvenu upotrebu, a to znači u javnu upotrebu. To je počelo u Moravskoj (današnja Čehoslovačka), a učenici sv. braće su prenijeli u druge slavenske krajeve to pismo i jezik koji se obično zvao staroslavenski. Taj narodni jezik u crkvenom bogoštovlju je imao puno jakih neprijatelja, ali se održaokroz svu povijest. Na tom temelju je stvarana naša književnost, pisani stari spomenici i knjige. Tako je Crkva udarala temelje naše kulture. Kaptoli (biskupski centri) i samostani su bili prva učilišta, prve škole. Tu su se rodile prve čitanke, slovnice, rječnici, pjesmarice, uopće književnost na narodnom jeziku. Benediktinci su bili veliki učitelji pisara, zidara, klesara, slikara, poljoprivrednika. U samostanima i oko samostana su se rađale sve vrste sireva, vina, piva, čipki, tu su se pisale povelje, pergamene i kodeksi. Tu su se klesale kamene ploče i pisali natpisi, svjedočanstva naše povijesti, tu su se učili zlatari i srebrari ("Zlato i srebro Zadra"), tu su se sačuvala najdragocjenija svjedočanstva naše hrvatske povijesti koja je sva kršćanska i na temeljima kršćanstva izgrađena.

Od kaptolskih i samostanskih škola razvijale su se u okrilju Crkve organiziranije školr sve do današnjih. Prva gimnazija u Zagrebu i prvo sveučilište osnovali su isusovci. Našu najveću znanstvenu instituciju Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti osnovao je i dao novac za to biskup Josip Juraj Strossmayer, a prvi predsjednik Akademije bio je svećenik Franjo Rački. Na tom mjestu ostao je 20 godina. Strossmayer je osnovao i obdario Umjetničku galeriju u Zagrebu. Naš najveći učenjak svih vremena bio je svećenik isusovac Ruđer Bošković (1711-1786), veliki fizičar, matematičar, astronom, filozof i diplomata. U ovoj državi njegovim imenom je nazvan Institut za nuklearnu fiziku u Zagrebu, očito zato jer većega učenjaka od Boškovića nisu našli. Ove godine se s ponosom sjećamo najvećeg našeg arheologa svećenika don Frane Bulića, koji je umro pred 50 godina.

Sva naša umjetnost: graditeljska, kiparska, slikarska, minijaturska, sve je nadahnuto, pomognuto i ostvareno od Crkve i u krilu Crkve. Što bi bio Zadar bez katedrale sv. Stošije, Šibenik bez katedrale Jurja Dalmatinca, Trogir bez katedrale, zvonika i Radovanova portala, Split bez zvonika sv. Duje, Dubrovnik i njegova povijest bez sv. Vlaha, bez klaustra Male braće i Dominikanaca, bez prve apoteke u Hrvata, Kotor bez sv. Tripuna i njegove katedrale, Zagreb bez svoje katedrale i njena dva zvonika koji su simbol Zagreba, itd, itd... do sv. braće Ćirila i Metoda Crkva je u našem narodu bila majka, učiteljica, svjetlo, istina, obrana, ama baš sve.

I kada danas od naših nekih političara i novinara čujemo bjesomučno ponavljanje o nazadnosti, mraku, zaostalosti vjere i Crkve onda ne možemoa da se ne sjetimo priče o natjecanju orla i vrapca. Natjecali su se njih dva tko će više uzletjeti u visinu. Na dani znak vrabac lukavo skoči na orla i orao zamahnu krilima i leti i leti nebu pod oblake. I kad je već bio tako visoko da nije mogao ni pomisliti da bi toliko uzletio vrabac, orao promrmlja: "Gdje si rđo jedna..." A vrabac uzleti još nekoliko metara s leđa orlovih i odvrati: "Evo me, nadvisio sam te! Ja sam napredan, a ti si natražan."Na to pomišljamo kada sat vremena slušamo školski radio koji Ruđera Boškovića kuje u zvijezde, a do zvijezda ga je uzdigla Crkva Katolička, a da uopće ne spomene da ga je Crkva školovala, da je bio svećenik-isusovac, vjeran član Crkve do smrti.

Vjerojatno će i u ovoj godini tisuću i stote obljetnice sv. Metoda biti pokušaja da se govori o sv. braći zataškavajući tko i što su bili. Ali sunce se dlanom ne može pokriti!

CRKVA JE NA KAMENU[6]

To je Isusova originalna zamisao. To "na kamenu" znači sigurnost, božanski temelj i garanciju Crkve. Isus je doduše Petra postavio za vidljivi temelj Crkve, no sam po sebi Petar nije kamen nego pijesak. I u času Isusove muke na Petra udariše oluje (usp. Mt 7,27) i on se pretvori u ruševinu. Pokazao se kao slabi čovjek. Poslije svoga uskrsnuća Isus ga je ipak potvrdio u ulozi temelja Crkve i predao mu vlast da bude prvi. Zato mu je dao posebnu snagu Duha Svetoga da bude doista kamen. Taj "kamen-temelj" je božanski elemenat u Crkvi, u papi, iako je Petar i dalje ostao čovjek grešnik s ljudskim slabostima. Ona posebna milost dana je Petrovoj službi da ne naučava krivo kada naučava kao vrhovni učitelj, mi kažemo kad govori "ex catedra". I kao ljudi mnogi će pape biti, najveći broj njih, sveci i mučenici, a poneki su bili slabići i grešnici. Kada bi bilo moguće, mi bismo se rado pohvalili kako su svi pape, biskupi, svećenici i uopće kršćani bili sveti.

Međutim, ljudski grijesi, slabosti i sablazni, pa i onih koji moraju biti sol i svjetlo svijeta, ne mogu uništiti i eliminirati božanski elemenat u Crkvi. Nevidljiva glava Crkve je Krist koji po službenicima Crkve dijeli milost otkupljenja. Zato kada se u misi posvećuje kruh i vino u Tijelo i Krv Kristovu, jednako se vrši posvećenje činio to nedostojni grešni svećenik ili svećenik svetac. Isto tako u ispovijedi jednako vrijedi odrješenje činio to svećenik svetac ili svećenik grešnik. I kada biskup zaređuje svećenika valjanost ređenja ne ovisi o dostojnosti ili nedostojnosti biskupa. Uvijek je Isus na djelu, i kad posvećuje u misi, i kod odrješenja u ispovijedi, i kod ređenja svećenika. Ono božansko je uvijek prisutno. Ono božansko u papi jest da ga Krist čuva, da kada kao vrhovni učitelj vjere i morala naučava, ne zabludi u naučavanju. Čuva ga u tome makar papa bio svetac ili teški grešnik.

Katoličke vjernike, koji imaju uzvišen pojam o Crkvi i papi, teško je smutila i ožalostila TV serija o Borđijama, o papi Aleksan-

[6] *Crkva na Kamenu* 3(1984)2.

dru VI. Nama je poznato da je to bio najgori papa. Dobar sin ne iznosi lako grijehe i slabosti svoje majke. Zato i mi rado iznosimo primjere svetosti iz prošlosti i sadašnjosti Crkve. A kada nam netko očito s podlom namjerom i u karikiranom obliku, još i pridodanim izmišljotinama to čini, onda je razumljivo da nas to boli.

U povijesti papinstvo je nekoliko puta bilo u "ropstvu" moćnih plemićkih obitelji, koje su nametale svoje kandidate za kardinale i pape, a onda su oni bili nemoćni da se tim "gospodarima" opru. Mi to danas jedva možemo i zamisliti. Reformator Crkve papa Grgur VII. je vodio strašno tešku borbu protiv cara i plemstva koje je gospodarilo Crkvom. Zato je umro u progonstvu. U jednom takvom žalosnom vremenu proguran je za papu Aleksandar VI. Borđija, spretni državniki menadžer, koji se okružio kardinalima koje je imenovao iz svoje rodbine. Kardinali tada nisu morali imati sveti red, mogli su biti obični laici. Rimski puk mu nije mnogo zamjerao njegov sablažnjivi privatni život, oplakivali su ga kada je umro zbog nekih dobrih kvaliteta. No, teško se zamjerio svom ceremonijaru Burcartu, koji je poslije papine smrti pisao o ovom lošem papi i o obitelji Borđija svakakve neistine do gadljivosti. To je ušlo u povijest i romane gdje je posebno ozloglašena Lukrecija, koja sigurno nije bila nemoralna; bila je franjevačka trećoredica. Priče o incestima je objektivna povijest odbacila.

Posebno je važno porijeklo spomenute TV-serije. Snimili su je anglikanci, teški mrzitelji papinstva i Katoličke Crkve. Danas među anglikancima postoje dvije struje. Jedni su po osjećajima bliski katolicima, a drugi se odnose prema našoj Crkvi krajnje neprijateljski. Ovi drugi su spremali grube demonstracije papi Ivanu Pavlu II. kada je nedavno posjetio Englesku, ali im to nije uspjelo. Ista ta struja je na vlasti u Sjevernoj Irskoj gdje katolike drže u bespravnom položaju, zbog čega je tamo godinama pravi vjerski rat. Njima je teško što je njihov papa žensko: kraljica Elizabeta. Naime, engleski kralj Henrik VIII. koji je zbog nezakonite žene odcijepio Englesku od Katoličke Crkve (osam puta se ženio) proglasio je sebe poglavarom anglikanske crkve, i to traje do danas. Takvi anglikanci su u svojoj mržnji snimili ovu seriju da

osramote papinstvo, iskarikirali i u mnogo čemu falsificirali davnu povijest, prenijeli sve to u naše vrijeme da napakoste Crkvi. Mi koji znamo koliko je papa bilo svetaca i mučenika, koji znamo kakvi su pape zadnjih stoljeća nećemo ni najmanje pomanjkati u ljubavi i poštovanju prema namjesniku Kristovu na zemlji.

To je sve bilo u davnom Srednjem vijeku koji je imao svoje mračne periode, ali i svoje svece, prosjačke redove, karitativne ustanove, sveučilišta, gotske katedrale, umjetnost kojoj se svijet i danas divi. A XX. st. napredno i kulturno, stvorilo je mnoge strahote, te bi se od Hitlera i Staljina i njima sličnih dalo bez uveličavanja i falsificiranja snimiti serije i serije puno gore i groznije. Ovo stoljeće je svojom okrutnošću i nemoralom nadmašilo sve što je zla u povijesti učinjeno. Ono je čovječanstvu splelo atomsku omču oko vrata. A slabosti u Crkvi je bilo i bit će od Jude pa sve do konca svijeta. Svejedno mi Crkvu i papu ljubimo. Crkva je ljudska, ali i božanska ustanova na tvrdom kamenu utemeljena i "vrata paklena neće je nadvladati" (Mt 16,18).

DA SVI BUDU JEDNO[7]

Jednog Japanca su pitali, da li je čuo za kršćanstvo. On je odgovorio: "Da, to je ona vjera koju je ustanovio Isus Krist, a koja se raspala na tristo vjera." Eto, naša najveća bol i sramota postala je pred ovim kulturnim i inovjernim svijetom naša legitimacija. A Isus je dao drugačiju legitimaciju: "Novu vam zapovijed dajem: Ljubite jedan drugoga, kao što sam ja ljubio vas... Po tome će svi upoznati da ste moji učenici" (Iv 13,34-35).

Koncem siječnja svake godine u cijelom kršćanskom svijetu moli se za jedinstvo svih kršćana. To je molitvena oktava. Kada će biti jedno stado i jedan pastir, to sam Bog zna. Na nama je svima da za jedinstvo molimo i radimo. Isus je, jer je bio Bog, znao da će u njegovoj Crkvi doći do raskola, pa je u svojoj svećeničkoj

[7] *Crkva na Kamenu* 2(1984)2.

molitvi na Zadnjoj večeri toplo molio Oca: "...da svi budu jedno. Kao što si ti, Oče, u meni, i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno, da svijet vjeruje, da si me ti poslao" (Iv 17,21).

Još za života apostola počele su među kršćanima krive nauke, hereze, a onda poslije njih šizme, cijepanje jedinstva. Mnogi su od tih prvih vjekova ostali odcjepljeni od prve Crkve Kristove. Onda je nakon tisuću godina došao najteži rascjep, istočni raskol, odvojio se Istok od Zapada i tako je ostalo do danas. Pa nakon 500 godina Martin Luther je odcjepio kršćanski Sjever; to je protestantizam, a u Engleskoj je kralj Henrik VIII. odcjepljenjem od Katoličke Crkve stvorio anglikansku crkvu. Pravoslavlje je izgubilo princip jedinstva i podijeljeno je na autokefalne crkve: grčka, srpska, makedonska, ruska itd. Protestantizam se razbio na stotinu vjera, zanijekao mnoge kršćanske dogme i sakramente, svece i čašćenje Gospe. Japanac sve to vidi kao 300 vjera. A svi raskoli, odcjepljenja, razvijali su se uz mnogo svađa, mržnja, ratova. To je sigurno najveća bol na Isusovu srcu. I kad su kršćani odlazili u nove svjetove, Amerika, Afrika, Azija, Australija, sa sobom su ponijeli svoju "legitimaciju", podijeljenost i nemir.

Prošlog ljeta sam tu žalost vidio u Africi (Zambija i Tanzanija). Zajedno se bore katolici i protestanti da pridobiju crnce pogane. Vrlo malo je bijelih protestantskih misionara, to su crnci protestanti.

Ta bolna i preteška rana na tijelu Crkve postaje još bolnija kada ta podjela razdijeli jedan isti narod, kao npr. njemački narod i Englesku i Ameriku.

Kada se izgubi princip jedinstva vjere i života, onda vjeru tumači svatko kako hoće: jedni kažu: ovo je Isus učio, drugi kažu: nije nego ovo. Jedni: ovo je grijeh, drugi: nije to grijeh. I tko može sagledati posljedice razbijanja jedinstva? Kada bi svi kršćani na svijetu bili jedna Crkva, pod jednom Glavom i Pastirom, bila bi to jedna milijarda više. Tko će pred Bogom snositi odgovornost za pocijepanost?

Za nas katolike je jasno: princip jedinstva u općoj Crkvi je papa, kao nasljedink Petrov, a u mjesnoj Crkvi biskup kao nasljednik apostolski. Tko to ne priznaje i ne poštuje, blizu je

cijepanja Crkve. Svi oni koji su u prošlosti cijepali Crkvu govorili su da je spašavaju.

Sablažnjavamo se nad prošlim vremenima kada su nastajali veliki raskoli, ali i u naše vrijeme kada je probuđen lažni ponos, kada se ruši autoritet u obitelji, u društvu, pa i u Crkvi u ovo pokoncilsko vrijeme lažnog tumačenja slobode, Crkvi su prijetili veći ili manji rascjepi, a da se i ne govori o neposluhu prema papi i biskupu.

Ne može se zamisliti ljudska zajednica u kojoj ima mnogo glava (mišljenja) i mnogo srdaca (želja) bez nekog tko će različita mišljenja i različite želje usmjeriti da sve ide prema željenom cilju. Takva je narav ljudskog društva. U tvornici, u poduzeću u trgovini, u ustanovi mora biti netko tko usmjeruje i vodi zajednicu ljudi. U protivnom narod kaže: "Ne zna se ni tko pije ni tko plaća." Nitko nije prisiljen da radi u nekom poduzeću, ali ako radi mora se držati reda i direktiva onoga koji upravlja. I Crkva je zajednica božansko-ljudska i njoj je Isus stavio one koji je vode. I nitko ne mora biti član Katoličke crkve, ali ako to jest, dužan je slušati papu i biskupa. I nitko ne mora biti svećenik ili redovnik nekog reda, ali ako to jest mora obdržavati ono što crkveni zakon od njega traži. U Crkvi mora uvijek postojati mogućnsot prigovora, dijaloga, pritužbe, žalbe ali, kao i u svakoj ljudskoj zajednici, zna se tko ima zadnju riječ. Oni koji su u Crkvi stvarali nemire, raskole i podjele, smatrali su da uvijek imaju pravo, smatrali su da su iznad biskupa i pape. Tako je Luther zanijekao vlast papinu, a Henrik VIII. sebe proglasio "papom" u Engleskoj, pa je danas engleska kraljica Elizabeta poglavar Anglikanske crkve.

U ovo naše vrijeme nismo imuni od nesloge i nemira kako u domaćoj tako i u općoj Crkvi. "Japanci" ne čitaju Bibliju, oni nas čitaju i stvaraju zaključke. Zato je naša odgovornost pred Bogom i XX. stoljećem strašna i velika.

SV. LEOPOLD[8]

Bojali smo se hoćemo li biti dostojno zastupljeni na kanonizaciji sv. Leopolda u Rimu 16. X. 1983. Depozit je bio glavna zapreka za mnoge pa nisu išli u Rim. Ipak, bilo je sve više nego lijepo, upravo veličanstvena počast novom svecu Hrvatu kojega jednako vole i časte i Talijani jer je skoro cijeli život proveo u Italiji, najviše u Padovi, gdje počiva njegovo neraspadnuto tijelo. Otišlo je u Rim desetak autobusa iz Hrvatske i veliki broj naših radnika koji rade u Zapadnoj Evropi, pa i iz Amerike. Iz Padove je došlo 130 autobusa, a jedan dio i vlakovima, ukupno iz Padove 6000 Talijana. Na trgu sv. Petra bilo je oko 70.000 vjernika. S Papom je koncelebriralo oko 150 biskupa i 45 kardinala, prisutno je bilo oko 200 naših svećenika. Najvećim dijelom to su bili biskupi Sinode koja u Rimu raspravlja o sakramentu ispovijedi, koja je zadnjih godina kontestirana, deformirana i od mnogih zanemarena. I dok govorimo o poplavi grijeha i o ispovijedi kao sredstvu obraćenja i posvećenja, onda ne možemo a da ne priznamo koliko su grešnika obratili i s Bogom pomirili veliki ispovjednici: sv. župnik Arški Ivan Marija Vianey, o. Pio u San Giovanni Rotondo i sv. Leopold Mandić, sva trojica pravi zatočenici ispovjedaonice.

Tko uđe u sobicu u kapucinskom samostanu u Padovi, (260x170x250 cm), teško može i zamisliti da je tu kroz 33 godine sveti Leopold ispovijedao svakog dana 10-12 sati. U Padovi imaju sveske pisama, sjećanja i zahvala njegovih penitenata. Optuživali su ga da je odviše blag a on bi pokazao na raspelo i rekao: "On je umro za duše, a ne mi... Gledaj, on nam je dao primjer. I ako mi Gospodin predbaci da sam bio odviše blag, ja ću mu reći: *'Padrone benedetto* (blaženi Gospodaru), taj "zli" primjer si mi ti dao'". Neki grijesi su ga ipak bacali iz kolotečine: kao pobačaj, maltretiranje bračnog druga i tome slično. Više puta su ga zbog blagosti tužili biskupu. Jednom je proročki reagirao: "Osuđujte me koliko

[8] *Crkva na Kamenu* 11(1983)2.

hoćete, ali jednog dana Bog će me opravdati pred cijelim svijetom". Eto to se dogodilo u nedjelju 16. listopada o.g. Naši hodočasnici su u Padovi posjetili njegovu sobicu gdje je ispovijedao. I na njoj se ispunilo proročanstvo sv. Leopolda. Naime, jednom je sv. Leopold o njoj rekao: "Ovdje je Gospodin na veliko dijelio milost, ona bi trebala ostati kao spomenik njegove dobrote." Dvije godine iza smrti sv. Leopolda samostan je bio teško oštećen bombama, razorena potpuno crkva i dio samostana, sobica gdje je on ispovjedao ostala je netaknuta. I njegovo tijelo je do danas neraspadnuto, naravno sasušeno.

Bog je proslavio svoga poniznog slugu i podigao ga na čast oltara. A bio je duboko ponizan, ponizan koliko je bio malen, 135 cm visok. "Moramo u životu proći kao sjena. Znate što je sjena? Staneš prema suncu i tvoje tijelo baca sjenu. Ti prođeš i od sjene ne ostaje ništa. Takav je naš život".

No iza o. Leopolda je ostalo veliko djelo, djelo Božje. On je uvijek opeovao: "Da nam Bog nije dao darove koje nam je dao, bili bismo gori od najvećih grešnika".

Borio se sv. Leopold za zdrave i brojne kršćanske obitelji: "Fali nam dobrih obitelji. Iz dobrih kršćanskih obitelji dolaze nam duhovna zvanja. Takve obitelji treba odgajati pa će biti svećenika." Jednog dana je čuo da je jedan bračni par izvršio pobačaj. Prorekao im je kaznu Božju i ona se ostvarila.

Bio je posebno pobožan Gospi. *Padrona benedetta* (blažena Gospodarica), tako ju je zvao. Na Gospine blagdane je bio neobično veseo. "Danas je blagdan moje Gospodarice".

Često bi joj opetovao: "Uzmi me kakav jesam, učini me kakvim me ti želiš." Gospi je pisao pisma i čekao odgovor u nadahnućima.

Odavno se govori da o. Leopold postaje konkurencija sv. Anti u Padovi. Kad je papa Ivan Pavao II. 12. rujna 1982. propovijedao u bazilici sv. Ante u Padovi, rekao je: "Ovaj čas i na ovom mjestu ne mogu a da ne spomenem jednog drugog sveca, oca Leopolda." Bio je to znak da će o. Leopold biti proglašen svetim. Bazilika se prolomila od aplauza. Popodne je Papa došao u samostan kapucina, ušao u sobicu gdje je ispovijedao o. Leopold

i ostao zadivljen uskom sobicom gdje je o. Leopold tridesetak godina liječio duše, a sam bio krhka zdravlja. Od tijela sv. Leopolda je odvojena sasušena ruka. Papa ju je pobožnouzeo i tri puta poljubio.

Godinu dana kasnije, na crkvi sv. Petra u Rimu visjela je slika sv. Leopolda, a Papa cijelom svijetu rekao svečanim glasom: "Na čast Presvetog Trojstva, na uzvišenje Katoličke vjere i porast kršćanskog života, vlašću našega Gospodina Isusa Krista, svetih apostola Petra i Pavla i našom, poslije dugog razmišljanja i upitavši za savjet mnogu našu braću u episkopatu, proglašujemo i definiramo svetim blaženoga Leopolda Mandića i upisujemo ga u popis svetaca i određujemo da se pobožno časti u cijeloj Crkvi."

Papa je preko mise održao homiliju, panegirik u čast Leopolda nazvavši ga *decus Croatiae,* ures Hrvatske.

BLAGO MAJCI KOJA TE RODILA[9]

U jednom hercegovačkom selu prije nekoliko godina bio sam poslije sv. mise pozvan na ručak. Pozvali su me namjerno da bi od mene tražili da se u njihovom selu osnuje nova župa. Naravno, udarili na veliko hvaliti svoj katolicizam, spremnost da grade novu crkvu i župsku kuću. Rekao sam im da su zaboravili ono najglavnije: treba naći svećenika! Lakše je sagraditi crkvu i kuću nego stvoriti svećenika!

- Ima svećenika! Ima, bit će...!

- Koliko ja znam, iz vašeg sela nema niti jednog živog svećenika, a da li vi pamtite da je nekada bio koji?

- Pa, prisvitli, ne pamtimo!

- Koliko, ti domaćine imaš djece?

- Imam dvije šćeri, nije Bog dao sina.

- Je li ga Bog nije dao, ili ga ti nisi htio...?

---

[9] *Crkva na Kamenu* 4(1983)2.

Razgovor je krenuo malo neugodnim tonom, ali je bilo potrebno uprijeti prstom u ranu da se vidi što je unutra. Jedan je u razgovoru rekao da ima tri sina, ali da ne bi nijednom dozvolio da u ono vrijeme postane svećenik, jer... - "Pa koga vi to smatrate ludim - rekao sam - da treba da rodi djecu i da u ovo doba nekoga, ako bi htio, dade u sjemenište da biste vi 'pametni' mogli osnovati župu i imati župnika? Vaš 'katolicizam' je spreman žrtvovati samo novac za svećenički podmladak i za gradnju crkvenih objekata i za uzdržavanje crkve i župnika...ali netko mora dati sebe ili nekoga od svog srca, ne samo novac, ne samo dnevnice. I to je najveća i najplemenitija žrtva koju nikakav novac ne može nadomjestiti."

Naravno, svećenik, pastir duša, nije nešto što se proizvodi i stvara kao kada nam trebaju ekonomisti, pravnici itd. Otvori u nekom gradu fakultet, ekonomski ili pravni, pa za desetak godina nećeš znati kamo s ekonomistima ili pravncima. Nije tako sa svećenstvom. Svećenik je plod Božjeg odabranja i poziva upravljenog na plodno tlo, pripremljeno srce, pa nastojanje, škola i odgoj sjemenišnih poglavara sve popraćeno molitvom i žrtvom kršćanske zajednice. Usudio bih se reći da je u ovom procesu zakazao samo jedan faktor. Jer sigurno Bog nije zatajio. On uvijek poziva. Kršćanska zajednica moli i dariva. Zatajile su majke koje treba da pripreme teren na kojem će milost zvanja proklijati i rasti. Katkada i otac odigra odlučnu ulogu, ali ponajviše je majka po svojoj naravi i utjecaju odlučujući faktor. Kada slušamo na nekoj mladoj misi propovjednika kako hvali majku svećenika, kako joj čestita, onda svećenikova majka razmišlja, a s njome i sve majke. Pomislim da zavide sretnoj majci, da će mnoge majke nastojati i moliti Boga da joj se dijete posveti Bogu u duhovnom zvanju, ali... Kažu mi župnici da neki mali ministranti o tome sanjaju, ali roditelji o tome ne žele ni čuti. Sigurno je da ima dobrih i pobožnih majki koje bi sve žrtvovale da im se dijete posveti u duhovnom zvanju, ali u tome bez svoje krivnje ostaju neuslišane. Bog zove, roditelji mole i žele, ali i đavao zove, i svijet napasni zove i privlači. No mislim da je premalo vrućih majki, roditelja, koji na vrijeme misle i mole. Sada se borimo za barem jedno dijete više. Ali kršćanske majke bi morale odlučiti roditi dijete posvećeno Bogu još od majčine

utrobe. Tako je Ivan Krstitelj bio posvećen Bogu još u utrobi majčinoj. Ovo pišem na blagdan Blagovijesti na dan kada je Marija na anđelov pozdrav i svoj "neka bude..." začela Isusa. Primila ga je od Boga, predala od početka sebe i svog Sina u volju Božju. Vidjela ga je unaprijed kao žrtvu za spas svijeta, posebno poslije proroštva starca Šimuna. Ali vizija žrtve nije pomutila njezino predanje, kao ni preteški časovi pod križem... Pred njom je uvijek stajala pobjeda Uskrsloga. Znala je da Bog ima zadnju riječ.

Dobre kršćanske majke, pa i djevojke koje se nadate udati i djecu roditi, budite suradnice Božje u najvećem djelu Kraljevstva Božjega, u rađanju i odgajanju duhovnih zvanja.

Kada je Isus prolazio zemljom čineći dobro "jedna žena povika iza glasa: 'Blago utrobi koja te nosila i prsima koja si sisao!" (Lk 11,27). Može, majko, tvoj sin biti ne znam tko i što, ali samo ako bude svećenik i ti možeš doživjeti ovu evanđeosku pohvalu pretočenu u pučki uzdah često izrican o dobrom svećeniku: "Blago, sine, majci koja te rodila!"

Kršćanske majke, djevojke, neka u vašem srcu nikad ne pomanjka sveta i plemenita želja: Oh, kad bih i ja mogla biti majka svećenika! - To uz nedjelju Isusa dobrog Pastira, uz molitve cijele Crkve: Isuse, dobri Pastiru, daj nam dobrih i velikodušnih majki pa ćemo imati obilno duhovnih zvanja!

LICE MAJKE CRKVE[10]

U stotoj godini ponovne uspostave redovne crkvene uprave u Bosni i Hercegovini bili smo u Rimu, bili smo u posebnoj audijeniciji kod svetog oca pape Ivana Pavla II. To je veliki događaj za onih 700 hodočasnika, pa i za one koji su to hodočašće pratili samo srcem i mislima.

---

[10] *Crkva na Kamenu* 5-6(1982)2.

Susret katolika s "vječnim gradom" uvijek je veliki doživljaj. Trebalo je gledati i slušati naše hodočasnike kako se dive, kako su oduševljeni promatrali ljepote i veličine rimskih bazilika, posebno svetog Petra i svetog Pavla. Isto tako su bili razdragani u audijeniciji kod Svetog oca i sutradan na trgu svetog Petra za vrijeme Angelusa. Onaj tko nije u mogućnosti ili je spor na malo truda i troška, ne može u svom rodnom kraju nešto takvo doživjeti. Uzalud i propovijed i fotografija i film, treba se susresti s Rimom, s papom, s masama... To su na neki način časovi Preobraženja i Uskrsnuća, kad se Isus svojim apostolima pokazao u svojoj slavi, časovi kad i mi doživimo veličinu i ljepotu naše vjere, naše Majke Crkve.

Isus je uzeo oblik ljudski da bi se mogao približiti ljudima, ali taj lik ljudski, posebno još izrugan, izranjen, znojem i krvlju obliven, bio je za ljude sablazan, smetao je njihovoj vjeri. Bilo je dosta prigoda kada su Isusa htjeli učiniti kraljem, ali i časova razočaranja. On sam ih je navijestio. "Blago onome tko se ne sablazni nada mnom!" "Svi ćete se vi noćas sablazniti s mene." "Udarit će Pastira i razbježat će se ovce stada." "A mi smo se nadali da je on onaj koji će osloboditi Izraela" (Lk 24,21). Ljudi su u Isusa polagali nade, njime se oduševljavali a neki razočarali. Drukčije nije ni moglo biti.

Tako je i s njegovom Crkvom, našom Majkom. Ona je otajstveni Krist, koji će do kraja svijeta prolaziti svijetom, sad sjajna i veličanstvena, sad ponižena i porugana, iskrvavljena, propeta.

Isus je bio Bog i čovjek. Crkva je božansko-ljudska. Iako je ona sakramenat spasenja svijeta, ipak su neizbježni časovi poniženja, slabosti, razočaranja. Slabosti se mogu vidjeti posvuda. Bit će ih do konca svijeta gdje god ima kršćana. Međutim, onih prizora "Preobraženja", "Uskrsnuća", divljenja, ljepota, pobjede nema posvuda, nema uvijek. Ima kršćana koji svoju Majku Crkvu skoro nikada ne vide u slavi, u svecima, u katolicitetu... Crkve prazne, život kršćanski mlak, dosta sablazni, izdajstva, malo nade, malo prizora i primjera vrijednih divljenja.

Ono najljepše lice Majke Crkve, njezini sveci, ono otkupiteljsko i milosno djelovanje u dušama najmanje je vidljivo. Više je vidljivo u karitativnim, humanim, kulturnim, javnim djelima Crkve, ali to nije ono bitno ili barem čitavo bitno i čitavo najvažnije. Nažalost, najvidljivije su sablazni. To su rane, to je onaj znoj i krv na licu Kristovu, rane na dušama koje su mistični udovi Tijela Kristova. U to oni koji su neprijateljski raspoloženi prema Crkvi najradije upiru prstom. Ali to je neizbježno. Do konca svijeta bit će u Crkvi "Juda", izdajnika, grešnika, slabića. I oni će sačinjavati udove otajstvenog Tijela Kristova, lika Majke Crkve. A bit će i svetaca, i mučenika, i uzora vrijednih Neba i Nobelovih nagrada. Bilo bi veoma žalosno, kad bi vlastita djeca zlurado upirali prstom na rane i mrlje na Majci Crkvi. Žalimo zbog nedostataka, ali ćemo uvijek kao pravi sinovi pristupiti sa žaljenjem i obrisati, koliko je to moguće, mrlje i zaviti rane.

No ono što smo vidjeli i doživjeli u Rimu prošlih dana, jest velika radost. Može se vidjeti stari poganski Rim, ponajviše u ruševinama, bode u oči i moderni poganski Rim, ali onaj kršćanski, s papom na čelu, je istinski veliki doživljaj kršćanskog srca. Mnogo naših hodočasnika je reklo jednostavno: "Sada mi ne bi bilo žao umrijeti kad sam ovo doživio!" Audijencija koju nam je dao Sveti otac je veliki dar. Dolaze talijanske i druge biskupije koje slave i veće jubileje, ali dođu samo do opće, generalne audijencije na trgu svetog Petra. Mi smo Papu doživjeli u dvorani "Clementina". Blizu, neposredno, rukovali se s njim svi biskupi, svećenici, bogoslovi, svi hodočasnici u narodnim nošnjama, a fotografi su sve brzo registrirali pa su mnogi dobili izvanredne fotografije, životne uspomene. Sve je bilo duboko ganutljivo, drago, upravo neopisivo.

Eto, to je jedno posebno lice Crkve. Ne, nije to trijumfalizam. To je iskrena radost koja diže srce, budi ponos i svijest da smo sinovi velike, svete, katoličke Crkve. Naš će katolički tisak o tome sigurno mnogo pisati, ali to treba doživjeti, u srcu ponijeti, to se ne može zaboraviti. Ivan Pavao II. je neumoran u svojim putovanjima, susretima, govorima, audijencijama. On dobro zna šta to znači kršćanskom srcu vidjeti papu, dodirnuti ga, slikati se u njegovoj blizini. Nije ga ustravio ni atentat iz 1981. Iako policija

pazi, pregleda, on se slobodno kreće i ne boji se ničega. Želi biti bliz svojima. Sjetimo se da su mase išle za Isusom, čak su i gladni stajali pa ih je dva puta morao čudesno nahraniti.

Nas je Papa nahranio utjehom, porukom, ohrabrenjem pokazavši nam jedno posebno lice Majke Crkve. Hvala mu!

KRIST - CRKVA[11]

Krist, Bog i čovjek. Crkva, božanskai ljudska ustanova. Ono ljudsko na Kristu i na Crkvi vidi se tjelesnim očima, ono božansko na Kristu i na Crkvi vidi se samo okom vjere. Isusu je trebalo materijalno, ljudsko tijelo da bi mogao boraviti s ljudima, razgovarati, trpjeti, ali jedno je i smetalo mnogima da bi kroz tu koru zemaljsku mogli vidjeti unutra ono božansko. I Crkvi je potrebno zemaljsko tijelo, ljudska struktura da bi mogla djelovati među ljudima, ali mnogima ta ljudska struktura smeta da bi iza nje vidjeli onaj božanski elemenat u Crkvi.

RAZLIČITA MIŠLJENJA O CRKVI

Zato ljudi na različite načine gledaju na Crkvu i različto je shvaćaju. Jedni u njoj gledaju negativnu mračnu ustanovu koju vode mračnjaci zavodeći ljude, i zato bi je trebalo likvidirati. Ako moraju priznati nešto očito dobroga u Crkvi, kažu:"I to Crkvi služi da lakše zavodi ljude." Ona je u cijeloj svojoj prošlosti služila mraku i zaostalosti. Za njih je svaka religija otuđenje čovjeka. Religiozan čovjek je zaveden na krivi put, treba ga spašavati. Religija, tako i Crkva, usmjeruju mu pogled prema vječnosti, i tako religiozan čovjek zanemaruje svoje ovozemaljske dužnosti.

Drugi gledaju na Crkvu, također očima nevjernika, ali je ocjenjuju pozitivno. To je ljudska ustanova, i samo ljudska, kao i

[11] *Crkva na Kamenu* 1(1981)2.

sve druge ljudske ustanove. Ona je postavila temelje evropske i ljudske kulture, ona je čovječanstvu učinila mnogo dobra jer je vode pametni ljudi koji se inspiriraju na evanđelju Isusa Krista, velikog idealiste i humaniste. Crkva je privela kulturi divlje narode koji su doselili na područje starog Rimskog carstva, sačuvala grčko rimsku kulturu i predala je tim narodima. Crkva je osnovala i dugo vodila skoro sva velika evropska sveučilišta i kulturne ustanove, nadahnjivala, stvarala i očuvala umjetnost, slikarstvo, kiparstvo, graditeljstvo, glazbu, književnost... Teško je danas napraviti neku izložbu umjetnosti iz prošlosti, a da ne budu skoro svi eksponati religioznog sadržaja i porijekla. Ipak ti pošteni povjesničari i stručnjaci, kao obični promatrači na Crkvi ne vide ono njezino najbitnije, onaj božanskielemenat. Vide samo zemaljsko, vremenito.

PRAVI SUD O CRKVI

Treći, a to smo mi vjernici, gledamo okom vjere i vidimo u Crkvi božansko-ljudsku ustanovu utemeljenu od Isusa Krista: "Prema tome niste više tuđinci i gosti, nego ste sugrađani svetih i ukućani Božji. Apostoli i proroci su temelj, na kome ste sagrađeni, a ugaoni je kamen sami Krist Isus" (Ef 2,19 i 20). To je mistični živi organizam kojemu je glava Krist, a mi udovi. Ovo je jedini pravi pogled na Crkvu.

Crkva ima svog božanskog osnivača, ona je sakramenat spasenja svijeta, ona je nosilac i djelitelj milosti otkupljenja i spasenja. U Crkvi je Krist uvijek prisutan: "Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta" (Mt 28,20)! "Ja sam trs, vi ste loze. Tko ostaje u meni i ja u njemu rodi mnogi rod" (Iv 15,5). "Tko vas prezire, mene prezire" (Lk 10,16), a možemo dodati: Tko vas progoni, mene progoni. Kada je, naime, Savao hitio u Damask da pohvata i poubija kršćane, Isus ga zaustavi riječima: "Savle, Savle, zašto me progoniš? - Tko si ti, Gospodine?... Ja sam Isus koga ti progoniš" (Dj 9,5-6). A Pavao je zapravo progonio kršćane. "Čuli ste... kako sam preko mjere progonio Crkvu Božju i pustošio je"

(Gal 1,13). Dakle, za Isusa i za Pavla Krist i kršćani su jedno. I to apostol mnogo puta naglašava: "Mi smo udovi njegova tijela" (Ef 5,30). Njega dade za glavu Crkvi, koja je njegovo tijelo (Ef 1,22). "On je glava tijela, Crkve" (Kol 1,18). "Ne znate li da su vaša tijela udovi Kristovi" (1 Kor 6,15). "Kao što je tijelo jedno, iako ima mnogo udova, a svi udovi tijela, iako su mnogi, tvore jedno tijelo, tako je i s Crkvom... Vi ste tijelo Kristovo, a pojedinci udovi" (1 Kor 12,12 i 12,27). "Uzrastimo u ljubavi prema onome koji je glava, prema Kristu! Od njega dolazi da je čitavo tijelo čvrsto povezano i ujedinjeno" (Ef 4,1 i 16).

II. VATIKANSKI O CRKVI

Jedva da je moguće jače naglasiti da je Crkva mistični Krist, da smo mi udovi njegovog mističnog tijela. Zato je Sabor II vatikanski sabor sve ove misli ponovio govoreći o misteriju Crkve u dogmatskoj konstituciji o Crkvi "Lumen gentium". "Dajući svoga Duha, on svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mistični način sastavlja kao svoje tijelo" (LG 7). Konstitucija govori o Božjoj nakani da u Crkvi sakupi sve ljude. Zato je poslao svoga Sina da otkupi svijet, da sakupi raspršeno i izgubljeno. Poslao je Duha Svetoga da Crkvu posvećuje. Ona je vidljiva i duhovna stvarnost, ona je Božji narod, ona je sakramenat spasenja, ona je svjetlo svijeta i sol zemlje.

BOŽANSKI I LJUDSKI ELEMENAT

Ljudski elemenat je u Crkvi lako i jako vidljiv. On često potamnjuje i skriva onaj božanski. No snaga božanskog djelovanja ne ovisi bitno o ljudima. Kada svećenik na oltaru vrši posvećenje, ono se vrši bez obzira na svetost ili grešnost svećenika. Bio on svetac ili grešni nedostojni svećenik, posvećenje se jednako vrši. Krist ga vrši. Kada svećenik daje odrješenje u ispovijedi, ono se u duši vrši bez obzira da li ispovijeda svetac ili grešni svećenik. Iza

njega stoji Krist svojom milošću. Kada u ruci imamo papirnatu novčanicu, ona jednako vrijedi bila potpuno nova i čista ili pohabana, stara i nečista. Ne vrijedi papir, njemu država daje vrijednost, ona stoji iza novčanice. Kada sudac izriče presudu krivcu koji njemu nije ništa skrivio, iza njegovih riječi stoji država, koja tim riječima daje snagu da nekoga oslobodi krivnje i dade mu slobodu, ili da ga osudi i pošalje na vješala. Bilo bi nam draže da nam je u ruci nova i čista novčanica, ali njezina vrijednost ne ovisi o njezinom izgledu. Ipak kao oni koji pred svijetom moramo svjedočiti evanđelje, svjedočiti Krista, moramo mnogo paziti da puteve milosti ne smetamo svojom ljudskom nesavršenošću, nego da ljudima pomažemo da lakše dođu do Krista i njegove milosti otkupljenja i posvećenja. Ne bismo se nikada smjeli tješiti tim da Crkva ne može propasti zato jer je u njoj prisutan onaj božanski elemenat. Može svaki od nas propasti, ili širenju kraljevstva Božjega mnogo pridonijeti. A svakako da nam je to veliki ponos, izvor snage, milosti i nadahnuća da smo udovi tijela Kristova, da smo hram Božji, da Bog prebiva u nama, da je Bog s nama.

Sv. Leon papa u svom božićnom razmatranju govori: "Upoznaj, kršćanine svoje dostojanstvo... Sjeti se koje glave i kojeg tijela si dio (ud)." Možemo dodati: nemoj svoju Majku Crkvu sramotiti, ružiti. Ako opaziš mrlju na haljini svoje Majke Crkve, pažljivo je ukloni kao sin koji poštuje i ljubi svoju majku. Ne nasjedaj klevetama protiv vidljive glave opće Crkve, pape, ni protiv svoga biskupa, koj je glava mjesne Crkve. Kada se udara po pastiru, stado se razara, rasipa i gine. Oni koji udaraju po papi i biskupu služe neprijateljima vjere.

Crkva, kakvagod u očima ljudskim izgledala, uvijek će imati nepresušne izvore svetosti i ljepote, Krista i svece. Ona je božansko-ljudska ustanova, mistični Krist koji prolazi svijetom.

"MUČENIK" - SVJEDOK VJERE[12]

Uskoro se navršava 5 godina od smrti nadbiskupa dr. Petra Čule (+ 29. VII. 1985.) kao i deseta godišnjica mostarske katedrale. Tom prigodom priređujemo znanstveni skup o Nadbiskupu gledajući ga 5 godina poslije smrti i nakon ovih velikih promjena u društvu kada se može slobodnije nešto reći o njegovom mučeništvu i junačkom svjedočenju.

Godine 1945. katolički biskupi Jugoslavije uputili su vjernicima ono glasovito Pastirsko pismo koje je izazvalo veliku buru. Sastavio ga je nadbiskup Stepinac, a biskup dr. Čule je tražio da se stavi da fratri na Širokom Brijegu nisu pucali prije nego su pobijeni. To su Poljaci u Parizu na mirovnim pregovorima predbacili Kardelju, kako su mogli pobiti samostan fratara koji su molili, dok su partizani osvajali Široki Brijeg. Kardelj je primijetio da će poslije Stepinca Čule prvi u zatvor.

Godine 1948. na jednom insceniranom procesu, kakvih je bilo bezbroj u komunističkom svijetu i kod nas, osuđen je biskup Čule potpuno nevin na 11 godina i 6 mjeseci strogog zatvora. Jedan visoki funkcionar Skupštine općine Mostar je rekao Nadbiskupu u mojoj prisutnosti ovo: "Priznajemo da ste bili nevin osuđen, no ne tražite od nas da pljujemo sebi u lice i da to javno izjavimo, ali zato ćemo vam dati da gradite katedralu." Sličnih izjava je bilo i od drugih političkih ličnosti. Tako je osuđen i kardinal Stepinac i Wyszynski i budimpeštanski kardinal Mindszenty i mnogi drugi.

Nadbiskup dr. Čule se nije bavio politikom. Da bi mu skovali kakvu-takvu optužnicu pomoću lažnih svjedoka, stvorili su tragičnu lakrdiju u kojoj je carevala laž, ponižavanje i vrijeđanje Biskupa. Potpuno nevin tako je morao primiti tešku presudu. U zatvoru je bio meta iživljavanja zatvorskih šefova. Radio je najgrublje i najgore poslove. Sve je vodilo tome da u zatvoru umre. Bez pokrivača, bez kaputa, bolestan, bez liječnika, bez brevijara, bez

[12] *Crkva na Kamenu* 6(1990)2.

ijedne knjige, bez izlaska na šetnju itd. Više puta su mu nudili slobodu ako dopusti svećeničko staleško udruženje "Dobri pastir", što je on odbijao, dok su neki svećenici to prihvatili i bili pušteni na slobodu.

Dana 25. travnja 1951. izabrali su četrdesetak zatvorenika u Zenici, onih "opasnijih" da ih prebace u Srijemsku Mitrovicu, sve po dva vezane. S Biskupom je bio vezan jedan mladi musliman. Vagon je bio bez svjetla, pred stanicom Slakovci, iza Vinkovaca, ostavljen na otvorenoj pruzi. S Biskupom je bilo još 13 katoličkih svećenika, nisu smjeli ni razgovarati. Na taj vagon je naletio teretni vlak i zdrobio ga. Bilo je više mrtvih, a Biskupu je slomljena jedna noga a druga iščašena u kuku. Mladić s njim okovan poginuo je. Kako nisu mogli otključati lokot, ležao je 3 sata na zemlji dok mu nisu prepilali okove. Ostao je 3 mjeseca u bolnici a onda je vraćen u Zenicu. Tamo se teško razbolio, jedva je ostao živ. Tako je trajalo do navrešnih 7 i pol godina zatvora.

Tada je imao doći u posjet Jugoslaviji američki ministar vanjskih poslova Dulles. Američki biskupi su protestirali kod Eisenhowera, jer Jugoslavija još drži nevinog biskupa Čulu u zatvoru. Pozvali su biskupa i rekli mu da pravi molbu da ga pomiluju. Nije htio pomilovanje, jer se nije osjećao krivim. Ipak su ga pustili, s tim da još 2 godine bude smješten dalje od Mostara. Poslan je u Tolisu u franjevački samostan.

Dana 4. rujna 1964. primio ga je papa Pavao VI. u privatnu audijenciju i izrazio mu veliku zahvalnost i pohvalu što je zbog vjere hrabro podnio višegodišnji zatvor. Papa ga je predstavio brojnim hodočasnicima i tražio za njega posebni pljesak, a "L' Osservatore Romano" mu je na prvoj stranici donio sliku s Papom i natpisom: "Sv. Otac primio je 8. IX. u privatnu audijenciju mons. Petra Čulu, biskupa mostarskoga, koji je 7 godina radi vjere bio u zatvoru." Beograd je protestirao radi onoga "zbog vjere".

Nadbiskup dr. Čule je sebi postavio 2 cilja: odgoj dijecezanskog klera i gradnja katedrale u Mostaru. Iza rata imao je 7 dijecezanskih svećenika, sada ih je 100, a 30 ih je iz naših biskupija zaređeno za dubrovačku biskupiju. Tom kleru Sveta stolica je odredila u mostarskoj biskupiji 50% vjernika u župama njemu

povjerenim. Sada taj kler ima 20% vjernika. Rad na izvršenju Dekreta Svete stolice o župamaNadbiskupu je stvorio više trpljenja nego sve patnje zatvora, kako je on sam mnogo puta rekao. Navršava se 10 godina otkako je katedrala u funkciji. Na koncu svog mandata, na odlasku u mirovinu, Sveta stolica ga je podignula na čast nadbiskupa i tako mu dala javno priznanje za rad i trpljenje. Doživioje 87 godina života, 43 godine u biskupskom redu i 38 godina na čelu biskupije i tako je nadvisio sve hercegovačke biskupe. Ostat će u povijesti biskupije kao veliki biskup i nadbiskup.

OBITELJ

ODGOVORNO OČINSTVO[1]

Već smo na ovom mjestu spomenuli i preporučili akciju "jedno dijete više". Statistike alarmantno zvone na uzbunu. Mi katolici Hrvati sami sebi bijelom kugom - samo dvoje djece - režemo žile kucavice. Može se već danas izračunati kada ćemo biti narod staraca, ako opasnu praksu, koja se smatra normalnom, ne izmijenimo.

Dva pitanja vjernika interesiraju kada je riječ o rađanju djece. 1. odgovorno očinstvo i 2. reguliranje poroda bez grijeha.

Nitko ne može roditeljima odrediti koliko će djece roditi i odgojiti. To moraju odrediti oni sami pred svojim Bogom obzirom na svoje mogućnosti i nemogućnosti. Kao ilustraciju možemo reći da ni svećeniku ne može nitko odrediti koliko u svom svećeničkom vijeku mora odraditi. To će on sam pred Bogom odrediti, ali tako da ne zasluži kod Boga naziv najamnika nego pastira koji daje život za svoje vjernike. I roditelji koji su stali kod manjeg broja djece zbog komoditeta, skupog automobila, namještaja, putovanja itd. neće se pred Bogom moći opravdati da su dužnost prenošenja života izvršili. To je danas jasno i onima koji ne vjeruju a trijezno u budućnost gledaju. Tako revija NADA, Beograd 25, februar 1983. donosi članak: Za budućnost treće dijete.

I dalje piše članak: "Stan, posao i duži porođajni dopust uz puni lični dohodak kao da je žena na poslu, dječji dodatak na svu djecu, pojeftinjenje obuće, odjeće i solidarno pokrivanje troškova materinstva... sve su to mjere koje sadrži Prijedlog rezolucije o politici obnavljanja stanovništva u SR Srbiji, koji je, tokom naredna

---

[1] *Crkva na Kamenu* 6-7(1983)2.

3 mjeseca, na javnoj raspravi. - Statistike pokažuju da se već 25 godina na području Srbije, Hrvatske i Vojvodine ne rađa ni toliko djece da bi se omogućilo prosto obnavljanje stanovništva, a u posljednje vrijeme slična situacija je i u Bosni i Hercegovini. Slovenija je malo iznad ovog neophodnog nivoa, u čemu su joj se pridružile Crna Gora i Makedonija, dok je priraštaj stanovništva još samo na Kosovu veoma visok.

U zadnjih deset godina sve su nacije u Jugoslaviji ili porasle ili ostale po prilici na istom broju. Hrvata katolika ima 100.000 manje nego pred 10 godina. To su službeni državni podaci.

Ako revija NADA pledira za treće dijete, mi plediramo za "jedno dijete više" bez obzira koliko ih već ima u obitelji. Probuđena svijest odgovornosti pred Bogom i narodom će dati najbolji odgovor, a on glasi: za opstanak naroda i vjere nije dovoljno troje djece u obitelji. U najvećem broju obitelji moguće je roditi i odgojiti više od troje djece.

Odgovorno očinstvo ne znači da bračni drugovi, koji pred Bogom mirno mogu reći da više ne mogu rađati djece, mogu u svom bračnom životu upotrebljavati kontracepcijska sredstva ili prekidati bračni čin da ne dođe do začeća. Svaki bračni čin treba da uvijek bude otvoren mogućnosti začeća. Način na koji se smiju služiti bračni drugovi jest jedino ono što je Bog stavio u narav žene, a to su neki dani plodni, neki neplodni. To je Pavao VI. jasno rekao, odnosno potvrdio i ponovio staru nauku Crkve u enciklici *Humanae vitae.* Za vjernike dakle, jest jedini način reguliranja rađanja služenje prirodnim metodama: Ogino Knausova, termička i Bilingsova. Sve tri zajedno daju sigurnost u reguliranju rađanja.

Oni koji ne vode računa o kršćanskom moralu i nauci Crkve upotrebljavaju razna kontracepcijska sredstva ponajčešće odnedavno antibebi pilulu ili abortus. Revija ZDRAVLJE u br. 36., od marta 1983. donosi veliki članak pod naslovom "Pilula ne oslobađa". "U početku, piše revija ZDRAVLJE, izgledalo je da je antibebi pilula revolucionarno otkriće, pravo čudo. Činjenica je da danas u mnogim zemljama na pilulu ne gledaju s povjerenjem prvenstveno iz zdravstvenih razloga. Francuska je bila jedna od

prvih zemalja koja je to i priznala (pripisuje se piluli krivica za 500 smrti godišnje). U Japanu je zabranjena prodaja pilule u apotekama... U Sovjetskom Savezu su veoma škrti. U Njemačkoj pilulu napušta sve više žena, u Velikoj Britaniji uzimalo je pilulu samo 26% žena mlađih od 44 godine, a u SAD 22%. Broj se stalno smanjuje... Godine 1976. bila je odlučna. Veliki oprez u SAD, u Kanadi i u Velikoj Britaniji smatraju da "pilula prouzrokuje probleme sa srcem i trombozu moždanih arterija"... Danas je sve jasnije da pilula može prouzrokovati bolesti srca i krvnih sudova... Kontracepcija je morala pogoditi najdudblje korjene čovjekova bića: njegovu spolnost, strast, želju za rađanjem potomstva, čovjekove slike o ljubavi muškarca i žene, o braku, porodici, vjeri, sreći..."

Revija ZDRAVLJE nastavlja: "Kontracepcija proživljava teški period. Mnogi parovi ne podnose teret današnjih kontraceptiva, žene sve više traže prirodno reguliranje začeća. Nije nikakva slučajnost da se u 1983. god. u SAD više uopće ne govori o piluli, žena može utvrditi kada ima ovulaciju... Ranije je to bilo po povišenoj temperaturi (Ogino-Knausova po brojanju dana mjesečnog ciklusa) a u novije vrijeme australski bračni par John i Evelyu Bilings to utvrđuju po promjeni sluzi grlića materice... Sigurnost ove metode dokazale su međunarodne ankete, a među njima i istraživanja univerziteta Fairfeld." Bilingsovi su dobri katolici, bili su i na Sinodi biskupa u Rimu 1980. godine. Revija jako zastupa njihovu metodu, a knjižicu o Bilingsovoj metodi može se nabaviti kod: Marko Majstorović, Kumičićeva 16 - Slavonski Brod.

ZDRAVLJE završava članak: "Žene mogu u prirodnim metodama pronaći ono što u podsvijesti žele: metodu koja ostavlja slobodan izbor, poštuje tjelesne funkcije i ne šteti zdravlju. O tome vrijedi razmisliti. Ponekad testove promatranja nazivaju preživjelim metodama. Dr. Haugnel kaže da "u stvari ništa ne zastarjeva tako brzo kao ono što je moderno. Piluli i spirali će odzvoniti, a traženju saznanja o funkcioniranju vlastitog tijela nikada, jer se to zasniva na nečem trajnom - na prirodi". (Mi bi kazali na božjoj zamisli.)

Trebalo je sve ovo reći jer očito izumiremo. Zato se borimo za "jedno dijete više". Trebalo je reći jer se i vjernici lako odlučuju na kontracepciju, koja je po katoličkoj nauci teški grijeh. Zamislimo jednu fikciju: kada bi zbog upotrebe kontraceptivnih metoda, koje Crkva odbacuje barem svaka deseta žena obolila od raka, žene bi dovele do savršenstva upoznavanje i upotrebu prirodnih metoda reguliranja poroda. Dakle, hoće zbog straha od bolesti, ali ne od straha da ne uvrijede Boga! Ovo treba dobro uočiti, da oni koji ne vode računa o nauci Crkve, poslije životnogiskustva dolaze do zaključka, da treba povećavati natalitet barem na troje djece i da su veoma opasne metode kontracepcije u reguliranju rađanja, te je najbolje služitise prirodnim planiranjem obitelji - kako to uči Katolička crkva.

DIJETE[2]

Dijete nam se rodilo i Sin nam je dan (Iz 9,6). Rođenje djeteta Isusa je donijelo svijetu svjetlo istine, izmirenje Boga i čovjeka, smisao života, pogled u vječni život. Od radosti nad tim rođenjem zemljom odjekuje anđeoska pjesma sve do danas i neće nikada ni utihnuti jer to Dijete nije samo rođeni čovjek nego Bogo-čovjek. Po njemu, Božjoj Riječi stvoren je svemir, po njemu je postalo sve što je postalo.

Ovo Dijete je nešto posebno, ali rođenje svakog djeteta ima svemirske dimenzije. Onako maleno u kolijevci, nemoćno, o drugima potpuno ovisno, ipak je veće od svemira gledajući na milijarde milijardi zvijezda, isključivši ljude i eventualna razumna bića u svemiru. U onom djetetu će se razviti život i misao. Pred njegovom misli svemir će zaostati tup, slijep i gluh.

Čovjek! Sve za čovjeka! Sve! U toj često egzaltiranoj težnji i Bog je skinut sa svoga prijestolja i na prijestolje Božje postavljen je čovjek, naravno, od onih koji su Boga zanijekali. Za nas čovjek

[2] *Crkva na Kamenu* 1(1983)2.

nije božanstvo, ali jest slika Božja, jest beskrajno veći od svih živih nerazumnih bića, a posebno od mrtve materije. Zato, kada se rodi dijete, rodio se još jedan svemir i više od toga. Rođenje djeteta je veće od rođenja i rezanja vrpce pred novom tvornicom, novom asfaltnom cestom, novim neboderima, pred novim stadionom, veće je od porinuća najvećeg broda, veće od leta na mjesec, na zvijezde... To što će neka majka zadaviti još nerođeno dijete ili već rođeno baciti na bunjište, to ništa ne umanjuje njegovo dostojanstvo i veličinu. To novorođenče nije veće od ostalih ljudi ali jest veće od svega osim od Boga i ljudi. No, nije manje ni od jednog čovjeka na svijetu, ima ista prava i isto dostojanstvo kao svaki drugi čovjek na svijetu. I nitko mu to dostojanstvo i njegova ljudska prava ne može dati ni oduzeti, ni roditelji, ni zakon, ni država. Ono to ima od Boga jer je njegova slika i tvorevina. Jest ono rođeno od oca i majke i da oni nisu htjeli ne bi se ni rodilo. Ali osim toga što su ga začeli u ljubavi i čuvali da ne pogine, ništa mu drugo nisu dali. Oni ne znaju praviti oči, uši, usta, jezik, srce, noge, ručice, pamet, volju... ni oni, ni nitko od ljudi. To je Božje djelo.

Ako dijete ima svoje dostojanstvo i svoja prava, ono mora imati i svoj primjerni ulazak u život, svijet. Nikako mu ulazak u život ne bi smio biti popraćen nekom tragikom koja bi mu dušu mogla ispuniti nekom trajnom traumom. Kada "otvori oči" i ugleda ovaj svijet, najprije bi dijete moralo ugledati dva bića koja su ga donijela na svijet, ali dva bića koja zrače ljubav prema njemu i jedno prema drugome. Lijepa kolijevka, kolica, haljinice, čipke, miris čistoće, sve je to potrebno, ali nije prvotno. Nekada je dijete u kolijevci u seljačkim i siromašnim kućama drukčije izgledalo i drukčije mirisalo ali ga je pratila i grijala ljubav. Dakle, dijete bi moralo ulaziti u svijet i upoznavati svijet kroz jedan par koji se voli, koji je stvorio toplu kućnu sreću, a to je stalni brak koji ne strepi pred možebitnim lomom kome bračne razmirice ne ispunjaju dane, koji ne trpi od lude ljubomore ili od avantura ljubavnog trokuta, ili od egoističkog i sadističkog divljanja jednog ili drugog bračnog druga. U jednu riječ to bi morao biti brak

osnovan na ljubavi i vjernosti i neraskidivoj trajnosti do smrti. Na to dijete po svojoj vrijednosti, veličini i dostojanstvu ima pravo.

Ako dijete uđe u život gledajući i slušajući međusobne svađe i nerede svojih roditelja, ako spozna jednog dana da ga je napustio otac ili majka, ako mu otac bude pričao o pokvarenoj majci, bludnici koja je otišla s drugim ili majka o pokvarenom ocu koji ih je napustio, dijete će ući u život s teškom ranom u duši. O tome današnja psihijatrija i sociologija iznose grozne podatke. Dijete svakog dana sluša od druge djece pohvale o dragom tati, o dragoj mami i pravi usporedbe, ocjenjuje svoju situaciju i obnavlja tešku ranu. Statistike današnje znanosti medicine i ustanova Ujedinjenih nacija neumoljivo govore o uzrocima mladenačke delikvencije kojoj je glavni izvor neuredna, zatvorena atmosfera u obitelji ili razoreni brak.

Da bi brak bio stalan, sretan, oaza mira, čisto ljudski gledajući treba prihvatiti ono što Crkva naučava o mladenačkom moralu i ponašanju, o predbračnoj čistoći, o ozbiljnoj pripravi za brak, za trajnu vezu, neraskidivu. Da bi se takva zajednica stvorila, i mladić i djevojka moraju biti pogodan "materijal" za gradnju sreće. Bračna zajednica traži stalno odricanje, svladavanje napasti. Tko se na to nije naučio ranije, teško će sebe staviti u red. Mladić ili djevojka, naučeni prije braka na razne veze, grijeh, zabave, avanture nisu često sposobni da se ostave tog načina života pa nastavljaju s avanturama i kasnije.

Kad se hoće nešto graditi uzima se solidan materijal za skelu, za krov, za penjanje, inače će čovjek pasti i slomiti se. Mladić i djevojka koji više nisu solidan materijal za sretan brak, lako će upropastiti onoga tko se uz takve veže, a onda i djecu koju porode. Ako je "sve za čovjeka", onda se treba pripremiti i osposobiti za ono najglavnije i čovjeka roditi i za život pripremiti. Tu su uzori Isus, Josip i Marija. Isus, dijete najdraže i najljepše, Marija uzor djevojkama i majkama i Josip "vir iustus", pravednik uzor ocima, obiteljima, radnicima. Sveta obitelj je uzor svim mladim generacijama.

ZA ŽIVOT[3]

Veoma je pohvalno da čovječanstvo, danas više nego ikada prije, toliko naglašava i bori se za ljudska prava, za ljudsko dostojanstvo i slobodu, kao i to što se vodi trajna borba protiv svega onoga što čovjeka ugrožava: protiv rata, naoružanja, protiv genocida, logora i deportacija, protiv kolonijalnih ugnjetavanja, protiv gladi, bolesti i smrtne kazne i mučenja u zatvorima... U tim plemenitim nastojanjima kršćani nalaze široko polje angažmana i rada, kako bi ostvarivali pravu i najveću zapovijed ljubavi i da bi prema II. vatikanskom *O Crkvi u suvremenom svijetu* dali svoj doprinos dobrobiti svijeta, braće ljudi. Pa iako naše vrijeme čini mnogo za slabe, nezaštićene i progonjene, ono na sebi nosi tešku ljagu i sramotu ubijanja nerođene djece: abortus, pobačaj.

Želimo odmah jasno reći: Katolička crkva smatra direktni, svojevoljni pobačaj, izvršen u bilo koje doba poslije začeća, ubojstvom čovjeka, teškim zločinom i teškim grijehom. Bog je, naime, davalac i gospodar ljudskog života i njegova je zapovijed: "Ne ubij!" a čovjek je čovjek od časa začeća.

Pobačaj je teška ljaga na plemenitoj liječničkoj profesiji i gaženje Hipokratove liječničke zakletve, koja je u suvremenom obliku usvojena od Međunarodnog liječničkog društva godine 1948. u Ženevi i zahtijeva od liječnika "neograničeno poštovanje prema čovječjem tijelu počevši od začeća".

Civilni zakoni u raznim zemljama sve više olakšavaju mogućnost pobačaja, sve do potpune slobode, da žena, ne navodeći razloge, može uništiti svoje čedo, koje nosi pod srcem. To se danas događa u tolikoj mjeri, da su žrtve prošlog rata upravo beznačajne prema milijunima ljudskih života, koje su uništene pobačajem; u nekim zemljama ima više pobačaja nego rođenja. Prema statistici Ujedinjenih naroda svake godine se izvrši 30 milijuna legalnih pobačaja; u samom Japanu oko 2 milijuna godišnje ubrojivši i ilegalne; u Jugoslaviji preko 300.000. I što je

[3] *Crkva na Kamenu* 9-10(1981)6-7; 11(1981)6; 12(1981)6.

"Hirošima" prema ovim žrtvama? Možemo im dodati još i odbačenu rođenu djecu po kantama za smeće i drugdje. Ne, ne radi se o polupanim automobilima ili srušenim zgradama koje se radom može lako nadoknaditi. Radi se o neponovljivom čovjeku i njegovom pravu na životna što je usmjeren najjačim nagonom. To je u svijetlu vjere teški zločin protiv zemaljskog i vječnog dobra na koje je Bog čovjeka pozvao.

Je li pobačaj ubojstvo čovjeka?

Ljudski život je duboki misterij; tako isto njegov početak, razvoj i svršetak, pa Crkva, nadahnuta i vođena Duhom Svetim, ne promatra taj život samo biološki, samo u zemaljskim okvirima i vrijednostima, nego u tajni ljudskog životagleda beskrajnu mudrost Božju i namjere, koje maleni čovjek ne smije brkati, radilo se o djetetu tek začetom, ili tek rođenom, ili o čovjeku u muževnoj dobi...

Zametak ljudski, embrion, ontološki je ljudski individuum, svojstven, neponovljiv, drukčiji od majke, jedino ovisan o njoj u smislu zaštite i prehrane. Taj početak čovjekov je čudesna, upravo najčudesnija umjetnina Božja, djelo samoga Stvoritelja. Roditelji su samo posrednici Božji. Svako živo biće je veličanstvena umjetnina Božja, pred kojom su sva ljudska umijeća kao ništa. Čovječanstvo na vrhuncu svoje tehničke moći, kada pravi letjelice, kojima se leti na mjesec, nije u stanju napraviti jednu živu letjelicu kao što je sićušni komarac. No sva su živa bića pozvana u život po planu Stvoritelja i dana na službu i upotrebu čovjeku, da ih uzgaja, koristi, a neke kolje i jede. Međutim, sam čovjek ima uzvišeniju svrhu. On nije samo umjetnina Božja, on je slika Božja, dijete Božje, sa svrhom da upozna i uzljubi Boga, i u Bogu nađe potpunu i vječnu sreću. Zato je poziv u postojanje i zemaljski čovjekov život najveće dobro kao preduvjet sretne vječnosti, a pobačaj direktna protivnost Božjem planu i ljudskoj sreći. Ona mala, recimo "omnipotentna" oplođena stanica, velika samo deseti dio milimetra, sadrži u sebi cijeli program budućeg čovjeka. Ona je "pametnija" nego sva ljudska mudrost zajedno. Ona "zna" bez ičije pomoći što nitko od ljudi ne zna: kako će formirati ljudsko

tijelo, srce, krvotok, ruke, noge, oči, uši, probavu, mozak, živce... Sve je to u jednoj malenoj stanici, djelu Boga Stvoritelja.

Dok je embriologija, nauka o razvoju zametka, bila slabo razvijena, mnogi su imali krivo mišljenje o tome, kada se zametak može smatrati ljudskim bićem. Danas nauka, možemo reći, savršeno prati razvoj embrija i fetusa od začeća do rođenja; ne samo prati, nego sve ima u boji fotografirano. U uvodu knjige *Život prije rođenja* kažese: "Čovjek nastaje u trenutku oplodnje spajanjem spermija i jajne stanice" (str. 7). "Apsolutna je biološka sigurnost da ljudsko biće počinje začećem", kažesvjetski stručnjak dr Paul Chauchard, profesor biologije na Sorboni u Parizu. Isti dr Chauchard dalje kaže: "Kad se nakon prodora spermija u jajašce dezoksiribonuklinske kiseline, koje nose program nastajućeg organizma, spoje i osnuju novi, posve različiti organizam, počinje nezaustavni proces osobljavanja, eksplozija vitalnosti... Sve je materijalno prisutno. I ništa se novo nakon toga ne dodaje, osim građe i uvjeta za izgradnju i organska funkcioniranja."

U času začeća od očeve i majčine nastaje jedna stanica. Ona nosi program cijelog čovjekova života. Od toga časa nema nijednog važnijeg, a svaka etapa razvoja je važna, jer bez nje ne može uslijediti slijedeća. Ipak bit čovjeka ostaje, te ni anidacija - implantacija (ugnježđenje jajašca u maternicu), ni formiranje mozga i kičmene moždine, ni početak kretanja fetusa, ni faza da preživi izvan majke, ni rođenje, ni pubertet, ni starost ne mijenjaju bit čovjeka. On može izgledati kao zametna stanica, embrion, fetus, dijete, bogalj, amens, genij, muško, žensko...; bitno je kao čovjek ponio od začeća.

Prof. dr. Doorenmaalen kaže. "Od dana začeća određen je svaki pa i najmanji dio njegove vanjštine, njegove fizičke kvalitete, kao dob, predispozicija za bolesti i uopće njegova osobnost. Određena je boja kose i očiju, oblik ruke, otisci prstiju koje nije nikada imao niti će imati ijedan čovjek, određena mu je krvna grupa koja ne može biti jednaka kao u majke. U maloj oplođenoj stanici sve je ovo sadržano, i još više. Jedan novi čovjek je započeo svoju egzistenciju."

Neki primjećuju da to nije čovjek, nego čvoječji život "u razvoju". Onda bi se jednako tako moglo reći, da nije čovjek, nego tek u razvoju fetus od 3,5 ili 8 mjeseci, i dijete od 1,7 ili 13 godina. "Ne postoji u razvoju čovjeka prijelaz od Ne-Života na Život, od Ne-Individua na Individuum, od Života-ne-čovječjeg na Život-čovječji" (dr Buchner).

Temeljno je, dakle, polazište o biti čovjeka: samo od majčine stanice nikada ne može postati čovjek; samo od očeve stanice nikada čovjek; od očeve i majčine zajedno uvijek samo čovjek, nikada orangutan, riba, ptica... uvijek samo čovjek, bitno određen u začeću. "To novo ljudsko biće može se uništiti, ali se ne može njegovu biološku vrstu izmijeniti" (J. Charles). Dijete-embrion, naravno, nije svjesno tog veličanstvenog programa, niti u njemu sudjeluje voljno, tako ni majka, ali taj program njemu pripada kao i odraslom čovjeku probava, rad srca, pluća i bubrega, pa i onda kada on spava, a u njemu je sve u pogonu.

EMBRIONALNI RAZVOJ

"24 sata poslije začeća oplođena stanica se dijeli na dvije stanice", a "plan čovjeka" svaka u potpunosti nosi i prenosi u naslijeđe svim slijedećim "stanicama-kćerkama", pa se nalazi napokon u svakom sastavnom dijelu kože, organa i kostiju. Svakoj stanici je na taj način utisnut žig iste spolne pripadnosti, što ovu stanicu prisiljava, da reagira na hormone i živčane podražaje uvijek na određeni način. Muškaac je, dakle, do svog najmanjeg sustavnog dijela, pa čak i u duhovnom području - muško, kao što je žena u cijelosti - žensko" (Život prije rođenja, str. 36). Usput spominjemo, da je prema ovome izjednačavanje spolova protuprirodno sa svakog stanovišta.

Već u prvom mjesecu embrion se razvija vrtoglavom brzinom. "Četvrti tjedan: Razvoj živčanog sistema počima u IV. tjednu... razvija se mozak. Iz moždanog debla i primitivne leđne moždine izrastaju polako živci. Sada se treba razviti kalježnica s kralješcima... Leđna moždina raste. Iz nje prodiru snopovi živaca

između trupova kralježaka prema vani... U četvrtom tjednu postojanja čeda pojavljuje se osnova krvotoka... Jednoga dana početkom ovog tjedna počinje kucati primitivno srce." (Život prije rođenja, str. 47). Ponavljamo jer je vrlo važno: srce čeda počima kucati oko 25 dana iza začeća!

"Često se govori da ljudski embrij ponavlja u svom razvitku pojedine razvojne stadije životinjskih vrsta... Krivo je govoriti, a to se može čuti, da je dijete u jednom od raznih razvojnih stadija bilo riba, žaba ili čak ptica. Postavljamo pitanje: u kojem času razvitka postajemo - čovjek? Odgovor glasi: Mi smo ljudi od časa oplodnje." Ovo ne govore ljudi vjere, nego nauke. Ovo piše u knjizi koju je izdalo naše dražvno poduzeće. (Život prije rođenja, str. 50).

Šesti tjedan: "Ruke i noge, tijelo i lice dobivaju oblik kao da su izrezbareni. Snage i faktori koji upravljaju ovim procesom nama su nepoznati. Mi ne znamo što ponuka stanice da zauzmu pravi raspored kako bi ovdje oblikovale ruku, a tamo nogu." Tako govore ljudi znanosti. Mi, ljudi vjere, "znamo" što nuka stanice na takav čudesni rad: Bog je začetnik i projektant, upravlja čitavim svemirom, mojim postankom, rastom i životom, on je u oplođenu stanicu usadio program razvoja i rasta, i mogućnosti da se taj program ostvari bez čovječje pomoći i miješanja.

"Osmi tjedan, tri centimetra: to više nije embrij, nego fetus... U ovom času postoji sve što oblikovano dijete mora imati. Ovo ljudsko biće treba samo rasti, dotjerati sve pojedinosti i uvježbati sve funkcije. Srce kuca već jedan mjesec, a mišići su učinili prve pokrete... Ruke počinju hvatati, a noge pokušavaju prve oprezne udarce." Ponavljamo, to je u toku osmog tjedna od začeća, prije navršena dva mjeseca, prije nego se žene odlučuju na pobačaj. Dijete tada nije "šaka krvi", niti dio majke, ono je kompletni čovjek, doduše vrlo sitan. Bog ga je povjerio brizi i ljubavi majke, koja ga ubija, jer ono ne može viknuti: Mama, nemoj me ubiti. Pobačaji se vrše čak i kada dijete van majke može preživjeti.

Nekada se smatralo, da je dijete živo tek kada žena osjeća njegovo micanje. Danas se zna, da se miče daleko ranije, evo već u osmom tjednu, prije nego se navrše dva mjeseca od začeća, i

već se može mjeriti otkucaje srca i pokrete tijela i udova. Iako je jasno već od dana začeća, da od očeve i majčine stanice može uvijek biti samo čovjek, nikada životinja, riba ili ptica, ipak već od četvrtog do osmog tjedna embrion se brzo hominizira, postaje čovjek po izgledu, iako malen, to je djetence, i u osmom tjednu je sve formirano, miče se, registriraju se reakcije mozga i živaca i rad srca.

PROBLEM INANIMACIJE

Roditelji daju djetetu tijelo, a vjera nas uči, Bog dušu. U kojem času Bog to čini?

Kongregacija za nauk vjere izdala je 18. XI. 1974. *Deklaraciju o hotimičnom pobačaju,* i u istoj se uzdržala od suda o času kada Bog u ljudsko tijelo ulijeva dušu. To pitanje ne spada na nauku o čovjeku, na biologiju, isto kao što ne spada na medicinu da skalpelom u tijelu traži dušu. To je pitanje filozofsko-teološko, i ono neće nikada biti riješeno, naime, nećemo nikada znati čas kada Bog ulijeva dušu u i tjelo. Međutim, spomenuta Deklaracija kaže, da moralnost čina pobačaja ne ovisi o tome 1. jer ako Bog i kasnije ulijeva dušu, ipak se u fetusu radi o ljudskom životu (što biologija danas sa sigurnošću tvrdi), koji priprema i traži dušu, po kojoj se usavršava ono, što su roditelji dali, i 2. ako je samo vjerojatno da je duša od početka u tijelu (a protivno se neće nikada dokazati), pobačajem se ulazi u pogibelj, da se ubije potpunog čovjeka.

LJUDSKO ILI HUMANIZIRANO BIĆE, ČOVJEK ILI POČOVJEČENI

Htijući izići u susret svijetu koji danas lako i bez obzira na Božji zakon posiže za pobačajem, neki teolozi na Zapadu pokušavaju to na neki način opravdati. Oni kažu, da čovjek nije član nekog društva, ako ga i samo društo takvim ne prizna. I fetus da

nije čovjek dok roditelji ne stupe s njim u ljudski odnos, dok ga ne prime srcem i voljom, dok mu ne dadnu ime, dok ne postane plod odgovornog očinstva, jer je u biti čovjekovoj, da "bude s drugima", bez toga da nije čovjek. Tako fetus nije kompletna osoba, ne može uspostaviti ljudske odnose, nesposoban je za jedan autonomni odnos, on je u jednom predljudskom stanju (Rahner).

Belgijski biskupi su to nazvali jednostavno sofizmom. Ovdje je očito pomiješan sociološki red s ontološkim. Bio netko član nekog društva ili ne, on ostaje ono što u biti jest, čovjek. I fetus je ono što jest, čovjek, bez obzira što o njemu misle roditelji ili društvo.

Ovo je očito traženje, da se nekako opravda pobačaj, a treba na ovo samo reći: pustite na miru to što smatrate da nije čovjek, pustite da se rodi, pa ćemo vidjeti je li to čovjek. "Zamislimo dvije žene u istom stadiju trudnoće. Jedna želi, voli i radosno očekuje svoje dijete, i to bi bio pravi humanizirani život. Druga pak svoga ne želi, ne prima i prema tome bi njezino dijete bilo jedan neljudski život! Svatko može lako vidjeti apsurdnost ovog argumentiranja, i nazreti sličnost s okrutnim spartanskim izlaganjem neželjene djece. Ovakvo stanovište ne proizlazi iz bioloških i ontoloških dokaza, nego iz težnje da bi se s fetusom moglo po volji raspolagati. Tako je bivalo i u pvoiejsti. Za Rimljanina rob i žena nemaju dušu zato, da bi mogao s njima lakše raspolagati. Za osvajača-kolonizatora Indijanac nije čovjek, da bi ga mogao bez grižnje savjesti uništiti. Uprkos jasnom govoru fotografije, embriologije i logike, za modernog čovjeka začeto dijete nije čovjek, dok mu on to ne prizna i dok mu ne dopusti da se rodi. - A što da kažemo o bezbrojnim ljudima, koji su možda bili nepredviđeni i neželjeni, pa u životu postali dragi, ponos obitelji, možda velikani ili sveci.

CRKVENO UČITELJSTVO I PRAVO NA ŽIVOT

Embrion, ljudski zametak je čovjek u nastajanju, čovjek slika Božja, dijete Božje, koje nosi neumrlu dušu za koju je Isus

umro na križu. Zato je taj život svet i štiti ga peta Božja zapovijed: "Ne ubij!"

Crkveno učiteljstvo je jedinstveno u nauci o pravu čovjeka na život od prvog časa začeća. Papa Pijo XII. u svom glasovitom govoru primaljama 29. X. 1951. kaže: "Čovjek je i dijete, i ono nerođeno u istoj mjeri i na isti način kao i majka. Dapače svako ljudsko biće, i ono u majčinom krilu ima pravo na život neposredno od Boga, ne od roditelja, niti od bilo kojeg društva ili autoriteta ljudskog. Zato nema nijednog čvojeka i nikakvog autoriteta ljudskog, nikakve nauke, nikakve indikacije liječničke, eugeničke, socijalne, ekonomske ili moralne koja bi mogla iznijeti ili pokazati jedan valjani razlog za slobodno direktno raspolaganje, odnosno uništenje nevinog ljudskog života."

Papa Ivan XXIII. u enciklici *Mater et Magistra* kaže: "Život ljudski je svet; već od njegovog početka direktno djeluje Božja stvoriteljska moć. Kršeći njegove zakone, vrijeđa se njegovo božansko dostojanstvo."

II. vatikanski sabor: "Bog, gospodar života, povjerio je ljudima misiju da štite život... Zato život, kada je jednom začet, mora biti čuvan s najvećom brigom, i pobačaj kao i ubojstvo djeteta su strašni zločini" (GS 51).

Papa Pavao VI.: "Dovoditi u pitanje ljudski životiz bilo kojih razloga i na bilo koji način, znači ne priznavati jednu od bitnih vrednota naše civilizacije. U najvećoj dubini naše savjesti - svaki od nas to može osjetiti - osjeća se kao princip nepobitno i sveto poštivanje svakog ljudskog života, onog tek započetkog, onoga koji bi se najradije ugasio, onoga koji ide prema svom svršetku, onog slabog, nemoćnog, onog bez zaštite, prepuštenog na milost i nemilost drugih."

Već spomenuta Deklaracija Kongregacije za nauk vjere govori: "Najprvo pravo ljudske osobe je pravo na život... Javna vlast nikako ne smije to pravo jednima rezervirati, a drugima oduzeti; bilo kakva diskriminacija oko toga, bilo obzirom na rasu ili spol, bilo obzirom na boju kože ili obzirom na vjeru, uvijek je zločin."

"Ništa ne vrijede isprike za diskriminaciju ozbirom na razičitu dob čovjeka. Pravo na život ima starac, pa i onaj sasvim

nemoćan, neizlječivi bolesnik ga ne gubi. Ništa manje pravo na život ima dijete tek rođeno, nego li zreli čovjek. Doista, svaki ljudski život valja čuvati sve od časa kada je životni proces započeo. Od časa kada je jajašce oplođeno počima jedan život, koji nije ni očev ni majčin, nego jednog novog ljudskog bića, koje se razvija samo po sebi. Ono neće nikada postati ljudsko biće, ako to nije bilo od začeća" (br. 11 i 12).

To su samo neke izjave crkvenog Učiteljstva o pravu na život. Roditelji daju život. A jednom započet, nije više u vlasti roditelja, niti društva, pa niti onog nosioca života da bi, kada naraste, smio sebi oduzeti život. Bog mu je začetnik i gospodar u svim stadijima i stanjima.

CRKVENO UČITELJSTVO O POBAČAJU

Kada se pročita što je crkveno Učiteljstvo od početka sve do danas kazalo o pobačaju, onda se vidi da su to tisuće glasova složenih u ocjeni i osudi direktnog pobačaja: veliko zlo, ubojstvo čovjeka, teški grijeh za ženu koja to čini, za sve koj ga vrše i koji nju nagovaraju i pomažu.

Izjavama o pravu na život dodajemo neke o pobačaju. Papa Pijo XI. u enciklici *Casti connubii* pobačaj naziva velikim zločinom. Pio XII. je mnogo puta osudio pobačaj. Govoreći katoličkim liječnicima 12. XI. 1944. među ostalim je kazao: "Liječnik nema prava da raspolaže životom djeteta, ni životom majke; i nitko na svijetu, nikakva privatna osoba, nikakva ljudska vlast, ne može dati dozvolu, da se taj život uništi. Služba liječnika je ne da život uništava, nego da ga spašava" (Govor Društvu liječnika i biologa sv. Luka).

Papa Pavao VI. u enciklici *Humanae vitae* piše da je "za reguliranje poroda u obitelji apsolutno isključen direktni prekid već započete trudnoće, pobačaj direktni i hotimični, pa bilo i iz zdravstvenih razloga (br. 14)". - Slično je govorio i u drugim prigodama.

Posebno želimo istaknuti već spomenuti dokumenat Kongregacije za nauk vjere o pobačaju. U Deklaraciji se jasno kaže, da vjernike teško veže u savjesti, jer iznosi vjerom rasvjetljenu stalnu nauku vrhovnog Učiteljstva Crkve o stavu prema pobačaju (br. 4). Deklaracija kaže, da je ljudski život pod Božjom zaštitom, da krv ljudska viče do neba (Post 4,10), jer je čovjek stvoren na sliku Božju (Post 9,5-6). Bog kaže: "Ne ubij!"... i ponavljajući nauku Crkve od početka (II. st., Didaché: "Ne ubij zametak pobačajem i ne uništi rođeno diejte!"), navodi mnoge kasnije izjave crkvenog učiteljstva sve do II. vatikanskog i Pavla VI.

PRED TJESKOBAMA I TEŠKOĆAMA

Naglašavajući jasan stav vjernika pred pobačajem, crkveno učiteljstvo ne zaboravlja naglasiti svoju brigu, suosjećanje i tjeskobu pred tolikim teškim, čak tragičnim situacijama u kojima se može naći žena i cijela obitelj. "Ne možemo ne spomenuti veoma velike teškoće kao što su u pogibelj dovedeno zdravlje majke, čak pitanje njenog života ili smrti; još jedno dijete u obitelji može biti prevelik teret, posebno ako se opravdano sumnja da bi moglo biti nenormalno ili da će ostati trajni invalid; negdje može biti teško pitanje časti, odnosno sramote, čak u pitanju gubitak života ili dobrog glasa, itd. Ipak treba jasno reći da se zbog ovih razloga nikada ne smije staviti u pitanje jedan ljudski život, makar taj život bio tek u zametku. Što se tiče eventualne buduće nesreće i nemoći djeteta, nitko, pa ni njegovi roditelji, makar on bio u stanju zametka, ne može mjesto njega odlučivati, da bi u njegovo ime za njega izabrao smrt mjesto života. Dapače, i kad dijete odraste, nikada neće imati pravo da samo sebi zada smrt. Ako ono to ne smije još manje bi smjeli njegovi roditelji njega poslati u smrt" (br. 14).

Problem nenormalnih fetusa, koje se ni u kom slučaju ne smije ubiti, spada u teška pitanja naše krhke ljudske sudbine podložne bolestima i patnjama. Ako bi netko dopustio, da se

defektni fetus smije uništiti, otvorio bi lavinu nepredvidivih zala. Zašto se onda ne bi ubilo već rođeno defektno dijete, ili suvišni nerazumni starac ili neizlječivi bolesnik. Deklaracija priznaje teškoće savjesti, koja se mora uvijek pokoriti zakonu Božjem, a zato je katkada potrebno herojstsvo. Ali kršćani se ne smiju dati zarobiti zemaljskim mjerilima, kada znaju, da zemaljskim životom stiču vrjedniji, vječni život. Tako gledajući, na zemlji ne postoji neka apsolutna nesreća, iz koje se ne bi dalo izvući dobro, pa bilo to i strašna bol brige za defektno dijete (br. 25).

"Durus sermo" - tvrd je ovo govor, rekoše već slušatelji Isusu. Ako na život gledamo samo zemaljskim očima, uz primjesu egoizma i želje da se nauživamo života, onda će nam sav ovaj govor izgledati ludost: čemu se opteretiti, čemu se žrtvovati kad je život zato da se uživa, jer poslije smrti nema više ništa. Ako život gledamo okom plemenita čovjeka, makar bio ateista, brzo ćemo se zamisliti pred teškim pitanjima pobačaja, eutanazije, brige za defektne i nemoćne. Napokon, ako život gledamo očima vjere, što mi i moramo uvijek i pred svakim pitanjem života, onda ćemo - Deklaracija nam napominje - "drugim mjerilima stvari vrednovati, kako nam Krist Gospodin reče: "Blaženi koji tuguju, jer će se utješiti" (Mt 5,5). Od evanđelja se udaljuje onaj tko traži sreću u bijegu od kušnja i trpljenja" (br. 25).

Često mnogi optužuju Crkvu, da zaostaje za vremenom, da ne shvaća modernog čovjeka, da bi morala dopustiti abortus u prva tri mjeseca, isto tako dopustiti kontracepciju i rastavu braka. Ali Crkva nema vlasti, da ono što smatra da je u sebi zlo, proglasi da je dobro. Pa i kada bi to učinila, pred Bogom zlo ostaje zlo. A Crkva je dužna da čuva vjeru i naučava istinu, pa i kada je ta istina od ljudi gažena i odbačena. Zato Pavao VI., koji je često govorio protiv pobačaja, u svom nagovoru 9. X. 1972. reče: "Nauka Crkve o pobačaju nije se nikada mijenjala, niti će se mijenjati".

PASTORALNE BRIGE I ZADACI

Osim što je pobačaj ubojstvo nerođenog čeda, on duboko vrijeđa, ponizuje i razara tijelo i dušu žene. Ono što je najprirođeniji put njezine veličine i ljepote - majčinstvo, pobačaj joj zamjenjuje ulogom čedomorke. Kolikogod je kod svih naroda veličana ljepota majke, toliko je kod svih zdravih civilizacija bila odurna čedomorka. I sama žena to osjeća. Ona sama sebi laže kad kaže da se ide u bolnicu očistiti. Neće da kaže ono što zna veoma dobro da ide svoje dijete ubiti. O tjelesnim i još više duševnim posljedicama pobačaja moglo bi se mnogo pisati. Liječničke ordinacije kriju bezbrojne tajne tragedije. Najbolnije je čitati statistike o maloljetnim trudnicama, koje se lakoumno upuštaju u grešne ljubavne igre. Seksualna raspuštenost propagirana pornografijom i nemoralnim filmovima prava je škola navođenja mladih djevojaka na grijeh bludnosti. Prigode se svakim danom množe po slobodnim izlascima, ekskurzijama, izletima automobilima u dvoje... Pobačaji prve trudnoće su i najkobniji i za dušu i za tijelo. Traume su mnogo puta nezaliječive, a trajna sterilnost česta.

Priznavajući ponovno da neželjena trudnoća katkada može predstavljati vrlo teški problem, moramo ipak naglasiti, da se najveći broj pobačaja počinja iz egoizma i želje za što većim životnim komoditetom i užitkom. Poznato je, da se najviše pobačaj argumentira socijalnim indikacijama, tj. iz ekonomskih razloga, stambenih, društvenih, a zna se, i kad piše na dokumentu da su po srijedi medicinski, terapeutski razlozi, da je to često sam formalno, a pravi uzrok je: "Ne želim više tereta, truda i brige!" O tome lijepo piše Medicinska enciklopedija Leksikografskog zavoda, svezak I, strana 18: "Socijalna indikacija, tj. vršenje vještačkog pobačaja kod potpuno zdrave trudnice, ne ide u kompetenciju medicine", tj. medicina nije zato da rješava probleme ekonomije ili stambene probleme trudnice. To je briga socijalnih faktora. Ista Enciklopedija kaže:"Katolička crkva kategorički zabranjuje svako prekidanje trudnoće, bez obzira na životnu opasnost za majku i životnu sposobnost ploda, jer u pogledu prava na život postavlja majku i plod u isti plan".

Moramo spomenuti, da Crkva smatra, da se majka trudna smije liječiti pa i operirati, pa iako se predviđa, ali ne želi, da bi plod mogao stradati. A uvijek treba spasavati i majku i dijete.

Katolici u Jugoslaviji imaju najmanji natalitet i prirast. Statistički kalendar Jugoslavije 1987., izdanje Saveznog zavoda za statistiku, prirodni priraštaj (od broja rođenih odbija se broj umrlih) donosi ovako: Bosna i Hercegovina 12,6; Crna Gora 12,3; Hrvatska 4,7; Makedonija 14,5; Slovenija 7,5; Srbija užiteritorij 6,4; Kosovo 27,5; Vojvodina 3,7; jugoslavenski prosjek 9,3. Vjerojatno i najveći broj pobačaja. Radi se o biti i ne biti naše Crkve i našeg naroda. Gdje nema djece, nema ni duhovnih zvanja, a to znači izumiranje Crkve. Zato nam je svima gorući problem i dužnost liječiti naš narod od onoga što razara obitelj, a to su u prvom redu abortus i kontracepcija, bijeg od žrtvei uzgoja brojnog poroda, koji znači snagu Crkve i naroda.

Često je nekorisno nastojanje da se spriječi pobačaj, kada je već stvorena teška situacija. Zato je potrebno na vrijeme djelovati. U prvom redu mladeži, posebno djevojkama, svom ozbiljnošću predočiti kamo vodi seksualna sloboda i grijesi nečistoće. Ima podosta katoličke literature, koja govori o maldenačkom i bračnom moralu, i posebno o pobačaju.

Mladi zaručnici i mladi bračni parovi bi morali temeljito naučiti prirodne metode reguliranja poroda, da im pojam odgovornog očinstva ne bude samo prazna fraza, a najmanje da bi im pobačaj postao metoda reguliranja obitelji. O tome je spomenuta Komisija BKJ izdala već dva izdanja knjižice *Radosna bračna plodnost,* o plodnim i neplodnim danima žene.

Dragi vjernici! Završavajući ovo naše pastirsko pismo, s punom odgovornošću, koju osjećamo pred Bogom za vaše duše i za budućnost Crkve, pozivamo vas sve, da uznastojite najozbiljnije shvatiti stanovište Crkve obzirom na pobačaj, da brojna obitelj postane naš zajednički ideal, da trudnoća žene bude njen ponos, da i naša Crkva dadne svoj doprinos velikoj plemenitoj borbi protiv pobačaja, koji u svijetu vode tisuće liječnika, sanitetskog osoblja, zdravstvenih ustanova i pojedinaca, da bi se smanjio broj ubijene nerođene djece i u našem narodu i u svijetu. Neka nam u

tom radu isprosi mnogo snage i milosti nositeljica života, presveta Majka Marija, koja nam je rodila početnika života.

OBITELJ - NAŠ PROBLEM I NAŠA NADA[4]

Među predavačima ove Ljetne škole Obiteljskog instituta ne govorim kao stručnjak za obiteljska pitanja, ali želim odmah odati priznanje onima koji se danas stručno bave čuvanjem i obnovom naših obitelji. Ali kako na obnovi ne bi morali raditi samo stručnjaci, nego svi koji osjećaju probleme obitelji i žele im pomoći, ja ću iznijeti neke svoje misli za ovu prigodu. Kao župnik na selu kroz 18 godina i kao župnik katedralne župe u Splitu kroz 10 godina imao sam prilike da izbliza upoznam naše današnje obitelji u krajevima gdje sam radio pa će moje misli biti uglavnom plod moga rada i problema koje sam u tom radu imao.

Ne bih htio biti pesimist, odnosno, ne bih htio da me shvatite kao pesimistu. To što danas proživljavamo nije me nimalo uzdrmalo u mojoj vjeri, ali me je beskrajno ražalostilo. Realno gledanje na žalosno stanje današnjeg čovjeka i obitelji nije isto što i pesimizam, koji znači nepouzdavanje u Providnost, depresiju i abuliju. Biti namješteni optimist često znači neozbiljno gledati na stvarnost i prepuštati da se sve riješi dobro bez našeg alarma, ako je potreban, bez tjeskobe, zabrinutosti i angažmana. Ako je zlo teško, ono je još teže ako ga ne uočavamo, ne otkrivamo i ne liječimo. U današnjoj tjeskobi, u teškom pritisku što ga raspojasana sloboda i negiranje grijeha stvara za vjernike, katolici su spremni na neke nepromišljene eksperimente, na rušenje onog što su vjekovi isprobali, a to su koraci i potezi koji mogu imati tragične posljedice. Sve se opravdava potrebom traženja. Ako se i u tom pogriješi put i postojeće sruši, a novo ne sagradi, bit će zlo. Teško je iz navika lagodnijeg života ljude opet privesti križu i žrtvi. Konkretno: omalovažiti ili srušiti sadržaj šeste zapovijedi, ili

[4] *Obnovljeni život* 6(1972)583-592.

"Humanae vitae", pa poslije ljude opet učiti pravom kršćanskom moralu, prava je iluzija. Današnju obitelj treba liječiti i zlo preduhitriti. Zlo je već uzelo velikog maha, a u teškoj kušnji, često u nemoći da se odupremo najezdi zla, gubimo glavu i nasjedamo jeftinim krilaticama na svim područjima. Zlo koje stoji prema nama gigantski je jako, duboko, i potrebno je to učiniti ne da se prestrašimo, nego da se prenemo na posao.

DUBINA, IZVOR I TEŠKOŠA RJEŠAVANJA PROBLEMA OBITELJI

Prvi i najdublji izvor zla jest što moderni čovjek, koji je odbacio vjeru, ne zna tko je on. Takav izgubljeni čvojek, čovjek nepoznanica, neodređeni čovjek u svijetu ima silno jak utjecaj, pa svojim stavom djeluje i na vjernike. Taj izgubljeni čovjek prisutan je na svim sektorima kulture, u književnosti, na filmu i televiziji, u politici... posvuda.

Malraux reče da današnja kultura zna da ne zna što je čovjek. Kako onda odrediti smisao njegova života, obitelji, spolnosti, dobra i zla...?

Na pitanje što je čovjek, naš književnik Marijan Matković u jednom intervjuu u odgovara: "To me pitanje podsjeća na prvo pitanje iz katekizma: zašto smo na svijetu? Ali, jer ja nisam vjernik, taj odgovor tražim i ako bih ga našao, postao bih svećenik tog odgovora i išao po svijetu da ga propovijedam. Budući da ga dosad nisam našao, ja pišem drame i u njima neprestano to pitanje stavljam u usta licima u mojim dramama..."

Dakle opet: ne znamo tko je čovjek.

I vjerniku koji zna odakle je čovjek i kamo ide teško je odgovoriti na sva konkretna pitanja iz današnjeg života. A kako li to mora biti teško ateistu?

Nimalo me nije iznenadila ocjena naše kulture koju je dao književnik Ionesco u pozdravnom govoru na otvorenju Mozartova festivala ovog ljeta u Salzburgu: "Naša takozvana kultura nije ništa drugo nego kuća od papira, kojoj svakog časa prijeti rušenje. To

je fatalna posljedica krize duha i ljubavi... Čovjek je danas opsjednut utopijom progresa, a to ga truje i uništava. Za njega više nema nikakva izbora jer ga očekuje samo bezumnost i smrt..."

Sjetimo se ruskog književnika Leonova, koji reče da je moderni čovjek, htijući postati nadčovjek, postao majmunom.

Branko Bošnjak piše najtragičnije stranice o čovjeku koji ne zna odakle je ni kamo ide. "Čovjek je najtragičnije biće bitka... Osuđen je na tragediju. Čovjek je svjesno, smrtno i tragično biće. Da nije svjesno biće, ne bi mogao biti ni tragično." Kao da bi htio reći: bolje bi mu bilo da nema razuma kao ni životinja, ne bi znao za svoju prokletu sudbinu... Itd.

Takvih priznanja puna je filozofija, književnost i javni život modernog čovjeka. A očekivalo se sve drugo iz jednadžbe: Bog je mrtav, čovjek je spašen.

Taj temeljni kaos u čovjeku rezultira u svim odgovorima o čovjeku. Ako je on samo slučajan plod lude igre kemijskih procesa, onda je on neodrediv kao sadržaj, smisao, vrednota. Ako prije i izvan njega nema ni dobra ni zla, kako kažu, onda nema ni dobra ni zla. Ako o čovjeku ima reći nešto samo čovjek, onda će to što on govori vrijediti samo za onoga koji govori i samo dok se ne predomisli. A svatko misli da on ima pravo...

Iz opće zbrke o čovjeku evo jedne konkretne zbrke! Čitajući novine ljudi se općenito zgražaju nad zločinom umorstva novorođenčeta. No mnogi od njih mirne savjesti prelaze preko milijuna abortusa kao o potrebnim injekcijama za zdravlje čovjeka. Zašto je grijeh, zlo, zločin ubiti dijete koje je moglo biti pobačeno, a nije? (...) Onda ustaje tobožnji humanizam u obranu rođenog djeteta.

Evo jednog od mnogih primjera iz naših novina.

NOVOROĐENČE MRTVO U MORU

Prije dva dana u Šibenskom zaljevu nedaleko od broda Mihovila nađeno je u moru mrtvo novorođenče. Istražni sudac Radislav Baranović i medicinski stručnjak Ivan Matić odmah su

izišli na lice mjesta. Konstatirano je da se radi o muškom djetetu koje je prije izvjesnog vremena bačeno u more. Za okrutnom majkom ubojicom, koja je nedužno dijete lišila života, intenzivno se traga.

Građanin Ante Ljubić dugo će u svom životu pamtiti taj tužni trenutak. Prolazio je obalom i vidio u moru mrtvo dijete. Odmah je alarmirao dežurnu službu milicije. Čovjek je bio šokiran tim strašnim prizorom. Ubrzo je na lice mjesta stigao istražni sudac i utvrdio da se radi o novorođenčetu koje se već više dana nalazi u vodi. Kako da opišem sve ono što nam je susretljivi istražni sudac rekao? Dijete je bilo bez glave, bez lijeve ruke i lijeve noge, bez prednjeg dijela prsnog koša i bez lijeve strane leđa. Ti dijelovi nesretnog novorođenčeta su od dugog stajanja u vodi otpali. Pupčana vrpca bila je vezana nestručno, komadom vezice od cipela. Dr. Ivan Matić je konstatirao da se radi o muškom djetetu i da je leš u stanju potpunog raspadanja. Po nalazu doktora Matića dijete je rođeno normalno i prije okrutne smrti živo je doneseno nad morske valove.

Tko je svoga sina tako okrutno lišio života, pokazat će istraga.

J. V.

Sličnih napisa ima mnogo u našim novinama. U prva dva mjeseca ove godine nađeno je u Sarajevu u kantama za smeće i u Miljacki deset novorođenčadi. Zgražanje je bilo strašno. Nigdje nisam našao zgražanje nad onima malo mlađima, od tri mjeseca. Novinar se zgraža da će Amerikanke ove godine izvršiti oko milijun ilegalnih abortusa, ali ne zbog pogubljenja milijun djece, nego zbog toga što to čine ilegalno, vrijeđaju ljudski zakon i što će to imati teške posljedice za zdravlje onih koje to čine ilegalno i nestručno.

Ako Boga nema, ako ne znamo tko je čovjek, tko može majci narediti koliko će mjeseci nositi dijete i hoće li ga roditi ili neće?

Ako Boga nema, ako ne znamo tko je čovjek, kako ćemo znati smisao spolnosti? Nogometaš kaže da su noge zato da bi se

igrao nogomet. Onda, naravno, tvorničari pornografije, propagatori seksualne slobode i nudizma kažu da je spolnost zato da se uživa. Ako je tako, onda se ne možemo čuditi ovome do čega smo došli, nego se moramo čuditi što nismo otišli još i dalje. To valjda treba zahvaliti temelju kršćanske kulture, dok on još traje.

Ja razmišljam o težini problema obitelji koji će proisticati iz takve osnovne zbrke o čovjeku.

Čovjek ipak uviđa da je problem obitelji silno važan. Osjeća to na svojoj koži svakog dana. Zato pokušava nešto reći o njoj i odrediti. Svatko na svoj način. Riječ ima svatko... Tvorničari pornografije su najgrlatiji, a glumice daju možda najčitanije intervjue o smislu spolnosti, braka i ljubavi. Nudisti hoće da pomognu jadnom čovječanstvu, ne da ga pokvare, nego da ga poprave, da ga izvedu iz zabluda o ljudskom tijelu. Svi ti profete imaju na raspolaganju moćna sredstva djelovanja na mase. Vješto pronalaze putove do čovjekove duše i do njegova džepa, po onoj: Sinovi ovoga svijeta pametniji su od sinova svjetla u svojim poslovima. To je drugo zlo od onih temeljnih od kojih izlaze problemi obitelji, a to je manipuliranje, vitlanje današnjim čovjekom. Ja malo vjerujem u slobodu današnjeg čovjeka. On je jadan izluđen već od mladenačkih godina, a što dalje, to gore. On bi katkad htio da bude u jednom dobrom smislu nekonformist, ali ga odmah proglašuju ludim. (...) Što će doživjeti djevojka koja se ne odijeva, ne zabavlja i ne ponaša kao i ostale? Kako se gleda na majku s četvero, petero i više djece? Što će doživjeti mladić koji ne rasipa uludo svoje mladenačke životne energije već se ozbiljno sprema za život i brak?

Oni koji vide da ovaj svijet ne valja, pokušavaju da ga sruše svojom dugom prljavom kosom, drogama, izležavanjem na javnim mjestima, i to je otpor tom društvu... namjesto da ga nastoje popraviti solidnim spremanjem za život, stvaranjem doista boljeg svijeta.

Prije nekoliko godina je francuski list "Arts" proveo anketu o ljubavi u suvremenom društvu. Rezultati su bili objavljeni i u našem tisku. Prvi napis imao je naslov: "Dvadeseto stoljeće pretvorilo je čovjeka u predmet" i podnaslov: "Tri zla našega

vremena: smrt vjere, smrt ljubavi i smrt djetinjstva." U anketi su sudjelovala prilično poznata imena francuskog javnog i kulturnog života kao Denis de Rougement, Jean René Huguenin i drugi. Prikaz počinje razmišljanjem nad činjenicom da je talijanskim učenjacima (Petrucci) pošlo za rukom da 28 dana drže na životu ljudski zametak u umjetno stvorenim uvjetima. Francuzi izjavljuju da ne zaostaju mnogo za svojim talijanskim kolegama. Majke jedne od budućih generacija reći će svome djetetu: hajdemo u robnu kuću da izaberemo malu seku. Moći će izabrati polumasnog intelektualca ili sentimentalca od tri kilograma s garancijom od tri mjesesca... Vrijeme "Bog stvori čovjeka" prošlo je, a sada dolazi vrijeme čovjeka-predmeta.

Pred nama je vrijeme izgubljenog djetinjstva. Mauriac reče: "Više nema malih djevojčica, postoje samo male žene." I Bernanos je rekao da djetinjstvo umire, da je zapravo već mrtvo. Pobrinut će se za to nekontrolirana televizija. Dijete se više ne igra nevinim igrama. U njegovim igrama je od najranijeg djetinjstva prisutna okrutnost, njegove oči pune su onoga što su roditelji uvijek skrivali od očiju svoje djece, i kad se pojavi nešto pikantno na ekranu, prvi će se postidjeti i otići roditelji; njihovo dijete je drugi svijet.

Učenjaci nas uvjeravaju da ćemo s vremenom moći točno znati na koji način možemo u masi izazvati ovaj ili onaj efekt primjenom ovog ili onog zakona. Znanost napreduje i sve više, što ne bi trebalo biti, zarobljuje čovjeka (npr. aparati za prisluškivanje). Još Nietzsche je rekao u svojim predskazivanjima o XX. stoljeću: "Može se dogoditi da nam se osveti znanje kao što se srednjem vijeku osvetilo neznanje..." Otkriće atomske energije, po sebi epohalno i dobro, moglo bi se okrenuti protiv čovjeka. hipoteze moderne znanosti mogle bi se kretati u pravcu čovjekova zarobljavanja i zaglupljivanja. Osjetio sam mnogo puta u životu meni dobro poznatih ljudi da su u svom svijetu samo predmet kojim vitlaju silnice koje oni ne osjećaju, ali kojima se ne mogu oprijeti. Čovjek je kao rob paranoičnih fiksacija, koje se zovu sloboda, progres, moda, ljudsko dostojanstvo itd.

Prije nekoliko godina došao je u Split poznati seksolog dr. Aleksandar Kostić. Održao je predavanje u velikoj dvorani Pravnog fakulteta i u jednoj kino-dvorani. Slušaoci su jedva izdržali od gužve. Ispričao je na temu današnje manipulirane i zarobljene mladeži što je doživio u Nišu. Dvorana je bila isto tako puna, prenatrpana. On je odmah naglasio da zna zašto su došli jer misle da će govoriti ponešto pikantno i sl. Ali, rekao je, ja vam o tom neću govorit. Za ono tjelesno, a doći će to, pobrinut će se majka priroda... Ja ću vam govoriti o duhovnoj komponenti ljubavi, o kojoj se danas, nažalost, ne govori i koja je do tragičnosti potisnuta tako da ništa drugo današnja mladež i ne zna, osim gledati golotinju i pikanterije. Govorio sam, reče, u Nišu puna dva sata. Pomislio sam da sam ih ipak nešto uvjerio, i onda sam otvorio diskusiju, ali ona me užasno razočarala. Pala su odmah tri pitanja: o kontracepciji, o predbračnim spolnim odnosima i o broju spolnih odnosa o braku. Bio sam šokiran i razočaran, ali sam još jednom vidio kako je današnja mladež zarobljena, izmanipulirana, rekao bih seksualno paranoična.

Tako dr. Aleksandar Kostić. Mi svi to vidimo. Pričali su mi moji đaci u gradu kakav pritisak vrši na njih okolina, što sve moraju podnijeti da bi sačuvali svoju slobodu i svoju ličnost.

Koncil govori o deformiranju obitelji u naše vrijeme: dostojanstvo te ustanove ipak ne sja svagdje istom jasnoćom jer je potamnjuje poligamija, i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druge deformacije. Pored toga bračna se ljubav vrlo često oskvrnjuje sebičnošću, hedonizmom... Današnje ekonomske, socijalne, psihološke i druge prilike unose ozbiljan nered u obitelj.

Ja sam u svom dosadašnjem izlaganju htio naglasiti dalje duboke izvore današnjih zala koja tuku obitelj. U takvom ambijentu živi naša kršćanska obitelj, napose mladež koja ulazi u život. Mislim da ste dovoljno čuli i da vam je dovoljno poznato stanje u kojem se nalazi današnja obitelj kod nas i u svijetu i da je to stanje veoma teško, rekao bih alarmantno. Obitelj se danas čak napada kao institucija, kao nadgradnja nametnuta ljudima koji treba da se vrate u stanju potpune slobode. Da se oslobodimo nesretnih obitelji, ukinimo obitelj! To je nekako: da bismo se

riješili kriminala, proglasimo ga dopuštenim, pa ga više neće biti. Rastava postoji jer je još živa obitelj. Dakle, napad na samu instituciju! Neću ovdje citirati što o božanskoj ustanovi i sakramentalnom karakteru obitelji govori Koncil u Lumen gentium, kako ju je Bog stvorio i kako je posvećuje milošću sakramenta.

Osim toga što je obitelj napadnuta kao institucija, ona je još teže napadnuta i u svojoj prvoj svrsi, rađanju i odgoju djece. Koliko je žalosno bilo što se i u katoličkim redovima digla onakva vika na Papu povodom enciklike "Humanae vitae".

Iz tih osnovnih i dubokih zala rodila se teško bolesna današnja obitelj, čiji plod su sve brojnije rastave braka, bračne nevjere kao neko junaštvo, a ne sramota, poplava abortusa, kontracepcija, pornografija i velik pad javnog morala i stida. Svako od tih zala ima danas svoje zakonsko pravo na život, ništa od toga nije kažnjivo, ništa sramotno... U mnogim ambijentima sramota je i znak nekulture i natražno je protiv toga govoriti.

NAŠ ZADATAK

Moje je uvjerenje da kršćanstvo ne živi od vjerničkih masa nego od svetaca. Krist je propovijedao Evanđelje za sve ljude, ali ti svi ljudi žive od elite. Evanđelje je "okrutno" u svojim zahtjevima. Ako te oko sablažnjava, izvadi ga; ako te ruka sablažnjava, odsijeci je... Kad je Isus izrekao svoje nazore o ženidbi, neki su ocijenili da je onda čovjeku bolje ne ženiti se... Isus je morao tako govoriti ako je htio stvarati svece i mučenike. Sveci i mučenici nisu žrtvovali samo oko ili ruku, nego čitavo svoje tijelo, svoj život. A zbog onih koji nisu tako jaki Krist nije htio opozvati svoja načela i pretvoriti ih u neku limunadu, nego je u konkretnim slučajevima bio beskrajno milosrdan, a kad su zahtijevali da svoja načela mijenja rekao je: "Hoćete li i vi otići?"

Nisam za to da se gasi žižak što tinja (optuživali su me u Splitu da sam previše blag), za to sam da se svatko shvati, ali mislim da danas pred tim poganskim mentalitetom mi moramo visoko držati ideal Isusa Krista i ideal kršćanskog života, kršćanske

obitelji. Krepost treba nazvati krepošću, slabost slabošću, a grijeh grijehom. Onome tko je heroj reci da je heroj, onome tko je svetac da je svetac, a onome tko je grešnik da je grešnik, a za grijeh ima pokajanje i ispovijed. To govorim zato jer danas postoji tendencija među katolicima da se žele dodvoriti modernom čovjeku i da krnje kršćanski ideal kako bi lagodni čovjek lakše prihvatio "veselu vijest". I tako ni ovo nije grijeh, ni ono nije grijeh... posebno na području šeste zapovijedi. Danas se već smatra normalnim da se gleda svaki film, da se čita bilo kakva revija, da se obuče bilo kakva haljina... "Pa tako svi danas rade", kažu katolici i smiju se svećeniku ako još i o tome govori, a potvrdu nalaze i u katoličkim listovima i revijama. (...) I onda očekujemo da se iz takvog mentaliteta i duha rodi solidna obitelj, junačka majka, brojna obitelj, ili da se rodi svećeničko zvanje!

Treba bistriti pojmove koliko je god moguće. Nolite conformari huic saeculo! Kad sam svojim đacima u sjemeništu preporučivao da ne kupuju za njih neprikladnu štampu, oni bi mi znali reći: "Pa mi preko praznika možemo kupiti što god hoćemo, pa mi te stvari gledamo na ulici gdje god se okrenemo..." Ja sam im odgovarao: "Ja ti to govorim jer to nije tvoja duhovna hrana, i radi toga da, kada budeš preko praznika kupovao kojekakve listove, osjetiš u sebi glas: moj poglavar mi to ne dopušta i kaže da će mi to škoditi... Neću da ti zbog moje šutnje, kad preko praznika budeš koješta kupovao, u sebi nadodaš: moj poglavar je takve stvari kod mene već vidio pa mi nije ništa rekao." Ako vjernici i vide i kupuju koješta, neka znaju i stav Crkve.

Znali su neki reći: pa to ništa ne škodi. Ja sam govorio: "Sinko, meni je škodilo i čuvao sam se. I nakon trideset godina svećeništva kažem da sam sačuvao svoj celibat i čistoću i kažem da je to moguće. A ti ćeš se neko vrijeme time trovati, lagati ćeš sebi da ti to ne škodi, a onda ćeš jednom otići ili ćeš početi govoriti da je celibat nemoguć i nenaravan. Naravno da je na taj način nemoguć, to ti ja kažem." Slično mislim i o pripravi za obitelj.

Moje je mišljenje da mi katoličku obitelj ne možemo odgajati popuštajući polako na svim linijama, nego držeći visoko

ideal kršćanske obitelji, nastojeći je što više očuvati od poganskog ambijenta i mentaliteta. Naravno, nećemo je odnijeti na Mars, nego treba da ovdje smiono upremo prstom u ono što je truje. Pa kad čvojek popušta, neka to nazove slabošću ili grijehom a ne nečim naravnim, što zahtijeva pogansko XX. stoljeće i s čim se, eto, i Crkva slaže.

Čuo sam, pa i čitao zahtjev da se i rastavljenima, koji žive u drugom civilnom braku, dijeli pričest. Ako se počne s takvom praksom, ne vidim po čemu onda još postoji nerazrješivost ženidbe? Tko bude htio, taj će se rastaviti, a onda ćemo ga puštati na pričest i nerazrješivost ženidbe praktično je gotova. Ja sam imao u gradu vjernika koji su bili u takvoj situaciji: crkveno vjenčani, civilno rastavljeni, opet civilno vjenčani. Zvao sam ih da dolaze u crkvu, da mole Boga da on shvati njihovu slabost i stanje i da im bude milostiv. Mislim da Crkva ne čini ništa drugo nego li je učinio Isus, ako stoji na njegovim riječima o nerazjedinivosti bračnog veza, zbog čega su se Židovi zgrozili i kazali: ako je tako, onda je čovjeku bolje da se i ne ženi. Ali Isus nije opozvao soju riječ. Mi i ne mislimo do čega bi nas dovela ta rupa na neraskidivosti braka ako bi se onima koji se ponovno civilno vjenčaju dijelila pričest. I Isus je znao za probleme nespojivih karaktera pa je ostao čvrst. Treba shvatiti takve i žaliti slučajeve, ali... zar se u nekim časovima života ne kaže mladom čovjeku: gini, gini za domovinu, gini za opće dobro! I ako on pobjegne, društvo ga naziva kukavicom, izdajicom, i ne kažu: imao je pravo na svoj život. Naravno, da bi do takvih slučajeva manje dolazilo, treba naglašavati pripremu za brak i ozbiljan izbor.

Nadalje, mislim da bismo se jače morali boriti protiv strašnog zla abortusa, koji sve više uzima maha, osobito u gradovima, a prelazi i u sela, s užasno neljudskim mentalitetom opravdanja toga zla. Međutim, nađe se i u katoličkim listovima[5] glasova kako abortus prije trećeg mjeseca ne bi bio grijeh. Kako su to strašne stvai! Kada se uputi dijete pod majčinim srcem, rađa se

[5] U diskusiji razjašnjeno: u stranim katoličkim časopisima.

novi svemir i još više. Tu je Bog tako prisutan, to je nešto veliko, a nije djelo majke. Ona ne može nadodati ni jedan prstić, ni jedno oko još, ni boju kose,... tu Bog djeluje i ima velike namjere. A onda ljudska ruka posiže i sve to guši u krvi. I još se nađe kršćanin koji za to ima opravdanje!

Ne misllim da je za zločin čovjek uvijek jednako odgovoran. Znam za zdvojne situacije, gdje bih plakao s onom majkom koja je pobacila, ali grijehu treba reći grijeh.

Posebno je poglavlje mentalitet s kojim se to danas obavlja. Kako se vedra čela čeka pred rodilištem na red! Ne bi se smjelo ni rodilišta tada zvati rodilištem. I kako se terorizira i izruguje junačka majka koja treći, četvrti put ili i dalje nosi... Taj mentalitet mora biti daleko od kršćanskih sredina i moramo grmjeti na grijeh i nazivati ga grijehom.

Najteža je i najdosadnija borba protiv bračnog onanizma. Njegova zloća dolazi na vidjelo tek kad gledamo naša opustjela sela i pokrajine. Teško je rađati djecu. Teško je! I nazovimo onoga koji djecu smiono rađa junakom, a onoga koji to izbjegava u braku slabićem, onoga pak koji to čini na grešni način i grešnikom. Moramo se boriti, braćo! Nestaje nas! Ja to najbolje vidim u našoj Hercegovini. Možda se nije nigdje tako naglo digao standard i tako brzo pao natalitet. U samih deset godina mnogo toga se izmijenilo. Hercegovačka djevojka izašla je od ovaca, do jučer obučena po seljačku, danas nosi najkraću mini-suknju ili najuže hlače, ona je moderna i ide s modernim. I dvoje djece, i ništa više... A dokle ćemo tako? Pogledajmo neke naše krajeve. I sada da se dodvorimo modernom vremenu, recimo da se papa zaletio, da ne shvaća naše vrijeme! Teška i uporna borba, ali ona je potrebna.

U naš zadatak spada organiziranje zaručničke priprave na širokoj osnovi, osobito pomoću naših katoličkih laika. Tome služi i ova škola, i hvale vrijedna nastojanja u Slavonskom Brodu i drugdje, ali još premalo. To bi moralo ići u jedan opći odgoj katoličke elite, u dugoročno stvaranje zdravog katoličkog mentaliteta u kojem će biti brojna obitelj sasvim nešto naravno.

Na blagdan sv. Jakova propovijedao sam u Šibeniku i taj dan su došle u posjet biskupu Arneriću dvije rođakinje koje on

nikad nije vidio. One su Amerikanke. Jedna je dovela svoju 41-godišnju kćerku, koja je udata za profesora (i on je došao) i imaju devetero djece, najstarije od 22 godine, a najmlađe od dvije godine. Sin te miste biskupove rođakinje ima osmero djece. Tako, kaže ona, od njih dvoje imam 17 unučadi. I trebalo je samo vidjeti kako njezina kći i muž profesor govore o svojoj djeci. I sigurno je da se ta djeca nisu rodila zbog toga što se ona ne bi znala "pričuvati". Pa što to nju nuka i daje joj takvu snagu da ima toliko djece? I vjera, i zdrav mentalitet, i pogled na obitelj i, rakao bih, kozmički pogled na "svijet" koji je veći od svemira.

Pred malo vremena u jednom autobusu - pričam to samo kao kuriozum - kondukter reče jednom čovjeku da dade sjedeće mjesto trudnoj ženi. Ona je nekako spomenula da joj je to deveto. Jedan se javio: "Bijednice, ti rađaš bijedu, a ja imam dvoje pa bar znaju za što žive." Tu se našao jedan stari fratar koji nije imao dlake na jeziku pa će: "Što bijedu? Što bijednice? Njezina će djeca sagraditi devet kuća, a u tvojoj kući će se zmije leći..." To je istina o budućnosti brojne obitelji, ali ta istina je daleko od mentaliteta našeg naroda. Što je ono što ima u duši Ethel Kennedy koja je rodila 11 djece, a nema u duši naših majki? To treba tražiti i izgraditi već kroz mladenački odgoj, izdaleka, kroz godine. (...).

I konačno, još više treba propagirati obiteljsku molitvu, obiteljske pobožnosti, obiteljske molitvene sastanke. Ja ne gledam na molitvu kao na nešto što nam je potrebno samo u nekoj potrebi. Nažalost, današnji čovjek pragmatist nekako tako gleda i čini s Bogom računicu da li mu se vrijeme za molitvu, a vrijeme je danas novac, isplati ili ne, je li molitva računski efikasna i vidljiv učinak. Iz tog mentaliteta se na jednom svećeničkom skupu čula tipično moderna racionalistička misao da današnjeg čovjeka vrijeđa ako mu se govori da mu je potrebna milost i da mu to ne treba govoriti, nego da sam radi i odredi svoju sudbinu. Obraćenik Carrel kaže da je čovjeku potrebna molitva kao kisik i kao hrana.

Nekom zgodom u raspravi jedan čovjek reče: "Ma dobro, čemu vi molite prije nego počnete jesti? Pa je li na stolu? Pa i za onaj kruh! Što ću ja moliti? Jesam li ja za taj kruh orao, sijao, žeo,

pekao ga? Što se imam moliti Bogu?" Ja sam mu rekao: "Ti si jednu stvar preskočio. I ja kažem da bi bilo naivno reći: molit ću Boga da on zaore i posije i da dade sve bez našega napora. To je naivno. Naivni katolicizam! naivna vjera! Ali ti si posijao, ti si orao itd., ali si nešto i preskočio: kruh je indirektno i njegovo djelo. Ako je Bog dao ovaj život i prirodu, to je Božji dar.

Ono što mi dobro znamo, danas je sve to jasnije: Naši vjernici regrutiraju se, rekli smo, iz naših obitelji. Ne znam ima li među našim vjernicima 1% obraćenika. Prema tome, budućnost naše vjere ovisi uvelike o budućnosti naših obitelji. To je najosnovniji razlog zašto se mi moramo duboko zabrinuti za budućnost vjere. Ja znam da je sve u Božjim rukama, da je Bog činio preokrete u povijesti, kad su ljudi činili ovakve i ovakve račune, a Bog je napravio: ne tako nego ovako. Ali mi sad ne smijemo biti slijepi i računati: Bog će sigurno učiniti zaokret. Može nas i nestati, a da zaokreta ne bude. Imamo predjela u povijesti gdje su bili jaki narodi, ali zaokreta nije bilo. A imamo očitih Božjih zaokreta u povijesti. No ovdje moramo doista biti načistu: budućnost vjere ovisi o budućnosti naših kršćanskih obitelji. Možda će 1% budućih katolika biti obraćenici. Možda se i varam. Možda će ih biti i 10%. Ali tako meni izgleda, koliko sam mogao vidjeti dok sam živio u gradu.

I, konačno, problem koji ja ne mogu mimoići. A to je da radimo već na dva kolosjeka. Kao da smo dvije Crkve u Hrvatskoj. (...) Bojim se da će ta podvojenost užasno smanjiti vrijednost našega rada za obitelj. U takvim teškim prilikama, preteškim i preozbiljnim, mi sebi dopuštamo da se podvojimo, i to prilično ozbiljno. Pa i na nekim doktrinalnim pitanjima! I da pred današnjega čovjeka izlazimo i sa svojom zbrkom u najosnovnijim pitanjima života obitelji i Crkve. Neke isprike o korisnom pluralizmu čine mi se naivnima kad se radi o tragičnom stanju u nekim pitanjima. Već sam nekome spomenuo: hoćemo da prenesemo ovaj stol na drugo mjesto, pa ga četvorica uhvatimo. Jedan se okrene leđima onamo, drugi lijevim bokom, treći desnim, a ja uhvatim kako treba s četvrte strane. I nosimo tako: prekrasan pluralizam! Veoma koristan! Netko nosi na ovaj način, netko na

onaj, ali nosimo u istom smjeru. Ali ako nas četvorica vučemo svaki na svoju stranu, jer svaki od nas smatra da je njegov smjer ispravan, onda je takav pluralizam za mene najveća naivnost, zlo.

Ne želim polemizirati! Ne želim nikoga okrivljavati. Ne želim podjelu na tabore, jer to je za mene najgore i najtragičnije. Ja sam svom dušom za slogu i za zajedničko nastojanje. Zato ja napadam onaj krivi pluralizam. Nazivam ga najštetnijim u Crkvi. A pluralizam koristi! Razni redovi, misionari, apostoli, rade na svoj način. No ne tako da svijet vidi da se mi razdvajamo u nekim bitnim stvarima. Pa čak i u tome se razdvajamo! Znamo što se sve danas govori u teologiji ovdje i ondje. Nitko nije protiv novoga, nego protiv krivoga. po mom skromnom mišljenju naša podvojenost je nešto najtragičnije u životu Crkve u Hrvatskoj u današnje vrijeme. Povijest će znati bolje ocijeniti na kome je odgovornost za to i čiji je propust da to traje, kao i koliko je štete to nanijelo Crkvi. Ako smo skamenjeni da ne možemo to prokletstvo odbaciti, onda radimo ono što možemo. Radimo i još više, da nadoknadimo ono što smo izgubili.

Ja još jednom pozdravljam ovaj skup i ovaj Obiteljski institut i sve one koji rade na apostolatu obitelji. I želim da se ovaj rad ojača, proširi i da ga prati poseban Božji blagoslov.

RIJEČ BISKUPA PAVLA ŽANIĆA[6]

Otac biskup Pavao Žanić, predsjednik Komisije za obiteljska pitanja pri BK, boravio je među nama kroz tri dana Obiteljske ljetne škole,[7] vodio je koncelebracije, pa iz njegovih nagovora donosimo dijelove koje smo uspjeli snimiti. Prvi nagovor zbog

[6] *Obnovljeni život* 6(1973)511-516.

[7] 20-25. kolovoza 1973 (Zagreb, Fratrovac 38).

tehničke pogreške nije snimljen te ćemo iz njega navesti samo nekoliko misli.

PRVI NAGOVOR

Velik je Bog kao stvoritelj svemira i prirode, nebesa mu pjevaju slavu, no neusporedivo je veći u čovjeku, a najveći - usudim se reći - u dvama spolovima, u muškarcu i ženi, u ocu i majci. Evolucija ili kreacija apsolutno stoje na faktoru Razuma. Sve je u prirodi veliko, ali bračni par i njihovo dijete Stvoriteljevo su remek-djelo.

Pričao mi je mladi otac, obraćenik, da je doživio Boga stsvoritelja tek kad se udubio u lik svoga djetešca: To da je naše djelo? Ta dva mala oka, te nježne ručice, ta ustašca... Pa to ne bih znao ni nacrtati, a kamoli živo sagraditi. Ja bih znao ovdje samo pokvariti Božju umjetninu. Bog je sve to izveo, s nama se samo poslužio kao svojim instrumentom, koji je opet on izradio. Mi smo bili samo Božji suradnici...

Eto, Bog je stvorio svu prirodu i dao joj zakone života i opstanka kojima se priroda ne može i ne zna oprijeti, ali zakone ljudskog života i opstanka dao je čovjeku "na volju", može ih gaziti, a može po njima biti i Božji suradnik. Kako je tu Bog velik, kako je velik čovjekov poziv i kako je velika njegova odgovornost!

Kad bi se slučajno pronašla neka stara slika i pri restauriranju otkrio Michelangelov potpis, dobila bi ta slika pravu cijenu. No ako bi se poslije dokazalo da je potpis krivotvoren i da to nije Michelangelovo djelo, slika bi veoma mnogo izgubila na svojoj cijeni.

Obitelj je djelo Boga-umjetnika, slika Presvetog Trojstva, a u sakramentalnoj vezi označuje jedinstvo Krista Gospodina sa svojim mističnim tijelom, svetom Crkvom. Ako netko tom velikom djelu digne Boga-autora, izgubit će ono na svojoj cijeni više nego slika za koju se mislilo da je Michelangelovo djelo. Pa ako netko bude govorio o obitelji najljepše i najuzvišenije, ali samo ljudskim autoritetom, ne pozivajući se na to da je Bog tvorac i zakonodavac

obitelji, ljudi će ga slušati dok ih bude volja, dok im bude godilo. Ali kad zakoni obitelji budu od njih tražili žrtve, oni neće biti jaki da slušaju nekog pametnog čovjeka koji govori samo u svoje ime i samo ljudskim autoritetom. Obitelj će biti jaka samo onda ako joj priznamo doista da je Božje djelo, da joj je Bog autor i on poziva čovjeka na suradnju. A ta suradnja ovisi o slobodnom čovjeku, koji se može Bogu i opirati i prkositi. On će surađivati s Bogom i onda kad mu je to teško jedino ako vjeruje da s Bogom surađuje.

Nemojmo dopustiti da se s najvećeg Božjeg djela, s Božjeg remek-djela zbriše potpis Boga-autora.

DRUGI NAGOVOR

U Božji red uselio se grijeh i načinio nered. Nama naša vjera govori: istočni je grijeh misterij, čovjek je misterij, Bog je misterij i taj grijeh je misterij, ali njegovu prisutnost strašno osjećamo. Čovjekova sloboda i mogućnost bunta prema Stvoritelju unijele su nemir u kojem stvorenje stenje i osjeća nevolje disharmonije koja je razlivena svijetom. Naravno, čovjek bi mogao kriviti Boga zašto je dopustio grijeh. I to je misterij. Na pamet mi dolazi riječ jednog poniznog tragača za istinom, Gandhija, koji kaže: "Cijeli je moj život zapravo traženje Boga, traženje istine. Ali već kad posižem za onim zrncem prašine, ne mogu rastumačiti ni to zrnce prašine."

Mi danas znamo da u zrncu prašine od početka svijeta kruže elektroni oko atomskih jezgara. Bože moj, što je to? Od zrnca prašine počinje tajna. Čitav svemir, veličanstveno Božje djelo, pun je tajni. Ako bi netko htio sve obuhvatiti do kraja, ubit će u sebi onaj ponizni pogled prema Bogu. Nisam protiv teorija i istraživanja, no uvijek bi trebalo ostati ponizno počitanje prema stvarnosti, pa tako i prema ovoj disharmoniji koju je grijeh unio u svijet. Bog je stvorio harmoniju, a mi smo unijeli ton disharmonije, a Bog je na taj ton disharmonije komponirao novu harmoniju, novu simfoniju utjelovljenja i oktupljenja. Utjelovljeni Bog postao je posvetitelj svijeta, sakramenat svijeta, sacramentum mundi. Sve je

posvetio. I sve što radimo, ili jedemo, ili pijemo, sve na poseban način postaje slava Božja. Naš je ljudski život posvetio preko svetih sakramenata. Vidimo kako je lijepo zahvatio naš čitav život, glavne točke života: kad se rodimo, kad umremo, vjenčanje je posvetio, posvetio je naše padove i rane, tu je i sv. pričest i sv. potvrda. Doista, on je zahvatio sve časove našeg života. Za sve nam je dao lijek.

Onima koji uzdržavaju ljudski rod, dao je posebnu milost. Inače nije bio tako detaljan, ali ovdje je rekao nekoliko sudbonosnih riječi: čovjek će ostaviti oca i majku i prionuti uz svoju ženu i bit će dvoje u jednom tijelu. Pa što je Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja! Postoji napast da netko rekne: možda je to rečeno samo za onaj naraštaj, a danas da to ne vriejdi. Krist Gospodin rekao je odlučno i bez ograničenja: što je Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja! - Nadalje, htio je očuvati odlučno čistoću srca. Malo je kad ulazio tako u detalje kao onaj put kad je rekao: "Tko s požudom pogleda ženu svoga bližnjega, već je počinio preljub u srcu svome." - A sve to jer je htio da obitelj bude sretnija.

Sv. Pavao veli da je ženidba sakramenat. Nikad se ne bih sam usudio izreći o zaručniku i zaručnici takvu usporedbu kakvu je upotrijebio sv. Pavao: Oni su kao Krist i njegova Crkva. Kad sam pripremao mladence za ženidbu, rekao sam zaručniku: "Znadeš, ti si kao Isus, a ona je kao Crkva. A znaš da je Isus ljubio Crkvu svoju potpuno, za nju se žrtvovao, propet bio za nju. Tako isto moraš i ti ljubiti svoju ženu, spreman da se daš propeti za nju. Tko zna što te čeka u životu. Može postati potpun invalid, možda ćeš je trebati braniti svojom krvlju. Možda će biti dugo udaljena, a ti si joj se zavjerio zauvijek. Tko zna što te čeka u životu. Tako, eto, moraš ljubiti svoju zaručnicu. - A ti, zaručnice, moraš ljubiti svog zaručnika kao Crkva Krista. Kako? Predajući mu se potpuno, žrtvujući se, dajući svoje najdraže. Crkva daje Kristu svoje mučenike, svoje idealiste, svoje djevice, očeve i majke, sve njihove žrtve. Sve to Crkva prinosi skupa na žrtvenik, ono najbolje daje Kristu kao svoj dar." - Ta je slika toliko uzvišena, upravo nevjerojatna na ovoj blatnoj zemlji, punoj sebičnosti. Ima vjerskih istina koje nikad ne možemo do kraja dokučiti. Premalo nas je prožela istina o

otajstvenom tijelu Kristovu u kojem svi živimo. Mužu, tvoja je slika Krist, a tvoja, ženo, sveta Crkva.

Uvijek mi je kao svećeniku i biskupu bilo drago reći nekom ocu i majci: "Oče i majko, vi ste primili jedan sakramenat, a ja drugi. Oba su jednako sveta. Samo moj sakamenat ima - kao i svi sakramenti - svoju posebnu milost. Moj sakramenat ima milost i nagradu." Majci sam govorio: "Ali vidiš, svetost moga sakramenta ne ovisi o meni, nego o Isusu koji ondje dijeli milost u svoj obilnosti darova. No Krist je otkupio i posvetio ženidbenu ljubav, podigao je na oltar i posvetio. Ja kao svećenik mogu biti i propalica, ali snaga sakramenta djeluje: sv. misa jednako vrijedi za Crkvu. Ja griješim, ali snaga moga sakramenta ne ovisi o mojoj svetosti, nego o milosti Krista koji je dao taj sakramenat. No kad bi ti, majko, napustila svoj sakramenat, nikome više on ne bi koristio jer posvećuje vašu osobnu ljubav!"

Ne mislim da se dogmatski ta dva sakramenta nespojivo isključuju. Ja ih radije gledam kako idu usporedo. Kad je sveti Pio X. postao biskup i pokazao svoj prsten majci, ona mu je pokazala svoj izlizani vjenčani prsten i kazala: "Da nema moga prstena, ne bi bilo ni tvoga." - Naravno: da nije bilo braka, sakramenta ženidbe, moje majke, ne bi bilo ni mog biskupskog prstena, ni moga svetog reda. Kako je to lijepo povezano! Kako su te svetinje bliske!

U svijesti našeg naroda nije dosta naglašena svetost sakramenta ženidbe. Kad bi ta svijest bila jasnija, muž i žena nosili bi svoj vjenčani prsten, svoj sakramenat, s više ponosa i ustrajnosti, s više bi snage nastojali sačuvati tu svetinju čistu i nepogaženu. - Pa i pokoji svećenik nije dovoljno svjestan svetosti svoga sakramenta. Govorio sam studentima o sadašnjim zbivanjima u Crkvi. Jedan mladi svećenik izjavio je pred tim skupom od sedamdesetak studenata, napadajući moje ideje: "Ja uopće ne znam zašto sam svećenik. Liječnik i profesor znaju zašto su u svijetu, ja zapravo ne znam što je moj poziv. Crkvi treba organizacija i dobro vodstvo, svećenik bi se trebao oženiti, poći među obalne radnike i nositi vreće. Postoje čak neki samostani gdje se samo moli."

Ja sam u sebi mislio kako ću mu odgovoriti a da ne povrijedim bratsku ljubav, kad se diže jedan mladi inženjer i obrati svetom mladom svećeniku: "Vi ne znate vaše zvanje? Vi ne znate zašto ste postali svećenik?" - Eto, govorio je kao da ga je Duh Sveti nadahnuo. "Ja bih rekao da sam neinteligentan - nastavio je inženjer - kad bih tvrdio da sam postao inženjer ne znajući smisao svoga zvanja. Pa vi, velečasni, imate najljepše zvanje koje postoji. Ma što mogu oni drugi bez vas? Krist je nama u svemu dao primjer, a ipak nije smatrao da se treba oženiti. Jer vjerujte, velečasni, ako vi ostavite svoje zvanje, svoj sakramenat, gotovo je i s našim sakramentom. Ako biste vi htjeli svjedočiti Boga noseći vreće, pazite, onaj će radnik nevjernik podići dvije vreće, a vi jednu i osramotit ćete Krista svojim svjedočanstvom. Vi ste jak na jednom području, ali niste jak u svjedočenju s vrećom. Svjedočite vi na svom životnom području! A kad pomislim da se samostani mole Bogu mjesto mene, meni je to vrlo drago, jer se mi u svijetu malo molimo Bogu. Pa kad se sjetim da postoje na svijetu moja braća ljudi koji se danomice mole Bogu, onda je i meni lakše. Ja sam u vrevi svijeta, ne molim se dosta, ali znam da se moja braća mole za me. Ma vi imate najljepši sakramenat. Ako se vi izgubite, i mi se gubimo u svom sakramentu, mi smo gotovi sa svojim sakramentom."

Govorio je nepripravljeno i kratko kao nadahnut. Doista, u Crkvi su ta dva sakramenta i oni idu zajedno. Ako ne bude svetih obitelji koje doista misle na to da budu svete u svom sakramentu, nema ni nas svećenika. Nestat ćemo.

Moje se zvanje rodilo u srcu moje majke. Pa kad sam odrastao i sazreo, majčina je želja da postanem svećenik postala i moj poziv. Ako ne bude takvih svetih majki koje zaista žive svoj sakramenat, neće biti ni nas svećenika. S druge strane, ako se mi pokolebamo, ako ne bude svetog umnožavanja svećeničkog sakramenta sv. Reda, pokolebat će se i svetost kršćanske obitelji, nestat će ideala.

Braćo i sestre, II. vatikanski koncil naglašava kako je Krist sjedinio oba spola u ljubavi. Tu ljubav treba zaista smatrati svetom. Treba je pronositi kroz svijet. Lako je, naime, sačuvati svetost

ženidbene ljubavi u miru kao što je ovdje u toj lijepoj crkvi, ali nije lako pronijeti kršćanske svetinje kroz vrevu života. Možemo udariti nogom o kamen i razbiti dragocjenu posudu. Zato je potrebno da znamo čuvati tu svetinju.

Bilo je momenata dekadence u povijesti svijeta. Bog ih dopušta, da bismo u sumraku dekadence ugledali nova svjetla. Svaki sumrak ima svoju svjetiljku. Možda ovome svijetu treba sumrak, da u njemu ugleda nova svjetla koja prije nije vidio. Svijetu je potrebna teška škola križa da se uvjeri u ono što uči Crkva. Neka nam ovi dani Obiteljske ljetne škole dozovu u pamet veliku milost i veliki poziv jednog i drugog sakramenta: nas svećenike na svetost sv. reda, a vas, muževe i žene, i one koji se spremate na ženidbu na velike milosti sakramenta sv. ženidbe.

TREĆI NAGOVOR

Svećenički sakramenat sv. reda i obiteljski sv. ženidbe mogu imati lijepu mističnu izmjenu i suradnju, pa možemo slobodno govoriti o mističnom očinstvu i o roditeljskom mističnom svećeništvu. I roditelji su svećenici i svećenik je roditelj na mističan, ali doista stvaran način. Ono kraljevsko svećeništvo koje pripada svim kršćanima, na osobit način pripada roditeljima: oni su prvi svećenici svoje djece. - Ali i svećenik je roditelj, otac. Za mnoge koje je krstio, a pogotovo koje je obratio, svećenik može sa sv. Pavlom reći: "Ja sam vas u Kristu rodio."

Malo ih je koje svećenik uspije obratiti. Za njih u punom smislu riječi može reći da im je duhovni otac. Većinu vjernika kojima sam se kao svećenik bavio, duhovno su Kristu priveli roditelji: oni su ih rodili i za svijet i za Krista. Roditelji su u tom smislu prvi svećenici; da oni nisu svoju djecu uveli u kršćanski život i poslali ih svećeniku na daljnju pouku, ja ne znam koga bih ja i čime bih mogao predobiti. Glavninu naših vjernika doveli su Kristu roditelji.

Vi ste, roditelji, prvi svećenici svoje djece. Vi ih rađate i za Boga. Malo kasnije predajete ih svećenicima da nastave vaše djelo.

Iz obitelji koje nam ne daju djecu i u kojima roditelji ne vrše svoje svećeništvo mi ne možemo dobiti vjernike koje Crkva treba. Gotovo nikoga ne dobivamo drugim putem, jedva se tko obraća kršćanstvu bez obiteljske priprave. Roditelji ne bi smjeli zaboraviti svoju ulogu roditelja, hranitelja, branitelja i učitelja svoje djece. Roditelji, vi ste prvi svećenici i kad mi preuzimamo svećeničku ulogu da ih dalje učimo i pripremamo za svete sakramente, vaša svećenička uloga nikad ne prestaje. Obitelj je mala Crkva: otac, majka i djeca jesu Crkva u malom. Dojmovi zajedničke obiteljske molitve ostaju u životu neizbrisivi.

Nek mi bude dopušteno da ispričti nešto iz svoje obitelji, u kojoj se rodilo moje zvanje. Obavljali smo svibanjsku pobožnost. Majka bi djecu slala u crkvu, gdje je župnik vodio svibanjsku pobožnost. Otac i majka nisu mogli ići, no kad su se vratili s posla, poslije večere, majka je napravila oltar, užgala svijeće i započela kućnu svibanjsku pobožnost. Uzela bi priručnik, čitala iz njega, izmolili smo krunicu, litanije i na kraju zapjevali pjesmu. Majka je bila svećenik.

Ako vi roditelji, prvi svećenici, ne rodite svoju djecu za Boga, mi svećenici ostajemo praznih ruku. Vaša je prva uloga nenadoknadiva. Shvatite zaista svoju roditeljsku dužnost svećeničku.

Braćo svećenici, mi isto treba da postanemo očevi svojih župnih zajednica, svojim vjernicima treba da posvetimo svu svoju ljubav i brigu. I doista, svećenik ima veliku utjehu kad svoju zajednicu shvati kao svoju obitelj. I kad se govori gdje će koji od nas biti na župi, vjerujem da kod većine svećenika ne igra glavnu ulogu ima li ondje sredstava, kakav je župni stan i crkva, nego kakav je pristup svećeniku, kakvi su vjernici. Kako je lijepo kad je svećenik obiteljski povezan sa svojim vjernicima! Kako je meni bio težak rastanak s mojom župom, beskrajno bolan i pun plača. Braćo svećenici, ne možete imati ljepše mirovine u životu od odanosti svojih župljana s kojima ste bili obiteljski povezani.

Drage časne sestre, i kod vas neka živi želja da budete duhovne majke. Svojim djevičanstvom dajete neprestano svjedočanstvo potpune odanosti Kristu. Svijet se kojiput ruga vašem

djevičanstvu, no taj svijet koji vam se ruga ima veliku potrebu za svjedočanstvom djevičanstva, za svjedočanstvom čistih duša. Taj će svijet, koji je na putu rasipnoga sina, prije ili kasnije pogledati oko sebe, ima li gdje svjetla, ima li gdje čistih duša koje nije uprljala ova zemlja. Treba da budete svjedoci onima koje su trebale da budu čiste i svete majke, ali su možda uprljale i svoje ruke dječjom krvlju i svoj bračni krevet nevjerom. Kao duhovne majke vi svjedočite da je djevičanstvo i te kako moguće.

Roditelji, budite zaista mistični svećenici kad se sakupite na zajedničku obiteljsku molitvu. Oče i majko, u tom ste času svećenici.

Svećenici, kad radite s vjernicima, budite očevi te obitelji i ljubite svoje vjernike kao što roditelji ljube svoju djecu.

I vi, časne sestre, dijelite od svog bogatstva djevičanstva. Uistinu je to bogatstvo. Budite vjerni svjedoci ovom svijetu kako nas velika budućnost čeka u Bogu.

Puno puta u tom prozaičnom svijetu zainteresirani smo za neke stvari koje, eto, šušte, zveče, nešto znače, pa nam napune i oči i uši. No prava je veličina života u ulozi koju nam je svima namijenila Crkva u mističnom tijelu Kristovu, u službi duhovnim vrednotama. Neka nam, braćo i sestre, nikad ne padne s uma, neka duboko u nama zasja velika uloga, veliko zvanje na koje nas je Bog pozvao.

PADOVI I USPONI OBITELJI[8]

Mladi teolog: Oče Biskupe, Vi ste dugo godina bili župnik, a već desetak godina ste biskup, što znači da ste gotovo sav svoj dosadašnji život proveli pastorizirajući. Dokle je stigao pastoral katoličke obitelji u hrvatskom narodu?

Biskup: Pastoral obitelji je prisutan u općem pastoralnom i župničkom radu kroz propovijedi, ispovijedi, katehizaciju, odgoj mladih, pripremu zaručnika pred vjenčanje, itd. Osim toga postoje i posebne forme pastorala obitelji, predavanja, štampom, misijama... Kroz zadnja dva desetljeća toga ima sve više. Mislim da su na pastoralu obitelji najviše napravile staleške propovijedi u pučkim misijama. Spominjem posebno pok. p. Jovića, koji je dao poseban zamah apostolatu obitelji, a njegov rad su drugi nastavili. Isusovci su osnovali i Obiteljski institut na Jordanovcu, Savjetovalište za brak, Ljetnu obiteljsku školu koja djeluje već 9 godina. Oni su do danas ostali glavni pokretači apostolata obitelji, ali ih slijede i drugi, kao Slavonski Brod, Rijeka, Split, Zadar, Subotica itd. Zadnjih godina lijepo rade Bračni vikendi, pa razne organizirane skupne pripreme mladih za brak uz predavanja liječnika, svećenika i bračnog para. Danas već imamo dosta lijepe literature koja služi u apostolatu obitelji, a i filmova. Tko hoće može mnogo raditi. Možda ipak još najviše nedostaje entuzijasta, jer i ovo što je postignuto, plod je rada nekoliko "zanesenjaka". Dokle smo došli? Teško je to reći, ali kada na međunarodnim skupovima iznosimo rezultate naših pothvata, mnogi nam se dive jer vide da smo pred njima. Ja smatram da se moralo još mnogo učiniti.

MT: Vi ste predsjednik Vijeća za obitelj pri BKJ. Možete li nam reći što je to vijeće do sada učinilo glede pastorala obitelji?

[8] *Mladi teolog* 1(1981)67-73

Biskup: Vijeće za obitelj pri BKJ je slično drugim vijećima kao što je misijsko, za kler, za sjemeništa, katehetsko itd. Trebalo bi da i svaka biskupija ima svoje biskupijsko vijeće za apostolat obitelji. Vijeće za obitelj (VZO) pri BKJ nema nikakvih ingerencija ni vlasti ni nad kojim biskupijskim vijećem niti nad ustanovama, pothvatima ili periodicima koji rade ili pišu o obitelji. VZO traži i nudi, koliko to može, pomagala, inicijative kojima se mogu drugi okoristiti. Tako je Vijeće nabavilo i na hrvatskom jeziku sinhroniziralo film o pobačaju "Pobačaj, ženina odluka". Raspar-čali smo oko 100 kopija na super[8] i 40 kopija na 16 mm traci. Tiskali smo preko 700.000 primjeraka brošurice koja sadrži tekst filma i dijelili besplatno svakome poslije prikazanog filma. Štampali smo to na osam jezika i nadaleko rasturili. Film je obišao veliki broj župa, u nekim biskupijama sve župe. Djeluje potresno, dramatično, pozitivno. Sinhronizirali smo i film Fatima. Do sada smo nabavili i raspačali 60 kopija super8 i 4 od 16 mm. Zadnji nam je Prirodno planiranje obitelji, posebno prema metodi Billings. Do sada je raspačano 20 kopija, ali toga još mnogo treba. Tiskali smo i uglavnom besplatno dijelili brošuru "Zavolimo svoje dijete od početka", višebojno u 264.000 primjeraka. Nadalje, knjižice *Naša obitlj* moli (nekoliko izdanja), *Radosna bračna plodnost* u više izdanja, roman *Rastavljena* P. Mauriaca, mnogo letaka i plakata višebojno, mnogotiražno. Sudjelovali smo i u nekim drugim edicijama ulogom, raspačavanjem i pomaganjem. Opet ponavljam, u radu za apostolat obitelji nedostaje entuzijasta. Mnogi ne mare da im se prikaže film i podijele brošurice, makar sve bilo besplatno. Vijeće sada priprema neke priručnike za pripremu mladih na brak.

MT: Možete li napraviti kratki presjek situacije današnje obitelji uopće? Naime, danas je mnogo onih koji upućuju SOS za obitelj. Zar je stanje tako alarmantno?

Biskup: Teško je dati kratki presjek, nedostaju podaci, ali stanje današnje obitelji je doista alarmantno. Kada to kažem, ne mislim da sam pesimista koji širi defetizam, nego mislim da

uočavam realnu bolesnu situaciju, baš alarmantnu. Htio bih tu ocjenu situacije protumačiti jednom slikom. Kada ste već u pitanju upotrebili pojam SOS, odgovorit ću situacijom, gdje je taj znak potreban. Kada brod pušta more, tj. kada morska voda prodire u brod, optimista, recimo jasnije egzaltirani optimista kaže: nije to ništa, nema pogibelji, ne poduzima ništa da spriječi prodor mora, te brod kasnije potone. Pesimista odmah pada u očaj smatrajući da se ne može ništa učiniti, da je sve kasno, te ni on ništa ne čini, jer je i tako sve uzalud. Realista pogleda gdje prodire more, odmjeri situaciju broda i razdaljinu od luke, daje znak za alarm i poziva sve na posao. Ako je stanje alarmantno i veoma pogibeljno, dat će znak SOS. Smatram da doista treba zvoniti na uzbunu za spašavanje kršćanskog pojma obitelji, kršćanskih obitelji i obitelji uopće. Među starim vrednotama koje pucaju i padaju jest i obitelj. Ima ih koji joj proriču nestanak, ali u to nikako ne vjerujem. Vjernici gube pojam svetosti i sakramentalnosti ženidbe. Postoji usporedo i civilni brak iz civilne ženidbe. U našoj Crkvi, a tako i kod drugih naroda, stalno raste broj razvedenih i krštenih koji su sklopili samo civilni brak. Pojam nerazrješivosti braka se i u dušama vjernika stalno topi. On osuđuje susjedova sina ili kćerku jer su se razveli, ali kada se to dogodi i u njegovoj obitelji, onda brzo nalazi za to opravdanje. Katolička svijest zataji. U svojoj župničkoj službi poznavao sam veoma mali broj muškaraca, koje su još mlade, prije 30. godine života žene napustile, pa se iza toga radi Boga i spasa duše nisu ponovno oženili. Mladi, koji ulaze u život, susreću mnogo onih koji su crkveno vjenčani, razvedeni i opet civilno vjenčani. Ima ih već podosta i u našim selima. Oni pred drugima pravdaju svoj postupak i krivi mentalitet se širi. U mnogim obiteljima nema kršćanske prakse ni molitve. Vrlo čest je slučaj da u gradu zaručnik dođe na pripravu za vjenčanje, koja ne smije dugo trajati, a da ne zna izmoliti niti Očenaš, ili da nikada ne ide u crkvu. Tada je i sakramenat ženidbe samo parada koja brzo vene kao i svadbeno cvijeće. Čitavo ozračje koje zrači iz javnog života, filma, televizije, periodika, književnosti... ne govori o svetinji braka, nego o braku kao seksualnom doživljavanju, gdje se slabiji užitak napušta kada naiđe jači i to bez trunka svladava-

nja, odricanja i žrtve. Žena je izišla iz kuće u javni život gdje lako susreće na radnom mjestu i drugdje muškarce kavalire, možda ljepše i mlađe od "dosadnog" muža, a muž isto tako. U grešnu prigodu ili avanturu lako je upasti, ali dokle će to dovesti, nitko ne zna, dok se to ne dogodi.

Tako je s nerazrješivošću braka, a slično i s vjernošću u braku.

Neozbiljan izbor i pristup braku, slaba svijest o svetosti i nerazrješivosti braka, mnogobrojne napasti u javnom životu, srozani javni moral, odnosno nemoral, već mnogo razvedenih, sve to čini da je obitelj doista teško ugrožena. Mnogi od ovih koji su nesmotreno sklopili brak, koji se razvode, potječu iz dobrih katoličkih obitelji, pa ipak ih je struja zanijela. A što možemo očekivati od njihove djece? Ljudski govoreći, za očekivati je sve gore kandidate za brak i sve lošije odgojenu djecu. Bog može i čuda činiti, ali svijet sada velikim koracima ide u moralno rasulo.

MT: Vi ste bili sudionik posljednje Sinode biskupa koja je imala za temu upravo obitelj. Bolest Vas je spriječila da budete njezin stalni sudionik, ali, možete li nam reći, koji su razlozi naveli biskupe da raspravljaju baš o obitelji: sve češći alarmi ili nešto drugo?

Biskup: Veoma sam se radovao sudjelovanju u radu Sinode koja raspravlja o obitelji, ali Božja je volja bila da sam joj prisustvovao samo jedan dan. Morao sam ići na operaciju oka. Nisam ni smio pratiti Sinodu zbog potrebnog mira. Ipak mogu o njoj nešto reći jer sam se za nju spremao, a poznati su mi zaključci i poneki detalj.

Godine 1977. papa Pavao VI. je pitao sve biskupe svijeta o temi za slijedeću Sinodu biskupa. Biskupi su uočili da je obitelj najveći problem. No, smrt je spriječila Pavla VI. da iz odgovora odredi temu Sinode. Papa Ivan Pavao I. je odabrao temu o obitelji, ali i njegova smrt je za as zaustavila rad na tome. Papa Ivan Pavao II. ju je prihvatio i 17. XI. 1977. dao joj radni naslov: *De muneribus familiae christianae in mundo hodierno.* Izrađena su *lineamenta,* poslana svim Biskupskim konferencijama i Kongregacijama. Na

temelju odgovora napravljen je *Instrumentum laboris* i poslan svim učesnima Sinode; dobio sam ga i ja. Na Sinodu je došao 161 biskup, od toga 41 iz Evrope, 44 iz obe Amerike, 36 iz Afrike, 22 iz Azije, 5 iz Oceanije, 10 redovničkih vrhovnih poglavara, 20 iz rimskih dikasterija, 24 člana imenovana od Pape i Tajnik Sinode; ukupno 216. Prvi dan je počeo Papinom misom, a popodne je relator kardinal Ratzinger iznio temu Sinode. Članovi Sinode uvijek odmah dobiju relaciju tiskanu. Svaki sudionik ima uza se mikrofon, slušalicu, po volji mogućnost uključivanja u jedan o šest jezika sa simultanim prevođenjem. Svakog govornika se vidi na TV ekranu ispred predsjedništva. Sjedala su postavljena amfiteatralno: iza mene je sjedio naš bračni par g. Mario Živković i njegova gospođa, ispred mene nadbiskup Šuštar. Susreo sam i Majku Tereziju.

Sinoda je, kao što je poznato, potvrdila i utvrdila tradicionalnu nauku Crkve o obitelji, upravo nauku *Humanae vitae.* Ako je Crkva do sada u tom pitanju naučavala istinu, onda je morala tu istinu potvrditi, a to su čekali i željeli oni koji su i sami osjetili ljuljanje mnogih katoličkih teologa i pisaca, koji su zadnjih godina sijali maglu ili otvoreno istupali s nekršćanskim idejama u javnost i smućivali one najbolje i najvjernije.

MT: Uz održavanje međusobne ljubavi bračnih drugova rađanje potomstva je bitni čimbenik braka. Danas je to veoma osjetljiva tema...

Biskup: Da, ta tema zadire u pitanje bračnog morala i odgovornog očinstva, a mnogi smatraju da je to polje potpune slobode. Uistinu to je teško pitanje. Radi se o reguliranju nataliteta, kontracepcije, abortusu, o čemu je već Crkva davno zauzela svoj stav. Taj stav je mnogo puta bio iznesen kao nauka Crkve, ali posebno u enciklici Pavla VI. *Humanae vitae.* Sada su neki uzalud čekali da će to po Sinodi biti dovedeno u pitanje. Ali to je nemoguće. Sjećam se još, to je bilo nekoliko godina prije enciklike *Humanae vitae,* vraćao se iz Rima dr. Kuničić, poznati naš profesor moralista. Upitao sam ga u susretu: "Padre, što se ovo

čuje da je Pavao VI. rekao, da treba problem bračnog morala brzo riješiti, da treba voditi računa o superpopulaciji, dati mjesta ljubavi... ma zar će Papa dozvoliti kontracepciju?" - On reče: "Neće Papa brzo progovoriti. Ono se zaletio i govorio kao Montini, ali kada bude morao govoriti kao Pavao VI. on će samo potvrditi nauku Crkve. Drukčije ne može biti." Papa je namjerno pozvao u Komisiju one koji su za kontracepciju, ne bi li mu oni donijeli uvjerljive dokaze o svom stavu. Za Papu njihovi argumenti nisu bili uvjerljivi, ostao je na nauci Crkve.

Naravno, i on je preporučio učenjacima da traže dalje i pomognu reguliranju obitelji i odgovornom očinstvu službeni se naravnim metodama. Enciklika, ispočetka jako kontestirana, dobivala je s vremenom sve više na snazi, na Sinodi posebno. Ovdje su bili prisutni i bračni par dr. Billings iz Australije, poznati u cijelom svijetu po svojoj metodi planiranja obitelji. Ona se temelji na vlažnim i suhim danima žene, na cervikalnoj sluzi. Tu metodu žene vrlo lako nauče i prihvaćaju. Majka Terezija je govorila da njezine sestre tome uče one najprimitivnije u Indiji i da veoma lako nauče i prihvaćaju. Spomenuo sam malo prije da naše VZO nabavlja i raspačava film o to metodi, a dr. Billings će nam u siječnju doći da nam održi nekoliko predavanja. Brošuricu o njegovoj metodi je štampao vlč. Marko Majstorović u Slavonskom Brodu.

MT: "Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju..." (GE 3). Kako se mora ponašati roditelj kad njegova vjernička savjest nije u skladu sa društvenim namjerama: vjernička obitelj - ateistička škola?

Biskup: Pravo roditelja da odgajaju djecu u svojoj vjeri i u svom uvjerenju jest jedno od prirodnih prava čovjekovih. Ne samo pravo, nego i dužnost. Ako roditelj smatra da je njegova vjera prava, da je njegov nazor na svijet ispravan, kako bi mogao zanemariti odgoj djece? Ako to on ne čini, već će se naći netko tko će ispuniti dušu djeteta bilo čime. Naša bi škola morala biti barem indiferentna prema vjeri. U njoj ima djece iz raznih vjera i

od ateista. I u ovakvoj situaciji katolički roditelj ima pravo i dužnost da čuva dijete u svojoj vjeri i svom pogledu na svijet. O tome jasno govori koncilska Deklaracija o kršćanskom odgoju: "Svi kršćani... imadu pravo na kršćanski odgoj" (GE 2). Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju i zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti" (GE 3). O kršćanskom odgoju djeteta od rođenja do adolescencije napisao je veoma vrijednu i stručnu knjigu uz suradnju kršćanskih roditelja isusovac dr. Josip Weissgerber pod naslovom *Načinimo čovjeka.* Svaki bogoslov bi je morao dobro prostudirati, da bi mogao biti dobar vjeroučitelj.

MT: Kakva bi trebala biti funkcija svećenika u toj situaciji?

Biskup: Crkva, odnosno svećenik službenik Crkve i navjestitelj Evanđelja ima svetu i neprikosnovenu dužnost da katoličku djecu odgaja u vjeri roditelja. To zanemariti značilo bi izdati Evanđelje. O tom pravu i dužnosti Crkve i svakog svećenika govori spomenuta koncilska Deklaracija.

Već je mnogo puta zapaženo da su katolička djeca u procjepu, ako od roditelja i svećenika čuju jedno, a u školi drugo. Ali to je danas neizbježivo. Crkva se često nalazila u sličnim situacijama, ali nije izdala svoga poslanja.

MT: Kako pripremati mlade za odgovorni bračni život?

Biskup: Nešto sam već rekao o negativnom moralnom ozračju permisivne slobode i panseksualizma u kojem se mladi moraju pripremati za život. Mi se polako navikavamo na tu moralno zagađenu atmosferu kao i ljudi koji stoje u zatvorenoj i zadimljenoj sobi. Tek onaj koji izvana dođe osjeća kakav je zrak unutra. Tu nezdravu atmosferu stvaraju najviše film i televizija. Mladež iz pobožnih katoličkih obitelji ima priliku da u svojoj kući gleda scene svlačenja, svakakvih ljubavnih scena, pred kojima se crvene i roditelji i djeca. Polako, ali stalno, to ubija stid u dušama

mladih, posebno djevojaka. Sve vidi, sve uči, na sve se privikava i u prvoj napasti dogodi se da se ponaša kao "iskusna" ženska, "iskusni" osvajač.

Jednom se imao na mom prozoru u Splitu snimati dio filma, mislim da se zvao Nedjeljom popodne. Tražio sam knjigu snimanja i vidio u njoj da će film biti pun obscenih momenata, doduše ne na mom prozoru. Rekao sam režiseru da ne bih mogao dopustiti snimanje na svom prozoru zbog tih scena. On je pošteno odgovorio: "Da, razumijem Vas, ali mi te scene ne možemo izbaciti, to su komercijalne scene bez kojih film ne bi išao." Drugi bi možda to opravdao kao "potrebnu umjetnost".

Mlade treba odgajati u smislu žrtve i odricanja. Spolni nagon je veoma jak i uz ličnu, ima i socijalnu notu i odgovornost. Potrebno je naglašavati da svaki čovjek mora svladati svoje strasti i da mora živjeti u izvjesnoj disciplini, bio mladić, djevojka, muž ili žena ili duhovna osoba. Freudovska smicalica da svladavanje stvara neuroze nije istina. Zar i oženjeni nemaju napasti i nasrtaje neuredne strasti. Neuroze više stvara osjećaj vlastite moralne ruševine. Snagu naprotiv i optimizam stvara svijest moralnih borbi i pobjeda. Mi s katoličkog stanovišta loše činimo kada, da se mladima dodvorimo, lako niječemo pogibelji grijeha i sami grijeh, te ne odgajamo mlade da sami znaju što je grijeh nečistoće i da ga se čuvaju. Današnji način slobode zabava, ljubakanja, mode, putovanja krije mnogo toga negativna. Katolik mora znati do koje mjere može slijediti i prihvaćati današnji način života, a da mu ne bude očito pogibeljan. Kada mlade prepustimo stilu života u kome nema moralnih granica, onda je teško od njih tražiti predbračnu, pa i bračnu, uzdržljivost i čistoću. Moralna moć i nemoć često ovisi o fiziološkim procesima, o nervnim podražajima u kojima čovjek dolazi do granica kada je strast jača od bilo koje brane, i od stida, i sramote, i od straha Božjega, i od propasti vremenite i vječne. Zato treba hrabro ulaziti u borbu protiv skliskih mladenačkih puteva i učiti ih da im nije mjesto u svakoj zabavi, da ne uzimaju u ruke kojekakvu štampu, da ne gledaju filmove s "komercijalnim" scenama koje donose novac a razaraju duše, ubijaju stid i osjećaj grijeha, degradiraju ženu... Ovdje bih spome-

nuo njemačku obraćenicu i spisateljicu Gertrudu von le For i njezinu knjigu *Vječna žena*. Ona govori da svaka žena mora trajno sačuvati izvjesni stid i čednost da mužu bude do kraja života nepročitana i zanimljiva knjiga. Naprotiv ovoj današnjoj golotinji ona govori o čednosti koja se velom označava: "Veo je ovdje na zemlji simbol jedne realnosti veoma visoke i u isto vrijeme simbol žene. U najuzvišenijim formama života ona se pokazuje velom prekrivena: pred oltarom kao zaručnica, kao udovica, kao redovnica" (Veronikin rubac). Naravno da ona ne misli mlade djevojke prekriti velom, ali svakako im preporuča čednost i čistoću. Mladi moraju od nas naučiti da je najljepši miraz mladenačko poštenje i nevinost, makar to današnji svijet izrugivao. Takav odgoj traži molitvu i sakramentalni život. Danas se sve više organiziraju tečajevi kao priprava mladih za vjenčanje gdje govore stručnjaci, svećenik i bračni parovi. Opet bih preporučio p. Josipa Weissgerbera i njegovu knjigu *Ljubav u obitelji* - zadatak i radost. Knjiga je plod višegodišnjeg rada njegova i njegovih suradnika. Svaki bogoslov bi je morao dobro prostudirati.

MT: Koliko utječe današnja kriza obitelji na pomanjkanje duhovnih zvanja?

Biskup: Utječe veoma mnogo. Zvanje je milost, dar Božji. Ne može mu se lako ući u trag, ali se mogu pratiti naravni uzroci kojima se Bog obično služi. Među tim naravnim uzrocima na prvom mjestu je obitelj, kršćanska obitelj. Svećenici znaju da se njihovo zvanje ponajviše rodilo najprije u duši njihove majke ili oca, u atmosferi "Crkve u malom", u obitelji. Možda su toj želji roditelja da se dijete posveti Bogu prethodili i drugi naravni i socijalni razlozi. Roditelji su u svećeniku vidjeli "gospodina", a djevojka, koju je na selu čekalo polje ili ovce, dolazila je kući u redovničkoj uniformi i izgledala kao princeza među seljankama. Danas su ti motivi više manje nestali ili nestaju. I još gore. Nažalost danas se može reći da su neki roditelji više zapreka Božjem pozivu, nego li suradnici Božji. Nije rijedak slučaj da netko mlad hoće u sjemenište ili samostan, a glavna teškoća su

roditelji račundžije. No, na sreću nisu sve obitelji takve. Treba zvanja propagirati, za zvanja se moliti i u kršćanskim roditeljima buditi želju da im se dijete posveti Bogu. Zgodno je na pripremi za brak upitati zaručnicu, da li bi željela imati sina svećenika... i preporučiti joj da ga posveti Bogu "prije nego se u utrobi začne".

MT: Vi kao biskup što očekujete od bogoslova?

Biskup. Bogoslovima bih rekao da dobro otvore oči i vide i budu duboko osvjedočeni, da živimo u jednoj veoma pogibeljnoj atmosferi za čistoću i celibat, koji će prihvatiti kao svećenici. Rastave braka i otpadi iz duhovnog staleža su tragično svjedočanstvo toga. Ako bogoslov želi sutra odgajati mlađe za čistoću, za brak, ako želi pomoći kršćanskim obiteljima, onda je potrebno da im najprije svojim životom pruži primjer kako je čistoća moguća i na koji način je treba osvajati. Crkva, oci i učitelji duhovnog života znaju veoma dobro koji putevi vode u propast, a kojim putevima treba ići da se očuva čistoća. Za jedno i za drugo mogu se navesti žalosne propasti i sablazni, a još više pobjede i svetačka svjedočanstva.

Kada bogoslovi, a kasnije kao svećenici, budu svjedočili svojim čistim životom, imat će i snage i legitimaciju da se bore za čist mladi naraštaj i za zdrave kršćanske obitelji. Apostolat obitelji traži entuzijaste, a mladima je u naravi zanos, oduševljenje bez računice ili straha. Polje rada je široko, obitelj je ugrožena. Za taj apostolat se treba i stručno pripremati, i materijal skupljati, a po mogućnosti se i u neki rad već sada uključiti.

BOŽIĆNE PORUKE

BOŽIĆ[1]

Velika božićna radost, svetkovina pjesme, darovi, putovanja kući... sve to, pa makar katkada i izlazilo iz okvira pravog značenja Božića, ima svoj duboki razlog, opravdanje i smisao. Nije moguće već dvije tisuće godina zahvaćati svijet nekom pričom, legendom kako bi neki htjeli reći. Božić, rođenje Isusovo je centralni događaj u povijesti svijeta. Bog, koji je stvorio svijet, svemir, milijarde milijardi zvijezda, Vječni, Svemogući, koji je stvorio i čovjeka, odluči ispuniti pradavni naum, da dođe među ljude kao jedan od nas, naš brat, ali i Bog, naš Spasitelj. To je ono drugo glavno otajstvo naše svete vjere. Prvo je jedinstvo i trojstvo Božje, a drugo da je Isus postao čovjek i umro za naše spasenje.

Nedokučiva je to tajna, ali je istinita i sigurna i predmet naše bezgranične ljubavi, vjere i divljenja. Sigurno je to, kad je Bog odlučio da pohodi i otkupi svoje stvorenje, na koji god način to Bog učinio, bit će uvijek misterij, tajna, nešto što nas nadilazi. Mogao se ne roditi od žene, nego kao zreo čovjek doći. Mogao je nastupiti među ljudima kao neki moćni kralj, ili filozof, ili mađioničar: "Sad me vidite, sad me ne vidite!" ili tome nešto slično. On, koji je nebo uresio zvijezdama, tvorac zlata i svih bogatstava zemlje i svemira, prezreo je sve to, skinuo je svoj sjaj i slavu, sakrio svoje božanstvo; pokazat će božanskumoć samo da nas uvjeri čudesima, da nije samo čovjek.

Na takav Isusov dolazak na svijet podsjeća nas priča o Eri (po njoj je Gotovac napisao operu!), koji u nekom dalekom selu upade kao siromah među djevojke. Jedna, veoma bogata i lijepa, zaljubi se u njega i pođe njegovoj kući, da se s njim vjenča. Njezin

[1] *Crkva na Kamenu* 12(1981)2.

otac, ljut na Eru, pođe da ih traži i nađe ih: jašu na konjima, oboje gizdavi u bogatim odorama punim dukata. Pa upita Eru, zašto je došao u njegovo selo onako kao siromašak. Ero mu reče, da mu je majka kazala, kada pođe za sebe tražiti djevojku, neka skine sa sebe bogate haljine i dukate, da se ne bi djevojka udala za bogatstvo, a ne za njega.

Isus je "skinuo" sa sebe svoje bogatstvo, sakrio svoje božanstvo, da bi privlačio ljude ljubavlju i dobrotom. Nije došao da dijeli plaće, penzije, unosne položaje, ne trebaju mu čete bojovnika. On će uzeti križ i nosit će ga od jaslica do Kalvarije, propovjedat će ljubav, žrtvu i odricanje i ponuditi križ svima, koji žele ići za njim. To je velika poruka Božića, Betlehema i jaslica. Naravno, ljudi su kao ljudi, pa će i njegovi sljedbenici priželjkivati koristi, zemaljska dobra i pomoći. Dugo je Isus morao odgajati i poučavati svoje apostole, da njegovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta, ali kako je slabo u tome uspio, svjedoči i njihovo pitanje poslije uskrsnuća, a pred njegovo uzašašće na nebo: "Gospodine, hoćeš li sada obnoviti kraljevstvo izraelsko?" (Dj 1,6).

Ovakav Bog, koji se do kraja ponizio i žrtvovao iz ljubavi prema nama grešnicima, privući će najljepše i najplemenitije duše, koje će se za njega i spasenje duša potpuno žrtvovati i ponijeti njegovo evanđelje i njegovu milost do kraja svijeta. Bilo ih je, ima ih i bit će ih uvijek, koji ne samo neće od njega tražiti bogatstvo i slavu, nego će sve ostaviti, sve žrtvovati iz ljubavi prema njemu. Tko bi izbrojio milijune, osobito prijašnjih vjekova i desetljeća, čiji je odlazak u misije bio posljednji oproštaj od svog kraja, od svojih najdražih, da bi u potpunom predanju služili dušama skroz nepoznatim, bez plaće, bez zarade, bez kuće ili čak vikendice, bez penzije umrli negdje daleko, da im nitko ni za grob ne sazna? Kaže se, da ne postoji žrtva bez zemaljskog interesa, da ne postoje idealisti..., a to nije istina. Osvajači novih svjetova su osvojili nove krajeve, skupljali bogatstva i uz prolijevanje krvi, a misionari ne znaju za silu, za osvajanje zemaljskih kraljevstava, za sticanje bogatstva. Njihova kuća je Betlehem, život im je odricanje, žrtva križ, a smrt nagrada u sjedinjenju s Isusom, koji ih je pozvao i sam tako živio.

Da je Isus došao na svijet kao velikaš, mogućnik i bogataš, za njim bi išli oni koji se bore za zemaljska dobra. Pred oltarom bi prvi bili lakomci i ulizice te čekali vlast i korist, kako je to čekao Juda. A kada je vidio, da Isus nije zemaljski vladar, iskoristio je što se još iskoristiti moglo.

Ali, u svakome od nas živi i zemaljski i nebeski elemenat. Nije sve ni crno ni bijelo. Postoji i sivilo, mješavina dobra i zla. Prema jaslicama ćemo stati i gledati samo nebesku bjelinu presvete Djevice i njezinog božanskog Čeda. Jaslice su čista propovijed, isto kao Golgota i Križ. Jaslice će nas ispovijediti, ganuti i raskajati, ako to Božiću dopustimo. Otvorimo mu svoja srca, neka u njih uđe, neka nam donese svjetlo svoje, pjesmu anđeosku, milost koja posvećuje!

Dođi, Božiću, dođi Isuse! Svojim idealizmom i ljubavlju "ispuni nam srce, život i sav rad." Dođi, Gospodine! Više od kruha i ruha treba nam tvoga duha.

O BOŽIĆU O BOŽIĆU[2]

Ne, nije pogreška u naslovu. On znači: o Božiću, tj. u ovo božićno vrijeme govorimo o Božiću, tj. o rođenju i vjeri u Isusa Krista, Boga i čovjeka. O božićnim blagdanima najviše se među ljudima postavlja pitanje vjerovanja: je li netko napravio jelku prije Božića, je li bio na Božić na misi, hoće li dati kuću blagosloviti, itd. To bi imao biti neki minimalni znak da li netko još vjeruje. Božić je nekako prigoda, da svatko pokaže što nosi u duši.

Misleći na Isusove sunarodnjake Pasternak reče: "Najtragičnije riječi u Novom Zavjetu jesu: Među svoje dođe i njegovi ga ne primiše!" O onima koji ga nisu primili sam Isus govori u svom razgovoru s Nikodemom: "Svjetlo je došlo na svijet, a ljudi su više voljeli tamu nego Svjetlo, jer su im djela bila zla. Svatko tko čini

[2] *Crkva na Kamenu* 1(1982)2.

zlo, mrzi Svjetlo i ne dolazi k Svjetlu, da se ne otkriju njegova djela" (Iv 3,19-20).

Teško je danas utvrditi sve razloge nevjerovanja. Sigurno je, da u životu susrećemo i neke poštene ljude, koji Krista ne primaju, često zato jer su slabo informirani ili jer se već utvrđeni stav teško mijenja. A opet, vjera je dar Božji, misterij. Ali oni koji su poput jednostavnih pastira prihvatili vjeru od roditelja i Crkve, kada je napuštaju, sigurno nemaju razloge filozofske ili teološke naravi. Jer i vjernici sa skromnom kulturom i vjerskom poukom svoju vjeru temelje na vjeri roditelja i na vjeri Crkve, koja im propovijeda evanđelje i privlačni lik Isusa Krista, svetaca, mučenika, dobrotvora čovječanstva i altruista. Znaju i za velike umove, koji su bili dobri vjernici. Zato ostaje uvijek suvremena teška riječ Isusova: "Svjetlo dođe na svijet, a ljudi su više voljeli tamu."

Za vrijeme jednih pučkih misija pred crkvom se preda mnom zaustavi, da me pozdravi, jedna mlada žena s troje djece od 4-8 godina. U razgovoru mi bolno, ali inteligentno, ispriča, kako ju je muž ostavio i otišao drugoj: "Pred neko vrijeme dođe ovdje svojoj nekoj rodbini, jer sada stoji u drugom selu. Čujem ja to i pođem da ga potražim. - Što si došla? - Ne boj se, Ante, neću te uznemirivati, znam da se više nećeš meni vratiti, imaš dijete s drugom. Ali zbog one ljubavi, koja me vezala s tobom, želim ti reći, da promisliš kako ćeš dušu izgubiti, jer treba jednom umrijeti i Bogu doći. - Nema Boga, prekine me on. - Kako to sada nema Boga, a dok smo se voljeli i zajedno Boga molili, ti si vjerovao više od mene. Koji si to ti "fakultet" završio, da si došao do uvjerenja, da nema Boga? - Nema ga i gotovo! - Pa imaš donekle pravo. Nema ga u tvojoj duši, jer si ga grijehom otjerao, smetao ti je. A Boga ima, ima i jednom ćemo nas dvoje pred njim stajati kao što smo ono jednom stajali pred oltarom."

S pravom se kaže, da ne postoje pravi ateisti, nego bjegunci od Boga, ne žele ići putem koji vodi u "Damask", nego bježe protivnim.

U razlozima današnjeg odbacivanja Boga sigurno vrlo veliki udio ima krivo postavljeni čovjekov ponos i oholost. Filozof Sartre

kaže, da ne prihvaća Boga, jer bi mu On sjedio na glavi i ne bi bio slobodan. Naprotiv vrhunski intelektualac i književnik Francois Mauriac reče: "Krist je princip moje slobode, i u koliko sam mu bio vjeran, a nisam baš uvijek, u toliko sam se osjećao slobodan. A u koliko sam mu bio nevjeran, osjećao sam da postajem rob moga egoizma i mojih strasti."

Mnogi se pozivaju na znanost kao na zamjenu za vjeru. Ali na koju znanost? Onu sa Istoka ili sa Zapada? Onu iz XIX., ili XX., ili XXI. stoljeća? Područje znanosti je drukčije od područja vjere. O tome lijepo govori katolički filozof, profesor na Sorboni, član Francuske akademije Jean Guitton: "Kad bih bio apsolutno siguran, da je katolicizam protivan razumu i povijesti, ja bih molio u Boga snagu, da katolicizam ostavim... Vi se smijete... Ja kažem: u Boga (o njemu ću ja imati niz predavanja u prosincu), jer ja sam uvjeren da njegovo postojanje jest zahtjev razuma neovisno o objavi. Kad bismo kroz dvije minute umrli, vidjeli biste, da ja imam pravo. Ja imam čvrstu vjeru, makar da imam i duboko osjećanje svih problem vjere. Za katoličku vjeru ja bih dao svoju glavu odrubiti." J. Guitton je napisao mnogo knjiga od kojih su neke prevedene i na naš jezik, a njegove knjige *Što vjerujem* i *Katolicizam* trebalo bi napamet učiti. Tu vjeru i sigurnost u vjeri imali su mučenici, koji su svoj život dali za Isusa Krista, imali su pustinjaci, koji su često ostavljali bogata imanja i odlazili u trajnu pokoru i gladovanje, ili misionari u daleki i nepoznati svijet bez ičega u džepu i da se više nikada ne vrate u rodni kraj. Jedino takva sigurnost je kadra odoljeti napastima današnjeg vremena, napastima neurednih tjelesnih uživanja, napastima neurednih težnjaduha, egoizma, mržnje, oholosti i neurednih težnja posjedovanja, sticanja, makar bilo potrebno prodati i dušu đavlu.

"Nema Boga ni Božića!", napisa netko. A ima ga. Ima !!! I svi ćemo jednom stajati pred njim. Bolje je, da ga sada imamo za Oca, da ga jednog dana ne ugledamo kao strogog Suca.

VJEČNI BOŽIĆ[3]

Svake godine, jednako mio i drag, dolazi nam Božić, sveto porođenje Isusovo. Nijedan drugi blagdan, nikakva prigoda ne pokrene cijeli svijet kao blagdan Isusova rođenja. Od važnosti dogmatskog značenja kroz vjekove narastao je dekor raznovrstan, bogat i veličanstven.

Bog je stvorio svemir, zemlju i čovjeka. Jednom će sve ovo doživjeti kraj. Između ovog početka i svršetka najveći događaj povijesti jest dolazak Sina Božjega na ovaj svijet, otkupljenje čovjeka i pomirenje s Bogom. I u tome čovjek svih vremena vidi nešto sudbinskoga. Božić daje odgovor na najveća pitanja života i sudbine naše. Zato je on vječni Božić, potreban svim generacijama, uvijek suvremen, uvijek nezamjenjiv.

Kao takav nadživio je stari svijet i stare bogove i hramove. Stjeran u katakombe nije prestao, njegova zvijezda se nije ugasila, ni njegova pjesma umukla. A onda je Božić nadahnuo nove barbarske narode i oplemenio ih, tako i naš narod. Betlehemska zvijezda je pred 13 stoljeća zasjala našim pradjedovima a s njom i svjetlo slobode, kulture i napretka. To svjetlo je kroz povijest nadživilo vihore i oluje, ono sja i danas i svi koji u Božić vjeruju duboko su uvjereni da će nadživjeti pokoljenja, jer Božić nije povijesna kategorija koja dolazi i prolazi. On je povijest nadvisio, razdijelio i s njom gospodari. Zar i danas ne broji cijeli svijet godine od prvog Božića koji je bio prije 1982. godine. Pa ako danas kršćana, onih koji vjeruju u Krista ima nešto preko jednu milijardu, još tri puta toliko ima ljudi na svijetu. Za nama su osnivači velikih religija, Lao-tse, Konfucije, Buda, Muhamed, da ne govorimo o vladarima koji su vladali gotovo cijelim svijetom, ali u svim javnim dokumentima, na stranicama dnevnih novina, u zapisnicima Ujedinjenih naroda, na putnim linijama i kartama, na programima radija i televizije, u školama, poduzećima, uredima i ustanovama, bez obzira koje su vjere ili nevjere, svi pišu datume

---

[3] *Crkva na Kamenu* 12(1982)2.

sa godinom koju broje od prvog Božića. Pa će sedmicu dana iza Božića biti Nova godina; od prvog Božića 1983. Uzalud je to gasiti govoreći "naše ere" ili "nove ere". To je Isusova era koja počima od njegova rođenja i godine u povijesti i vjekovi broje se uz oznaku prije Krista ili poslije Krista.

I dvadeseto stoljeće slavi Božić. I treba mu Bog i Božić. Možda više nego ijednom drugom stoljeću. Nema sumnje da smo svjedoci eksplozije ljudskih dostignuća, ali mi imamo u rukama ono što nijedno stoljeće do sada nije imalo, imamo silu koja može razoriti i uništiti čitavo čovječanstvo. I napravljena je ta sila zato da razori svijet. Strašno! Ima i drugih razaratelja koji razaraju čovječanstvo. Očito kad se odbaci Boga, Krista i njegov put, i njegovu milost, onda zlo brzo osvaja srca. Danas više nego ikada prije ima ubojstava. Ubija se lakše nego ikada. Više nasilja, nasilnih režima, logora, zatvora, nepravdi. Kada čovjek ostavi Boga, lako mu život gubi smisao pa smo svjedoci poplave samoubojstava. Više ljudi gine od samoubojstava nego od prometa na cestama. A da ne govorimo o razorenim obiteljima, alkoholizmu i drogi. U jednom našem velikom gradu ima 15.000 narkomana, a to tek dolazi k nama.

Doista, više nego ikad čovjek gubi mir, gubi ravnotežu. Treba mu onaj koji ga je stvorio i otkupio. I treba mu više nego sva tehnika i sva otkrića. Škotski liječnik James Simpson otkrio je za medicinu kloroform i mnoge instrumente. Jednoga dana upita ga kod predavanja jedan od njegovih učenika: "Gospodine profesore, recite nam, koje je vaše najveće otkriće?" - Simpson se malo zamislio a onda će odlučno: "Moje najveće otkriće bilo je onoga dana kad sam upoznao da sam ja grešnik, a Krist moj jedini Spasitelj".

To je najveće otkriće i za sve one kojima je potamnila božićna zvijezda, kojima se u duši ugasio život milosti, kojima na putu života ne svijetli svjetlo Kristovo.

A mi ćemo i ovoga Božića duboko zaviriti u srce i dušu, spoznati da smo slabi ljudi, grešnici, da nam treba Krist Spasitelj, da nam treba naš Božić.

EMANUEL - BOG S NAMA[4]

Advent i Božić nekako najviše diraju ljudsko srce. Kao da osjećamo da se rješava nešto naše sudbinsko, najdublje i najbitnije. Advenat je vapaj čovjeka koji osjeća svoju ograničenost, malenost, ovisnost, bijedu: vapaj za Svemogućim gospodarom života i smrti i uopće naše sudbine. Vapaj za istinom, dobrotom, ljubavlju, za srećom. To su ona temeljna životna pitanja, prisutna u svakom vremenu, u svakom čovjeku, ako je čovjek u punom smislu riječi čovjek. Ne postoje ta pitanja u malom djetetu, u nerazumnom ili pijanom čovjeku bez obzira od čega je pijan. Taj vapaj za istinom, za smislom, za srećom prisutan je još kod najstarijih naroda. Ujedno ga prati i osjećaj nemoći, i iz toga vapaj za nekim koji bi imao doći s neba da nas pouči, da nam pomogne. To je posebno bilo prisutno kod izabranog naroda Izraela. Da Isus nije došao na ovaj svijet, da nam nije donio istinu o Bogu i čovjeku u našoj bi duši stalno bili prisutni adventski vapaji i nade. I smatrali bismo mogućim i poželjnim da Bog uzme neki lik i dođe među nas. I što je Bog mogao učiniti ljepše i bolje nego da postane čovjek rodivši se od Djevice prije 1983 godine. Veliki Bog posta Bogić - Božić, Emanuel - Bog s nama. Ponizi sam sebe uzevši obličje sluge.

Između stvaranja svijeta i svršetka svijeta Božić je središnja točka povijesti i svemira. Isus nam je otkrio da imamo Oca, da smo svi braća, djeca Božja. Poučio nas je da naš zemaljski život ima svoj duboki smisao jer je put u vječnu sreću. Ovdje se moramo ljubiti, jedni drugima dobro činiti, praštati, ljubiti i neprijatelje. Za dobro i pretrpljene patnje bit ćemo nagrađeni, zlo će biti kažnjeno. Umjesto nas, dao se Isus na križ razapeti i umrijeti. To slavimo ovom 1950-om godinom našeg Otkupljenja. A prije smrti ponizi još jednom sam sebe sakrivši svoje božanstvo i čovještvo pod prilike kruha. To je Euharistija, Misa i Pričest, to slavimo Euharistijskom godinom. Božić, Isusov dolazak na svijet je

[4] *Crkva na Kamenu* 12(1983)2.

početak temeljne promjene svijeta, najveće duhovne revolucije. Bez Isusa ne bismo znali ni tko je Bog ni tko je čovjek.

Kršćanstvu se suprotsavilo židovstvo i moćno rimsko carstvo. Ali morali su neprijatelji priznati nemoć pred snagom duha, pred snagom novog čovjeka i svijeta. Barbari su srušili rimsko carstvo ali je kršćanstvo srušilo duh barbara, pokrstilo ih, oplemenilo i kulturi privelo. Isusov humanizam neće nitko nadvisiti, na njemu će se odgajati oci evropske kulture. Crkva je majka umjetnosti, graditeljstva, kiparstva, slikarstva, poljoprivrede i lijepih zanata. Crkva će podignuti sve prve škole i sveučilišta kod svih naroda u Evropi. Svećenici su napisali prve čitanke, gramatike i rječnike na svim jezicima. Kršćanski karitas je podigao bolnice, ubožnice, skloništa za stare i nemoćne.

Ako danas pogledamo kulturnu kartu svijeta, vidimo da je temelj i izvor kulture svijeta stara Evropa i oni koje je ona pokrstila i kulturno izdigla. Da nije bilo Isusova rođenja i našeg otkupljenja mi bismo bili možda negdje na razini Afrike, one centralne ili njoj slični. A ono što Afrika tek sada dobiva mi smo dobili prije XIII. stoljeća kada su naši pradjedovi bili pokršteni.

Ali ono što danas proživljava svijet postavlja pitanje da li je i to kršćanstvo? Ne - sigurno nije. Svijet ide u kaos i propast, sprema sebi omču oko vrata. Naoružanje za uništenje svijeta, mržnja do istrjebljenja onoga koji drukčije misli. Obitelj u rasulu, roditelji razočarani u vlastitoj djeci, nemoral iz Sodome, međuljudski odnosi na vučjim principima... Zašto to? Kako to?

Pa ovaj moderni svijet je okrenuo leđa Kristu. Živi kao da Krist nije došao. Tvrdnje o izgubljenom čovjeku nisu specijalnost onih koji vjeruju. Novine su pune crnih kronika, prepune. I oni koji su obećavali raj na zemlji i novoga čovjeka i novi narod bez predrasuda i punu slobodu i dostojanstvo svih ljudi, ostaju bez riječi, postaju nemoćni.

Bog bi htio i danas biti s nama, on je vječni Emanuel, ali čovjek neće Boga, on se vraća božanstvima i idolima, sličnim starim poganskim bogovima: Hermesu bogu rata, Veneri božici bludnosti. Hramovi su banke i berze, kreposti bankovne knjižice i umijeće prevare i kriminal. Nije to crna slika ružičaste realnosti,

nego crna statistika svijeta koji neće Emanuela. To je tragična logika đavolske napasti: bit ćete kao Bog.

Papa Ivan Pavao II. dovikuje svijetu: Otvorite vrata Spasitelju. U tom smislu su kucali Josip i Marija na vrata stanovnika Betlehema, ali oni su ostali gluhi i doživjeli najtragičniju riječ o sebi: Među svoje dođe i njegovi ga ne primiše. Hoće li povijest pisat za mnoge u XX. stoljeću: Oni među koje dođe, odbaciše svoga Spasitelja?

Mi ćemo Emanuelu širom otvoriti vrata svoga srca, ponudit ćemo mu siromašni, ali čisti stan očišćen od grijeha u svetoj ispovijedi.

BOG I ČOVJEK[5]

Više nego ijedan drugi blagdan Božić zaokuplja i pokreće ljude. Za Božić svatko želi biti sa svojima, kupuje se, putuje se kući, dariva, slavi, kiti... Božić je pojam radosti, ljubavi, slavlja... Nijedna druga religija ili ideja ne mogu staviti neki svoj dan uz bok Božiću. Tvornice, trgovine, škole se zatvaraju, svetkuju. Ujedinjeni narodi i mnogi parlamenti prekidaju zasjedanje zbog Božića, jer to je blagdan čitavoga svijeta. Cijeli svijet broji godine od prvog Božića, jer osjeća da se tog dana prije skoro 2.000 godina dogodio najveći događaj u povijesti svemira: Bog je postao čovjekom i otkrio se ograničenom ljudskom razumu.

Koliko god ljudi bili idejno daleki, oni uglavnom daju jednak odgovor na bezbrojna ljudska pitanja. Mogu postojati neka manje važna neslaganja, ali uglavnom je odgovor uvijek i posvuda isti. Međutim, kad su u pitanju dva najveća misterija, Bog i čovjek, onda dobivamo toliko različitih odgovora da to upravo zapanjuje i smućuje. Čovjek najslabije poznaje sebe i Boga, najviše nepoznanica ostaje oko čovjeka i Boga.

---

[5] *Crkva na Kamenu* 12(1984)2.

Stare kulture imale su nakaradne pojmove o čovjeku i Bogu. Posebno su neke filozofije imale krivo poimanje žene, držali su da žena i rob nemaju duše, da ne spadaju u ljudski rod. Roba se moglo bez krivnje ubiti, iskomadati i komade baciti u ribnjak za hranu ribama. Mi se nad tim zgražavamo, ali treba reći da je to zgražavanje farizejsko. Ono je u starom i srednjem vijeku bilo i plod neznanja, nerazvijenosti ljudske misli. A ono što je dvadeseto stoljeće učinilo u dva svjetska rata, nadvisilo je i stari i srednji vijek.

Bilo je u naše vrijeme mnogo onih koji su Boga zanijekali i zamijenili ga s nerazumnim "slučajem" ili "prirodom" ili jednostavno kao neumjesni i nepoželjni govor stavili "ad acta". A onda se srozao i pojam čovjeka. Od onih koji su navijestili istrjebljenje Boga, Isusa Krista i Katoličke crkve, od Nitschea Jörgensena, Papinija, Calesa, Staljina, Hitlera i drugih, mnogi su se obratili ili nestali s pozornice svijeta, a nad njihovim grobovima i dalje sja betlehemska zvijezda i odjekuje božićna pjesma. Poslije Prvog svjetskog rata talijanski književnik Giovanni Papini sa svojim prijateljima navijestio je rat Isusu i njegovoj Crkvi. Slično je činio i Nitsche, koji je poludio i u ludilu umro. Papini se obratio uvidjevši svoju nemoć. S pravom je rekao ruski književnik Leonov: "Htjeli smo od čovjeka napraviti Boga, ali smo napravili majmuna". Treba biti zaslijepljen pa ne vidjeti na što je degradiran čovjek, posebno žena.

Hoće li moderni čovjek uvidjeti da je njegova veličina u povratku Bogu kako je to uvidio bezbožni Papini i obratio se, te život i književno djelo posvetio potpuno Bogu? Napisao je izvrsno djelo *Povijest Kristova*. Knjiga je dramatično pisana i završava molitvom Kristu da nam se opet vrati: "Mi Te trebamo samo Tebe i nikoga drugoga."

To je svjesni ili nesvjesni vapaj nesretnog modernog čvojeka prema Spasitelju svijeta. Vapaj čovjeka opterećena atomskim naoružanjem, raketama svih vrsta i boja, nemirima i ratovima, tiranijama, nepravdama, gladom milijuna i raskošem bogatih, razorenim obiteljima, razočaranim srcima mladih, prerano sitih života punog laži i nasilja, razorenih drogom, alkoho-

lom i bludom. To je vapaj za nekim koji nije od ovog svijeta, čija riječ nije profanirana lažnim obećanjima, koji istinski poznaje potrebe i boli ljudskog srca, to je vapaj za Bogom, za Božićem koji se rodio u štalici. U njoj nam propovijeda ljubav i siromaštvo. Kada poraste propovijedat će nam radom i siromaštvom, kada nastupi kao Učitelj otkrit će nam Oca i Stvoritelja i Njegov dom za nas pripremljen, umrijet će za nas na križu, uskrsnuti i Duha svoga darovati. Nije nam donio novac ni bogatstvo, ni rakete ni drugo naoružanje,ni diplomaciju ni politiku, ni ekonomiju... Došao je da nas oslobodi one "najstrašnije bijede, bijede duha". Upravio je naše misli i poglede prema vječnosti. Potaknuo nas je da kuću zemaljskog života gradimo na stancu kamenu kako je ne bi napasti razorile. Upozorio nas je da smrt čekamo uvijek spremno. Naučio nas je da se vječna nagrada stječe ljubavlju, krepošću, praštanjem!

Eto, to je mudrost Djeteta rođenog u betlehemskoj štalici koja daje odgovor na sve zagonetke naše ljudske sudbine. To je program za rješenje svih problema. U tim mislima spremajmo se na velike božićne blagdane. Približimo se skrušenim srcem najvećem misteriju svemira, kleknimo pred jaslice i otvorimo srca svoja da nam ih obogati Božić Duhom svojim.

BOŽIĆ '85.[6]

Svake godine božićnih dana odzvanjaju nam u ušima riječi svetoga Pavla: "Očitovala se milost Božja svim ljudima, učeći nas da odričući se bezbožnosti i želja ovoga svijeta, trijezno, pravedno i pobožno živimo na ovome svijetu čekajući blaženu nadu i dolazak Spasitelja našega Isusa Krista..." To je duboki smisao svakoga Božića, svakog ponovnog spomena na rođenje Sina Božjega, Spasitelja našega Isusa Krista. To je program i poziv za svakoga pojedinca i za čitavo čovječanstvo.

[6] *Crkva na Kamenu* 12(1985)2.

Ako je čovjek stvor Božji, slika Božja ako mu je glavna svrha da dođe k Bogu, kako mi to vjerujemo i kako nas Crkva uči onda su mu bezbožnost i zemaljske želje koje guše nebeske prvo čega treba da se odriče, od čega treba da bježi. Nitko nije prisiljen da vjeruje u Boga, Sina Božjega i njegov nauk. Ima dobronamjernih ljudi koji kažu da su ateisti i da imaju svoj pogled na život i svijet. Ima i među vjernicima onih koji se ponašaju kao da u Boga ne vjeruju, te postaju svjedoci protiv Božića. No ipak jedan površni pogled u povijest, u dolazak Sina Božjega na svijet, jasno ukazuje na najveću duhovnu revoluciju koju je rođenje Isusovo donijelo na svijet. Svojom temeljnom porukom o Bogu i vječnom životu nije ni najmanje štetno odvratilo pogled vjernika od problema ovog svijeta, od napretka i razvoja. Božić naviješta vječni život nakon što proživimo trijezno, pravedno i pobožno ovaj zemaljski život.

Zar ljudi ne znaju i bez Božićne poruke i bez evanđelja živjeti trijezno, pametno i pravedno? Uvijek su ljudske zablude, grijesi i nepravde to demantirali - danas možda najjače. I pogled u međunarodne odnose i međuljudske, i pogled u samog čovjeka i u njegovu obitelj to pokazuje. Nikada u povijesti čovječanstva nije bilo toliko ratovanja, ubijanja, naoružanja. Prošlim vjekovima možemo koješta otpisati na zaostalost, neorganiziranost, na manjak kulture. Ali danas na vrhuncima nauke, tehnike, međunarodnih institucija, svih mogućih proklamacija i zakona za rješavanje sporova, ipak je toliko nemira, nereda, nesigurnosti. Kako onda dva velika i svi njihovi pratioci nisu znali, ni mogli iz Ženeve u svijet poslati nešto više od smijeha dok rakete stoje napete? Zar toj dvojici nije bila potrebna doza Božića koji naviješta mir ljudima dobre volje? Možda baš te dobre volje nedostaje.

Svaki čas crne kronike javljaju o terorizmu, o ugrabljenom avionu, brodu, automobilu punu eksploziva. Svakog dana lopovi provaljuju u banke, grabe osobe i ucjenjuju. Da, uvijek je bilo i ratova i ubijanja, ali danas nijedan putnik više nije nigdje siguran. Kolike li tragedije razaraju obitelji, koliki starci će provesti Božić u kući gdje nema ljubavi, možda ni vatre, ni topline? Kolika mladenačka delinkvencija? Mjesto davanja života kolike li će ne-

majke ubiti svoje nerođeno dijete? Taj grijeh se množi i milijune djece kosi. Po našim novinama čini se da je vjera uzrok svih nedaća društva. Naši ateisti su jako zabrinuti ako je statistika pokazala nekoliko procenata vjernika više nego prije, kao da bismo devalvacijom vjere riješili problem stabilizacije i devalvacije, kao da je religija najveće zlo. A ipak Nobelovu nagradu za mir je prije nekoliko godina dobila katolička redovnica iz naše zemlje, a moglo bi se nabrojiti veliki broj i drugih vjernika nobelovaca.

I ove će godine odjekivati božićna pjesma i sjati betlehemska zvijezda. To je neuništivo. I nudit će mali naš Bog lijek našem nemirnom vremenu: živite trijezno, pravedno i pobožno, odrecite se bezbožnosti i ludih želja. Očistite sve od idola, od zlih strasti. S pobožnim nobelovcem i obraćenikom Aleksisom Carrelom upravimo božićnu molitvu: "Moj Bože, kako li žalim što nisam ništa shvatio od života, što sam pokušavao shvatiti ono, što se uzalud pokušava shvatiti. Život nije u tome da se shvati, nego da se ljubi, da se pomaže drugima, da se moli, da se radi. Daj, Bože moj, da ne bude prekasno. Daj da posljednja stranica knjige (moga života) ne bude još ispisana, da se novo poglavlje može dodati toj lošoj knjizi.

Govori, Gospodine, jer tvoj nevrijedni sluga sluša. Dajem ti ono što je još preostalo. Žrtvujem ti dragovoljno svoj život kao molitvu. Molim te da me vodiš pravim putem, putem jednostavnih, onih, koji ljube i mole. Oprosti mi sve pogreške života. Meni, potpunom neznalici, udijeli milost svjetlosti. Neka svaki minut života, koji je dozvoljeno još proživjeti proteče u izvršavanju tvoje volje, na putu, koji za mene ti odabereš."

DOBROTA I ČOVJEKOLJUBLJE

Ponovno smo u ozračju priprave za najdraži kršćanski blagdan - Božić. Po našim crkvama u bogoslužju glasi se tajanstveno ime kojim su vjerni ljudi stotinama godina prije Spasiteljeva dolaska izražavali svoju nadu u spasenje. To je Emanuel, što znači: Bog s nama! To tajanstveno ime bilo je i znak kako će Bog,

unatoč svim ljudskim zloćama i svim sumnjama malovjernih, ostvariti svoje obećanje: pohoditi i otkupiti svoj narod i ostati uz njega kao izvor i jamstvo mira i sreće za sve ljude svih plemena i vremena.

Isusovim utjelovljenjem i rođenjem to se Božje obećanje u svoj svojoj zbilji potvrdilo. Zablistala je u njemu Božja dobrota i čovjekoljublje svim ljudima u riječima, djelima i čitavom biću. U tom skladu Kristovih riječi i djela osjećamo da nam se približilo Božje kraljevstvo i da se jedino u tom imenu možemo spasiti. O njemu evanđelje govori kratko: *Pertransiit benefaciendo* - prošao je čineći dobro. Pokazala se dobrota i čovjekoljublje. Iz toga se rodila i definicija kod sv. Ivana: Bog je ljubav. Isusov govor na gori je bio prava revolucija. Po tome će svijet poznati da ste moji učenici ako se budete ljubili među sobom... Ljubite i neprijatelje svoje i molite za one koji vas progone, jer ako ljubite samo one koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati?...

Gospodine, pita Petar Isusa, koliko puta na dan da oprostim mome bližnjemu? Sedam puta? Ne, Petre, sedam puta, nego sedamdeset puta sedam. Onima koji nisu bližnjemu oprostili ne vrijedi ni moliti, ni Bog im neće oprostiti. Govori o dobrom Ocu koji prašta rasipnom sinu, o dobrom pastiru koji traži ovcu izgubljenu, o preljubnici, o Magdaleni grešnici. Prašta raskajanom razbojniku, Petru, apostolima. Njegova dobrota i čovjekoljublje je na vrhuncu kada sebe poistovjećuje s čovjekom patnikom. Što ste učinili jednome od ove moje najmanje braće meni ste učinili. Meni, Isusu, meni ste učinili. Mene ste nahranili kad sam bio gladan, napojili, u tamnici pohodili. Kada je presreo Savla na putu u Damask, reče mu: "Savle, Savle, zašto me progoniš?" Nije mu rekao, zašto progoniš moje kršćane, nego zašto mene, Isusa, progoniš.

Nema veće ljubavi od ove da tko život svoj položi za prijatelje svoje. Isus je dao život za nas grešne. Kršćani su davali svoje živote za Isusa. Tako Stjepan, tako redom svi mučenici. Sv. Toma Morus na gubilištu krvnika poljubi i nagradi prije nego će mu ovaj odrubiti glavu. Prisjetimo se kršćanske ljubavi misionara, osoblja u ubožnicama, bolnicama, staračkim domovima, sjetimo se

Majke Terezije i bezbroj njoj sličnih. Oni su slika svoga Učitelja, Isusa Krista. Tu ljubav i čovjekoljublje prati posvemašnja nesebičnost kako je to bilo i kod Isusa. Ni u svojim riječima ni u svojim postupcima ne stavlja on sebe nikada u središte. U središtu njegova zanimanja je njegov nebeski Otac, koji je ujedno Otac svih ljudi. A ljudi su njegova braća, sinovi istoga Oca, nekada dobri, nekada loši, često nesretni, ali uvijek dionici njegove otkupiteljske milosti i ljubavi. On izgara od te ljubavi, izgara sve do smrti, do smrti na križu. On nikada nije ništa tražio za sebe, prošao je svijetom čineći dobro, nije imao ništa, nije imao ni gdje da glavu nasloni. Takvi su njegovi vjerni sljedbenici, a znamo i to da su mnogi nevjerni.

Isusova dobrota i čovjekoljublje nisu bez odgovornosti za nas i bez obveza. Na sudnji dan će on poslati osuđene u oganj vječni jer svoga bližnjeg nisu nahranili, napojili, pohodili, zaodjeli. Neće oprostiti onima koji nisu opraštali. Kroz Isusovu dobrotu i čovjekoljublje možemo lako prepoznati egoizam i gramzljivost suvremenih krivih proroka i preporoditelja čovječanstva, prepoznati i ne vjerovati im. Svjedoci smo nemirnog i nesretnog čovječanstva koje je okrenulo leđa svom uzoru dobrote, Isusu Kristu, a time izgubilo metar za dobrotu i čovječnost, pa književnik i mislilac Malrauy, de Gaulov ministar za kulturu kaže: "Naša kultura je prva koja je svjesna toga da ne zna što je to čovjek." Zato zločinci dobijaju ordene a bludnice oskare. A nobelovac dr. Aleksis Carrel reče: "Jedino važno pitanje danas jest, kako spasiti čovjeka od čovjeka?" Što je čovječanstvo doživjelo u dva zadnja svjetska rata i u par stotina manjih ratova ovoga vijeka znamo, ali što je spremilo za treći svjetski, tek naslućujemo. Jaslice i križ na Kalvariji su snažna propovijed, siromašna raspeta ljubav i čovjekoljublje koje ne pozna granica. Ono je posebno usmjereno prema siromašnima i prezrenima, bolesnima i usamljenima, zapostavljenima i odbačenima. Pomisao na Isusov primjer i iščekivanje blagdana njegova rođenja pogodna je prilika da nas trgne iz naše uspavanosti i utapanja u opću ravnodušnost. I mi smo žrtva potrošačkog mentaliteta borbe za materijalni standard. Prevelika briga za ono što ćemo jesti, što

ćemo piti i u što ćemo se odijevati zapreka je evanđeoskoj dobroti i čovjekoljublju da nam srce osvoji, da tražimo najprije kaljevstvo Božje i pravdu njegovu.

Božić nam je prigoda da se pokajemo, popravimo, i pravim putem idemo. Trebalo bi svakako da naš bližnji osjeti da nas grije božićna ljubav i da ta ljubav zagrije i našeg bližnjega.

TRAJNI BOŽIĆ[7]

Već 2.000 godina mnoštvo ljudi živi pod dojmom Božića - svetkovine koja se u nizu mnogobrojnih vjerskih svetkovina cijelog čovječanstva izdvaja i visoko uzdiže zračeći čarobnim sjajem i privlačnom snagom. Vijeme prolazi, godine i stoljeća, i već smo na pragu 21. stoljeća, a Božić nesmanjenom snagom hoda po grobovima svojih poricatelja, blago nudeći svoje bogatstvo svim ljudima dobre volje diljem cijeloga svijeta. Svake godine Božić je - jednostavno rečeno - tu, u našoj sredini, lijep i drag, sadržajan u svojoj biti a raznolik u svom obilju; drugačiji je u krugu obitelji, poseban je u krugu prijatelja, veličanstven u crkvama, a svugdje je u biti isti - pun vjere, nade, radosti i mira.

Sve to govori kako je teško Isusa Krista isključiti iz života, ograničiti ga i ušutkati, smanjiti mu ulogu u povijesti, onemogućiti ga u sadašnjosti! Kratko je bio među ljudima u vrijeme svoga povijesnog života na zemlji - možda ni tri pune godine javnog života, živio je samo u jednoj maloj pokrajini, bio jednak svojim zemljacima u tolikoj mjeri da je bio potreban Judin poljubac da bi ga vojnici mogli razlikovati od drugih (F. Mauriac). To ipak nije smetalo da on svojom unutarnjom snagom božanskog života visoko uzraste, uzdigne se iznad cijelog čovječanstva, stekne moć snažna utjecaja te bude kamen - međaš, izvor života i prije i poslije vremena u kojem je živio.

---

[7] *Crkva na Kamenu* 12(1988)2.

Pogledamo li danas unazad i promotrimo li Kristovo djelo u povijesnom tijeku njegove Crkve, ne trebamo se ni najmanje kolebati kako ćemo ga gledati i što ćemo vidjeti. Gledajmo ga otvorenih očiju! Tada ćemo zapaziti tamne strane, zastranjenja i izdaje, mnogobrojne ljudske slabosti i grijehe. Unatoč tomu, Kristovo djelo stoji i svojim tragovima svjedoči kako je nadahnuto njegovim Duhom i po tom neizbrisivo ucrtano u sve svijetle stranice povijesti čovječanstva:

- Sve najbolje i najljepše ideje kojima se ljudi zanose, ili od Krista potječu ili, ako ne potječu od njega, na njemu su nadahnute.

- Najljepša ostvarenja ljudskoga uma i srca: strpljivost i nesebičnost, opraštanje i izmirenje, uzajamno pomaganje i ljubav krase, premda ne isključivo, ali prvenstveno i najvećma nepreglednu i nebrojivu zajednicu sljedbenika Isusa Krista. Samo Isus je mogao stvoriti jednog Stjepana, Lovrinca i tisuće mladih koji su kroz ove 2.000 godina davali mlade živote za Isusa moleći za svoje ubojice sve do sv. Maksimilijana Kolbea. I drugi ginu ali s mišlju da se osvete. Samo Isus je mogao stvoriti pustinjake, stroge redovnike, misionare poput p. Gabrića i Majke Terezije i tisuće njima sličnih koji su otišli najbjednijim da im donesu evanđelje ljubavi i praštanja.

Međutim, samo okretanje povijesti, promatranje onoga što je u Kristovu duhu nekoć učinjeno, za nas današnje kršćane nikako ne bi bilo dostatno ni opravdano.

Kršćanski slaviti Božić, znači zdušno se pitati: Što on za nas danas znači? Što znači za svakoga od nas pojedinačno i za sve nas zajedno?

Ako smo istakli misao kako se Isus Krist ne da potisnuti iz svijeta i života, istakli smo tako istinu da se u snazi Kristova duha ni kršćani, ni mi danas u našim prostorima, ne možemo istisnuti kad smo istinski nadahnuti njegovim duhom.

Svaki oblik našeg povlačenja - od smanjenja poroda preko duševne i duhovne smalaksalosti do uzajamne, međusobne nepodnošljivosti i mržnje - vidljiv je znak da se nismo u dovoljnoj mjeri otvorili blagoslovljenu djelovanju Isusova dolaska u našu sredinu, u naše duše, u naše domove, u našu domovinu, u cijeli svijet!

Zato je svetkovina Božića poziv, uvijek živi svjež, uvijek nov i nadasve odgovoran, da se mi kršćani nadahnemo Isusovim Duhom - vjerom, pouzdanjem i ljubavlju te da iznutra ohrabreni, nadahnuti, potaknuti budemo nosioci života što se u Bogu začinje, životvorno djeluje na ovom svijetu, i uvodi nas u zajedništvo s Bogom, u vječni Božić na nebesima.

Kad promatramo život svakoga pojedinog čovjeka, možemo vidjeti da postoji razlika između onoga što bi on morao biti i onoga što on stvarno jest. Kad promatramo povijest jednoga naroda, onda možemo također vidjeti da postoji nesklad između onoga što je taj narod u povijesti ostvario i onoga što je htio ili morao ostvariti. Ni mi Hrvati katolici nismo od tog izuzeti.

Takvo promatranje upućuje nas na veliku misao da nam je i danas potreban Isus Krist te da ga nitko ne može nadomjestiti. Samo nam on može pomoći da mi svi zajedno i svaki od nas pojedinačno bude onakav kakav po svojim sposobnostima i Božjim darovima može i mora biti. Samo on može nadahnuti i ojačati našu Crkvu da bude u svom poslanju Boga dostojna. Samo on može iznutra preporoditi naš narod, spasiti ga od izumiranja, otvoriti mu nove vidike, podariti snagu oduševljenja da prevlada smalaksalost, da probudi u sebi zaspale mogućnosti i doživi preporod kao vidljiv znak vjere u život, u kršćanski život koji već ovdje na zemlji posvjedočuje preporod kao predznak uskrsnuća kojemu je Isusovo rođenje na zemlji kamen temeljac. S tim željama želim svim čitateljima *Crkve na Kamenu* i svim ljudima dobre volje sretan i veseo Božić.

JEDINI SPASITELJ[8]

Za vrijeme seobe naroda, kada su barbari nadirali i rušili Rimsko carstvo, koje je već bilo kršćansko, činilo se da je sudnji dan. Tada je sv. Augustin govorio: "Kršćanine, dok se sve ljulja i pada, ostaj uz Isusa Krista koji vječno ostaje."

Temeljna istina naše vjere jest da je Isus Bog i čovjek, da nas je spasio svojom smrću na križu, uskrsnuo, Crkvu ustanovio, i Crkvi povjerio izvore milosti i svoju nauku, i da izvan njega i njegove istine nema ni druge istine, ni drugog spasenja. Kroz povijest je bilo i drugih "spasitelja" i "proroštava" i "čudesa" i "dogmi", ali ih je vrijeme demaskiralo i pokopalo. No, najjače dogme obzirom na budućnost čovječanstva propovijedao je marksizam: bit će svi ljudi jednaki, savršeno sretno čovječanstvo, svi će raditi što bolje mogu, sve će cvjetati, neće više biti ratova i nikako neće biti povratka na staro; dijalektika razvoja je dogma na kojoj sve počiva. Naše kršćanske dogme počivaju na objavi Isusa Krista Bogočovjeka. Crkva ih ne može ni ukidati ni izmišljati nego samo propovijedati i čuvati. Dakle, mi vjerujemo jer nas je tako naučio Isus Bog, koji se ne može prevariti.

Marx, Engels, Lenjin, Staljin su ljudi koji nešto mogu znati, ali oni ne mogu biti tvorci dogmi. Jedna od dogmi je bila da je religija otuđenje čovjeka, smutnja razvoju i opijum naroda. Zato treba da je nestane. Te dogme su se propovijedale, pa prema potrebi i praksi i mijenjale, a neko vrijeme se činilo da će ipak marksizam preplaviti cijeli svijet. A to je bio privid, teorija i praksa iza koje je stala prisila. Kada je pao berlinski zid nastao je neopisivi bijeg iz socijalističkog "raja" u kapitalistički "pakao". Ovo je bila samo jedna epizoda svršetka velike iluzije u ljudske dogme. Bilo je i ranije navještaja ovoga što smo doživjeli. Marksistički ideolog Francuz Henry Lefebare jednom reče: "Čudno da svi mlađi marksisti napuštaju dijalektiku i prelaze na logiku" (prelaze u vjeru).

[8] *Crkva na Kamenu* 12(1989)2.

Nas prvenstveno interesira sudbina vjere i vjernika koji su teško podnosili pritiske i teškoće koje su morali trpjeti oni i djeca, jer nisu vidjeli mogućnost životne afirmacije i karijere kao vjernici. Pred malo vremena, u jednoj svečanoj zdravici, jedan visoki funkcionar u SR Hrvatskoj reče: "Došlo je vrijeme da moramo priznati i javno reći da je sva evropska kultura, kao i kultura našega nroda izgrađena na temelju evanđelja, Isusa Krista i Crkve." Drago nam je to čuti jer nam još u ušima odzvanjaju riječi neistinite i uvredljive, da smo mračnjaci i natražnjaci. Sada već vidimo po pisanju društvenog tiska i po osobnim susretima da se led topi, da sviću ljepši dani i za vjernike. Sada se nadamo ljepšoj i boljoj suradnji za opće dobro. Na predaji medicinskih aparata raznim zdravstvenim ustanovama Mostar, Ljubuški, Stolac itd. što smo ih isprosili od njemačke crkvene ustanove Caritas Freiburg, u Ljubuškom je bio prisutan uz Biskupa i konzul SR Njemačke. U svom govoru poželio je da padaju ograde i da uznapreduje i kdo nas suradnja Crkve i dražave na područjima koja su im zajednička briga, jer je danas teško odgajati mlade, posebno ako Crkva govori jedno a država drugo...

Suvremenici smo velikih događaja. Svjedoci smo plemenitih nastojanja oko mira, slobode, ljudskih prava u cijelom svijetu. Bez evanđeoskih temelja, bez Božjih zapovijedi, čovječanstvo će doživljavati krize, štete, razaranja, a konačni rezultat bi bio Kranjčevićev zadnji Adam koji se smrzava i u svom očaju u led ucrtava noktom upitnik. To je u duhu one Pascalove: "Bez Isusa Krista ne bismo znali ni što je Bog ni što je čovjek." A kako nam ostaju nepoznate osnovne istine, onda moramo lutati, onda zgrada bez temelja mora padati. Lijepo reče apostol Petar Židovima u velikom vijeću: "Isus je onaj kamen koji vi graditelji odbaciste, ali koji postade kamen zaglavni. I nema ni u kome drugom spasenja" (Dj 4,11-12).

Židovi su Isusa odbacili pa do danas uz blagoslove i obećanja dana patrijarsima nose na sebi i prokletstvo izrečeno pred Pilatom: "Krv njegovu na nas i na našu djecu!" (Mt 27,25). Pasternak jako zamjera Židovskom narodu: "Kako se moglo dogoditi da ovakva dobrota prođe nezapažena?"

Drugi ruski književnik, Mereškovski, zadivljen je Isusom: "Svakog dana sam čitao Novi zavjet. I čitat ću ga doklegod očima budem mogao gledati. Čitat ću ga gdjegod nađem svjetlosti. Svejedno je li to sunčani sjaj ili plamen s ognjišta, je li dan ili noć. U sreći ili nesreći, zdrav ili bolestan, pun vjere ili pun očaja, pun zanosa ili klonulosti, uvijek mi se čini da čitam nešto potpuno novo, nešto o čemu do sada nisam ni slutio, nešto što ja nikada neću potpun shvatiti, niti ikako do dna u nj proniknuti. Što ćete mi sa mnom staviti u grob? - Bibliju. S čim ću uskrsnuti? - S Biblijom. Što sam u životu vrijedno učinio? - Čitao sam Bibliju" (*Nepoznati Krist,* Mereškovski).

Evo opet Adventa i vapaja: Dođi Gospodine Isuse! Evo nam opet Božića i rođenja Gospodinova. Dođi Isuse, objavi se svijetu koji luta za lažnim "božanstvima". Dođi Isuse, jedini Spasitelju!

Svim vjernicima, svećenicima, redovnicima i redovnicama kao i čitateljima *Crkve na Kamenu* želim od sveg srca radostan i duhovno plodan Božić i blagoslovljenu Novu 1990. godinu.

SMRT - USKRS

SMRT I USKRSNUĆE[1]

Isus nije najavljivao uskrsnuće a da ne najavi prethodnu muku i smrt. Pa i kad je vidio da ga apostoli ne shvaćaju, ne razumiju, pa i kada ga je Petar odgovarao da ne ide u muku i smrt, on je bio tvrd i oštar prema napasti i napasniku:"Sotono, idi mi s očiju. Ti si sablazan za me, jer tvoji pogledi nisu Božji, već ljudski" (Mt 16,23). Naravno, proročanstvo same muke i smrti bilo bi ubitačno, puno pesimizma da nad tim ne stoji svjetlo uskrsnuća. To svjetlo ne smije biti nešto nesigurno, nejasno, neuvjerljivo. Ono nas mora duboko prožeti da nadvladamo kušnju muke, trpljenje i samu smrt. Baš zato jer apostoli nisu vjerovali u uskrsnuće, nisu mogli dopustiti muku i smrt Isusovu.

Čovjek bez vjere u Isusa pobjednika ostaje u ropstvu grijeha. Bez te vjere nema snage da vodi bitku sa sotonom koji je uvijek prisutan u nama i u svijetu koji nas okružuje. Apostoli su gledali čudesa koja je Isus činio, ali je ta vjera bila nedovoljna u časovima muke i smrti. Trebala je vjera u uskrsnuće, u potpunu pobjedu, u konačnog Pobjednika, koji ne pruža ni najmanju sumnju da on ima zadnju riječ.

To ne znači da put do konačne pobjede po toj vjeri postaje bezbolan, da ne uključuje muku i samu vremenitu smrt. Isus je znao da će uskrsnuti, pa je ipak u Getsemaniju molio Oca da kalež muke udalji od njega, a dok je visio na križu, bol tjelesna i duševna su bile tolike, da je vapio:"Oče moj, Oče moj, zašto si me ostavio?" (Mk 15,55). No vjera u uskrslog pobjednika ne zna za očaj.

---

[1] *Crkva na Kamenu* 4(1987)2.

Ono čime je suvremeni svijet zavaran i zatrovan jest pobjeda bez križa i trpljenja, vjera u zemaljski raj, život bez odricanja i svladavanja, sloboda bez moralnih granica, bez grijeha i bez stida. Ali to je protivno ljudskoj naravi. Čovjek ima velike moći duha i tijela, može graditi i razarati. Njemu je potreban zakon Božji i ljudski. Bez toga se ide u kaos, pa u očaj. Pad javnog morala razara temelje obitelji i odgoja. Alkoholizam stvara bezbrojne kalvarije u mnogim obiteljima. Kafići niču posvuda, mladi pijanice se rađaju uvijek novi i novi. Droga se nezaustavljivo širi, i osvaja tijela, duše i džepove. Do novca se dolazi često kriminalom. Tko će se još usuditi u svom programu imati poziv na svladavanje, odricanje?

Ista je sudbina i na području duha. Svijetom šetaju i vladaju mali bogovi, umišljene veličine. Sve znaju, sve smiju. Bolesne ambicije, jeftina slava, penjanje preko glava onih koji im stoje na putu. Od toga nemiri, mržnje, svađe sve do prolijevanja krvi i ratova. To je došlo od đavolske napasti: ne slušajte Boga, uberite zabranjeno voće, bit ćete kao bogovi. I svakog dana gledamo kako svijet robuje požudama tijela, oholosti života.

Teška je borba, svladavanje, odricanje bez nade u pobjedu, bez smisla za žrtvu, za opravdanost strmog puta do slave. Zato je Kristov put putokaz za sva vremena. U vjeri je čovjeku potrebna borba, svladavanje, odricanje i muka da bi došao do dobra i do uskrsnuća.

KALVARIJA I USKRS[2]

Na Kalvariji je Isusovo djelo izgledalo dokrajčeno. Optužili su Isusa da politizira vjeru da govori protiv te ga je moćni rimski namjesnik Pilat osudio na smrt. Nosi križ kroz ulice svetog grada, pogrđen i popljuvan, iscrpljen i nemoćan, krutim čavlima na križ pribijen i uzdignut bori se sa smrću, izrugivan od svog naroda: Ako

[2] *Crkva na Kamenu* 3(1986)2.

si Sin Božji siđi s križa pa ćemo ti vjerovati. Od Oca ostavljen uzdahnu: Svršeno je, i izdahnu; i najtvrdokorniji optimista morao bi ponoviti: da svršeno je sve.

A onda je Bog progovorio. Potrese se zemlja i Gospodin uskrsnu. Tko se tome nadao kad je svaka nada bila na Kalvariji slomljena. Ali zavlada Bog s drveta. I progonitelj Savao će se obratiti.

Isus je kao pobjednik (ne osvetnik) uzašao na nebo. Na svijetu je ostao prisutan u svojoj Crkvi. Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta (Mt 28,20). Identificirao se sa svojom Crkvom, koja je njegovo otajstveno tijelo. Tom svom otajstvenom tijelu je namijenio istu sudbinu koja je njega zatekla. "Ako su mene progonili, i vas će progoniti (Iv 15,20). Ali ne bojte se, ja sam pobijedio svijet" (Iv. 16,33).

I ponovila se krivica Isusa iz Nazareta na njegovom otajstvenom tijelu, na njegovoj Crkvi, na kršćanima. Rimski carevi optuživali su ih 250 godina. Sučilo se na mladu Crkvu, propinjalo, palilo, rezalo, da bi desetom caru progonitelju, Dioklecijanu podigli spomenik s natpisom "Extinctori nominis cristianorum" tj. uništitelju kršćanskog imena. To je ono na Kalvariji: "Svršeno je." Onda je 313. car Konstantin izdao *Milanski edikt* i dao kršćanima slobodu i sam postao kršćaninom a Crkva iz katakomba uskrsnu ljepša i jača nego je itko to mogao zamisliti. Opet je Kalvarija završila Uskrsom. Kršćani su izdržali jer su u Uskrs vjerovali.

Kada su divlji narodi sa sjevera prodirali u rimsko carstvo koje je već davno postalo kršćansko promišljali su da je to konac svijeta. Goti, Franki, Germani, Avari, Langobardi, Slaveni, rušili su sve pred sobom. U staroj Saloni (današnjem Solinu) kršćani su nad vratima bazilike mučenika stavili natpis koji još do danas stoji "Deus noster propitius esto Respublicae Romanae", tj. Bože naš smiluj se državi Rimskoj. Ta Kalvarija se pretvorila u Uskrs i pobjedu Križa nad barbarima, koje je Crkva primila u krilo, pokrstila i privela kulturi, i postavila temelje nove Evrope kroz povijest. Crkva je često sama bila proganjana i doživljavala Kalvariju i Uskrs, pa je s pravom Pascal rekao da će Krist, Crkva,

opet uskrsnuti. Mi to trebamo čvrsto vjerovati. Vrata paklena neće je nadvladati.

Posebno opasan udarac doživjela je Crkva francuskom revolucijom 1789. To je bio njezin pravi sudar s modernim, organiziranim, borbenim ateizmom. Svatko se morao zakleti na novi ustav, u crkvi *Notre Dame* u Parizu a na oltar su bili postavili golu ženu i njoj se klanjali.

Taj val nije dugo trajao. Uskoro je republikanska ideja odbacila iz svog programa ateizam pa su mnogi gorljivi republikanci bili ujedno i dobri katolici.

Još teži sukob s ateizmom Crkva je doživjela s Feuerbachom, Marksom i Engelsom. Poznata nam je praksa u Sovjetskom Savezu, a i sadašnja situacija.

Sedamdest godina nakon revolucije, svjedoči nam filozof Tatjana Goričeva koja je rođena u ateističkoj obitelji u Lenjingradu. Trebala je predavati makrsizam ali ona je postala kršćanka. "U vrijeme moga obraćenja pokrstio se veliki broj mojih prijatelja. Kršćanstvo je postalo gotovo kao neka moda, korisna i dobra moda i svjedok kako privlačno može djelovati dobro. Sedamdesetih se godina dobra polovica neoficijelnih pjesnika i umjetnika brojilo u kršćane. Također je svima bilo poznato da je i oficijelna stvaralačka elita Moskve i Lenjingrada postala kršćanska. Ljudi s univerzitetskom naobrazbom počeše nastojati da budu primljeni u duhovne akademije u Moskvi i Lenjingradu...Najvažniji događaj našeg duhovnog života svakako je postupak svjetovnog apostolata. Našim svećenicima bila je zabranjena bilo kakva aktivnost izvan službenog uredovanja i izvan liturgije. Zadaću kršćanskog odgoja i naobrazbe zbog toga su preuzimali na sebe svjetovnjaci, raniji bezbošci i idolopoklonici." (T. Goričeva, *Put k Bogu Spasitelju*).

Kako to nakon 70 godina, intelektualci ateisti postaju kršćani! To je znak da ateizam nije zadovoljio njihove duše. To je znak da Kalvarija nije i ne može biti zadnja riječ. To je jedino Uskrs. Pokršteni Savao i pokršteni rimski car Konstantin i pokršteni barbari, i pokrštena francuska revolucija su očit znak da će se i makrsizam obratit. To će biti Uskrs za čitav moderni svijet.

USKRSNU ISUS DOISTA![3]

Sveto uskrsno jutro donosi nam veliku, neopisivu radost, Isus je uskrsnuo. Na njegovom grobu stoji natpis: Uskrsnuo je, nema ga ovdje. Doista uskrsnuo, tijelom i dušom, onaj Isus kojega je rodila djevica Marija, onaj koji je propovijedao i čudesa činio, onaj kojega su mučili i propeli, onaj koji je na križu umro. Sada je to tijelo proslavljeno, neranjivo, slavno. To uskrsnuće je Isusovo najveće čudo, ono je temelj naše vjere.

Isus je apostolima naviještao svoju muku, smrt i uskrsnuće, ali oni su drukčijeg Mesiju zamišljali i željeli i zato mu nisu vjerovali. Kada je bio uhvaćen i suđen, njihova bol i razočarenje nisu imali granica. Bili su potpuno slomljeni, poraženi, bez nade, bez snage. Zato nisu htjeli vjerovati Magdaleni, Petru i Ivanu. A onda On dođe među njih:"Mir vama... Zašto ste zbunjeni?..." Pogledajte moje ruke i moje noge. Ja sam glavom! Opipajte me i ustanovite! Duh nema mesa ni kostiju kao što vidite da ja imam (Lk 24,36-39). Toma će tražiti da ga dirne u rane i reći:"Gospodin moj i Bog moj" (Iv 20,28).

Nije samo Isus uskrsnuo. Uskrsnuli su i apostoli iz svoga groba beznađa, straha i poraza. Da im je bilo tko pripovijedao da je Isus uskrsnuo, ne bi zadobili snagu da propovijedaju njegovo uskrsnuće i da za to život dadu. Taj njihov uskrs, promjena i ponovni život mogao je ostvariti jedino Isus svojim ukazanjima, razgovorima sn jima i to kroz više dana i više puta. Još će primiti silu Duha Svetoga i zatim se neće više ni jedan njega odreći i reći da ga ne zna. Oni će kao svjedoci njegova uskrsnuća svi i život svoj dati. A život se daje ne za maglu i priviđenja, nego za živu Istinu.

---

[3] *Crkva na Kamenu* 4(1981)2-3.

UZALUDNO JE BORITI SE PROTIV BOGA

Isus je uvjeravao svoje slušatelje da je on Mesija, da je Sin Božji, i čudesima to potvrđivao. No Židovi su ostajali slijepi. Govorili su da je đavao u njemu i snovali kako da ga ubiju. Bio im je težak i neugodan svojim propovijedanjem, ukorima, zahtjevima. Kada je uskrisio Lazara govorili su: ubijmo Lazara i Isusa. To je zasljepljenost. Za Judinu strast kaže evanđelje da je đavao ušao u njega, ali ne samo u njega. Židovi su mahnitali protiv Isusa pred Kajfom i Pilatom. Kada ga pred Pilatom nisu mogli optužiti zbog vjerskih razloga, prebacili su optužbu na politiku: on buni narod. I propeli su Istinu na križu, uporni u svojoj nevjeri i zasljepljenosti. Rekli su:"Neka siđe s križa pa ćemo mu vjerovati" (Mt 27,43). Ali i da je sišao ne bi mu vjerovali. Kazali bi:"Otrgao se, nismo ga dobro prikovali, prevario nas je." Ta daleko je više iz groba nakon tri dana uskrsnuti, nego s križa sići. A kada je uskrsnuo, i kada su prvi svjedoci, rimski vojnici, to Kajfi kazali, sljepoća ide dalje i kaže vojnicima:"Recite, dok smo mi spavali, dođoše njegovi učenici i ukradoše ga" (Mt 28,13). Zar će ga laž u grob vratiti?

Kada učenici počnu u Jeruzalemu javno propovijedati Isusa Nazarećanina uskrsloga, njihova će usta pokušati zatvoriti batinama, progonstvima i tamnicama. No apostoli će biti veseli što mogu za Isusa trpjeti. Toj tvrdokornosti Stjepan će na sudu dobaciti:"Tvrde šije s neobrezanim srcima i ušima! Vi se uvijek opirete Duhu Svetome!" (Dj 7,51). Savao će Istinu progoniti ubijajući učenike Isusove. Ali pred Damaskom će ga Istina uzdrmati:"Savle, Savle, zašto me progoniš? Uzalud ti se protiv ostana boriti!" (Dj 26,14). Pavao je bio pošten protivnik Isusov, uvidio je svoju zabludu i ludost svoje borbe i časno kapitulirao:"Gospodine, što da učinim?" (Dj 22,10). Juda je priznao poraz očajem. Rimski car Julijan Apostata, mrzitelj Isusov, ranjen u ratu uze šaku svoje krvi i baci u nebo uz riječi:"Pobijedio si, Galilejče!". Silno Rimsko carstvo će 250 godina prolijevati krv kršćana, koji svjedoče za Isusovo uskrsnuće, ali uzalud. Krv mučenika sjeme je novih kršćana. Caru Dioklecijanu će podizati spomenike s natpisom: Uništitelju kršćanskog imena. Ali gle ironije povijesti!

Kršćani će mu izbaciti sarkofag iz njegova mauzoleja i carev mauzolej posvetiti u katedralu grada Splita.

Tako su očajno prolazili i moderni neprijatelji Boga i Isusa Krista kao Istine: Voltaire, Nietzsche i drugi. Borba suvremenog ateizma je unaprijed osuđena na neuspjeh, na propast. Pet više pet jest deset. Svima koji traže novi rezultat govori psalmista:"Onaj koji stanuje na nebesima smije im se i Gospodin im se podruguje... opametite se... otrijeznite se" (Ps 2), jer je borba protiv Boga uzaludna.

BLAGDAN LJUBAVI I PRAŠTANJA

U sveto uskrsno jutro Isus dođe među svoje učenike i blago ih pozdravi:"Mir vama!... Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; kojima zadržite, zadržat će im se" (Iv 20,22-23).

Isus Pobjednik ne misli ni na kakvu osvetu nad neprijateljima, ni nad slabićima apostolima. Ne diže stisnutu šaku, ne poziva na osvetu, ne propovijeda mržnju prema neprijateljima. Judu ni ne spominje. Petra nije prekorio, ostale apostole isto tako. Nije išao Kajfi, ni Herodu, ni Pilatu da im se osveti. Pa još dok je bio svezan, mučen i propet, mogao ih je sve rastjerati i pobiti, a nije. Sakrio je svoju božansku moć i postao "crv, a ne čovjek".

Ne samo da se nikome nije osvetio, da je redom svakome praštao, nego je i pronašao i nama darovao izum za praštanje grijeha do konca svijeta, svetu ispovijed. Još prije je Petru govorio koliko puta treba bratu oprostiti:"Ne kažem ti do sedam puta, nego sedamdeset puta sedam" (Mt 18,22). To nam je najveći dar uskrslog Spasitelja. A to nam je svima i poziv na mir među nama, na praštanje i na ljubav, poziv da obučemo bijelu haljinu milosti u svetoj ispovijedi.

ISUS OSTAJE UVIJEK S NAMA

Pobjednik smrti, grijeha i pakla, koji nam je otvorio vrata raja i spasenja, ostaje s nama i u nama sve do konca svijeta. Mi smo u njemu i on u nama. Kroz naše žile teče njegov životni sok, živimo od njega. "Ja sam trs, vi ste loze. Tko ostaje u meni, i ja u njemu, rodi mnogi rod. Bez mene ne možete ništa učiniti. Tko u meni ne ostane, bacit će se kao loza napolje, te će se osušiti... Ako ostanete u meni, i ako moja nauka ostane u vama, tražite sebi što god hoćete i postignut ćete" (Iv 15,5-8).

Uskrs ne prolazi, on je besmrtan. Ovdje od njega živimo i čekamo vječni Uskrs. Katkad će neprijateljima Uskrsa izgledati da smo pokopani. No sljedbenici Isusa Pobjednika će i dalje šetati po grobovima onih, koji su mislili da su ga zauvijek pokopali.

DOISTA JE USKRSNUO![4]

Na svim grobovima na svijetu piše:"Ovdje počiva..." Samo na Isusovu grobu stoji napisano:"Uskrsnuo je, nema ga ovdje" (Usp. Lk 24,5). To je najveće Isusovo čudo. Svojom smrću i uskrsnućem Isus je pokazao i dokazao da nije samo čovjek nego i pravi Bog. Na tome počiva naša vjera. Zato s pravom kaže sv. Pavao:"Ako Krist nije uskrsnuo, uzaludno je naše propovijedanje, uzaludna je naša vjera" (1 Kor 15,14). Na čudo Isusova uskrsnuća su se apostoli najviše pozivali. Ono je i njih uskrsnulo iz smrtnog stsraha i razočaranja. Apostol Matija je izabran da bude skupa s apsotolima svjedokom uskrsnuća (usp. Dj 1,21). Apostol Petar to javno i glasno govori mnoštvu na dan Duhova (Dj 2,24). Apostol Pavao to naviješta Atenjanima govoreći im na trgu kada je vidio njihov žrtvenik "nepoznatom Bogu" (Dj 18,31). Apostoli se pozivaju na Uskrsloga kada govore i čine čudesa (Dj 3,15 i 4,10.33) i svoju snagu nalaze u dubokoj vjeri u uskrslog Krista. To je jasno i

---

[4] *Crkva na Kamenu* 4(1982)1-2.

sigurno iz svjedočanstva Novog Zavjeta, jer Isus je doista umro, pokopan i uskrsnuo.

ISUS JE DOISTA UMRO NA KRIŽU

Isus je sam predvidio i prorekao da će biti ubijen. Pilat je Isusa osudio na smrt na križu i tko bi se usudio da osudu ne izvrši. Kroz Jeruzalem je nosio križ, iznemogao i padao. Šimun Cirenac mu je morao pomagati. Na Kalvariji je Isus čavlima propet na križ i u teškim mukama izdahnuo. Službeni svjedok Isusove smrti bio je rimski centurion. Pilatu je trebalo reći da je osuda doista izvršena, pa su vojnici došli i propetim razbojnicima prebili kosti, a kad su došli do Isusa, vidjeli su da je već umro. Za svaku sigurnost jedan vojnik ga je probo kopljem. Zatim je tijelo predano Josipu iz Arimateje i Nikodemu. I da su Rimljani propustili nešto da izvrše, Židovi bi se sigurno bili pobrinuli da to dojave Pilatu. Isus nikako nije mogao preživjeti smrt na križu. Cijeloga dana nije ništa jeo, bio je maltretiran, bičevan na smrt, okrunjen trnovom krunom, nosio je teški križ na Kalvariju, čavlima pribijen na križ, mnogo krvi izgubio, nekoliko sati u teškim mukama na križu visio, kopljem proboden bio i nema baš nikakve sumnje da je mogao preživjeti i samo obamrijeti pa iz groba ustati.

ISUS JE DOISTA U GROB POLOŽEN

Evanđelisti nam lijepo opisuju kako je Isusovo presveto tijelo bilo skinuto s križa, pomazano miomirisima kao što se priprema one koji će biti u grob položeni, omotano platnom i položeno u grob. Na vrata Isusova groba bio je postavljen veliki grobni kamen i zapečaćen pečatom Velikog židovskog vijeća a na grob postavljena straža koju su, po dozvoli Pilata, vršili rimski vojnici. Dakle, sve je učinjeno da ne bude nikakve sumnje da je Isus doista umro i bio pokopan.

ISUS JE DOISTA IZ GROBA USTAO

Ljudi često pričaju da su vidjeli nekoga tko je umro i pokopan. No kada bi za to što pričaju morali život svoj dati, brzo bi i sami u to posumnjali. Ono što nam apostoli o Isusovu uskrsnuću govore, potvrdili su i posvjedočili svojom smrću.

Zapravo prvi svjedoci Isusova uskrsnuća bili su njegovi neprijatelji, rimski vojnici i Židovi koji su podmitili vojnike da govore neistinu - naime, da su apostoli ukrali Isusovo tijelo dok su stražari spavali. Ako su stražari spavali, kako mogu reći da su ga apostoli ukrali, primjećuje sveti Augustin. Uostalom, apostoli nisu nikada za ovo bili optuženi ni kažnjeni.

Apostoli nam kažu da se Isus u svom uskrslom proslavljenom tijelu pokazao više puta, mnogima i na raznim mjestima. Njegovo uskrsnuće je čudo protivno zakonima prirode. I proslavljeno tijelo nije bilo podložno tim zakonima; svako Isusovo ukazanje je bilo čudo. Ukazao se Mariji Magdaleni dok je kod njegova groba plakala, ženama koje su se vraćale s groba i apostolu Petru. Oni su svi ujedno i svjedoci da je grob ostao prazan. Zatim se ukazao dvojici učenika na putu u Emaus i tumačio im potanko kako su proroci o Mesiji sve prorekli, kako je trebalo da Krist trpi i tako uđe u svoju slavu. U njima je srce gorjelo od radosti i utjehe koju im je donio, ali prepoznali su ga tek pri lomljenju kruha.

ISUS I APOSTOL TOMA

Posebnu važnost ima to što se Isus ukazao svim apostolima u dvorani Zadnje večere. Nedostajao je samo Toma. Nije im htio vjerovati kad su mu pričali da su vidjeli Isusa. Govorio je da je to možda bila utvara i da neće vjerovati dok ne vidi na njegovim rukama znake od čavala i dok ne stavi prst svoj u mjesto čavala i u njegov bok. Nakon osam dana eto Isusa opet među apostolima. Bio je i Toma s njima. Kakav je to morao biti susret Isusa i Tome. Bio je odviše nevjeran. Morao je vjerovati ostalim apostolima. Isus

im se nije časovito ukazao. Pozdravio ih je, utješio ih, s njima sjedio, jeo i pio. Bilo je dovoljno vremena da protaru oči, da dođu k svijesti, da jasno, potpuno i mirno zaključe da je to doista uskrsli Isus. No Toma je mogao stati na tome da još nikada nitko nije od mrtvih ustao. Ali zaboravio je da je Isus i Lazara uskrisio, i sina udovice iz Naima, i kćer Jairovu. Sve je to u njegovoj pameti izbrisala strašna zbilja Velikog petka i smrti na križu. Pao mu je mrak na oči. Onaj mrak kojim su bili zaslijepljeni Židovi kada su htjeli ubiti i Lazara i Isusa da bi zbrisali istinu o Lazarovu uskrsnuću. Isus je bio blag i fin prema Tominoj nevjeri. Nije se morao zbog njega posebno ukazivati i omogućiti mu ono što je Toma zaželio. Ali mi bi možda kazali:"Pa šta je Isusa stajalo da je došao i pustio da mu toma stavi prste u mjesto čavala. Zbog nas i svih koji bi i mogli posumnjati u Isusovo uskrsnuće, dobro je da Toma nije lako i odmah povjerovao i još bolje što mu je Isus omogućio da se riješi sumnje i povjeruje. Toma je dodirom rana Isusovih izliječio rane naših sumnja. "Prinesi svoj prst ovdje i vidi moje ruke! Prinesi svoju ruku i stavi je u moj bok te ne budi više nevjeran, nego vjeruj!" (Iv 20,27).

Sve su nam to evanđelisti lijepo zabilježili. Ima li pravo još netko sumnjati u Isusovo uskrsnuće poput Tome, tražeći posebne dokaze za to? Sigurno da nema. Isus je udovoljio Tominom traženju, ali nije ga za to pohvalio. Naprotiv, pohvalio je one "koji ne vide a vjeruju". Isus je imao pravo kada je izrekao u prispodobi o bogatašu i siromahu Lazaru o onima kojima nikada dosta razloga da vjeruju. "Imaju Mojsija i Proroke. Neka njih slušaju... Ako ne slušaju Mojsija i Proroka, neće vjerovati ni ako netko i od mrtvih uskrsne" (Lk 16,31). Mi možemo danas isto reći: Imaju evanđelje i Crkvu. Ako im to nije dosta, neće vjerovati ni ako netko od mrtvih uskrsne.

BROJNI SVJEDOCI ISUSOVA USKRSNUĆA

Isus je apostolima poručio da pođu iz Jeruzalema u Galileju, odakle je bio on i većina apostola, jer će im se tamo

ukazivati. Tamo se ukazao jednom petorici apostola na Genezaretskom jezeru gdje su na Isusovu riječ ulovili veliko mnoštvo riba. S njima je i doručkovao, a onda je tri puta pitao Petra:"Šimune, sine Jonin, ljubiš li me više nego drugi?" Na tri pozitivna Petrova odgovora, koji su podsjećali na to što je Petar Isusa tri puta zatajio, reče Isus Petru:"Pasi janjce moje... Pasi ovce moje... Pasi ovce moje!" Tu je Isus Petru dao primat među apostolima i u Crkvi. Zatim se ukazao jedanaestorici apostola i jednom kada ga je vidjelo više od 500 ljudi, pa opet apostolu Jakovu i još jednom svim apostolima. Apostoli, njihovi učenici i bezbrojni mučenici svjedočili su za uskrslog Krista svojom krvlju, životom i smrću.

USKRSLI KRIST I PAVAO

Možda nam je najljepše svjedočanstvo ostavio apostol Pavao. Njemu se uskrsli Krist ukazao pred Damaskom, na putu kada je išao hapsiti kršćane. Pavao je mnogo puta u svojim poslanicama govorio o uskrslom Isusu, no posebno u Prvoj poslanici Korinćanima:"Ja sam vam predao najprije ono što sam primio; da je Krist prema Pismima umro za naše grijehe, da je pokopan, da je treći dan uskrsnuo prema Pismima, da se ukazao Petru, zatim dvanaestorici apostola. Zatim se ukazao braći, kojih je bilo zajedno više od pet stotina, od kojih većina još i danas živi a neki su već pomrli. Potom se ukazao Jakovu, potom svim apostolima. A naposljetku, ukazao se i meni, nedonoščetu, kao što i jesam. Ja sam uistinu najmanji među apostolima: nisam dostojan da se zovem apostolom, budući da sam progonio Crkvu Božju. Milošću Božjom jesam ono što jesam" (1 Kor 15,3-10).

Pavao nije pričao neku od tisuću priča o mrtvima koji se "javljaju". On je bio mrzitelj i progonitelj Crkve Božje, kao što to sam naglašava. Njega nije mogla obratiti neka utvara, neko priviđenje, neka priča. On je susreo uskrslog Krista, on je s njim razgovarao, spoznao svoju zabludu i uvidio da mu je uzaludno boriti se protiv njega. On mu se sam predaje:"Gospodine, što hoćeš da činim?" (Dj 22,10).

MLADIMA

UZORI NAŠOJ MLADEŽI[1]

Susret Pape Ivana Pavla II. s mladima iz cijeloga svijeta na Cvjetnicu nedjelju u Rimu, ostavio je neizbrisive dojmove u dušama učesnika, naravno, i u dušama hrvatske katoličke mladeži. Vraćajući se iz Rima nisu imali riječi da opišu sve što su doživjeli, da izraze radost koju su u srcima nosili. Šteta što je bilo mnogo onih koji su htjeli poći u Rim, a nisu mogli.

Susret Pape s mladima bio je slika Isusova svečanog ulaska u Jeruzalem, kada su mu mase klicale prostirući po putu haljine i grane palma. Na trgu sv. Petra bilo je puno oduševljenog pjevanja, klicanja i pljeskanja, a grane palma su se lelujale kao more. Trebalo je to vidjeti! Mladi su osjetili koliko ih Papa ljubi, osjetili su da im govori istinu, da ne govori kao drugi ljudi, znali su da je namjesnik Isusa Krista, da je prva ličnost svijeta.

Ipak ovoj mladoj generaciji treba neki bliži uzor koji bi im lebdio neprestano pred očima. Destruktivni, negativni primjeri, točnije sablazni, neprestano ih salijeću. Crne kronike, kriminal mladih, nemoral preplaviše svijet i u tom svijetu mladi gube glavu. Grijeh neprokazan, neprekoren i neosuđen caruje na ekranima. Bludnice postaju heroine, prodaju svoju golotinju i nemoral. Kako je žalosno slušati kada u takvoj atmosferi mladići kažu da su sve djevojke pokvarene, a djevojke uzvraćaju istom mjerom. Naravno, ni jedni ni drugi nemaju potpuno pravo, ali te tvrdnje su plod prilika u kojima žive.

I NEK i susret mladih s Papom pokazali su nam da hrvatska katolička mladež čezne za čistim idealima i privlačnim uzorima. Crkva im uz Isusa i Mariju nudi svoje svece, a našoj

---

[1] *Crkva na Kamenu* 5(1985)2.

mladeži naše svece od sv. Nikole Tavelića do sv. Leopolda Mandića, do živih svetaca i uzora... Na jednoj konferenciji mladi rekoše: Svi su nam dragi, ali su nam daleki. Mi koji ne mislimo ići u sjemenište ili samostan htjeli bismo nekoga tko je živio našim životom, hodao ulicama kao i mi, studirao kao i mi, prolazio kroz napasti, gledao i slušao sve što mi gledamo i slušamo, zaljubljivao se kao i mi, prolazio kroz napasti protiv vjere i čistoće kao i mi...

Eto baš takvog Crkva nudi našim mladima, suvremenog uzora, kandidata za oltar, za beatifikaciju.

Profesor dr. Ivan Merz (1896-1929) nije se rodio kao svetac. Prošao je doba mladenačkih kušnja, vjerskih sumnja, zaljubljivanja, svakakvih prigoda u životu, oduševljavao se na hodočašćima u Rim, u Lurd i kroz sve kušnje i teškoće išao prema vrhuncima svetosti hraneći se dnevno euharistijom, pod zaštitom Marijinom.

U svom dnevniku piše u Beču u vojnoj akademiji 19. XII. 1914:"Kad čujem da se gadno govori, kad se u moju dušu hoće uvući gadne slike uvijek nepromijenjeno vidim sliku Madone s Djetetom..." 17. 1. 1915:"Moja molitva ide sada neoskrvnjenoj, neka me u ovom gradu prati na svakom koraku." U rodnoj Banjoj Luci 12. XII. 1915.:"Neki dan sam zavjetovao Bl. Djevici čistoću sve do ženidbe."

Merz je prošao 2 godine u ratu, na fronti, ali ni Beč, ni vojnički život nisu pomutili njegove ideale. Neće to učiniti ni pokvareni Pariz gdje je proveo dvije godine studija filozofije (1920-1922). Iz svjedočanstva Ivanovih drugova i iz njegovog dnevnika vidi se kako je vodio intenzivan duhovni život. Njegova svagdanja duhovna hrana je bila misa, pričest, razmatranje, krunica... Nije bio okružen svecima, ni zaštićen samostanskim zidovima, ni vezan pravilima svećeničkog ili redovničkog života, živio je slobodno, daleko od roditelja u Parizu.

Mladiću, djevojko, živio je i studirao kao i ti, ali nije dao da ga ponese struja, koja ga je htjela povući u vrtlog života. On je bio duhovna veličina koja je odolijevala svim napastima. U njegovu dnevniku čitamo:"Isuse, želim da te po Mariji svaki dan više ljubim." Bio je dva puta u Lurdu. "U Lurdu sam zavolio krunicu, koja će mi biti uz sv. Euharistiju najvjerniji prijatelj do groba."

Govoreći jednoj skupini katoličkih djevojaka, reče:"Kada vam bude u životu teško i kada vas snađu nevolje, uzmite Gospinu krunicu i ona će vas utješiti i dati vam snage da sve mirno snosite s potpunim predanjem u volju Božju."

Posebno važna crta Merzova života je bila ljubav prema sv. Crkvi i prema papi. Kao i vi, mladi, ove godine, Merz je bio na međunarodnom hodočašću mladih u Rimu 1925. godine. U *Katoličkom tjedniku* je pisao:"Papa! Vidjeli smo njegovu bijelu pojavu, poljubili njegovu svetu ruku i od ljubavi prema vidljivom Kristu bili smo spremni - milošću Gospodnjom - predati mu neograničeno svu svoju egzistenciju..."Pokojni kardinal Šeper piše u svojim sjećanjima o Ivanu:"Za njega je papina riječ bila svetinja. Insistirao je da se proučavaju papine enciklike. U tom pogledu može posebno danas, kad se osporava značenje redovitog magisterija Crkve, biti uzor katoličkim laicima, a i svećenicima. Sentire cum Ecclesia - osjećati s Crkvom, to je bilo utjelovljeno u njemu."

U ovom Marijinom svibnju, poslije susreta s Papom za Vas mlade ove misli vašeg uzora prof. Ivana Merza mogu biti veliki poticaj na krepostan život, na ljubav prema Gospi i njezinoj krunici, prema euharistiji i na ljubav prema Crkvi i papi.

SEDAM DAROVA[2]

Putovali su u istom kupeu njih četvero, dva mladića i dvije djevojke, studenti i jedan profesor srednjih godina, njima nepoznat. Njih četvero su put ispunili radošću, pjesmom, šalom, smijehom, razgovorima, obrocima, bombonima, čitanjem, pa opet pjesmom, šalom, smijehom... Profesor se držao previše ozbiljno, i to je bio razlog da se nisu približili ni oni njemu ni on njima. Ali bilo je očito da je sve čuo, vidio, vagao. Pred kraj putovanja, kada su troje bili u hodniku i kroz prozor gledali ravnicu, upitao je onog što je u kupeu čitao: - Ma koji ste vi, kamo idete? Interesantni ste

---

[2] *Crkva na Kamenu* 5(1983)2.

mi... Gledam vas i slušam cijelog dana i pitam se, kako đavao još nije ušao u vas. Cijeli dan ste veseli, pjevate, šalite se, smijete, a nisam čuo niti jedne proste riječi, ni psovke, niti vidio štipanja, cmokanja, ludovanja... ma gdje vi živite, ma tko vas je odgajao i čuvao da đavao ne uđe u vas?

- A ma ne mora đavao ući u svakoga tko je mlad...

- Ali ja govorim iz moje gorčine i boli. Imam sina, već se oženio, i dvije kćeri... a volio bih da nemam nikoga jer je đavao ušao u sve troje, a u nevjesti mi je svih sedam đavola.

- Da Vam iskreno kažem, mi smo katolički mladići i djevojke, idemo na jedan seminar o duhovnom životu, i eto, hvala Bogu, da smo na Vas ostavili dojam da nije đavao u nama. Mi smo po krštenju postali djeca Božja, a po krizmi, ako znate što je to, mi smo se na poseban način predali vodstvu Duha Božjega i tako smo odgojeni. To želimo i životom posvjedočiti, a to je danas i moguće i potrebno.

- Sve mi to izgleda neka apstraktna priča, ali ovo što sam danas vidio je realnost, nešto što sam smatrao nemogućim, što mogu samo zaželjeti,... ali kasno je... kasno.

Krštenici, krizmanici bit ćete mi svjedoci sve do kraja zemlje i do kraja vjekova.

Da li to jesmo?

Putovao sam večernjim vlakom u kušetu iz Augsburga, sam u kupeu na gornjem ležaju. U Münchenu su ušla naša četiri radnika, išli su kući. Dvojica, vidio sam iz razgovora, idu na krizmu kao kumovi. Jeli i pili i pričali svoje muške sramote i "junaštva". Psovke i prostote pun kupe. Ujutro se dignem, uredim i stavim svoj svećenički kolar. Zaprepaštenje! - A vi ste svećenik? - Da... Ma znate, ono smo se mi sinoć malo šalili, nije ono istina...

- Ne znam da li ste lagali sinoć ili lažete sada. Ali da je sinoć ovdje umjesto mene bio netko drugi, vi mu sada ne biste rekli da ono nije istina. A on bi vjerojatno u sebi mislio: I ovo su mi neki katolici, nekakvi kumovi na krizmi.

Kaže se da je svaki čovjek mala radio-stanica, da trajno emitira neki program, lijep ili ružan, dobar ili zao. Ta misao se nameće u ovo vrijeme sakramenta svete krizme, o blagdanu

Duhova. Uvijek je dobar ili zao primjer bio najjača propovijed, dobra ili zla. Oni naši studenti u vlaku nametnuli su se svojom "emisijom" onom profesoru. U njih je na krizmi na poseban način ušao Duh Sveti sa svojih 7 darova da bi mogli u svijetu biti hrabri svjedoci Isusa Krista, posebno onda kada đavao hoće da Isusa iz srca istjera i on zasjedne na njegovo mjesto. To je vrijeme "ludih" godina. Vrijeme guranja i borbe za život, za rad, za kruh. To vrijeme ludovanja u ime neke slobode od svakog zakona i autoriteta kada znanci laskavci izgledaju najbolji prijatelji. To je vrijeme kada se krepost postidi, grijeh hvali. To su godine rasipnog sina iz Evanđelja, koji je od oca uzeo svoj dio, napunio džepove, našao svoje društvo i živio razbludno. Nitko nije bio pametan kao on. Oca je vrijeme pregazilo, tako i sve stare. Njemu nije potreban ničiji savjet, on sve zna najbolje. - Trebalo je da postane gladni svinjar da bi mu se otvorile oči, da bi se sjetio svog dobrog oca i da bi uvidio svoju bijedu i zabludu. Da, to su godine napasti kada treba sačuvati dušu, pamet i srce koje Duh Sveti dariva darovima pameti, snage i dobrote, da možemo živjeti trijezno pravedno i pobožno kako reče sv. Pavao apostol.

Očito je naše vrijeme blago (ne svatko!), snažno, napredno u materijalnom i znanstvenom pogledu. Ali ono je siromašno i bijedno u duhovnom pogledu. Erih From, Židov, marksista, ateista, dakle ne govori pod utjecajem Evanđelja kad prosuđuje zdravlje društva u XX. st. U obzir uzima kao simptome bolesti ubojstva, samoubojstva i alkoholizma i zaključuje da je čovjek XX. st. teško bolestan. From se i nesvjesno pita: Nije li to dokaz istinitosti mišljenja da 'ne živi čovjek samo od kruha', i ne pokazuje li to da moderna civilizacija ne zadovoljava najdublje potrebe čovjeka? Ako je to tako, koje su to potrebe?

Možda je odgovor u 7 darova i 7 đavola. Svjetlo i tama se uvijek miješaju. U svima nama ima i jednog i drugog, ali potrebno nam je puno pameti, snage i dobrote da okrenemo leđa zlu i da svjedočimo za Krista.

VJERONAUK NAJVAŽNIJA ZADAĆA[3]

Sa novom školskom godinom započeo je i vjeronauk. Mi vjernici kažemo s pravom, da je to najglavniji predmet među svim drugima koji se uče. To nam kaže i odgovor na prvo pitanje katekizma: Na svijetu smo zato da Boga upoznamo... To je smisao i Isusovih riječi: "Što koristi čovjeku ako cijeli svijet dobije, a svoju dušu izgubi" (Mt 16,26).

No, ako je vjeronauk najglavniji predmet i upoznavanje Boga najvažnija zadaća, to nikako ne znači da druge predmete treba zanemariti, ne učiti! Crkva je uvijek bila učiteljica čovječanstva. Samostani su bili prve škole svih predmeta, umjetnosti i zanatstva, poljoprivrede, vinarstva, stočarstva, pravljenja sira, piva, čipki, raznih umijeća. U crkvenim školama i ustanovama su se prepisivali klasici, iako su to bili poganski pisci. Tu su se pisale prve gramatike, čitanke i rječnici svih evropskih jezika i naroda. Crkva je otvorila četrdesetak prvih evropskih sveučilišta još u srednjem vijeku; učile su se sve znanosti, ne samo teologija. Mnoge velike učenjake je Crkva školovala. Zato napadaji na Crkvu kao nazadnu i mračnu proizlaze iz hotimičnog ili nemarnog nepoznavanja povijesnih istina.

Ipak sve ovo što smo spomenuli nije prva ni najglavnija zadaća Crkve. Njezino prvo poslanje jest navještaj Radosne vijesti otkupljenja i milosti, evanđelja spasenja. Te prvotne misije Crkva se ne može odreći. Apostoli zatvoreni i batinani, jer popovijedaju Isusa raspetoga, kažu poglavarima židovskim:"... mi ne možemo ne govoriti što smo vidjeli i čuli." (Dj 4,20). Sv. Pavao piše svojim Korinćanima:"Jao meni, ako ne propovijedam evanđelje." (1 Kor 9,16). To je u skladu s poslanjem apostola: "Idite po svem svijetu i propovijedajte evanđelje svakom stvorenju." (Mk 16,15).

Dakle, na početku školske godine preporuka i djeci i roditeljima vjernicima: djeca treba da idu u školu, treba da dobro uče, da se lijepo i dobro ponašaju, ali glavno je da Boga upoznaju

[3] *Crkva na Kamenu* 10(1982)2.

kroz vjeronauk, da Boga ljube, da mu služe i tako dušu spase. Tu dužnost roditelji nikako ne smiju zanemariti. To se ničim ne može nadomjestiti, zamijeniti, opravdati. Isus nas upozorava da u datim okolnostima ni najsvetije stvari ništa ne vrijede. Tako Isus upozorava da onaj koji ide u crkvu slaviti Boga (pobožnost, misa, sakramenti, zavjeti, krunica itd.) i sjeti se da nije u miru s nekim, treba ostaviti tu pobožnost, taj dar Bogu i poći prije pomiriti se sa svojim bratom bližnjim (usp. Mt 5,23-25). To se jednako može primjeniti i na kršćane koji idu u crkvu i na sakramente, idu na hodočašća, čine zavjete, a zanemaruju djecu slati na vjeronauk. Prije svih pobožnosti je dužnost kršćanskoga odgoja i vjeronauka, prije svih zavjeta i milostinja.

Ova dužnost jednako veže i svećenike i njihove pomoćnike. Izostavljanje i samo jednoga sata vejronauka stvara nesigurnost, pa i nepoštovanje prvog i najglavnijeg predmeta za postizanje svrhe života na zemlji. I nije vjeronauk samo za pripravu na prvu pričest i krizmu, nego traje i mora trajati od početka do konca školovanja pa i kao pouka za odrasle. Treba reći da se na ispitu vjeronauka za krizmu nađe velike razlike u znanju djece. Opravdavaju se neki svećenici da su djeca u nekim župama nesposobna da nauče. Biskup je više puta našao da u nekoj župi djeca znaju općenito jedva za dvojku, skoro da bi trebalo ne obaviti krizmu. A onda se promijenio župnik i za slijedeću krizmu djeca znaju za čistu peticu. To je plod rada vrijednog i savjesnog župnika.

Danas se svi veliki poslovi "timski" rješavaju suradnjom više osoba. I u vjeronauku treba da zajedno rade i nastoje roditelji, djeca i svećenici. Ponavljam: roditelji, djeca i svećenici, a dobri Otac nebeski će dati da posijana Riječ Božja donese strostruki rod.

ONO NAJVAŽNIJE...[4]

Draga djeco! Dragi roditelji!

Škola je u punom zamahu, vjeronauk isto tako. Vjeroučitelji, dobra djeca i roditelji trude se oko najveće zadaće svakoga od nas, da Boga upoznamo, ljubimo, da mu služimo i tako u raj dođemo.

Taj put nam ne otkriva ni tehnika, ni nauka, ni umijeća nego onaj najposebniji predmet, vjeronauk. Treba vam, djeco, škola, znanje. Učite dobro, učite mnogo! Ali čovjeku nije potrebno samo znanje, potrebna mu je još više dobrota, plemenitost, ispravan glas savjesti, razlikovanje dobra i zla, škola kreposti. Mnogo treba učiti i raditi, no ostaje za sve vremena i za sve ljude istinita Isusova riječ:"Što koristi čovjeku, ako cijeli svijet dobije, a dušu izbugi?" (Mt 16,26).

Što će vrijediti čovjeku ako bude vrsni majstor, profesor, advokat, inženjer, filozof, političar, a Boga ne prizna i dušu izgubi? Nema sumnje, da smo mi vjernici pozvani da gradimo bolji svijet, da budemo najbolji i najpošteniji graditelji bolje budućnosti. I jasno je i svatko mora priznati da se, kao nikada ranije, trude nauka i tehnika oko izgradnje svijeta. No ujedno upada u oči, da se previše brige daje za materijalni i tehnički napredak, za vremenito, za tijelo, a da se zanemaruje duhovno, moralno, područje ljudskog srca i dobrote. Zbog toga se sve dovodi u pitanje. Strašno se, naime, brzo i opasno svijet naoružava, a raste i mržnja među ljudima i među narodima do prijetnje potpunim uništenjem. Milijuni ljudi gladuju, svakog dana preko 80 milijuna ljudi ide raditi u tvornice oružja koje se gomila, gomila za uništenje čovjeka, i to sve pomoću znanosti i tehnike. Isus je o čovjeku, koji je samo mislio kako će proširiti i napuniti svoje žitnice, rekao:"Luđače, još ovu noć tražit ću dušu tvoju, i čije će biti ono što si pripravio?" (Lk 12,20). To je ono najglavnije što se ne smije

[4] *Crkva na Kamenu* 11(1981)2.

zanemariti i izgubiti. U svijetu, posebno u najbogatijim i najnaprednijim zemljama, stalno raste broj samoubojica, koji nemaju vjere i ne nalaze smisla života. Kada čovjek dođe na neko raskršće i treba da skrene, nije najvažnije kako on putuje, da li mercedesom, ili biciklom ili pješke. Najvažnije je izabrati pravi put. Tko pođe krivim putem, što brže ide, brže se udaljuje od cilja. A naš cilj je doći Bogu, to je ono najvažnije.

Vjeronauk je predmet koji odgaja prvenstveno za dobrotu, za srce, za čovječnost, za ljubav prema Bogu i čovjeku, za sretno vremenito i vječno. Ne, nije dovoljno samo znanje, tehnika, materija, jelo i pilo, jer "ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih". Čovjek je gladan kruha dobrote, kruha duha, istine, ljubavi, a tome je izvor vjera, Bog, naš Spasitelj - Isus Krist.

S poukom u vjeri morali bi početi najprije sami roditelji. Oni su po naravnom pravu prvi vjeroučitelji, prvi odgojitelji, svećenici, učitelji, oni su sjeme duhovnih zvanja. Na to ih još jednom poziva i opominje prošlogodišnja sinoda biskupa u Rimu. Kada vjeroučitelji počimaju raditi s mladim prvačićima, onda odmah vide kakvi su im roditelji. Dijete je ogledalo vjere i brige roditelja. Neka djeca se ne znaju ni prekrižiti, druga pak bi mogla preskočiti odmah u drugi ili treći razred.

Roditelji imaju po naravnom i kršćanskom pravu dužnost i vlasnost na vjerski odgoj svoje djece. Dužnost! Ako su vjernici, znaju da je smisao života Boga upoznati, ljubiti, služiti mu i tako dušu spasiti. To je ono najvažnije. Ako to žele i nastoje za sebe, kako da to ne nastoje i za svoju djecu? Razumljiva je briga roditelja, da djeca dobro uče u školi, da steknu za života potrebno znanje, da dođu do svog kruha, ali uputiti dijete prema Isusu Kristu jest prava i najglavnija svrha, jer "što koristi čovjeku, ako cijeli svijet dobije, a dušu izgubi?"

Vjeroučitelji se mnogo trude da djecu okupe, uče i vode Isusu. Nažalost, obično im je najveća teškoća nemar nekih roditelja, koji zanemaruju vjeronauk svoje djece. Roditelj koji teško zanemari vjerski odgoj svoje djece, ne bi se smio usuditi ići na svete sakramente. Takav propust jest teški grijeh.

Pitao je vjeroučitelj na vjeronauku za srednjoškolce:"Koji vam je nastavnik ostao u najboljoj uspomeni?" Jedan mladić je odmah odgovorio:"Isus Krist!" Dobro je mladić rekao. Današnji svijet boluje od profanacije praznih riječi, deklaracija, obećanja, a stvarnost je gruba i okrutna. Nema dobrote, srca, humanizma. A Isusov humanizam nadvisuje sve druge. Njegova zapovijed ljubavi se proteže na sve vjekove i svjetove, na sve ljude i generacije. Njegovo evanđelje, koje Crkva propovijeda i naučava, je najjači temelj ljudskoga društva, ljudske sreće, mira i slobode. Ono i danas odgaja svece, idealiste, pa i nobelovce, kojima svatko mora priznati veličinu koja zadivljuje svijet.

Draga djeco! Dragi roditelji! Isus vas zove, nemojte mu se oglušiti. On vam je najbolji prijatelj, on vam je Put, Istina i Život.

BISKUP KRIZMANICIMA[5]

U toku su krizme, pred nama su krizmanici. Primaju Duha Svetoga i njegove darove, da bi mogli svoju vjeru stalno priznavati, svjedočiti, po njoj živjeti, da bi mogli biti živi svjedoci Kristovi.

Prije nego je Isus uzašao na nebo rekao je apostolima:"Bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, u čitavoj Judeji, u Samariji i sve do kraja zemlje" (Dj 1,8). Kad je Isus stajao vezan pred Kajfom i Pilatom, apostoli, svjedoci njegovih riječi i djelovanja, kukavički su Isusa ostavili sama. Sada ih Isus, uzlazeći na nebo, ostavlja na zemlji i traži da svjedoče ono što im je on govorio.

Kako će oni to moći? - Poslat će im Duha Svetoga i dati snagu, koju do tada nisu imali.

[5] *Crkva na Kamenu* 7-8(1981)8.

KRŠĆANSKO SVJEDOČENJE

Svjedočili su apostoli i riječju, i djelima, i krvlju i život konačno dali za Isusa. Svjedočili su prvi kršćani, svjedočili su mučenici životom i krvlju kroz 250 godina, svjedočili su pustinjaci, misionari, propovjednici, naši pradjedovi kroz 13 stoljeća kršćanstva među Hrvatima. Svjedočili i često krv lili za svjedočanstvo vjere.

Na nama je danas da životom svjedočimo i propovijedamo evanđelje Isusa Krista. Na to su pozvani svi krštenici, krizmanici. Ima mnogo naše braće ljudi, koji nisu poučeni u vjeri, koji nisu čitali Evanđelje. Oni nas čitaju, oni gledaju naša djela i naš kršćanski život. Sveti Pavao piše svojim kršćanima u Korintu:"Vi ste moja poslanica... koju mogu poznati i čitati svi ljudi" (2 Kor 3,2). Krštenici i krizmanici, svi mi katolici, morali bismo biti živa slika Isusa KRista, živa poslanica za naš naraštaj, da svatko, tko nas vidi, po nama upozna Isusa i njegov nauk. Najljepši primjer takve žive poslanice, živog svjedoka jest Majka Terezija. Ona životom i djelima svjedoči i propovijeda bolje nego stotine knjiga i propovjednika. Njezinu propovijed čuje cijeli svijet i divi joj se.

Doista, mi bismo svi morali biti bolji i upadno bolji od onih koji ne vjeruju ili su druge vjere. Baš upadno bolji! Često nas prekore: Gori su oni, koji idu u crkvu, nego li oni, koji ne idu. Očito to nije istina, ali gledaju nas mnogi i sude i zamjeraju, ako vide, da se naša djela ne slažu s evanđeljem i da se mi ni u čemu ne razlikujemo od onih koji ne vjeruju. U kući, na ulici, u gradu, na poslu, u uredu i svagdje katolik bi mogao biti prepoznatljiv. Svatko bi morao prepoznati katoličkog mladića po njegovu ponašanju, riječima, on ne psuje, ne govori proste riječi, on je fin prema ženama, poštuje starije, na poslu je najsolidniji, najpošteniji. Svatko bi morao prepoznati katoličku djevojku i ženu već po nošnji i izgledu; ništa provokativna ni bestidna u izgledu i ponašanju.

SABLAZNI

Nasuprot brojnim, divljenja vrijednim svjedocima Kristovim, uvijek je bilo, i ima i danas slabića, otpadnika od vjere, onih koji sramote svoju vjeru. Takvi su bili i apostoli prije dolaska Duha Svetoga, posebno Petar i Juda. Nikada nije bilo lako svjedočiti evanđelje, pa ni danas. Zbog toga je uvijek bilo onih, kojima je životnopravilo: Snađi se, izaberi ono laše i korisnije. Nije slučajno Isus uzeo i Judu među Dvanaestoricu. Neka bude primjer svima, koji vjerom i dušom trguju, koji se "snalaze" zbog boljeg mjesta, zarade, da se dodvore, da se svide nekome.

Neki ne prodaju Isusa poput Jude nego žive tako da ne bi nitko rekao da su kršćani. Ako se zna da jesu, onda njihov život postaje sablazan i sramota Crkve. Teške psovke, mržnje, uvrede, nesloga među kršćanima vjernicima, uvijek se doživljava kao svjedočanstvo i propovijed protiv Krista i Crkve:"I ovo su mi neki vjernici!", kažu oni koji nas sa strane gledaju. Zato II. vatikanski sabor kažeda za suvremeni ateizam snose odgovornost kršćani koji svojim životom" pravo lice Boga i religije prije zakrivaju nego otkrivaju" (GS 19).

USTRAJNOST DO KRAJA

Isus je znao da će biti onih koji će zatajiti kao svjedoci njegovi pa je jasno i teško prijetio:"Tko god mene prizna pred ljudima priznat ću ga i ja pred svojim nebeskim Ocem. Tko se mene odreče pred ljudima i ja ću se njega odreći pred svojim nebeskim Ocem" (Mt 10,32-33). Poznati su nam, nažalost, oni koji su bili krizmani pred koju godinu dana, a sada kažu da im Bog ne treba ili žive kao da ga nema.

Duh Sveti hoće da djeluje u nama, pruža nam ruku, daje nam milost snage i ustrajnosti. Ali nudi nam ruku i đavao. Borba je neizbježna. Svjedoci smo dobri ili sramotni, htjeli ili ne htjeli. I kada Stjepan, "pun Duha Svetoga", umire pod kamenjem i moli za ubojice, to nije snaga ljudska nego Božja. I kada papa Ivan Pavao

II. oprašta ubojici, to nije gest običajan političarima i ideolozima, to je svjedok Kristov. Vidi ga i čuje cijeli svijet! I kada katolik ljubi, prašta, širi ljubav i pravdu, odgaja djecu u vjeri pradjedova, bježi od moderne pokvarenosti, izgrađuje bolji svijet primjerom i pošteno, svjedok je Kristova Evanđelja. Takvi spasavaju svijet, takve će Isus braniti pred Ocem nebeskim.

OKRUŽNICE

SVIM SVEĆENICIMA[1]

Draga braćo svećenici!

Dana 14. rujna o. g. na dan posvete Katedrale, preuzeo sam upravu naših biskupija, te sam od toga dana biskup ordinarij mostarsko-duvanjske i apostolski administrator trebinjsko-mrkanjske biskupije. Već preko 9 godina živim u Hercegovini kao biskup-koadjutor i dobro su mi poznate prilike u kojima preuzimam upravu biskupije. Svjestan sam svoje odgovornosti pred Bogom, pred povjerenim mi dušama i pred Svetom stolicom. Svoju službu i rad stavljam u ruke Božje i pod zaštitu nebeske Majke Marije.

Kada predsjednik neke ustanove ili vlade preuzima dužnost, obično izloži program svoga rada. Ja ću nastojati da program moga rada bude Isus Krist i njegova Crkva, posebno Papa i II. vatikanski sabor.

Crkva, otajstveni Krist, božanskoljudska ustanova ima svoje božanske i ljudske elemente, koje smo mi svi prihvatili kada smo postali svjesni svoga krštenja i posebno kada smo zaređeni za svećenike. Nešto od toga je izričita Isusova riječ, drugo je logični slijed koji izlazi iz vlasti Crkve, a traži ih svaka ustanova za ljude određena. Tamo gdje je mnogo ljudskih shvaćanja, različitih pameti i mnogo različitih htijenja i volja koje moraju biti usmjerene jednom cilju, potrebno je zajednici postaviti glavu. To je hijerarhijsko uređenje Crkve, božanskohtijenje, božanska ustanova. To su temelji na kojima Crkva na ovome svijetu počiva. O hijerarhijskom uređenju Crkve dosta i jasno nam govori i Sv. Pismo

---

[1] *Službeni vjesnik Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanjske biskupije*, 3-4(1980) 32-140.

i Predaja i posebno I. i II. vatikanski sabor. Prvi je jače naglasio primat Rimskoga biskupa, drugi pak je više govorio o biskupima nasljednicima apostola. Podsjetimo se nekih misli II. vatikanski iz Dekreta o biskupima "Christus Dominus" i iz dogmatske konstitucije "Lumen gentium". "Krist, da izvrši Očevu volju, osnovao (je) nebesko kraljevstvo na zemlji i otkrio nam je Njegov misterij i svojom poslušnošću izvršio otkupljenje. Crkva ili Kristovo kraljevstvo već prisutno u misteriju, po Božjoj moći već vidljivo raste u svijetu. Taj početak i rast simbolizirani su krvlju i vodom što su izišle iz otvorenog boka raspetoga Isusa (usp. Iv 19,34), i unaprijed navješteni Gospodinovim riječima o njegovoj smrti na križu: "I ja ću, kad budem odignut od zemlje, sve privući k sebi". (LG 3). "Dajući svoga Duha, on svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mistični način sastavlja kao svoje tijelo" (LG 7). "Glava je toga tijela Krist. On je slika nevidljivoga Boga, i po Njemu je sve stvoreno. On je prije svih i sve stvari postoje po njemu. On je glava tijela, a tijelo je Crkva. On je početak, On je prvorođenac od mrtvih, da ima prvenstvo u svemu" (LG 7). "Krist, jedini Posrednik, ustanovio je na ovoj zemlji i neprestano uzdržava svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, ufanja i ljubavi, kao vidljivi organizam, po kojemu na sve razlijeva istinu i milost. Ali, društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa i mistično Kristovo Tijelo, vidljiv zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva koja već posjeduje nebeska dobra, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvanost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa" (LG 8). "Ovaj Sveti Sabor, idući stopama Prvog vatikanskog koncila, zajedno s njim uči i izjavljuje da je Isus Krist, vječni Pastir, sagradio svetu Crkvu poslavši Apostole, kako je i sam bio poslan od Oca (usp. Iv 20,21); i htio je da njihovi nasljednici, to jest biskupi, budu u njegovoj Crkvi pastiri do konca vjekova. Da pak episkopat bude jedan i nerazdijeljen, postavio je na čelo ostalim Apostolima blaženoga Petra i u njemu je ustanovio trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva vjere i zajednice. Tu nauku o ustanovljavanju, trajnosti, naravi i značenju svetog primata Rimskog biskupa i o njegovu nezabludivom učiteljstvu, Sveti Sabor ponovo nalaže svim vjernicima da je

čvrsto vjeruju, i nastavljajući isti predmet odlučio je da pred svim izjavi i proglasi nauku o biskupima, nasljednicima Apostola, koji s Petrom nasljednikom, Kristovim namjesnikom i vidljivom glavom čitave Crkve upravljaju kućom Boga života" (LG 18). "Biskupi su postavljeni od Duha Svetoga, i kao pastiri duša su nasljednici apostola... Oni su prema tome, po Duhu Svetomu koji im je dan, postali pravi i autentični učitelji vjere, svećenici i pastiri" (CD 2). "Red biskupa u učiteljstvu i u pastirskoj upravi nasljeduje kolegij apostola, štoviše, u biskupskom redu apostolski zbor neprestano traje, također je, skupa sa svojom glavom, rimskim biskupom, a nikad bez te glave, subjekt vrhovne i potpune vlasti u cijeloj Crkvi" (CD 4). "Biskupima, kao apostolskim nasljednicima, pripadaju po sebi u biskupijama koje su im povjerene, sva redovita, vlastita i neposredna vlast koja se traži za izvršenje njihove pastirske službe. Međutim, vlast koju - po svojoj službi ima papa da neke slučajeve pridrži sebi ili kojoj drugoj vlasti ostaje uvijek i u svemu netaknuta (CD 8). "Biskupi su dakle primili službu zajednice sa suradnicima svećenicima i đakonima, stojeći u ime Boga na čelu stada kojemu su pastiri, kao učitelji nauka, svećenici svetoga bogoslužja od Gospodina posebno povjerena Petru, prvaku Apostola, a koja se ima prenositi na njegove nasljednike, tako ostaje služba Apostola da pasu Crkvu, služba koju ima neprekidno vršiti sveti red biskupa. Zato Sveti Sabor uči da su biskupi po božanskoj ustanovi došli na mjesto Apostola kao pastiri Crkve, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i Onoga koji je Krista poslao" (LG 20). "U biskupima, dakle, kojima pomažu svećenici, nalazi se posred vjernika Gospodin Isus Krist, Vrhovni svećenik. Sjedeći naime s desne Boga Oca, ne prestaje biti prisutan u zajednici svojih biskupa, nego u prvome redu po njihovoj odličnoj službi propovijeda svim narodima riječ Božju i vjernicima neprestano dijeli sakramente vjere, po njihovoj očinskoj službi (usp. 1 Kor 4,15) pridružujući svome tijelu nove udove nadnaravnim preporodom, i napokon njihovom mudrošću i razboritošću upravlja i uređuje Narod Novoga Zavjeta na njegovu putovanju prema vječnom blaženstvu. Ti pastiri, izabrani da pasu stado Gospodnje, službenici su Kristovi i upravitelji tajna Božjih, kojima

je povjereno svjedočanstvo Evanđelja milosti Božje i služba Duha i pravednosti u slavi. Da ispune tako velike službe, Apostole je Krist obdario posebnim izljevom Duha Svetoga koji je sišao nad njih, a sami su predali svojim pomoćnicima duhovni dar polaganjem ruku, koji je sve do nas došao u biskupskom posvećenju. Sveti Sabor pak uči da se biskupskim posvećenjem dijeli punina sakramenta Reda, koja se i liturgijskim običajem Crkve i glasom svetih Otaca zove najviše svećeništvo, vrhunac svete službe. Biskupsko posvećenje daje sa službom posvećenja također službe poučavanja i vladanja, koje se ipak po svojoj naravi mogu izvršiti samo u hijerarhijskoj zajednici s Glavom i članovima Kolegija" (LG 21). "Rimski Biskup kao Petrov nasljednik trajno je i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika" (LG 23). "Izvršavajući vrhovnu, punu i neposrednu vlast nad cijelom Crkvom, rimski se veliki svećenik služi uredima Rimske kurije. Ti uredi, prema tome, obavljaju svoje poslove u njegovo ime i pod njegovim autoritetom, na dobro Crkve i na službu posvećenih pastira" (CD 9). "Biskupi, kad uče u zajednci s Rimskim Biskupom, treba da svi poštuju kao svjedoke božanske i katoličke istine; a sud svoga biskupa što ga on u Kristovo ime daje u stvarima vjere i morala vjernici trebaju primati i uza nj pristajati s religioznim posluhom. Taj pak religiozni posluh volje i razuma treba da se na osobit način iskazuje autentičnom učiteljstvu Rimskoga Biskupa i kad ne govori "ex cathedra"; tako naime da se njegovo vrhovno učiteljstvo sa štovanjem priznaje i iskreno pristaje uz mišljenja od njega iznesena prema očitovanoj namjeri i volji njegovoj, koja se osobito vidi ili iz naravi dokumenta, ili iz čestog predlaganja iste nauke, ili iz načina izražavanja"(LG 25). "Biskup koji ima puninu sakramenta Reda, jest upravitelj milosti vrhovnog svećenstva osobito u Euharistiji, koju sam prinosi ili se brine da se ona prinosi, i po kojoj neprekidno Crkva živi i raste."... "Svakim zakonitim slavljenjem Euharistije upravlja biskup, kojemu je povjerena dužnost da Božanskom Veličanstvu iskazuje štovanje kršćanske vjere i da njim upravlja prema Gospodinovim zapovijedima i crkvenim zakonima, po njegovu posebnom sudu dalje određenim za njegovu biskupiju."... "Službom riječi saopćuju silu

Božju vjernima za spasenje, a po sakramentima, kojih pravilno i plodno dijeljenje svojom vlašću uređuje, vjernike posvećuje. Oni uređuju dijeljenje krštenja, po kojemu se daje udio u Kristovu kraljevskom svećeništvu. Oni su prvotni djelitelji potvrde, djelitelji svetih redova i upravljači ispovjednih propisa" (LG 26). "Biskupi upravljaju posebnim, njima povjerenim crkvama, kao Kristovi zamjenici i poslanici, savjetom, uvjeravanjem, primjerom ali i autoritetom i svetom vlašću, kojom se služe samo zato da svoje stado odgoje u istini i svetosti, sjećajući se da onaj koji je veći bude kao manji, a onaj koji je poglavica da bude kao sluga. Ta je vlast koju osobno vrše u Kristovo ime, prava, redovita i neposredna, iako njezino vršenje konačno određuje vrhovna vlast Crkve i nekim se granicama s obzirom na korist Crkve i vjernika može ograničiti. Na temelju te vlasti biskupi imaju sveto pravo, a pred Gospodinom dudžnost da donose zakone za svoje podložnike, da sude i uređuju sve što spada na bogoslužje i apostolat. Njima je potpuno predana pastirska služba ili redovita i svagdanja briga za njihovo stado, i nemaju se smatrati namjesnicima Rimskog Biskupa, jer imaju svoju posebnu vlast i opravdano se nazivaju poglavicama naroda kojima upravljaju. Njihovu vlast ne krnji vrhovna i opća vlast, nego je naprotiv proglašuje, jača i štiti, budući da Duh Sveti čuva neokrnjen oblik vlasti ustanovljen od Krista Gospodina u njegovoj Crkvi" (LG 27). "Gospodin Isus, 'kojega je Otac posvetio i poslao na svijet', cijelo svoje mistično Tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan. U njemu naime svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo."(...) "Isti je Gospodin od vjernika da bi srasli u jedno tijelo u kojem 'svi udovi nemaju iste službe' - postavio neke da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijehe te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime. Stoga je Krist poslavši apostole kao što je njega samoga poslao Otac po istim apostolima učinio dionicima svoga posvećenja i poslanja njihove nasljednike biskupe. Zadatak njihove službe je u nižem stupnju predan prezbiterima, da bi, uspostavljeni u red prezbitera, bili sudionici biskupskoga reda, kako bi se pravilno izvršilo apostolsko poslanje povjereno od

Krista. Služba prezbitera jer je povezana s biskupskim redom, učestvuje u autoritetu kojim sam Krist svoje Tijelo izgrađuje, posvećuje i upravlja. Zato svećeništvo prezbitera pretpostavlja sakramente kršćanske inicijacije, no ipak se podjeljuje onim posebnim sakramentom kojim se prezbiteri pomazanjem Duha Svetoga obilježuju posebnim biljegom i tako se upriličuju Kristu svećeniku da mogu djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve" (PO 2). "Opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se između sebe razlikuje bitno a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu; jer jedno i drugo imaju na svoj posebni način dio u Kristovu svećeništvu. Ministerijalni svećenik, svetom vlašću koju ima, odgaja svećenički narod i upravlja njime, izvršuje euharistijsku žrtvu u Kristovoj osobi i prinosi je Bogu u ime cjeloga naroda; vjernici pak snagom svoga kraljevskog svećeništva, sudjeluju u prinošenju Euharistije i vrše ga u primanju sakramenta, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi" (LG 10). "Prezbiteri imajući pred očima puninu sakramenta reda koju posjeduju biskupi, neka u njima poštuju autoritet Krista vrhovnog pastira. Zato neka prijanjaju uz svog biskupa iskrenom ljubavlju i poslušnošću. Ova se svećenička poslušnost, prožeta duhom suradnje, temelji na samom učestvovanju u biskupskoj službi, koje se prezbiterima daje sakramentom reda i kanonskim poslanjem" (PO 7).

Iako Koncil lijepo i jasno govori i o Papi i o biskupima i o svećenicima, pseudo koncil je sve stavio u pitanje i prouzročio u Crkvi više razaranja nego prave obnove. Nije Koncil zato kriv. Njegovi dokumenti su nepresušni izvor eklezijalnosti, duhovnosti i svetosti za svakoga i za sve nas. I kada bismo se držali smjernica Crkve i II. vatikanskog sabora sigurno je da ne bi bilo hercegovačke rane i sablazni, kojoj se čudi cijeli svijet. Duhovna šteta koju trpi ne samo svijet koji je najbliži ovim događajima, nego sav svećenički i redovnički podmladak, vjernici po cijeloj domovini i izvan nje, ta šteta je neopisiva i odgovornost pred Bogom strašna. Netko je očito krivac za to, pred Bogom i dušama.

Još od početka otkako sam čuo za ova događanja u Hercegovini, imao sam svoje mišljenje o rješenju i čudio sam se kako to može da traje u Crkvi. Naime, shvaćam da svaki čovjek u formiranju svojih pogleda i sudova o ljudima, događajima i pravima ovisi o porijeklu, odgoju i okolini u kojoj živi. Da sam se i ja negdje drugdje rodio i da sam drukčiji odgoj imao, sigurno bi mnoge stvari drukčije gledao. Tako je i s nama koji smo, doduše na evanđeoskom temelju, nešto drukčiji odgoj primili i drukčijim zajednicama pripadamo, konkretno dijecezanski kler i franjevci. Ali mi pripadamo istoj svetoj Katoličkoj crkvi. Primili smo isti sveti sakramenat Reda, dali svečano obećanje (neki i zavjet) posluha. Poznati su nam i dogma i moral i kanonsko pravo Crkve. Ispovjedamo se i svaki dan idemo za oltar. Drugima propovijedamo kako se ne smije svađati, kako se treba pomiriti, znamo za Isusovu prijetnju onima koji sablažnjavaju malene, vjernike. I što je normalnije i crkvenije i evanđeoskije nego li naše različite stavove iznijeti pred onoga koji ima vlast da zaveže i razriješi, te da On i nama svima naredi što nam je činiti? A znamo da je Papa rekao; dekret "Romanis Pontificibus" je potpisao Pavao VI. Govoriti da Papa nije znao što potpisuje, jest uvreda za običnog čovjeka, a kamoli za Papu da bi tako neodgovorno postupao. Ako smo ovdje različite strane koje se ne mogu same složiti, mora biti izlaz iz sukoba u sudu Najvišega. I onaj koji je kršten i priznaje se katolikom, ne može izmaći obvezi da Papu posluša, daleko više onaj koji ima sveti Red ili zavjete. "Ne mogu po savjesti", ali savjest treba formirati prema nauci Crkve. Jer tako isto "po savjesti" netko može odbaciti smisao ili formu i materiju nekog sakamenta ili svih sakramenata, ili neke dogme ili celibat jer ga po "po savjesti" smatra preživjelim, i bilo koje strukture crkvene... i to je put u kaos. Protestantizam je odbacio Glavu Crkve i svaki pojedinac se oslanja na djelovanje Duha Svetoga. Zato danas ima blizu 300 protestantskih sekta, sljedba, svatko govori "po savjesti". Ja ne niječem važnost savjesti, jer što nije prema savjesti, grijeh je. Ali ne može se godinama imati krivo formiranu savjest kojoj nitko u Crkvi ne može prigovoriti. To je besmisleno, štetno. Zato će za mene biti svetinja sud Svete Stolice čak i tamo gdje sam kao glava biskupije

vlastan da donesem konačan sud. I nemam ništa protiv toga da se bilo tko protiv mojih odluka obrati Svetoj Stolici žalbom ili tužbom, naravno in devolutivo ili suspensivo kako crkveni zakon predviđa. Naš "promitto" nije imao dodatak "quod placet" - obećajem posluh u onome što mi se sviđa. Ne smatram ni Svetu stolicu nepogrešivom u rješavanju ovakvih pitanja kakva nas taru, ali tko neće da prihvati njezin sud u jednoj stvari, morao bi dozvoliti i drugome da ga ne prihvati u drugome, i otvoren je put u samovolju, razaranje i sablazan. A odgovornost pred Bogom je prevelika.

Mislim da je bilo potrebno u ovoj poruci naglasiti mjesto i ulogu biskupa u Crkvi prema II. vatikanskom saboru, posebno obzirom na prilike koje vladaju u Hercegovini. Htjeli mi ili ne, bilo nam pravo ili ne, od Mostara do Zagreba, Beča i Rima i još dalje, kada se spomene Hercegovina, odmah se postavlja pitanje o neredu u našoj biskupiji. To zasjenjuje ono pozitivno u našoj biskupiji, a to nije maleno. Dao Bog da sjene nestanu i da sunce još bolje sja. Naša biskupija pokazuje veliku vitalnost u vjerskom pogledu i materijalnoj izgradnji. Hvala Bogu!

U današnjem svijetu velikih promjena i rušenja starih ideala i vrednota, vjera je prva na udaru. No sve ostaje u rukama Božjim i kako i koliko će Bog prepustiti kušnje to mi ne znamo. Moramo se čvrsto ufati i neumorno raditi za kraljevstvo Božje, za neumrle duše koje su nam povjerene. Ima momenata koji su jači od nas, a ima i situacija gdje neumornost i rad apostola svladava i najveće teškoće. Preporučam u prvom redu solidnu katehizaciju i dobru pripremu za propovijed. To je jedinstvena prilika, da nam vjernici sami dolaze da nas čuju, i žele da nas čuju. Kako je težak propust s naše strane, ako se za tu priliku ne spremimo da im kažemo kao oci i pastiri ono što im treba, ono što Bog od njih traži. Odlazak na rad i Evropu donio je mnogo materijalnog dobra, ali i mnogo moralnoga zla. I tu treba smiono vjernicima oči otvoriti i ukazivati na zlo koje im prijeti u prvom redu na moralnu slobodu koja uništava brakove, pogoduje bijeloj kugi i padu nataliteta, težnji za prekomjernim užicima, alkoholizmu, bludničenju. Naša mladež je danas na posebnim mukama i napastima. Često im se i previše laska da im se ne zamjeri, da im se dodvori i pušta ih se u

kojekakve prigode i zabave gdje čistoća i krepost postaju nemogući. U nagovorima, i ispovijedima treba zlo otkrivati i osuditi. Teška je to borba, često izgleda beskorisno, ali nikad svećenik neće zabilježiti potpun uspjeh. No nakon nekog vremena opaža se razlika kod onoga koji uporno radi i nastoji. To je ona Pavlova preporuka, uvijek svježa i aktualna: "Propovijedaj riječ, nastoj oko toga u zgodno i nezgodno vrijeme, kori, prijeti, opominji posve strpljivo i poučavajući" (2 Tim 4,2).

U posljednje vrijeme sve je više rastava mladih brakova. Sklapaju se nepromišljeno, prebrzo, bez priprave, bez oglasa... Potrebno je sve učiniti da se vjenčanje lijepo pripremi i malo odgodi da ne bude nepromišljeno. Neka se preporuča i zahtijeva da se mladenci priprave barem mjesec dana prije. To često ponavljati! U zaručničkoj pouci ne ispustiti im otvoreno, naravno i čedno, govoriti o kršćanskom stavu prema bračnom životu i odgovornom očinstvu, o čemu je i zadnja Sinoda biskupa govorila i potvrdila i pohvalila principe "Humanae vitae" i sve druge kršćanske dužnosti i Božje zapovijedi neka budu predmet stalnih preporuka i pouka, podržavajući ujedno pučke pobožnosti u kojima smo i mi odgojeni, a kojima su naše majke pripremale naša zvanja. Preporuka i širenje katoličke štampe neka bude ustuk škodljivom djelovanju nemoralne štampe i nečednih filmova.

Ovdje imam prvi put prigodu da javno izrazim moj negativni sud i stav prema teološkom društvu "Kršćanska sadašnjost". Ono je po mom skromnom mišljenju najtragičnija pojava u životu naše poslijeratne Crkve. Poznata je izjava kardinala Šepera o tome kako su oni zaskočili episkopat. Radili su sve u tajnosti i kada su imali jako zaleđe, koje ih i danas podržava, onda su nastupili pred javnošću. Ja sam poslije onog skandaloznog intervjua u porno-reviji "Start" napisao članak protiv Teološkog društva, ali mi je GK odbio to štampati. Kasnije je potpredsjednik TDKS-a i urednik GK-a istupio iz TDKS-a i izrekao osudu TDKS-a jaču od one u mom članku. Ja ne mrzim nikoga od članova TDKS, ali Društvo kao takvo je "čudovište" koje je u sebi kontradikcija. Teolozi su izišli iz crkvenog sektora da bi svoju teološku djelatnost lakše vršili u socijalističkom sektoru koji ima usmjerenje SKJ. A što im

je Crkva skrivila? Ali oni su uspjeli rascjepiti našu Crkvu od vrha do dna, od biskupa do vjernika i svom zaleđu napraviti uslugu, koju im ono nikada ne može dovoljno platiti. Našoj Crkvi treba tisak, listovi i neka ustanova za izdavanje knjiga, ali ne na način i uz cijenu cijepanja našeg jedinstva i mira. Sigurno je da je 90% vjernika i svećenika protivno odlasku KS-a iz crkvenog sektora i crkvene jurisdikcije. Članovi TDKS-a u mojoj biskupiji ne mogu djelovati na bilo kojem vjerskom području, niti svećenici ili redovnici članovi TDKS-a mogu imati od mene kanonsku misiju i jurisdikciju. Oni koji dovode iz drugih biskupija predavače, pučke misionare ili vođe duhovnih vježba neka paze na to na vrijeme.

Draga braćo svećenici! Završavajući ovu moju poruku vama mojim suradnicima preporučam razboritost i oprez u svijetu koji je bogat i jak napastima. Mnogi od naše braće su nastradali. Nitko ne zna do čega će ga dovesti poigravanje napastima koje su nam ušle u kuće, koje nas prate posvuda. Fratres, sobrii estote! Treba u ovim vremenima molitvu pojačati, posebno bih vam preporučio Gospinu krunicu i dvije i tri dnevno. Velike su potrebe svete Crkve, braće ljudi zalutalih, otpalih. Neka ih draga Gospa privede svome Sinu, a nama isprosi svetu ustrajnost. Htio bih vam mnogo toga još preporučiti. Ako Bog da, bit će još prigode.

Preuzimajući upravu biskupije predajem se u ruke Božje, zaštiti Majke Marije i zaštitnika naših biskupija. Znam da mi je mnogo trpjeti. Izdržat ću desetak godina, pa onda treba Bogu ići. Nastojat ću da ne pogazim zakon Crkve ni ljubav prema bližnjemu. Pravdu i ljubav je teško uskladiti, ali jedno drugo ne isključuje. Preporučam se svoj braći svećenicima kojima pišem da me se sjete u molitvama a to su dužni svi svakog dana barem u kanonu mise. Tko s biskupom neće zajedništva niti u euharistijskoj žrtvi, kako može reći da pripada Crkvi? A vjernici prate da li će svećenik u misi moliti i za svoga biskupa. K meni svaki svećenik može doći kada hoće, ali dobro je, tko može upitati da li sam u Mostaru, ako se radi o važnijem razgovoru. Probleme, traženja, prijedloge treba donijeti pismeno da ne nastaju nesporazumi. U svemu nam najviše

treba dobre volje, dobre nakane i crkvenog duha, pa ćemo uz pomoć Božju svladavati teškoće i probleme makar kakvi oni bili.

Želim svima sretan Božić, porođenje Gospodinovo!

Mir i blagoslov Božji sa svima vama!

SVI SMO ODGOVORNI ZA ISHOD IZBORA[2]

Svjedoci smo naglih i dalekosnažnih promjena diljem naše domovine. Probuđene su velike nade, ali se istodobno sije sjeme razdora i straha. Ta zbivanja pogađaju i nas vjernike, jer smo svi nerazdvojno povezani sa svojim narodom i usudom pučanstva u cjelini, s ljudima drugih vjera i drugih naroda. O sretnu raspletu zamršenih pitanja i o porastu mira i slobode, reda i pravedna ustrojstva ovisi jednim dijelom i naš život. Svjesno ističemo to "jednim dijelom", jer želimo potvrditi svoju vjeru kako je i sadašnji povijesni čas, kao i sveukupna povijest čovječanstva, u svojoj konačnoj odrednici, ovisna o Bogu. Budući da smo uvjereni da Bog ravna našim životom i svim zbivanjima u svijetu, možemo i u nemirnim vremenima čuvati i sačuvati svoj unutarnji mir i svoju vjeru da se onima koji Boga ljube sve okreće na dobro. Zbog toga moramo iz dana u dan pojačavati svoje molitve kako bi se ova naša zbivanja i previranja okrenula na dobro svih ljudi i kako bismo mogli svi zajedno živjeti u miru i slozi.

Na isti način moramo pojačavati i svoju budnost i svoju zauzetost, moramo budno pratiti sve događaje i moramo se uključivati u sva nastojanja kako bi zavladao mir i unaprijedila se sloga pojačanim zalaganjem svih nas zajedno i svakoga napose.

Jedan nas pak zadatak posebice obvezuje. To su izbori! Riječ je o prvim slobodnim višestranačkim izborima poslije rata, koji se, eto, predviđaju u ozračju opterećenu mnogim neriješenim pitanjima i povećanim napetostima. Zbog toga su predstojeći izbori od velike važnosti, i za svakoga od nas predstavljaju osobnu

[2] *Crkva na Kamenu* 11(1990)1.

obvezu, koja će biti svojevrsna provjerba koliki je stupanj svijesti naše odgovornosti. Izbori su velika obveza jer će o njihovu ishodu ovisiti daljnji razvoj slobode, ravnopravnosti i ravnomjerna razvoja našega naroda u njegovu životu i suživotu s drugim narodima. Upravo zbog tako velike važnosti, izbori će biti provjerba naše zrelosti i spremnosti na žrtvu, jer, da bismo uspjeli, moramo se osloboditi straha i obzira, kukavičluka i sitnih sebičnih interesa, te svi složno izići na izbore i birati svoje najbolje i najsposobnije ljude, koji će nas dalje voditi putem samostalnosti, ravnopravnosti i mirna suživota sa svim ljudima.

U ovom povijesno odsudnom času svi smo pozvani i svi smo odgovorni, i od te nas odgovornosti nitko ne može osloboditi (počevši od provjere jesmo li zapisani u biračke spiskove pa nadalje).

Vjerujemo da Crkva u slobodnom društvu i pravnoj državi može svojim karitativnim i prosvjetnim angažmanom mnogo doprinijeti prosperitetu nacionalnog bića u prvom redu hrvatskoga naroda, ali i drugih naroda. U vremenu jednostranačja djelovanje Crkve je sputavano, mnoga dobra su joj oduzeta, a njezine kulturno-socijalne institucije su zabranjene. Katolici Hrvati naših hercegovačkih biskupija, a i katolici drugih naroda, svjesni su bolnih iskustava koje je Crkva proživljavala u periodu političkog jednoumlja te će pri odlučivanju kome dati svoj glas imati na umu i djelovanje Crkve u našem narodu.

Cijela povijest spasenja, o kojoj govori Biblija, prepuna je primjera vjere da je doista Bog ravnatelj i gospodar povijesti, ali da upravo On preko narodnih vođa i proroka uvijek poziva cijeli narod i svakog pojedinca da se uključi u zajedničke pothvate i svojim osobnim zalaganjem pridonese općem dobru. To zalaganje za opće dobro svih ljudi bez razlika, a napose onih slabijih i ugroženijih, postaje i ostaje konačnim mjerilom kojim će Bog prosuditi našu prikladnost za Božje kraljevstvo i vječnu sreću svakoga od nas.

Kako svako dobro djelo počinje i svršava molitvom pozivam sve svećenike, redovnike i redovnice, kao i sve vjernike, na molitvu u crkvama i obiteljima za demokratski i uspješan ishod izbora u Republici BiH.

UPUTE I UPOZORENJA SVEĆENSTVU[3]

Drago braćo svećenici!

Cijeli svijet, a posebno Istočnu Evropu pa i našu Domovinu, potresaju društveno-političke promjene obilježene pojačanom težnjom za osobnom i društvenom slobodom, za višestranačkim društvenim uređenjem i obnovom gospodarskog, društvenog i političkog djelovanja.

S tim u svezi, dužan sam Vam, braćo svećenici, Vama kao i vjernicima koji su nam povjereni, priopćiti slijedeće upozorenje:

a) Djelatnost svećenika stoji u službi naviještanja Božjeg Kraljevstva i ravna se isključivo prema Isusu Kristu, njegovu Evanđelju i smjernicima Njegove Crkve. Budući da je jezgra toga rasta i razvoja vjere, pouzdanje i ljubav, tj. unutarnji preporod čovjeka u jezgri njegova bića, odakle izvire čovjekovo mišljenje i htijenje, osjećanje i djelovanje, naše je poslanje namijenjeno ljudima svih naroda i vremena neovisno o društveno-političkom uređenju. Zbog toga službeni glasnici evanđelja: svećenici, redovnici i redovnice, neka neposredno aktivno ne sudjeluju u političkim strankama. Svećenici su pastiri i očevi svih ljudi; čim se vežu za jednu stranku postaju odbojni ljudima drugih stranaka.

b) S druge pak strane mora nam biti jasno da su i svi oblici društveno-političkog uređenja ljudske tvorevine podvrgnute ograničenosti i nesavršenosti čovjekova djelovanja uopće. Prema Tome: koliko god bilo hvale vrijedno nastojanje raznorodnih

[3] *Vrhbosna* 3(1990) 56-57.

političara u našem narodu da ostvare poželjne i vrijedne promjene u društveno-političkom životu,one same po sebi neće donijeti onaj preporod u službi kojega mi stojimo. Korijeni zala koja more naš narod: katastrofalan pad nataliteta, zaostajanje u izobrazbi i osposobljavanju za život u Europi 21. stoljeća, zatrovanost međuljudskih odnosa, rasulo vrijednosti ljudske riječi, nepouzdanost u poslovanju - da spomenemo samo najupadnije nevolje - nemaju svoje objašnjenje samo u društveno-političkim čimbenicima, nego su dosta puta razlozi toga stanja u čovjekovu slobodnu i odgovornu biću, stvorenu na Božju sliku. On je kao aktivni subjekt pozvan da radi na boljem svijetu.

c) Pozivam Vas sve na molitvu: kako zajedničku župsku, obiteljsku, tako i osobnu. Molimo za dobar uspjeh izbora u studenome na našem području. Neka se u molitvi vjernika i svetim misama, a posebno kroz listopadsku pobožnost moli na tu nakanu. Upriličite u prigodno vrijeme "Klanjanje Presvetom" s vjernicima. Ovo je divna prilika za obnovu zajedničke obiteljske molitve. Neka svaka obitelj, svaki dan, počne moliti Gospinu krunicu za naš hrvatski narod i našu Domovinu (Sjetimo se obećanja: "Hrvatska katolička obitelj dnevno moli i nedjeljom misu slavi"!?). U narodu je probuđen osjećaj hrvatske svijesti, a mi to usmjerimo i probudimo osjećaj zajedničke pripadnosti i istom Bogu, kojega smo dužni zajednički štovati svaki dan. Listopadska pobožnost nam je velika prilika za našu pastoralnu akciju: obnoviti zajedničku obiteljsku molitvu!

d) U svojim propovijedima i poticajima govorimo kroz ovo vrijeme o katoličkim načelima demokracije. Za nas demokracija znači: ostvariti isitnu, pravdu, slobodu i ljubav. Ova su načela iznesena u dokumentima II. vatikanskog sabora, a izložio ih je papa Ivan XXIII. u enciklici *Pacem in terris.* To je razlog što u duhu Isusove opomene:"Vi budite na oprezu!" (Mk 13,23) pozivam sve Vas braćo svećenici, redovnici, redovnice, da se posvetite svojoj prvotnoj zadaći, jer ćemo samo tako najbolje pridonijeti vrijednim promjenama u društveno-političkom životu. Suzdržanost od

neposredna miješanja u političkim pothvatima ovim je svima obvezujuća. Isto tako ovdje želim reći da sve stranke nisu jednake. Njihovu vrijednost procjenjujemo prema njihovu odnosu prema čovjeku, njegovu pozivu, njegovoj slobodi kao čovjeka i kao vjernika. U svjetlu ovih smjernica trebali bi svećenici i redovnici kao i naši vjernici dati povjerenje, u duhu tolerancije, određenoj stranci.

S ovim mislima, braćo svećenici, upućujem Vam, kao i cijelom Božjem narodu, nama povjerenom, i svim ljudima dobre volje svoje najljepše želje i poticaje da gajimo mir i slobodu, ljubav i razumijevanje - vrijednosti bez kojih nikakva politička obnova neće donijeti trajnih plodova!

TISUĆU GODINA USTRAJNE VJERNOSTI[4]

Trebinjsko-mrkanjska biskupija je najstarija u Bosni i Hercegovini. Proslavili smo 1000 godina njezina psotojanja, a ona je sigurno još starija, ali o tome za sada nema sigurnih podataka. Tisuću godina vjernosti svetoj Katoličkoj crkvi uz sve progone i pritiske, to je veliko!

U velikoj seobi i razvrstavanju naroda mnogi narodi su nestali, nisu imali iz čega crpsti životnu snagu. Hrvati katolici su preživjeli jer su se pokrstili i ušli u kolo naroda koji će sačinjavati novu, kršćansku Evropu. Zato slavimo naše jubileje 13 stoljeća kršćanstva među Hrvatima. U toj našoj vjernosti svetoj Katoličkoj crkvi posebno mjesto zauzima Trebinjsko-mrkanjska biskupija. Mnoge naše biskupije iz ranije naše povijesti su nestale, ona se održala iako je tisućgodišnja njezina povijest bila veoma teška, često mučenička. Nije moguće opisati sve patnje katoličkog puka, svećenika i biskupa. Dolaskom Raške države vjernici su bili prevjeravani, mučeni nametima, a trebinjski biskup Salvije je morao bježati iz svoje biskupije i skloniti se u susjednom Dubrov-

[4] *Crkva na Kamenu* 6-7(1984)2.

niku negdje oko 1253. godine. Nikada više nisu se mogli trebinjski biskupi slobodno vratiti u svoju biskupiju. Benediktinski samostan sv. Petra u Polju (nedaleko od Trebinja), sjedište biskupa i biskupska crkva tijekom vremena pretvoreni su u ruševine. Dub rovačka je republika trebinjskim biskupima darovala otok Mrkanj i susjedni otočić Bobaru i pa je po Mrkanju biskupija dobila ime Trebinjsko-mrkanjska.

Za turske vladavine biva kršćanima još teže. Negdje početkom turske vladavine biskupija je spala na šezdesetak kuća. Manjak svećenika i odsutnost biskupa pridonijeli su prelazu mnogih na islam. Turci su porušili sve crkve iz predturskog doba. Bogatiji su prelazili u islam da spase svoja imanja, a mnogi katolički mladići su odvedeni iz Hercegovine i silom prevođeni na islam. Manjak svećenstva, i samo za neko vrijeme, nadopunjao je "ilirski kolegij" osnovan ostavštinom biskupa Tome Budislavića (umro u Napulju 1608.). Puk je vapio za svećenicima i grnuo na propovijed misionara "kao nekada sv. Ivanu na Jordanu". Jednom je trebinjski biskup krišom došao iz Dubrovnika da mladeži podijeli sakramenat svete krizme. Biskupija je imala 4 župei biskup je uspio podijeliti krizmu u tri, a onda je paša u Gabeli čuo da biskup "novači momke za rat protiv Turaka" i biskup je morao brže-bolje bježati u Dubrovnik. To je samo nekoliko detalja iz bogate mučeničke povijesti ove biskupije.

U Mostaru je dana 15. VI. o. g. održanznanstveni simpozij o Trebinjsko-mrkanjskoj biskupiji. Predavačima, njih petnaest, bilo je strogo ograničeno vrijeme (15 ili 30 minuta) pa su predavanja dana vrlo skraćena. U Zborniku simpozija, koji će biti publiciran, bit će objavljena cjelovita predavanja, pa će biti moguće dublje ući u povijest biskupije i u svjedočenje vjernog puka. Naravno ni tu se neće moći naći mnogi svjedoci vjernosti, posebno oni mali o kojima povijest nije ništa ni zapisala, nepoznate duše čije patnje samo Bog zna.

Nakon 1818., kada su mnoge biskupije u našim krajevima dokinute, sv. Stolica više ne imenuje biskupa za Trebinjsku biskupiju. Mnogi od njih su bili stranci i uza sve nastojanje Svete stolice da se presele na teritorij biskupije, oni se nisu usudili, pa i

kada to nije izgledalo teško. Tada biskupijom upravlja delegat dubrovačkog biskupa, a onda sam dubrovački biskup. Godine 1890. Sveta stolica imenuje mostarskog biskupa fra Paškala Buconjića i njegove nasljednike stalnim upraviteljima Trebinjske biskupije. Između dva rata biskupija je imala oko 25.000 vjernika u 10 župa. U prošlom ratu biskupija je bila skoro sva popaljena, vjernici se razbježali, ali opet su se vratili, kuće i crkve obnovili i danas biskupija ima 17 župa sa oko 18.000 vjernika. Vjerski život u većem dijelu biskupije je na zamjernom nivou. Ona je dala u zadnjih dvadeset godina oko 35 svećenika i redovnika i lijepi broj časnih sestara. Legenda trebinjskih svećenika, pok. don Stjepan Batinović je u svom glasilu "Dumo i njegov narod" godinama pisao o duši i životu ovog vjernog puka. To treba čitati i diviti se.

Za ovaj tisućgodišnji jubilej spremala se biskupija godinu dana. Na svaku župsku crkvu postavljena je kamena ploča s najstarijim likom Gospe ovoga kraja. Obaviješten je i Sveti otac i u svojoj očinskoj skrbi upravio je mostarskom biskupu (koji je apostolski upravitelj Trebinjske biskupije) posebno pismo puno pastirske ljubavi prema puku ove biskupije. Nadodao je i posebni dar: župsku crkvu u Trebinju, koja je na dan jubileja slavila stoti "rođendan", podigao je na čast katedrale. Svaka mu čast i hvala! Ovom prigodom je crkva posvećena jer je 1884. bila samo blagoslovljena.

Na ulazu u crkvu čekao sam hodočasnike i sa svakim se pozdravio. Bili su svi neobično veseli i ganuti. Ma kakva je to bila radost na licima, u očima! Takvo nešto Trebinje ni Trebinjska biskupija nisu vidjeli. Činilo mi se da s njima u crkvu ulaze svi pokojni biskupi i dume, sav Božji narod nebeskog Jeruzalema.

MIR IZ OBRAĆENA SRCA[5]

To je naslov pisma pape Ivana Pavla II za Novu godinu, za Dan mira. Papa je uputio svoje pismo svim političarima svijeta, svim tvorcima ekonomskog, socijalnog i kulturnog života, mladima koji žele svijet više bratski i solidarniji, svim ljudima koji čeznu za mirom.

Papa u svom pismu opisuje strašnu situaciju u kojoj se danas svijet nalazi: nepravde, ratovi, ruševine, nasilje, terorizam, cijena naoružanja, gaženje ljudskih prava, glad, bolesti, nerazvijenost, oružje konvencionalno, kemijsko, bakteriološko i posebno nuklearno. Sve su to razlozi za nezadovoljstvo i zabrinutost. Papa je i u božićnoj poruci s balkona crkve sv. Petra milio i vapio nad tegobama koje more svijet. A svijet je okovan podjelom na blokove i sve Deklaracije o miru i slobodi, o pravdi i ljudskim pravima ostaju mrtvo slovo na papiru.

Mi smo se navikli slušati vijesti s ratišta ovih oko 140 ratova iza II. Svjetskog rata, vijesti o spremanju na treći, atomski rat. U isto vrijeme znanost i tehnika napreduju gigantskim koracima, posebno u sredstvima razaranja i ubijanja. Razgovori o oružju sliče na rasprave među banditima: mi vas možemo uništiti i ubiti 200 milijuna za pola sata; a mi vas i vaših 200 milijuna možemo pobiti za 15 minuta. A mi ćemo... I mi ćemo... I ne stidi se čovjek XX. st. to izgovarati, to pisati... I prošla stoljeća naziva natražnim jer je mač mogao sjeći glavu po glavu.

Povijest će ovaj vijek teško optužiti. Ovaj vijek koji se ponosi velikom naukom i tehnikom, koji je proklamirao preko 80 deklaracija i ugovora o ljudskim pravima i o slobodi. Ovaj vijek je, ustvari, izmislio logore smrti, krematorije i sredstva za istrjebljenje ljudskog roda. Ovaj vijek je u ratovima pobio više ljudi nego ih je palo u svim ratovima cijele ljudske povijesti. Veliki ubojice milijuna ljudi našli su svoje ideologije kojima mase opijaju i zločine opravdavaju. Današnje metode tiranije i terora su nadišle srednji

[5] *Crkva na Kamenu* 1(1984)2.

vijek i svu prošlost. Na polju zločina, masovnog i planetarnog, ovaj vijek nosi barjak. Dok milijuni umiru od gladi, za naoružanje se godišnje troši 800 milijardi dolara. Dok se medicina hvali kako uspijeva spasavati ljude od bolesti, dok liječnici polažu zakletvu da će braniti svaki ljudski život od njegova začeća, ovo stoljeće je ozakonilo ubijanje milijuna nerođene djece.

Papa vidi lijek i polaznu točku u obraćenju srca, u oslobođenju čovjeka od njega samoga, kako reče veliki Dostojevski, papa kaže i u oslobođenju od nutarnjeg robovanja neurednim strastima. Te neuredne strasti razaraju njegov bitak, njega samoga, i gaze prava i slobodu drugih ljudi. Krepost je izrugana, to su tabui kojih se hoće riješiti, lance raskinuti i piti čašu užitka do dna. Razularene strasti pothranjuju među nama svjetska sredstva komuniciranja senzacijama, lažima, nemoralom, izrugivanjem kreposti.

Zato je teška i preteška borba za mir, za čovjeka, za slobodu, za istinu, zato su neuspješne tolike deklaracije i konferencije.

Obratiti srca, preodgojiti ljude, možda je to utopija? Ali to je jedini izvor mira, jedini put prema miru. Taj put je pokazao i danas ga pokazuje Onaj koji je prezreo raskoš i bogatstvo i rodio se u štali, Onaj koji je prezreo taštu slavu i ponizio se uzevši obličje sluge, Onaj koji od čovjeka traži da se odreče sebe i svog egoizma.

Kažu neki da danas ne postoje pravi idealisti, potpuni altruisti, da se sve mjeri novcem, slavom, užitkom, da se svijet mijenja silom. Doista ima mnogo onih koji su za neku ideju, za neki pokret žrtvovali, čak i život dali u revolucijama i ratovima. Ali to su borbe u kojima se krv prolijeva, a krv izaziva novo krvoproliće. Naoružanje izaziva protunaoružanje i zato se vrtimo u začaranom krugu.

Jedne godine je dodijeljena Nobelova nagrada za mir ne političaru, ne sociologu, ne piscu ni ideologu nego jednostavnoj redovnici Majci Tereziji. Cijeli svijet je glasno rekao da je nagrada došla u prave ruke. Ovaj čin može i morao bi biti putokaz načina i borbe za mir u svijetu. Majka Terezija nema banku, nema

naoružanje, nije političar ni ideolog, ona ima samo veliku ljubav za gladne i bolesne. A tisuće njoj sličnih ima po stepama i pustinjama Afrike, Azije, Latinske Amerike i Oceanije. Sve ono dobro što siromasi trećeg svijeta imaju u zapuštenim selima i šumama imaju od tih idealista, altruista. Njihov rad ne izaziva mržnje ni osvete, ne stiču zarade, ne grade vikendice, ne slažu u banke. Siromasi trećeg svijeta dobro razlikuju bijelce koji dolaze da ih iskoriste i misionare koji se sami njima darivaju, iz Evrope prose da njima daju. Niti jedna ideja ni pokret ne može svoje sljedbenike poslati u leprozarije da besplatno rade, u pustoš i divljinu da bolesne liječe i nepismene uče čitati i pisati. To je kadro samo srce koje se napaja na idealu Isusa Krista. I to što oni rade i ono zbog čega je majka Terezija dobila Nobelovu nagradu, to su smjernice na koje poziva Ivan Pavao II. da ih prihvati cijeli svijet, svi političari, ideolozi, sociolozi, pedagozi. To je put kojim bi morala ići zajedno u cijelom svijetu Organizacija ujedinjenih naroda, javne ustanove i tisak, Crkva i obitelj i svi ljudi dobre volje, da rade za mir koga su anđeli navijestili ljudima u božićnoj noći. I "blago mirotvorcima jer će se sinovima Božjim zvati".

DOSTOJNO PROSLAVIMO VELIKI JUBILEJ[6]

Draga braćo svećenici, dragi vjernici!

Na svetkovinu Presvetog Trojstva 1884. godine navršit će se sto godina od svečane posvete župske crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju. Isto tako ovih se godina navršava i 1000 godina od utemeljenja Trebinjsko-mrkanjske biskupije.

Oba predstojeća jubileja od velikog su značaja za Crkvu na području Trebinjsko-mrkanjske biskupije. Prvo zato jer je crkva Rođenja Blažene Djevice u Trebinju najčasnija od svih crkava ove biskupije kao nasljednica drevne katedrale Trebinjske biskupije

[6] *Crkva na Kamenu* 6-7(1983)3.

pod naslovom sv. Mihaela arkanđela koju u tom gradu spominju naši najstariji kroničari. Ta crkva kao nasljednica stare katedrale zaslužuje posebno štovanje svih vjernika i svećenika ove biskupije.

Drugi od ovih jubileja još je većeg značenja. Na temelju bule pape Benedikta VIII. izdane dubrovačkom nadbiskupu metropoliti 27. rujna 1022. godine znademo da ta metropolija i njezini sufragani postoje sigurno od vremena njegova časnog predhodnika pape Grgura V. (996-999), čije odredbe papa Benedikt VIII. potvrđuje. Očito su biskupije koje je papa Grgur V. okupio u novu metropoliju, a među njima i Trebinjska, već prije ustanovljene. Za Trebinjsku znademo na temelju drugih indicija da je utemeljena u decenijima pred konac desetog stoljeća. Zbog toga proslava njezine tisućugodišnjice pada u naše vrijeme i veoma nam ju je zgodno povezati s proslavom stogodišnjice posvete njezine najčasnije crkve.

Po želji i odredbi Svete stolice Apostolski administrator Trebinjsko-mrkanjske biskupije već dugi niz decenija je mostarsko-duvanjski biskup. U svojstvu, dakle, apostolskog administratora pozivam svećenstvo i puk Božji na području ove drevne i časne biskupije da dostojno proslave ove jubileje. Neka ta proslava bude i naša obnova i zahvala generacijama naših predaka iz puka i svećenstva koji su izdržali sve protivštine kroz mučeničku tisućugodišnju povijest, čuvali i sačuvali dragocjeno svjetlo vjere i kao dragocjenost, krvlju stečenu i branjenu, predali ga nama na spasenje naših duša. Neka to bude svestrana obnova naše vjere i vjernosti Bogu i krvi tih naših svetih predaka - mučenika.

Tisućugodišnji jubilej časne Trebinjsko-mrkanjske biskupije divno se uklapa u niz proslava našeg naroda: Trinaest stoljeća kršćanstva među Hrvatima. U isto vrijeme s posebnim pravom ga moramo povezati sa Svetom godinom otkupljenja, jer su trudi i muke naših predaka i krv za vjernost Bogu stoljećima lijevana nadopuna onome što nedostaje mukama u otajstvenom tijelu Kristovu, tj. u Crkvi. Euharisitjski Krist potreban nam je kao nenadomjestiva snaga na našem putu u budućnost i vječnost pa svoje slavlje slavimo i živimo u znaku i snazi euharistijskog Isusa u euharistijskoj godini našeg naroda.

Neka svi ovi naši jubileji budu obnova vjere u narodu Božjem. Ono što izvanjskim načinom budemo slavili neka u izobilju proizvede u našim srcima i dušama plodove Duha što će biti i jedini cilj svih proslava i programa u ovom vremenskom razdoblju između dvije svetkovine Presvetog Trojstva. Neka nam Presveto Trojstvo dade snage da svoju vjeru obnovimo i učvrstimo. Neka nas u tome pomogne moćni zagovor Marije Majke Crkve čijem je rođenju trebinjska crkva posvećena i moćna zaštita svetog Mihaela Arkanđela i Petra apostola pod čijom se zaštitom nalazi Trebinjska biskupija.

JUBILEJ OTKUPLJENJA[7]

Svaka 25. godina slavi se u Crkvi kao sveta godina (1900., 1925., 1950., 1975.). Mimo toga reda godinu 1932. papa Pio XI. proglasio je svetom godinom 1900-tom našeg otkupljenja, 1900-tom od Isusove smrti na križu.Sada je današnji papa Ivan Pavao II. isto tako mimo onih redovitih jubileja od svakih 25 godina ovu godinu proglasio svetom 1950-tom godinom našeg otkupljenja. Ona će početi na Blagovijest 25. ožujka, a završit će na Uskrs slijedeće godine, tj. 22. travnja 1984.

Sveta godina je vrijeme kada Crkva poziva vjernike na veće i dublje nutarnje obraćenje, na vršenje određenih dobrih djela, na hodočašća da bi se dobili posebni oprosti. Proroci su još u Starom zavjetu pozivali na obraćenje. Bog je poslao Sina svoga i u jednom odabranom vremenu, u "punini vremena", Isus je ostvario naše otkupljenje i spasenje. To otkupljenje je predao u ruke majci Crkvi koja je službenica spasenja. Ona izabire neke prigode i vremena koja imaju smisao posebnih prigoda oproštenja i bogatstva milosti. Crkva ih naziva svetim danima, svetim vremenima. Tako je nedjelja svet dan muke i smrti Isusove. Sveti tjedan, Advenat, Korizma,

[7] *Crkva na Kamenu* 3(1983)2.

blagdani... Tako je i Sveta godina poziv na obraćenje i oproštenje grijeha.

Crkva u Svetoj godini dijeli posebne oproste za grijehe, za kazne i za krivnje. Sa svakim pokajanjem i sakramentom ispovijedi dobivamo oproštenje grijeha ali ostaje dug koji treba isplatiti na ovom ili na drugom svijetu. Zato postoji čistilište da se isplati dug prije prijelaza u raj. U Svetoj godini imamo prigodu dobivanja oprosta naših dugova za grijehe. Osim toga istina je naše vjere "općinstvo svetih", tj. zajedništvo svetih u raju, duša u čistilištu i vjernika na zemlji. Ta zajednica je obogaćena zaslugama Otkupitelja, Marije Majke Crkve, svetih u raju i na zemlji. U tom zajedništvu Crkva vlašću koju joj je dao Krist (vlast ključeva, vlast vezivanja i odrješivanja) uzima od "jakih" i "bogatih" i daje slabima, grešnima; uzima od Glave i dijeli udovima. Naravno Crkva nije gospodarica tih milosti, nego službenica Gospodnja i djeliteljica milosti otkupljenja. Sve ovo treba gledati očima vjere.

U središtu pažnje i zbivanja Svete godine je milosrdni Bog, Isus Otkupitelj i grešni čovjek, koji je svjestan svoje grešnosti i svoje nemoći da se sam bez Boga uzdigne. Danas smo svjedoci velike moralne bijede i dekadencije suvremenog čovječanstva koje se ponosi tehničkim, kulturnim i znanstvenim dostignućima. U isto vrijeme skoro sve međunarodne probleme rješava mržnjom, oružjem i prijetnjom totalnog rata. U isto vrijeme preplavila su svijet ubojstva, samoubojstva, alkoholizam, droga, razaranja obitelji, degradacija dostojanstva žene i javni nemoral. Sve to prati uzdah i bol plemenitih ljudi za spasom od bilo kuda i od bilo koga. "A Isus je onaj kamen koji su graditelji odbacili a koji je postao ugaonim kamenom. Spasenja nema ni u jednom drugom, jer je pod nebom to jedino ime dano ljudima, u kom nam se treba spasiti" (Dj 4,11-12). Suvremeni svijet kolikogod je zaglibio u grijesima, toliko je ohol i pun sebe da ne vidi svoj grijeh. Zato Sveta godina želi oživjeti svijest grijeha i potrebu kajanja i pokazati put sakramentu svete ispovijedi. Ove jeseni će Sinoda biskupa u Rimu raspravljati baš o sakramentu ispovijedi.

Do sada su se oprosti Svete godine mogli redovno dobiti ako se uz sakramenat svete ispovijedi pohode četiri patrijarhalne

bazilike u Rimu. Sveti Otac Ivan Pavao II. je ovaj put dopustio da se i u svakoj biskupiji omogući lako dobivanje oprosta, pa će svaki biskup u svojoj katedrali 25. III. otvoriti Svetu Godinu i dati razne olakšice za dobivanje oprosta.

Na bazilici sv. Petra u Rimu nalaze se na pročelju petora vrata. Desna krajnja vrata se zovu *sveta vrata* i otvaraju se samo u Svetoj godini. Tako će Papa 25. III. svečano otvoriti ta vrata i zatvoriti ih 22. IV. 1984. Opet će biti otvorena za Svetu godinu 2000.

Za ovu Svetu godinu Papa je izdao bulu pod naslovom *Otvorite vrata Otkupitelju.*"To je poziv što ga u perspektivi Jubilarne godine Otkupljenja upravljam cijeloj Crkvi, obnavljajući poziv koji sam izrazio nakon svoga izbora na Petrovu Stolicu. Od onoga časa moji su osjećaji i misli bili sve više usmjereni na Krista Otkupitelja, na njegovo vazmeno otajstvo, vrhunac Božje objave i vrhovno ostvarenje milosrđa Božjega prema ljudima svih vremena."

"Posebna je milost Godine Otkupljenja obnovljeno otkriće ljubavi Boga koji se daruje."(...) "Treba ponovo otkriti osjećaj grijeha, a da bi se do toga dospjelo, treba iznova otkriti osjećaj Boga."

"Sveta vrata, koja ću ja sam otvoriti u vatikanskoj bazilici 25. ožujka, neka budu znak i simbol novog pristupa Kristu Otkupitelju čovjeka, koji zove sve, nikoga ne isključujući na prikladnije razmatranje otajstva Otkupljenja i na udio u njegovim plodovima, osobito po sakramentu pokore."

U DRUGO STOLJEĆE[8]

Proslava stogodišnjice ponovne uspostave redovne crkvene uprave u Bosni i Hercegovini prošle su u iskrenom oduševljenju onih koji osjećaju katolički, crkveno. Bila je to ispovijed zahvalnosti i ljubavi prema Majci Crkve za prošlost, i ujedno obećanje vjernosti i odanosti za budućnost.

Pred 100 godina su tako uspostavljene biskupije u Mostaru i Banjoj Luci i nadbiskupija u Sarajevu, gdje je ujedno sijelo Vrhbosanske metropolije. Za svakoga tko katolički osjeća to mora biti velika radost i ponos.

Slaveći ovaj jubilej moramo izraziti duboku zahvalnost onima koji su kroz ovih 100 godina i još više kroz teža i dalja stoljeća, sačuvali vjeru uprkos svim teškoćama, kušnjama, mučenjima. Povijest bilježi tek ponešto, u Bogu je mnogo više toga skriveno.

Ulazeći u novo stoljeće u životu naše metropolije dobro je odmah baciti pogled u budućnost i pokušati zamisliti kakva će naša Crkva biti do 100 godina i kako će slaviti jubilej od 200 godina. Znamo za pokrajinske Crkve koje su nekad živjele i cvale danas ih nema. Znamo i one kojih pred 100 godina uopće nije ni bilo, a danas cvatu i daju nam izgled vitalnosti i snage duha; tako brojne mlade afričke Crkve.

Kako živjeti, ne životariti u slijedećih 100 godina?

1. Biološki opstati. Oduprijeti se bijeloj kugi, oboriti u dušama, u obiteljima sistem jedno-dvoje djece. U Hercegovini su statistike porazne. Jest da su mnogi mladi bračni parovi otišli van Hercegovine, ali svejedno stanje nataliteta je alarmantno. Čudno, da stare bake, koje su rodile 8, 9, 10 pa i više djece i koje bi mogle kao junačke majke očekivati od Boga krunu i nagradu, one galame na mlade nevjeste: što će ti djeca! Jedno-dvoje? - Ako dođe rat, ne daj Bože, ginut će jedinci i ostajat će kuće puste.

Treba opstati. Materijalna baza je bolja nego nekada; lijepe kuće i namještaji, plaće, automobili... živi se lakše i ljepše, nije da se nema, da se gladuje, a jest da se sve više luduje i razbacuje, ludo tjera moda i luksus. Ne baš svatko, ali mnogi strepe da jedno-dvoje ne bi gladovali. - Opstati, biloški opstati i živjeti.

2. Ne ostati bez svojih svećenika. Još imamo toliko da dajemo mladim Crkvama Afrike. U Zapadnoj Evropi, koja je obilno snabdjevala Afriku misionarima, vlada velika oskudica duhovnih zvanja i ponegdje život Crkve izgleda životarenje ili čak

[8] *Crkva na Kamenu* 7-8(1982)2.

umiranje. I kod nas je sve manje duhovnih zvanja. Bog i danas mlade zove, ali zove i sotona, i svijet koji je protivan BožjemDuhu. Kao što majka pod srcem začne i nosi dijete, trebalo bi isto tako da začne i goji željuda se koje njezino dijete posveti Bogu. Tu je najveći problem. Sve manje je pravih svećeničkih majki. U pitanju duhovnih zvanja majke su velike Božje suradnice. To bi morale biti i katoličke djevojke koje misle na brak, na obitelj, da u tom planu bude željaza brojnim porodom i duhovnim zvanjima. Tko će biti svećenici u Bosni i Hercegovini do 100 godina? Samo domaći sinovi? Izmiješani sa crncima? Sami crnci? Borit ćemo se da imamo svojih svećenika, da ih imamo u obilju i da drugima dajemo kao i sada.

3. Ne ići na Judinu računicu!

Otišao je za zaradom u Njemačku među prvima, otvorio gostionicu, veliki novac zarađivao. Onda sam jednog dana primio obavijest da je istupio iz Katoličke crkve. Zna se da ne plaća *Kirchensteuer*... Kad sam ga nakon par godina susreo, prekorio sam ga. - Zar vi mislite da ću ja više voditi računa o Bogu koga ne vidim nego o markama koje u džepunosim?, odgovorio mi je.

- Ali, bolan ne bio, zar i tako nisi dobro zarađivao, zar je trebalo da istupiš iz Katoličke crkve!?

- Računica je računica. Treba iskoristiti sve...

- To je Judina računica, neka znaš! Juda je mislio postati ministar u Isusovu zemaljskom kraljevstvu, a kad je vidio da od tog neće biti ništa, iskoristio je što se dalo i prodao Isusa. Ali nije bilo blagoslova u Judinoj računici. Ne daj Božeda se i tebi ne iskrene na glavu.

Prodati vjeru, promijeniti vjeru, odreći se vjere da ti bolje ide, da više zaradiš, da se dodvoriš, da napraviš karijeru... uvijek je to nečasno a da ne govorimo da treba Bogu doći dati račun. Judina je računica u podsvijesti mnogih slabića u vjeri. No Crkva je uz slabiće uvijek imala i svoje svece, mučenike, heroje, prave svjedoke Kristove, koji su uvijek spremni radije i životdati nego li vjeru izdati. Božjaračunica kaže:"Tkohoće životsvoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj radi mene, naći će ga." U toj riječi "život"je sadržanosve što za Boga žrtvujemo.

Pređi se ne kaju što su se Bogu žrtvovali. Gospa je darovala nebeskom Ocu i sebe i svoga Sina i postala od ponizne i male, velika Gospa, Kraljca neba i zemlje. U njezino majčinsko i bezgrešno srce stavljamo svu svoju nadu za budućnost.

PRIGODOM 100-OBLJETNICE PONOVNE USPOSTAVE REDOVITE CRKVENE UPRAVE U BOSNI I HERCEGOVINI[9]

Dana, 5. srpnja 1981. godine, navršava se točno sto godina otkako je papa Leon XIII. svečanim pismom koje počinje riječima: *Ex hac augusta...* na blagdan sv. Ćirila i Metoda, 5. srpnja 1881., ponovno uspostavio redovitu upravu u katoličkoj Crkvi u Bosni i Hercegovini. Ovom papinom odlukom osnovana je nova crkvena pokrajina u našem hrvatskom narodu. Vrhbosanska metropolija sa sjedištem u Sarajevu i područnim biskupijama u Banjoj Luci i Mostaru. U sastav ove crkvene pokrajine ušle su i naše hercegovačke biskupije: novoosnovana Mostarsko-duvanjska i drevna Trebinjsko-mrkanjska biskupija. Kršćanstvo je već od najstarijih vremena bilo prisutno u Hercegovini - spominju se imena više biskupa - ali nikada do tada nije imalo ovako razvijeni stupanj crkvene uprave.

Zadnjih godina u našoj katoličkoj i hrvatskoj povijesti bilo je dosta proslava koje su ojačale našu kršćansku i crkvenu svijest. To su prije svega 500-godišnjica smrti bosanske kraljice Katarine (1478-1978), zatim svečana proslava 1100-obljetnice otkako su se Hrvati, već kršćani, sa svojim knezom Branimirom 879. godine odlučno priklonili nasljedniku sv. Petra u Rimu. Mi smo, dragi vjernici, posve opravdano nedavno slavili 13 stoljeća kršćanstva u

[9] *Crkva na Kamenu* 7-8(1981)2-3.

Hrvata, što nas je podsjetilo da smo jedan od najstarijih katoličkih naroda u Evropi. Tom su zgodom, u prigodnoj poslanici, hrvatski biskupi rekli da su naši pradjedovi, uskoro po dolasku u današnju domovinu, "milošću Božjom prihvatili radosnu vijest o spasenjskoj smrti i slavnom uskrsnuću Gospodina Isusa Krista te po svetom krštenju bili uključeni u novi Božji narod, postali novi narod koji vjeruje da je Bog njegov saveznik i koji od onda s tom mišlju gradi svoju povijest" (br.2).

Zato je bilo potrebno da se bosansko-hercegovački biskupi osvrnu posebnom poslanicom na ovu našu važnu stogodišnjicu. Tu pastirsku poslanicu, upravo tiskanu, možete dobiti kod svojih župnika, a njezin sažetak iznosimo Vam u ovom pismu.

NAŠA KATOLIČKA BAŠTINA

Crkva kojoj pripadamo u Isusu Kristu i koja je "znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda" (LG 1) duboko je ukorijenjena u našem hrvatskom narodu. Naši pradjedovi, odmah po svome dolasku u svoju novu domovinu, primili su krštenje i tako stupili u zajednicu kršćanskih naroda. U tom prihvaćanju kršćanstva oni su prvenstveno vidjeli jedno više prosvjetljenje te dublju i svestraniju spoznaju o Bogu i o čovjeku. Kršćanstvo se uglavnom širilo iz starih crkvenih središta Salone i Sirmija. I na području današnje Bosne i Hercegovine također je klijalo sjeme Božje riječi, istina nešto polaganije nego u ostalim dijelovima naše domovine doseljenog hrvatskog naroda. Razlozi za to mogli su biti u udaljenosti od vjerskih i kulturnih žarišta i u slaboj povezansoti sa središnjom crkvenom upravom u Rimu. Znatna udjela u propovijedanju Evanđelja u ovim našim krajevima imali su i učenici slavenskih apostola, sv. Ćirila i Metoda.

Premda su na području naše uže domovine postojale mnoge biskupije i prije dolaska Hrvata, mi ćemo ovdje spomenuti organizirani vjerski život u biskupijama koje su ustanovljene iza toga.

U Hercegovini susrećemo ponajprije Stonsku ili Zahumsku biskupiju koja potječe najkasnije iz IX. stoljeća, a sjedište joj je bilo u Stonu. Prostirala se skoro cijelom današnjom Hercegovinom. No kud i kamo važnija bila je Trebinjska biskupija osnovana još u X. stoljeću. Obuhvaćala je predjele današnje istočne Hercegovine. Godine 1253. trebinjski je biskup, pošto je bio protjeran, premjestio svoje biskupijsko sjedište na otok Mrkanj kraj Dubrovnika. Stoga se, u kasnije doba, ta biskupija počela službeno nazivati Trebinjsko-mrkanjskom.

U Bosni, međutim, spominje se bosanska biskupija već u XI. stoljeću, a od početka XIII. stoljeća sjedište joj je u Vrhbosni, na području današnjeg Sarajeva. U ovo doba pojavljuje se u Bosni, a djelomično i u Hercegovini, zagonetna Crkva bosanskih "krstjana" koje protivnici proglasiše kao krivovjerne patarene.

Kroz cijelu tadašnju povijest na ovom području djeluju svećenici glagoljaši koji su se u bogoslužju služili narodnim jezikom. U XIII. stoljeću Sveta stolica šalje u Bosnu misionare novoosnovane redovnike: najprije dominikance, a krajem toga stoljeća franjevce. I jedni i drugi mjesto narodnog jezika uvode u bogoslužje latinski jezik. Iz njihovih se redova postavljaju bosanski biskupi. Tako biskup dominikanac u Vrhbosni gradi katedralu sv. Petra, no već 1252. taj biskup, stranac-latinaš, bojeći se tzv. patarena, prenosi sjedište biskupije u Đakovo i tu ostaje. U Đakovu, izvan Bosne, ostaju i biskupi franjevci od kada je prvi kustos bosanskih franjevaca postao 1349. bosanskim biskupom.

Iako je inače djelatnost franjevaca rasla i na dvoru bosanskih vladara i među katolicima uopće, ipak se osjećala potreba da Bosna imadne biskupa na svome tlu. Zato je Sveta stolica u prvoj polovici XV. stoljeća imenovala biskupe vikare od kojih su neki stolovali u Srebrenici i u Visokom pa se tako spominje Srebreničko-visočka biskupija. Slično je u prethodnom stoljeću bila uspotavljenja i biskupija u Duvnu kojoj se sačuvala uspomena u današnjem nazivu Mostarsko-duvanjske biskupije. Ipak ti pokušaji ne donesoše trajnog uspjeha, jer je bosansko kraljevstvo 1463. godine palo pod tursku vlast, a Hercegovina 1481. Krajem XVI. stoljeća od hrvatskog kraljevstva Turci osvajaju današnju

Bosansku krajinu koja postaje dio bosanskog pašaluka, a time i same Bosne. Tako su stvoreni geografski preduvjeti za nastanak Banjalučke biskupije.

Padom pod Turke nastaju sudbonosne promjene za našu Crkvu: osjetljivo se umanjuje broj katolika radi stalnih ratovanja i iseljavanja, zbog prelaska na islam, a također poradi nedostatka i nedostatne izobrazbe svećenstva uz prekid gotovo svake veze s biskupom u Đakovu. Tako se posebno smanjivao djelokrug i broj biskupijskih svećenika glagoljaša, te glavnu brigu za katolike u našim krajevima u tursko doba preuzimaju franjevci. Jedino na području Trebinjsko-mrkanjske biskupije djeluju neprekidno biskupijski svećenici.

Kad je 1687. godine ispod turske vlasti oslobođena Slavonija, veze su s biskupom u Đakovu postale još teže. Sveta stolica stoga osniva 1735. godine u Bosni Apostolski vikarijat za cijelo područje pod turskom vlašću. Apostolski vikar dobiva biskupski red, a obično se postavlja u misijskim krajevima gdje za Crkvu nema normalnih uvjeta rada.

U Hercegovini se stanje donekle popravilo osnivanjem Apostolskog vikarijata 1846., ali ni to nije bilo dovoljno da se iziđe ususret duhovnim potrebama naših vjernika. Ipak potkraj turske vladavine katolicima je krenulo nabolje: dolaze čč. ss. milosrdnice i oci trapisti te se pokreće školska i dobrotvorna djelatnost uz podizanje novih župskih crkava, samostana i škola.

OBNOVA CRKVENE UPRAVE

Na Kongresu velikih sila u Berlinu 1878. godine bilo je odlučeno da se Bosna i Hercegovina izuzmu ispod turske vlasti i povjere na upravu Austro-ugarskoj monarhiji. Iste godine austrijska vojska zauzima Bosnu i Hercegovinu, a u Sarajevu počinje djelovati pokrajinska vlada. Sada nastaju mnoge promjene i mnogi povoljni uvjeti za život i rad Crkve u Bosni i Hercegovini. Poslije pregovora i sporazuma s austro-ugarskom vladom u Beču 8. lipnja, papa Leon XIII., 5. srpnja 1881., svojim svečanim pismom *Ex hac*

augusta... obnavlja redovitu katoličku hijerarhiju na području Bosne i Hercegovine, gdje uspostavlja Vrhbosansku crkvenu pokrajinu. Papa se raduje, Bogu zahvaljuje, moli Božju pomoć i zagovor Blažene Gospe, sv. Petra i Pavla te sv. Ćirila i Metoda da motu priprio tj. na vlastitu pobudu, nakon zrela razmišljanja - na slavu svemogućeg Boga i na porast vjere - određuje i odlučuje "da se u pokrajinama Bosni i Hercegovini ustanovi i uspostavi hijerarhija redovitih biskupa prema propisima crkvenih zakona" te dokida dotadašnje vikarijate.

Uspostavlja četiri biskupije i to u: Sarajevu Vrhbosansku nadbiskupiju i metropoliju kojoj dodjeljuje dvije nove biskupije: u Banjoj Luci i u Mostaru, a treću Trebinjsko-mrkanjsku privremeno podređuje dubrovačkom, a 1890. povjerava na upravu mostarsko-duvanjskom biskupu.

Istim pismom Papa dokida uopće sve povlastice što su bile date misionarima Bosne, a njima odaje priznanje za zasluge i dugotrajne napore. Odlučuje da se osnuje nadbiskupska bogoslovija odakle će izlaziti dijecezanski svećenici te u ljubavi i slozi s redovnicima "spremno i vjerno obrađivati vinograd Gospodnji". Određuje da se uz katedralu u Sarajevu ustanovi Kaptol vrhbosanski. Početkom 1882. dolazi u Sarajevo prvi vrhbosanski nadbiskup dr. Josip Štadler da to sve ostvari.

Zadaća prve obnove Crkve u Hercegovini pripala je fra Paškalu Buconjiću, dotadašnjem apostolskom vikaru. On je upravljao našom Crkvom sve do 1910. učinivši mnogo za duhovno i materijalno dobro našega naroda. Cijelo ovo razdoblje do I. svjetskog rata obilovalo je uspješnim djelovanjem na vjerskom, prosvjetnom, karitativnom, kulturnom i građevinskom polju. Za pomoć sirotinji nadbiskup Štadler osniva novu družbu sestara, a u Bosnu dolaze isusovci i brojne redovnice. U Hercegovini niču nove crkve i samostani. Škole i sirotišta vode sestre milosrdnice i Školske sestre sv. Franje. Hercegovačka franjevačka kustodija bi uzdignuta na čast provincije. Između dva rata cvjeta u našoj mjesnoj Crkvi katolički tisak i otvaraju se nove škole. U to doba našom Crkvom u Hercegovini upravljao je fra Alojzije Mišić, u Bosni dr. Ivan Šarić, a u Banjoj Luci fra Josip Garić.

Nakon strahovitih razaranja i ubijanja u II. svjetskom ratu, naša Crkva u Bosni i Hercegovini našla se pred teškim problemima obnove i organiziranja svojih vjerskih objekata i sjemeništa. Osjetio se nedostatak svećeničkog podmlatka, ali jaka vjera našeg katoličkog naroda nadvladala je prve teškoće, punila su se polako sjemeništa i novicijati, iz starog panja Crkve nicale su nove mladice. Vjera u Božanskog osnivača jačala je Crkvu.

U zadnje vrijeme sagrađeno je dosta crkvenih objekata, premda to još ne zadovoljava potrebe vjernika u ovom dijelu našega naroda.

U zadnje vrijeme pokreću se i katolički listovi kao što su *Naša ognjišta* i *Crkva na Kamenu.* No najveći znak naše prisutnosti i nastojanja oko obnove bila je gradnja i otvaranje mostarske katedrale, koju smo tako svečano prošle godine posvetili.

U ratno i poratno vrijeme, u doba razaranja i obnove, našom mjesnom Crkvom upravljao je dr. Petar Čule. Njemu pripada najveća zasluga za obnovu naše Crkve, izgradnju vjerskih objekata, odgoj tolikog broja naših domaćih svećenika.

NAŠA CRKVENOST

Kršćanska je dakle vjera kroz duga stoljeća na ovom teritoriju u nama ukorijenjena, a prije 100 godina ostvarilo se normalno stanje po kojem se i naša biskupija očitovala da je kao dijeceza "dio Božjeg naroda koji je povjeren biskupu na pastirsku službu" te s njime povezana "i skupljena oko njega po Evanđelju i euharistiji u Duhu Svetom ona tvori mjesnu Crkvu u kojoj je doista prisutna i djeluje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva" (CD 11): jer "pojedini biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s Papom cijelu Crkvu". Papa je naime "kao Petrov nasljednik trajno i vidljvo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika. Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim posebnim Crkvama oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima je i od kojih je sastavljena jedna i jedina katolička Crkva"

(LG 23). Tako se pod vodstvom biskupa prihvaća sva vjera Crkve, navješćuje se Isusovo Evanđelje i biskup posvećuje djelitelje Kristovih sakramenata, jer on "ima puninu sakramenta reda, jest upravitelj milosti vrhovnog svećeništva osobito u Euharistiji... po kojoj neprekidno Crkva živi i raste" (LG 26) kao otajstveno jedno tijelo Isusa Krista. Stoga nam je nužno zajedništvo s rimskim Papom, s vlastitim biskupom, sa župnikom i s ostalom kršćanskom braćom i sestrama.

ZAKLJUČAK

Ovom zgodom zahvaljujem svojim prvim suradnicima braći svećenicima, koji su dali i daju dobar primjer svećeničkog života i revno vršili svoju službu i pozivam ih da budemo povezani zajedništvom "ljubavi, molitve i svestrane suradnje" (PO 8) oko izgradnje kraljevstva Božjega.

Zahvaljujem redovnicima i redovnicama koji su ustrajali u vjernosti Kristu i Crkvi i ujedno ih pozivam neka slijede duh svojih utemeljitelja, brižno nastojeći "da Crkva po njima svaki dan sve bolje prikazuje Krista i vjernicima i nevjernicima" (LG 46).

Zahvaljujem našim dobrim obiteljima, gdje muž i žena najprije jedno drugom onda i svojoj djeci, svjedoče Božju ljubav i vjernost i pozivam ih neka vjeru Crkve poukom i živim primjerom prenose na svoju djecu koja se kreću među vršnjacima druge ili nikakve vjere.

Posebno se želim obratiti bolesnicima i nemoćnima neka svoje patnje sjedine s Isusom da u tom nađu snagu za žrtvovanje prema volji nebeskog Oca.

S radošću i nadom upravljam pogled mladima koje zanima sadržaj kršćanske vjere nek čitanjem vjerskog tiska i živim sudjelovanjem u vjerskom životu u obitelji, župi i biskupiji, našu katoličku baštinu učine prisutnom danas i u budućnosti također među sugrađanima drukčijih pogleda.

A svi, draga braćo i sestre, treba da dragom Bogu dadnemo hvalu za sve milosti u ovih 100 godina i da ga zamolimo nek nas i dalje prati svojom pomoću i blagoslovom. Stoga u ovoj godini

100-obljetnice uspostave naše Mostarsko-duvanjske biskupije i Vrhbosanske metropolije prije svega želimo pokrenuti solidnu duhovnu obnovu. Ona će se ostvarivati u svim našim župama putem misija, danima duhovnih susreta, uz razmatranje i molitvu, osobito iskazivanjem klanjanja i štovanja Isusu Kristu među nama prisutnom u presvetoj euharistiji koja je izvor i vrhunac cijeloga kršćanskgo života (LG 11). Od tog je neodvojiva pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji Bogorodici, Majci Isusa Krista i njegove Crkve, jer je nju sam Bog od početka odabrao za prvu suradnicu našega spasenja (Post 3,15) te je vječni Sin Božji po Duhu Svetom od nje uzeo tijelo koje je za nas žrtvovano na križu. Zato se i želimo posvetiti Blaženoj Djevici Mariji da nam svojim primjerom i zagovorom pomogne izvršiti volju Božju kako je to savršeno uspjela jedino Ona, Službenica Gospodnja (Lk 1,38).

Na sve vas, draga braćo i sestre, i na vaše koji su razasuti širom naše domovine a i cijeloga svijeta, po zagovoru Blažene Djevice Marije, zazivam Božji blagoslov prilikom stote obljetnice katoličkog zajedništva pod redovitom crkvenom upravom u našim biskupijama Mostarsko-duvanjskoj i Trebinjsko-mrkanjskoj.

"Onome koji može sve učiniti izobilnije nego što milimo ili mislimo, po sili, koja djeluje u nama - Njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu u sva pokoljenja od vijeka do vijeka! Amen" (Ef 3,20-21).

UOČI 100. OBLJETNICE OBNOVE REDOVITE CRKVENE HIJERARHIJE U BiH[10]

Dne 5. srpnja 1981. navršava se 100. obljetnica otkako je veliki papa Leon XIII. svojom apostolskom bulom *Ex hac augusta Apostolorum Principis cathedra* obnovio redovitu crkvenu hijerarhiju u našim bosansko-hercegovačkim krajevima, i kako je uspostavio

[10] *Službeni vjesnik Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanjske biskupije* 1(1981)36-37.

vrhbosansku metropoliju sa sjedištem u Sarajevu i sufraganskim biskupijama u Banjoj Luci i u Mostaru, a toj je metropoliji kasnije pridružena i starodrevna Mrkanjsko-trebinjska biskupija.

Dostojno je i pravedno da se i naše biskupije u Hercegovini uključe u tu proslavu 100. obljetnice toga povijesnog događaja u našoj Crkvi. U Vrhbosanskoj nadbiskupiji kao i u banjalučkoj biskupiji održana su već prikladna savjetovanja o načinu proslave toga važnoga datuma u povijesti Crkve u Bosni i Hercegovini. Potrebno je stoga, da se i naše biskupije u Hercegovini uključe u pripravu tih proslava.

Proslave bi se odvijale na razini metropolije u Sarajevu, te na području pojedinih biskupija i pojedinih župa unutar biskupije. U pripravama su najbolje uznapredovali oni u Banjoj Luci, pa će nam oni poslužiti kao uzor i primjer u organiziranju proslava i u našim biskupijama.

Da to ne bi bilo prepušteno nekoj stihiji i neodređenosti, Ordinarijat namjerava što prije formirati prikladni biskupijski odbor za proslavu 100. obljetnice obnove redovite crkvene hijerarhije i uspostave nove metropolije i sufraganskih biskupija. Na čelu toga odbora bit će mjesni Ordinarij sa delegatom franjevačkog Provincijalata, koji će uz mjesnog Ordinarija vršiti predsjedničku ulogu u tome odboru. Uz to treba još imenovati i petoricu svećenika, koji će zajedno s mjesnim Ordinarijem i delegatom franjevačkog Provincijalata sačinjavati taj Odbor za organizaciju proslave.

Ako Bog da, već 5. srpnja 1981. započet će proslava te 100. obljetnice pa će trajati kroz čitavu godinu da bi se završila slijedeće 1982. godine.

U slijedećem broju, ako Bog da, namjeravamo objaviti u hrvatskom prijevodu bulu ustanovljenja vrhbosanske metropolije, imenovanje dijecezanskog odbora za proslavu i detaljnije upute za tu proslavu u našim biskupijama.

Ordinarijat će sa zahvalnošću primiti svaki prijedlog župnika i svećenika s područja naših biskupija u vidu tih proslava.

CRKVA NA KAMENU[11]

Ime lista želi odražavati njegovu fizionomiju, namjenu i porijeklo. List je glasilo hercegovačkih biskupija, Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanjske, koje su smještene na kamenitom i tvrdom tlu, a namijenjen je i svim ljudima dobre volje, dijaloga, ljubavi i suradnje.

"Ti si Šumun, sin Jonin, ti ćeš se zvati Petar, to jest stijena (kamen)." Tako je Isus rekao Šimunu-Petru kada ga je prvi put vidio. Šimun-Petar je o Isusu znao samo nešto malo što mu je pričao brat Andrija, koji ga je i doveo Isusu. Kakvo iznenađenje je to moralo biti za Petra? Da je on kamen? O značenju tog novog imena koje mu je Isus nadjenuo nije ništa znao; sve mu je moralo biti čudna zagonetka: Šimun-Petar - kamen? Vjerojatno nije ni pitao Isusa za razjašnjenje.

Ono što je rečeno Petru Isusu nije bila zagonetka. On je božanskim pogledom gledao daleko, daleko do na kraj svijeta i do na kraj vjekova. Za Njega je mijenjanje imena Šimun u Petar - kamen imalo duboko značenje. Mogao je Isus reći Petru: Ti si moj barjaktar koji će nositi moju zastavu ili: ti si vođa mojih sljedbenika... ili: ti si prvi učitelj iza mene itd. Ništa od toga nego samo: Ti si kamen. Znakovito, vrlo znakovito. Ono što je Isus mislio učiniti od Šimuna jasnije nam postaje kada pročitamo šta se dogodilo u Cezareji Filipovoj. Kad je Šimun rekao Isusu: "Ti si Krist, Sin Boga živoga", Isus otkriva svoje namjere s Petrom. "Blago tebi, Šimune, sine Jonin, jer ti to ne objavi tijelo i krv, nego moj nebeski Otac! A ja tebi kažem: Ti si Petar (stijena) i na toj Stijeni sagradit ću svoju Crkvu, i vrata je paklena i smrti neće nadvladati. Tebi ću dati ključeve..." (Mt 16,17-19). Doduše, to je bilo samo obećanje onoga što će Isus učiniti tek iza svoga uskrsnuća kada će Petru predati "jaganjce i ovce". Nama je pak jasno da je Isus htio i osnovao Crkvu na Kamenu - Petru, da Isus želi da njegova Crkva bude čvrsta i sigurna na tvrdom temelju, da je nikakav

[11] Uvodnik prvog broja *Crkve na Kamenu*, u *CnaK* 1(1980)2.

neprijatelj, ni vanjski ni nutarnji, pa ni vrata paklena ne mogu nadvladati.

Petar, bez posebne milosti, nije mogao biti solidan temelj, a najmanje stijena - kamen, Bio je više pijesak, nestalni čovjek koji će se zaklinjati na zadnjoj večeri da je spreman za Isusa i umrijeti, da bi ga nakon par sati u Kajfinu dvoru sramotno zatajio. Iza uskrsnuća Isus ne pokazuje svoje razočaranje nad Petrom, koji se u času kušnje pokazao kao sve drugo, a samo ne kamen. Da bi Isus ustanovio Crkvu koja će trajati do konca svijeta, da bi našao propovjednike koji će duhovno osvojiti Rimsko carstvo, nije sebi uzeo filozofe, učitelje zakona, bogataše ili vojskovođe, nego neuke i priproste ribare: baš nestalni temelj, pravi pijesak, loši građevni materijal za svoju Crkvu - gledano, dakako, ljudskim očima. Ali svemogući Bog će od tog lošeg materijala, milošću Duha Svetoga sagraditi nerazorivu zgradu svoje Crkve. Na temeljima Petra i ostalih apostola ona će čvrsto stajati do konca svijeta. A ti Petre, "kad se jednom obratiš, učvrsti svoju braću" (Lk 22,32).

Isus je rado naglašavao čvrstoću temelja na kojima gradimo i stojimo. Svoj govor na gori završava slikovito:"Svatko, tko sluša ove moje riječi i izvršava ih, može se usporediti s mudrim čovjekom, koji svoju kuću sagradi na litici. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i jurnuše na tu kuću, ali se ona ne sruši, jer je sagrađena na litici. Naprotiv, svak tko sluša ove moje riječi, a ne izvršava ih, možese usporediti s ludim čovjekom, koji svoju kuću sagradi na pijesku. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i nasrnuše na tu kuću, i ona se sruši" (Mt 7,24-27). Isus je govorio i o ugaonom kamenu koji odbaciše graditelji, a to prihvaća i sv. Pavao kada piše Efežanima (2,20):"Apostoli su i proroci temelj na kome ste sagrađeni, a ugaoni je kamen sami Krist Isus. U njemu čitava zgrada, čvrsto povezana, raste u sveti hram Gospodnji." Isto i sv. Petar u svojoj prvoj poslanici.

Htjeli smo sve ovo o kamenu na kojemu počiva zgrada Crkve naglasiti da jasnije označimo naše stanovište o Crkvi, naš program i naš naslov lista.

Nije potrebno dokazivati koliko je danas neophodno i urgentno vjernicima vratiti vjeru u Crkvu kojoj je Krist nevidljivi

temelj a Petar - papa njegov vidljivi namjesnik na zemlji. Moderni skepticizam i agnosticizam je prodro i među crkvene ljude i unio mnogo zabune i nanio velike štete dušama vjernika. To ubacivanje sumnja u sve istine vjere i morala pravdano je pokoncilskim traženjem novih puteva, novih pokušaja, otvaranja, *aggiornamenta* itd. Nema sumnje da je približavanje duši modernoga čovjeka, koncilska ideja, ali ne približavanje u duhu modernog čovjeka. Vrijeme traži promjene onoga što se smije mijenjati, ali još o petoj godišnjici završetka Koncila Pavao VI. reče da su dovedene u pitanje sve temeljne istine katoličke vjere. Crkva se počela ljuljati kao da ne stoji na kamenu. Nije svaki korak naprijed ujedno i korak u bolje. Nekada korak naprijed znači korak u provaliju, u propast. Pokušaji s dušama moraju biti veoma razboriti i opravdani. Eventualna razaranja su nepopravljiva. Koliko puta smo čuli u godinama velike kontestacije:"Nizozemski katolici su postavili još jedno pitanje." I jedno po jedno, sve su doveli u pitanje, poljuljali su temelje vjere. I poznato je kakva je razaranja doživjela nekada uzorna Katolička crkva u Nizozemskoj. Znamo da je tu Crkvu Papa pozvao u Rim da se spasi što se spasiti dade. A javno priznavanje pogrešaka je teško i škola kroz promašaje je skupa.

Danas je skoro nemoguća teološka rasprava u zatvorenom krugu. Čim je tema štampana, mass-mediji je prenose u cijeli svijet. Što je senzacionalnija to se brže širi. Gomilanje sumnja zbunjuje vjernike. Pitaju svećenike i dobijaju različite odgovore: čak i u ispovijedi. Koleba se vjera u Crkvu sagrađenu na kamenu, a neprijatelji je već vide kako se ruši. Jedan obraćenik mi je rekao da mu je u traženju istine i svjetla zaimponirala Crkva svojom sigurnošću, redom i istinom. "Gledao sam je kao grad na gori, Crkvu na kamenu. Ušao sam u Katoličku crkvu i sada vidim ovu nesigurnost, maglu, nered i sumnje i to me strašno sablažnjava i žalosti." - A naš pjesnik Kranjčević je lijepo rekao kako sumnja u ideale razara snagu ustrajnosti:"Ti sam ćeš mrijeti kada u ideale svoje počneš sumnjati." Još 1968. francuski novinar Robert Serrou u *Paris Matchu* piše kako se taj novi stil dovođenja svega u pitanje odražava štetno na vjernike:"Samo vi u Crkvi nastavite o svemu raspravljati i svađati se, a mi uzesmo svoju slobodu i odosmo

svojim putem; pa kada se složite, javite nam da se vratimo." - Ali, tko će se vratiti kada ode?

Iako vjera nije znanost, iako je vjera dar Božji, ona ipak ima svoje znanosti koje joj prethode, prate ju i pomažu u izvjesnoj sigurnosti. O tome katolički pisac i filozof Jean Guitton piše:"Najviše me pogađa kad se nekadašnja sigurnost u bitnim stvarima vjere, koja je doduše katkada bila previše trijumfalistička, želi nadomjestiti nekom vrstom nemira i nesigurnosti. Što je vjera bez sigurnosti koja rasvjetljuje i ispunjava čovjeka..." Može li čovjek dati svoj život ili se žrtvovati za nešto što je nesigurno? - U sjeni toga problema postavlja se pitanje svjedočenja, mučeništva, obraćenja, celibata itd."

Bilo je raznih komentara po završetku Sinode biskupa. Što je ona donijela? Jedan katolički komentator kaže: Donijela je sigurnost vjernim katoličkim obiteljima koje su već postajale zbunjene u svojoj vjeri i vjernosti Crkvi.

Crkva na Kamenu! Našim imenom i programom nikako ne želimo biti Crkva trijumfalistička. To posebno ne priliči našoj Crkvi u Hercegovini. Pitanja se po sebi nameću, pa i prijekori. Nekada je ovo bila "Crkva svjedočka" kako netko nedavno reče. A desetak godina ona zbunjuje i žalosti našu Crkvu domovinsku, pa i još dalje. Ona je *regnum in se divisum.* Ovim samo konstatiramo ono što je svakome poznato, a nastojat ćemo koliko god bude moguće da ni s kim ne polemiziramo, da probleme ne bacamo u javnst. Treba ih rješavati na kompetentnim mjestima. Sve dobronamjerne molimo za razumijevanje naših poteškoća i za molitvu da ova Crkva opet bude svjedočka.

GOSPINA ČAST

IZJAVA ZA JAVNOST[1]

1. Javnost očekuje, da progovorimo nešto o događajima u župi Međugorje, gdje šestero djece tvrde, da im se Gospa ukazuje.

Kada o ovome pišu novinari ateističkog uvjerenja, sasvim je prirodno, da zaniječu svaku istinitost onoga što djeca govore. Oni jednako drže, da ne postoji ni Bog ni Gospa. Za nas vjernike je neprihvatljivo i uvredljivo na koji se način o tome piše i da se optužuje bez dokaza da su djeca podgovorena.

2. Novinski članci su pisani od ljudi koji o vjeri znaju pisati samo ironično i posprdno, sa pozicije sile, sa mnogo optužbi bez dokaza. Tako među brojnim insinuacijama na svećenike pripisuje im se da su "posredstvom maloljetne djece, okupljene i istrenirane bez znanja njihovih roditelja... pokušali uvjeriti o pojavi 'gospe' u liku ljudskome".

3. Isto je tako netočno, da su se nadležne crkvene vlasti ogradile od događaja u Bijakovićima na taj način što su ih proglasile praznovjerjem. Također nam je žao, što se u javnosti Katoličku crkvu u Hercegovini neistinito optužuje zbog političkih i prevarantskih namjera.

4. Govoreći općenito o ukazanjima i čudesima moramo reći, da su za nas vjernike moguća. Ta nećemo zanijekati Isusa Krista i povijest svetaca. Poznato je, međutim, kako je Crkva bila oprezna, dok je izrekla svoj pozitivan sud o ukazanjima i čudesima u Lurdu, Fatimi i drugdje.

5. Poznato je i to, da su pobožne duše često tvrdile, da nešto vide, a bila je to halucinacija, neki lični psihički doživljaj ili obična neistina.

---

[1] *Crkva na Kamenu* 7-8(1981)24.

6. Što se može reći o slučaju u Bijakovićima? Sigurno je, da djeca nisu ni od koga, posebno iz Crkve, podgovorena da govore neistine. Isto tako, barem zasad, sve navodi na to, da djeca ne lažu. Ostaje ono najteže pitanje: da li je to subjektivni doživljaj djece ili nešto nadnaravno?

7. Kad su Židovi htjeli apostolima zatvoriti usta, onda je, kažu Djela apostolska, pametni i razboriti učitelj zakona - Gamaliel - rekao u Vijeću:"Ako je taj naum ili to djelo od ljudi, propast će; ako li je pak od Boga, nećete ga moći uništiti..." (Dj 5,38-39).

Mi za sada zauzimamo ovo stanovište!

GOSP. SERGEJU KREIGHERU PREDSJEDNIKU PREDSJEDNIŠTVA SFRJ[2]

Poštovani gospodine Predsjedniče!

U dnevnim listovima, na radio i televizijskim emisijama objavljena je, različito formulirana, vijest, da je dana 17. kolovoza 1981. godine u Čitluku održana proširena sjednica Općinske konferencije socijalističkog saveza radnog naroda Čitluka, koja je raspravljala o događajima u župi Međugorje.

U vijestima je navedeno i slijedeće:

"Istaknuto je da narodu treba još jasnije reći da je ono što hoće i planiraju svećenici Jozo Zovko iz Međugorja, nejgov kolega Ferdo Vlašić, mostarski biskup Žanić i drugi ekstremisti, ono isto što nam planira i snuje ustaška teroristička organizacija. Kleronacionalisti su se ustremili protiv tekovina revolucije, protiv ustavnog sistema, protiv socijalističkog samoupravljanja, a to je u biti najbrutalnija upotreba vjerskog osjećaja ljudi."

Ovo prema vijestima RTV Sarajevo od 17. VIII. 1981. godine i "Večernjem listu" od 18. VIII. 1981. godine.

---

[2] *Crkva na Kamenu* 9-10(1981)1.

Na ovakove neistinite i potpuno neosnovane insinuacije smatram svojom dužnošću i svojim pravom sa indignacijom protestirati.

Kao katolički biskup i odgovorni ordinarij Mostarske biskupije odbijam od sebe i spomenutih mojih svećenika ove neodgovorne klevete i napadaje, čija neukusnost nikako ne doprinosi trijeznom gledanju na događaje u župi Međugorje.

Ovakovim se uvredljivim postupcima vrijeđaju osnovna građanska i ljudska prava.

Molim, da ovaj moj prosvjed primite do znanja i kao najodgovornija osoba u SFRJ poduzmete najenergičnije korake protiv ovakovih neodgovornih ispada.

Molim, da izvolite primiti izraze mog poštovanja.

PRED ODGOVORNOŠĆU[3]

Temeljna istina kršćanstva je vjera u nadnarav odakle je došao Isus Krist i kamo se vratio nakon zemaljskog života. Tamo je uzeo svoju svetu Majku, tamo doći jest cilj djece Božje.

U vjeru Crkve spadaju i posebni darovi, ukazanja, objave onima kojima je ta karizma dana. O karizmama govori sv. Pavao u prvoj poslanici Korinćanima. Teško je naći u povijesti Crkve neko vrijeme kada se kao danas toliko govorilo o čudesnim pojavama i ukazanjima. One danas postaju "znak vremena", zaokupljaju pažnjujavnosti i Crkvu stavljaju pred pitanje raspoznavanja istinitosti istih ili privida i pred odgovornost koju te pojave sa sobom nose.

II. vatikanski govori u Konstitucciji o Crkvi, br. 12, o darovima Duha Svetoga, koje Duh dijeli kako hoće... "*ali sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom* i na koje osobito spada ne ugasiti Duha, nego sve ispitati i zadržati ono što je dobro". Izvanredni darovi, karizme, objave

---

[3] *Crkva na Kamenu* 9-10(1981)2.

mogu biti dane za pojedince, ali i "za obnovu i veću izgradnju Crkve" (LG 12), makar uvijek ostaju privatne objave. Poznato je, koliko je crkveno Učiteljstvo bilo oprezno, dok je priznalo autentičnima objave dane blaženoj Mariji Margareti Alacoque, Gemmi Galgani, kao i ukazanja u Lurdu i Fatimi, i kolikim je oprezom okružila Padre Pija iz Pietrelcine. Lurdski, odnosno tarbski biskup je formirao komisiju od 16 članova za ispitivanje lurdskih ukazanja 5 mjeseci nakon početka ukazanja, a ona je izrekla svoj sud nakon četiri godine rada. Fatima je čekala na priznanje čak 13 godina. Kasnije je određen i dan 11. veljače, da se slavi lurdska ukazanja, u Fatimu je hodočastio Pavao VI. prigodom 50 godišnjice ukazanja, a ove godine je atentat spriječio Ivana Pavla II., da dođe u Lurd na euharistijski kongres.

U zadnjih 50 godina imamo pravu eksploziju objava, ukazanja, čudesnih događanja čija se autentičnost ispitivala ili ispituje. Pijo XII., Ivan XXIII. i Pavao VI. rekoše da su umorni od karizmatičara po kojima im Bog poručuje nešto. U ovih 50 godina bilo je preko 100 ukazanja ili čudesnih događaja. Skoro redovito biskup, na kojega to spada, formira komisiju stručnjaka: teologa, psihologa, liječnika... da stvar ispitaju. Katkada je lako donijeti sud, osobito ako je uočljivo, da s radi o naravnim pojavama. Ponajčešće ne bude izrečen nikakav sud, ni pozitivni ni negativni. Bude pojava koje zbunjuju, za vrhunaravno i protiv tog, pa komisija ne progovori. Kada su biskupi Beauراinga (1948.) i Banneuxa (1949.) priznali vrhunaravni karakter tamošnjih ukazanja, kardinal Ottaviani je viknuo: "Kršćani, ne dajte se lako uznemiriti!" Od tada je samo jedan događaj dobio priznanje vrhunaravnosti, a to je plač Gospina reljefa u Sirakuzi na Siciliji. Biskupi Sicilije, nakon ozbiljnog istraživanja, taj fenomen su proglasili vrhunaravnim, čudesnim. O drugima je crkvena vlast ili šutila ili ih proglašavala lišenim vrhunaravnog karaktera.

Po broju objava i čudesnih događaja u ovih 50 godina stoji na prvom mjestu Italija sa 60, pa Francuska 11, Španjolska 7, Njemačka 5, USA 3, Belgija, Kanada i Poljska po 2. Negdje broj ukazanja na jednom mjestu ide preko 100, a Heede, Garabandal i San Damiano daleko najviše.

Od negativnih ocjena najviše bure su digle one u Garabandalu u Španjolskoj i u San Damianu u Italiji. Mjesni biskupi su izjavili, da ukazanja nisu autentična, da nisu vrhunaravna i zabranili su dolazak na ta mjesta i okupljanje.

Biskupov sud ili sud njegove komisije nije neprevarljiv te ne obvezuje sa dogmatskog stanovišta. Tako jednako ne moramo prihvatiti pozitivni sud o događajima u Sirakuzi, kao ni negativni sud o Garabandalu ili San Damijanu. Taj sud je više disciplinske naravi, da se sačuva red. Ipak vjernik religioznom poslušnošću prima sud svoga biskupa. No mnogo ima neposlušnih. Iako je Garabandal u Španjolskoj, u samoj Francuskoj ima 32 centra "garabandalista" i 4 centra "sandamijanista".

Onaj tko sve gleda sa strane i bez obveze i odgovornosti, ne shvaća, kako je crkvenoj vlasti teško doći do istine o ukazanjima ili objavama. Područje parapsihe je veliko, zagonetno i neistraženo, upravo čudnovato. Osobe koje imaju neke doživljaje, viđenja, ne moraju svjesno govoriti neistinu, ali ono što doživljavaju može biti samo naravnog karaktera, neke subjektivne projekcije, halucinacije, neobične medijumističke moći. Ali mogu biti i vrhunaravne pojave. Čak ni stručnjaci, teolozi i liječnici, ne mogu lako donijeti sud o tim pojavama, pa obično prepuštaju, da vrijeme donese svoj sud i taj je ponajviše najbolji. No ako Bog hoće, da nam nešto kaže, da nas opomene, pozove na obraćenje (Lurd, Fatima...), teška je odgovornost onoga koji taj glas uguši. Biskup Banneuxa u Belgiji reče, da je mnogo, mnogo molio i tisuće misa služio, da dođe do prave istine o događajima u njegovoj biskupiji. Zato je uvijek potreban oprez i otvorenost Duhu Božjem, koji u Crkvi djeluje. Zato je lako govoriti onome na kojemu ne leži odgovornost, a teško onome koji shvaća svoju odgovornost pred Crkvom i javnošću.

PRIOPĆENJE ZA TISAK O MEĐUGORJU[4]

U skladu s kanonskim propisima, koji se odnose na stvar prosuđivanja navodnih ukazanja i privatnih objava, Dijecezanska komisija, ustanovljena u tu svrhu od mostarskog Biskupa, mjesnog Ordinarija, provela je ispitivanja o događajima u Međugorju.

Tijekom istraživanja pokazalo se da zbivanja o kojima se radi nadaleko prelaze granice same biskupije. Stoga, u smislu gore navedenih propisa, pokazalo se prikladnim da se rad nastavi na razini Biskupske konferencije i da se u tu svrhu ustanovi nova Komisija.

Kongregacija za nauk vjere bila je o tome obaviještena. Ona je izrazila svoje priznanje radu koji je izvršila Dijecezanska komisija pod odgovornošću mjesnog Ordinarija i potakla da se taj rad nastavi na razini biskupskih nacionalnih instancija.

Stoga Biskupska konferencija Jugoslavije ustanovljuje Komisiju da nastavi ispitivanje međugorskih događaja. Očekujući rezultate rada Komisije i sud Crkve, pastiri i vjernici neka poštuju stav uobičajene razboritosti u takvim okolnostima. Stoga nije dopušteno organiziranje hodočašća ili drugih manifestacija motiviranih svrhunaravnim karakterom koji bi se pridavao međugorskim zbivanjima. Marijanska pobožnost, zakonita i od Crkve preporučena, mora biti u skladu sa smjernicama Učiteljstva, a naročito sa smjernicama Apostolske pobudnice *Marialis cultus* od 2. veljače 1974. (usp. *AAS*, 66, 1973, str. 113-168).

[4] *Crkva na Kamenu* 2(1987)1.

UZ PRIOPĆENJE O MEĐUGORJU[5]

Tko prati *Crkvu na Kamenu* mogao je vidjeti da je u ovih pet i pol godina veoma malo pisala o događajima u Međugorju. Jednom, kad je Biskup uzeo u obranu vidioce, tvrdeći da nešto doživljavaju, ali da treba vidjeti da li je to njihov subjektivni doživljaj ili je to nadnaravno - nebesko ukazanje. Drugi put, kad su tri franjevca zatvorena, uzeo ih je Biskup u obranu. Još uz ovo su bila dva saopćenja Komisije za Međugorje i jedno Biskupske konferencije s preporukom da se ne vode hodočašća u Međugorje dok ne bude izrečen konačni sud o tim događajima, što je jednim člankom u *Glasu Koncila* bilo krivo protumačeno i oboreno. Sada je Biskupska konferencija poslala Uredništvu GK "Saopćenje za tisak o Međugorju", a GK je naslov izostavio, dodao svoj koji ne odgovara istini, (jer BK još nije sastavila komisiju) i sve "ukrasio" slikom župne crkve iz Međugorja i "odgovarajućim" podnaslovom.

Tko je slušao u mostarskoj katedrali ili po župama u Hercegovini što mostarski Biskup propovijeda, zna da Biskup skoro nikada nije govorio s oltara o međugorskim događajima, a imao je na to pravo jer je učitelj vjere u svojoj biskupiji. S druge strane napisane su brojne knjige u tiražu na desetke tisuća primjeraka; bezbrojni novinski članci, leci, filmovi, kasete, kipovi, medalje, suveniri, i hrpe propagandnog materijala. Proglašeno je 300 čudesnih ozdravljenja i mnoštvo čudesnih viđenja i događaja, iako sud o tome u našoj crkvi spada isključivo na Biskupa. Dokumenti o "ozdravljenjima" su poslani u Lurd Liječničkom uredu koji se tim bavi već više od 100 godina. Odgovorili su da ti dosjei ne vrijede ni za što i da nisu nikakav dokaz Gospina ukazanja.

U ovom Saopćenju je veoma važno priznanje Kongregacije za nauk vjere, koje je ona izrazila radu Dijecezanske komisije pod odgovornošću mjesnog Ordinarija. Kongregacija je kroz sve godine rada Komisije stalno bila obavještavana o stavu biskupa i o radu

[5] *Crkva na Kamenu* 2(1987)2.

Komisije. Tom stavu ni tom radu nije nikada prigovorila, dapače, Komisiji je izrazila priznanje. Ona želi da zadnja riječ o Međugorju, koja redovno spada na mjesnog Biskupa, bude nastavljena i produbljena autoritetom Biskupske konferencije. Zato je potakla da se rad nastavi na razini biskupskih nacionalnih institucija. Stoga će BKJ uskoro ustanoviti Komisiju od odgovarajućih stručnjaka. Očekujući rezultate rada Komisije i sud Crkve, pastiri i vjernici neka poštuju stav uobičajene razboritosti u takvim okolnostima. Te razboritosti je do sada očito manjkalo. Nerazborito i često nekritično se pisalo, propovijedalo i organiziralo hodočašća kao da je već sud Crkve o tim događajima pozitivan. A iz donesenih odluka moglo se više zaključiti da je taj sud negativan. Zato je Biskupijska komisija, sastavljena od stručnjaka sa svih naših teoloških učilišta, rekla da se ne organiziraju hodočašća. Isti je poziv uputila i Biskupska konferencija Jugoslavije, i ono što je najvažnije i Kongregacija za nauk vjere iz Rima. No, našla se obezvrijeđena odluka BKJ tvrdnjama da ona govori o službenim hodočašćima, a to da su ona koja bi vodili gospoda kardinali ili biskupi. Oni nisu nikada ni vodili hodočašća, pa na njih nije ni mislila BKJ ni Kongregacija za nauk vjere. Ovo se odnosilo na sva grupna hodočašća koja su organizirali svećenici, redovnici, redovnice, laici ili turističke agencije. U tom smislu se u Saopćenju dalje kaže:"Stoga nije dopušteno organiziranje hodočašća ili drugih manifestacija motiviranih vrhunaravnim karakterom koji bi se pridavao međugorskim zbivanjima." Organizirana hodočašća su ona koja u grupama dolaze bilo kojim prevoznim sredstvima, predvođeni od bilo koga.

Zašto? Svako organizirano dolaženje vjernika u Međugorje je jedna manifestacija i svojevrsni govor jednog dijela Crkve da se u Međugorju stvarno Gospa ukazuje, da su autentične poruke, ozdravljenja, knjige itd. A sud o ovome trebaju donijeti oni na koje to spada u Crkvi. Stoga je odluka:"Nisu dopuštene manifestacije motivirane vrhunaravnim karakterom koji bi se pridavao međugorskim zbivanjima", sasvim u skladu s preporukom da pastiri i vjernici poštuju stav uobičajene razboritosti u ovim okolnostima. Nerazboritost u ovim pitanjima je često Crkvu koštala sramote,

razočaranja i davanja materijala ateistima za napadaje i izrugivanje vjere. Danas u katoličkom svijetu vlada poplava "ukazanja". Svake godine po par stotina novih slučajeva. Najveći dio svrši kod župnika. Ako se on zaleti i dade tome važnost, a novinari jedva dočekaju senzaciju, ako je po srijedi interes, onda je lavinu teže zaustaviti. Garabandal (grad u Španjolskoj) je imao 1961-1965 četiri vidjelice, ekstaze, tajne o znaku za cijeli svijet - i do danas ništa. Sve vidjelice su se udale, jedna je nakon četiri godine rekla da Gospu nikada nije vidjela. Slično je bilo i sa San Damianom u Italiji gdje je Mamma Rosa "svojim viđenjima" uzbudila cijeli svijet, ali je biskupova Komisija ustanovila da tu nema ničeg nadnaravnoga. Mamma Rosa je umrla, a njezini nasljednici su nudil Svetoj stolici 5 milijardi lira da prizna ukazanja ali Sveta stolica je to odbila. Godinama je biskup mons. Manfredini izdavao zabrane, ali fanatici su ih gazili i tjerali svoje. Slično je i na mnogim drugim mjestima tobožnjih ukazanja. Zato je sasvim na mjestu poziv na razboritost.

IZJAVA MOSTARSKOG BISKUPA O MEĐUGORJU[6]

Braćo i sestre, ovdje danas na krizmi u Međugorju, očekujete da možda reknem neku riječ o događajima o kojima govori cijeli svijet. Crkva o tome mora voditi računa, i ono što Crkvu zanima, ona daje posebnim osobama, komisijama na istraživanje i presuđivanje. Znate također da sada o ovome raspravlja komisija koju je sastavila Biskupska konferencija Jugoslavije, jer Crkva ne može tako lako izložiti svoju vjerodostojnost pred svijetom dvadesetog stoljeća.

Mogu reći da sam šest godina molio, studirao i šutio. Molili su i mnogi drugi, i na tome im zahvaljujem. U svakoj svetoj misi je nakana o Međugorju bila prisutna, u svakoj krunici sam molio Gospu, svakog dana, da mi od Boga isprosi svjetlo a tako i Duha

[6] *Crkva na Kamenu* 8-9(1987)2.

Svetoga. To mi je pomoglo da steknem jako i sigurno uvjerenje o svemu što sam čuo, čitao i doživio.

U cijelom mome radu, molitvi i studiju preda mnom je bio samo jedan cilj: doći do istine. U tu svrhu sam još '82. godine osnovao Komisiju od četiri člana, a kasnije je proširio, pomoću nekih biskupa i otaca provincijala, na petnaest članova, sa devet teoloških učilišta, iz sedam biskupija i četiri provincije i dva vrhunska psihijatra, a oni su mogli konzultirati i druge svoje kolege. Radili su tri godine. O radu i događajima bila je obavještavana i Sveta stolica. Sada se tim istim problemom bavi već spomenuta Komisija koju je sastavila biskupska konferencija Jugoslavije.

Međutim, oni kojima se žurilo išli su naprijed, ispred suda Crkve, proglašavali čudesa i vrhunaravne događaje i s oltara propovijedali privatne objave, što nikako nije dopušteno dok Crkva te objave ne prizna kao autentične. Zato su razni forumi pozivali da se ne organiziraju hodočašća, da se čeka sud Crkve. Najprije bez efekta. Onda je Biskupska konferencija Jugoslavije, u desetom mjesecu iste godine, rekla da se ne mogu organizirati službena hodočašća u Međugorje, a službeno je bilo svako koje se okupljalo i zajedno dolazilo. Ni to nije koristilo. Zatim je Kongregacija, u Rimu, za nauk vjere 23. V. 1985. uputila Talijanskoj biskupskoj konferenciji dopis da biskupi nastoje smanjiti organiziranje hodočašća i svaku formu propagande. I to je ostalo bez ploda. Konačno, kada se prešlo na formiranje druge Komisije, uzoriti kardinal Franjo Kuharić i mostarski Biskup, u ime Biskupske konferencije Jugoslavije, 9. siječnja ove godine, su u izjavi za javnost rekli:"Stoga nije dopušteno organiziranje hodočašća ili drugih manifestacija motiviranih vrhunaravnim karakterom koji bi se pridavao međugorskim zbivanjima." To je rečeno s najvećega mjesta u Crkvi i ne smije se preko toga prelaziti kao da to nije ništa.

Od prvih vijesti koje su najavile izvanredne događaje u ovoj župi, biskupski ured je pažljivo pratio vijesti i sabirao sve što bi moglo služiti u traženju istine. Biskup je pustio vidiocima i pastoralnom osoblju potpunu slobodu, čak ih je i branio pred napadajima

tiska i politike. Snimali smo sve razgovore na kasetama, skupljali kronike i dnevnike, pisma, dokumente i sve je to tri godine studirala Komisija sastavljena od naših profesora teologije i liječnika. Trogodišnji rad Komisije dao je rezlutat: dva člana Komisije su glasovala da su ukazanja vrhunaravna, istinita. Jedan član se uzdržao od glasovanja, jedan da je nešto bilo u početku, a jedanaest *non constat de supernaturalitate,* tj. da ukazanja nije bilo.

Duboko sam uvjeren da su svi članovi Komisije radili savjesno i ispitali sve što je moglo poslužiti u traženju istine. Crkva ne može riskirati svoju vjerodostojnost i često je u sličnim slučajevima pomno istraživala ovakve događaje i odbijala velika mnoštva ako su se okupljala na mjestima gdje je bilo ustanovljeno da događaji nisu vrhunaravni. Sjetimo se Garabandala u Španjolskoj i San Damiana u Italiji i još desetak sličnih mjesta zadnjih godina. U Garabandalu su vidjelice govorile da je Gospa obećala veliki znak za cijeli svijet. Od tada je prošlo dvadesetpet godina a toga znaka nema. Da je i ovdje Gospa ostavila znak, bilo bi svima jasno o čemu se radi.

Gospa se, kažu, počela ukazivati na Podbrdu na brdu Crnici, pa kad je milicija zabranila ići tamo, sišla je u kuće, u ograde, u polja, u vinograde, u duhaništa, ukazivala se u crkvi, na oltaru, u sakristiji, na koru, na krovu, na zvoniku, po putovima, na putu u Cerno, u automobilu, u autobusu, u školama, u Mostaru na nekoliko mjesta, u Sarajevu na više mjesta, u Zagrebu po samostanima, u Varaždinu, u Švicarskoj, u Italiji, opet na Podbrdu, na Križevcu, u župi, u župnoj kući itd. Sigurno nije nabrojeno ni pola mjesta navodnih ukazanja pa se trijezan čovjek, koji Gospu časti, pita: Gospe moja, što to od tebe čine?

U ovoj biskupiji ja sam po božanskom pravu pastir, učitelj vjere i sudac u pitanjima vjere. Budući da su događaji u Međugorju stvorili napetost i podjelu u Crkvi - jedni vjeruju, drugi ne vjeruju - i pobjegli kontroli Crkve i jer su preporuke i odluke prije spomenutih foruma - Komisije, Kongregacije i Biskupske konferencije - ostale bez efekta, ja, mostarski biskup, pred Bogom odgovoran za disciplinu u biskupiji, ponavljam i sankcioniram prijašnje

odluke crkvenih foruma i svećenicima koji organiziraju hodočašće, ili dolaze ovamo pridajući ovim događajima vrhunaravni karakter, dok ne završi rad Komisija Biskupske konferencije Jugoslavije, zabranjujem misiti u mojoj biskupiji.

Obraćam se tebi, bezgrešna Djevice i Majko, Majko Božja i Majko Crkve, Majko ovoga puka koji te traži, moli i ljubi. Obraćam se tebi, ja tvoj sluga, biskup mostarski i pred cijelim svijetom izričem moju duboku i nepokolebljivu vjeru u sve povlastice kojima te je Bog obdario, po kojemu si prvo i najodličnije stvorenje. Izričem moju duboku i nepokolebljivu vjeru u tvoj zagovor kojim posreduješ kod svemogućega Boga za sve potrebe svoje djece u ovoj suznoj dolini. Izričem svoju duboku i nepokolebljivu vjeru u tvoju ljubav prema nama grešnicima, a tu ljubav si posvjedočila i svojim ukazanjima i pomoćima. I sam sam vodio hodočašća u Lourdes. Upravo snagom te vjere, ja tvoj sluga, Biskup mostarski, pred brojnim mnoštvima koja su te zazivala, otkrivam i prihvaćam tvoj veliki znak koji je postao siguran i jasan nakon ovih šest godina. Taj znak jest da si šest godina uporno šutjela na sve navještaje o znaku: bit će na brdu ukazanja vidljiv i trajan, bit će brzo, bit će uskoro, još malo, strpite se malo - govorili su još 1981. ... Pa onda: bit će za Bezgrešno, za Božić, za Novu Godinu, itd. Meni posebni znak nije potreban, ali je bio potreban onima koji su vjerovali neistini.

Hvala ti, Gospe, što si svojom šutnjom dugom šest godina pokazala da li si ovdje govorila, da li si se ukazivala, poruke i tajne dijelila i da li si posebni znak obećala. Presveta Djevice, Majko Kristova i Majko naša, posreduj za mir u ovoj nemirnoj crkvenoj pokrajini, u mostarskoj biskupiji, posreduj posebno za ovo mjesto, za ovu župu, gdje se bezbroj puta upotrijebilo tvoje sveto ime u govorima koji nisu bili tvoji. Daj da se prestanu izmišljati tvoje poruke. Primi, presveta Djevice, i zadovoljštinu iskrene molitve pobožnih duša koje su daleko od fanatizma i neposluha u Crkvi. Daj nam svima da dođemo do prave istine. Gospe draga, ponizna i poslušna službenice Gospodnja, daj da Međugorje krene čvrstim koracima za pastirom mjesne Crkve da bismo te svi zajedno mogli veličati i hvaliti u istini i ljubavi. Amen!

IZJAVA BISKUPA O MEĐUGORJU NAS OBVEZUJE[7]

Biskupi, po svojoj službi najmjerodavniji za prosudbu događanja u Međugorju, rekli su svoj sud jasno i to svi složno 10. travnja 1991. u Zadru. O istinitosti ili neistinitosti ukazanja rečeno je: "Na temelju dosadašnjeg istraživanja ne može se ustvrditi da se radi o nadnaravnim ukazanjima i objavama."

Prema izjavama vidjelaca Gospa se ukazala do sada više tisuća puta te dala tisuće objava, opomena, poruka... O tome je napisano stotine knjiga, tisuće članaka, održane mnoge konferencije, izgovorene tisuće propovijedi... Snimljeni su kilometri vrpci magnetofonskih i filmskih vrpci. Komisija mostarskog biskupa od 15 članova i Komisija Biskupske konferencije Jugoslavije od 10 članova u Zagrebu s više savjetovanih stručnjaka, su radile svaka po više od 3 godine istražujući događanja u Međugorju. Na temelju svih dosadašnjih istraživanja ne može se dokazati nadnaravnost međugorskih događanja. Dakle, ništa vrhunaravnog u tim događajima o kojima se govorilo nije bilo, nego su zagovornici i pristalice "međugorskih ukazanja" sve to obukli u ruho istine i poslali u svijet. Svijet je vjerovao, dolazio, molio kao da se uistinu radi o autentičnim ukazanjima i Gospinim priopćenjima.

Još 1981. sam pastoralnom osoblju govorio i pisao: Neka se ne ide ispred suda Crkve jer trebamo zajedno tražiti istinu. Bilo je prerano vjerovati da su događanja vrhunaravna, jer nije bilo dokaza. Ako se stvari budu razvijale tako - govorio sam - te se pokaže da su događaji istiniti lako ćemo prijeći na stranu obrane Međugorja i istine, poći u Međugorje i propovijedati u čast Gospi. Opominjao sam: Ako po sudu Crkve ne bude ništa vrhunaravno u međugorskim događajima, što će reći svijet koji vam je vjerovao, putovao, žrtvovao se u nadi da se Gospa u Međugorju ukazuje? Zar smijemo kao vjernici govoriti i nastupati protiv suda Crkve i odgovorne u Crkvi tjerati u laž, biti neposlušni odredbama Crkve

[7] *Crkva na Kamenu* 7(1991)2.

i unutar nje takvim nastupima pripremati plodno tlo za shizmu, raskol?

Prema odredbama Crkve prosudbu o istinitosti, vrhunaravnosti ukazanja donose po svojoj pastirskoj i učiteljskoj službi pastiri Crkve, koji svoj sud temelje i na istraživanjima teoloških i drugih stručnjaka. Stoga ga službeni stav Crkve prema međugorskim događajima mogao izreći i sudom mjesnog biskupa i komisije strukovnjaka koju je on imenovao, međutim, kako je vjerovanje u vrhunaravnost međugorskih ukazanja zahvatilo cijeli svijet Sveta stolica je odredila da se oformi još jedna komisija čije radove će nadgledati i preuzeti Biskupska konferencija Jugoslavije te će svi biskupi onda, na osnovu tih istraživanja, izreći svoj sud. Oni su taj sud donijeli i izrekli 10 travnja o. g. u spomenutoj Izjavi.

Budući da se na temelju dugotrajnog i iscrpnog istraživanja zbivanja u Međugorju ne može ustvrditi da se radi o nadnaravnim ukazanjima i objavama, to znači da na snazi i dalje ostaju odredbe biskupa o (ne)organiziranju hodočašća kao i odredba Biskupske konferencije Jugoslavije da se u Međugorju ne govori o ukazanjima, o objavama i porukama kao autentičnim.

Kakav stav, prema tome, bi trebali vjernici zauzeti prema međugorskim zbivanjima poslije Izjave biskupa? Vjernici su dužni poštivati disciplinske smjernice biskupa o "ukazanjima". Zapravo, kao dobri vjernici trebalo bi da prihvate sud biskupa, svojih pastira, da se Gospa na temelju dosadašnjeg istraživanja nije ukazala. To posebno vrijedi za svećenike i pastoralno osoblje nad kojim biskup ima posebnu vlast jer im je dao kanonsku misiju da kao produžena ruka svoga pastira propovijedaju, poučavaju i dijele sakramente. Oni su uvijek dužni iz religioznog posluha slušati i poštivati smjernice i odredbe mjesnog biskupa i u ime Crkve propovijedati ono što Crkva naučava.

U svijetlu ovih činjenica treba promatrati i ulogu novoimenovane pastoralno-liturgijske komisije sastavljene od biskupa i svećenika, koja je već boravila sa mnom u Međugorju a u cilju provedbe smjernica Crkve s obzirom na ova zbivanja. A ne radi se ni o kakvom priznanju autentičnosti ovih zbivanja kako je to

prikazano u raznim sredstvima priopćavanja i izjavama nekih duhovnih lica kod nas i u svijetu.

BOGORODICA[8]

Na početku godine, prvog siječnja, slavimo svetkovinu Svete Bogorodice Marije. Djevica Marija, to je djevičansko biće iz Nazareta, Bogorodica, koja je Isusu dala ljudsko tijelo i tako rodila Boga i čovjeka. On je Bog odvijeka i po tome stariji od Majke, i čovjek Bogorodica i Bogočovjek.

Hvale vrijedno je što je Sveti otac, u čast Blažene Djevice, ovu godinu proglasio Marijinom. Želio je naglasiti kako Marijina uloga ne pripada samo negdašnjim velikim događajima, nego ona također i danas traje. Jednom od Boga odabrana, Marija se svojim odzivom na Božji poziv i svojim bezuvjetnim predanjem njegovoj svetoj volji cijelim svojim bićem ugradila u veličanstvenu zgradu njegove Crkve. Ona je postala modelom Crkve i uzor-članom, ona je postala Majka svih koji su milošću Božjom postali Kristova braća, te u snazi Duha nastavlja svoju veliku ulogu. Ona nam je poziv i neprestani uzor do koje se visine može uzgidnuti ljudsko biće kada u snazi Božje milosti postane ono za što ga je Bog predodredio.

Zbog toga Crkva ne može nikada, ni u jedno doba, ni na jednom mjestu, prešutjeti i zaboraviti Onu koja nam je Isusa rodila, Bogorodicu, i ne istaknuti njezino mjesto i zasluge. Ona je nerazdvojivo vezana uz Isusa Krista, uz njegovu Crkvu i uz nas članove mističnog Tijela Kristova. S pravom ju je Crkva unijela u svoje vjerovanje i njoj posvetila blagdane, himne, crkve i svetišta, naša srca i duše.

Vidim te u tisućama slika, Marijo, s ljubavlju izraženu. Pa ipak nijedna od njih ne može te prikazati kako te vidi duša moja. (Novalis).

---

[8] *Crkva na Kamenu* 1(1988)2.

A veliki Dostojevski kaže o njoj:"Bogorodica! To je velika Majka... To je velika nada... vječno pouzdanje ljudskog roda."

Kada Crkva časti Djevicu Mariju, onda ne misli samo na njezine povlastice kojima ju je Bog obdario, na božansko materinstvo, na bezgrešno začeće, slavno uznesenje na nebo, nego također na njezinu veliku vjeru i predanje da kroz život korača križnim putem i tako u vjeri raste, sazrijeva, donosi plodove i nama postaje uzor. Posve bismo imali krivu sliku o Djevici Mariji, ako bismo izgubili iz vida kako se na njoj doslovno ispunilo proročanstvo starca Šimuna da će joj mač boli probosti dušu. A to se nije dogodilo samo na Kalvariji dok je stajala pod križem svoga Sina, nego i onda kada se događalo ono što nije mogla shvatiti, kada je u potpunom predanju rađala Sina u štali, kada je morala bježati u Egipat i opet ga natrag nositi, kada nije mogla shvatiti njegovo vladanje ni razumijeti njegove odgovore (usp. Mk 3,21; 4,31-35; Lk 2,50; Iv 2,4). U svim tim kušnjama i posebno na Kalvariji zbunjena i slomljena od boli, ostjala je nesalomljiva u vjeri i nepokolebljiva u predanju u volju Božju. U svim tim kušnjama Marijina vjera i ljubav je postajala prokušanija, odanost prema Bogu otvorenija i zauzetost za ljude veća. Zato je samo po sebi razumljivo što Sveto pismo ističe kako je Marija bila nakon uskrsnuća u krugu apostola i cijele prve zajednice koja je bila jedno srce i jedna duša (Dj 1,14 i 4,32).

U središtu zbora vjernika, usred Crkve, nastavlja se veličanstvena Marijina pjesma, Magnificat Bogu za sve što je on učinio u povijesti Božjega naroda na zemlji kao i u povijesti spasenja svakoga pojedinca. Na isti način nastavlja se u Crkvi razvijati plod Marijina sazrijevanja u vjeri što dobiva svoj jasan izričaj u njezinoj riječi na svadbi u Kani:"Što vam god rekne (Isus), učinite" (Iv 2,5). U toj Marijinoj riječi sadržano je njezino potpuno predanje u službi Božjega poslanja, ponavlja se njezin *fiat* kao primjer i poticaj za sve nas na odricanje od svih svojih namisli i usvajanje Božje volje kako se ona u Kristu očituje. Njezina služba biva službom vjere ili sama vjera. Na taj način Marija izražava svoju spremnost da slavu Božju prenosi diljem svijeta kao glasnik radosne vijesti u Kristu svim narodima i vremenima.

U Marijinoj riječi u Kani sadržan je smisao čitavoga evanđelja: izvršiti riječ Isusovu, a to je Očeva Riječ, to je Isus, Riječ što je tijelom postala i među nama se nastanila.

"Činite sve što vam rekne." Isus nije svoju Majku ubrojio u broj apostola, nije ju poslao da propovijeda, nije joj dao vlast da odrješuje od grijeha ni da kruh i vino pretvara u Tijelo i Krv njegovu. To će činiti drugi, a ona će propovijedati duhovnim bogatstvom svoga bića, svojih kreposti, svojih nadahnuća, svoga zagovora. Zato ona čeka dolakaz Duha Svetoga skupa s apostolima, pa će nadahnjivati prvu Crkvu i Crkvu kroz vjekove. Ona će biti kraljica apostola, kraljica ispovjedalaca, propovjednika, misionara i preko njih će se ostvarivati "ono što je On rekao". I zato se nju ne može pravo častiti samo molitvom, pjesmom i hodočašćima, nego i vršeći sve ono "što je On rekao". Ona ponavlja Njegove riječi: Ljubite se među sobom, ljubite i neprijatelje, praštajte jedni drugima, nahranite gladne, napojite žedne, zaodjenite gole, pohodite bolesne, ne sablažnjavajte malene, što je Bog u ženidbi združio ne rastavljajte, i sve tako dalje jer je moj Sin to rekao. Ja sam ga rodila, Bogorodica; neka se u vama utjelovi ono što je On rekao, da bi se njegova riječ u vašem životu rodila. To je istinski Božić.

ZAVRŠNE PROSLAVE MARIJANSKE GODINE U HERCEGOVINI[9]

Sveti otac je proglasio ovu godinu za marijansku. Željeli bismo da se i u našim biskupijama proslavi marijanska godina što svečanije i što djelotvornije. Gotovo svaka naša crkva ima Gospin kip ili sliku. Vjerujem da i većina katoličkih obitelji ima Gospinu sliku ili kakav kip. Nadam se da svaki naš vjernik dnevno moli krunicu, Anđeo Gospodnji ili barem Zdravo Marijo Gospi na

---

[9] *Službeni vjesnik biskupija Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanjske* 1(1988)22-23.

čast. Ova godina bi trebala biti poticaj da u toj pobožnosti svi porastemo, da se damo poučiti u ispravnom štovanju Gospe, a najviše da nastojimo nasljedovati Djevicu Mariju u kreposnom životu: biti vjeran cijelim svojim bićem Bogu, imati neograničeno povjerenje u Božju dobrotu, živjeti ponizno i čisto u svakodnevnom životu, te ljubiti Boga iznad svega a bližnjega kao sebe samoga. Upravo onako kako je to Marija činila.

Budući da mi nismo osnivali nikakvog službenog odbora za proslavu marijanske godine, završne proslave su naš zajednički zadatak. Zato potičem braću svećenike da kroz cijelu godinu svojom dosjetljivošću odgajaju i potiču svoje vjernike na nasljedovanje Gospe u krepostima.

Nek Marijina svetišta budu mjesta naših okupljanja, zajedničkih slavlja i rasta u istoj vjeri i međusobnoj ljubavi. Zajedničko okupljanje nije samo manifestacija, nego i liturgijski čin, proslava i poticaj na rast u kreposnom življenju i svjedočenju svoje vjere. Zato preporučam da se što bolje pripremimo i organiziramo za slijedeće Gospine blagdane:

- 8. svibnja, blagdan "Kraljice Mira" u Hrasnu. Ove godine će obrede proslave i koncelebriranu svetu misu predoditi mons. Joakim Herbut, biskup skopsko-prizrenski.

- 5. lipnja je proslava blagdana "Majke Crkve" u našoj katedrali u Mostaru.

- 30. srpnja je hodočašće naše mladeži Gospi na Široki Brijeg.

- 15. kolovoza se hodočasti u mnoge Gospine crkve, a najviše na Široki Brijeg.

Preporučam svećenicima da u dogovoru s upraviteljima Gospinih svetišta organiziraju tijekom ove godine hodočašća i duhovne obnove manjih grupa: ministranata, mladeži, studenata, bračnih parova (npr. koji su se vjenčali u protekloj godini, ili u zadnje dvije ili pet godina), bolesnika i drugih. Sami svećenici mogu organizirati svoje grupe za duhovne obnove ili duhovne vježbe u Gospinim svetištima.

Proslavu marijanske godine završit ćemo, kao i po cijelom katoličkom svijetu, na blagdan Marijinog uznesenja 15. kolovoza 1988.

REDEMPTORIS MATER
I MARIJANSKA GODINA[10]

Sveti otac Ivan Pavao II. na Duhove je otvorio Marijansku godinu koja će trajati od Duhova '87. do Velike Gospe '88. Za tu prigodu napisao je i encikliku *Redemptoris Mater* (Spasiteljeva Majka) i tako obogatio već bogatu teologiju o Mariji. Ta enciklika je poziv i priprema za Marijansku godinu i za ulazak u treći milenij našega otkupljenja.

Već II. vatikanski sabor je u dogmatskoj konstituciji o Crkvi (Lumen gentium) naglasio ulogu Majke Isusove i Majke naše u životu Crkve i u ekonomiji spasenja. Ali nepravilno štovanje Gospe može ići *per defectum,* tj. tako da se zanemari uloga Marijina u životu Crkve, a i *per excessum,* tj. da se u ulogu i štovanje Gospe uvuku krive pobožnosti, prividna ukazanja i lažne poruke, tako da ponegdje to ide na štetu pravog poimanja Isusove osobe i uloge Crkve kojoj je Isus predao jedinstvenu ulogu i vlast naučavanja i upravljanja dušama. Zato se Pavao VI. osjetio pozvanim da napiše apostolsku pobudnicu *Marialis cultus,* a to je sada još dublje i više dogmatski produbio Ivan Pavao II.

MARIJA U BOŽJIM PLANOVIMA

Enciklika počima riječima sv. Pavla:"Kada dođe punina vremena, posla Bog Svoga Sina - rođena od žene, podložna Zakonu - da otkupi podložnike zakona, da primimo posinjenje. A da ste sinovi dokazuje činjenica, što je Bog poslao u vaša srca Duha

[10] *Crkva na Kamenu* 6-7(1987)2.

svoga Sina koji viče: Abba - Oče! (Gal 4,4-6). Tim riječima se slavi ljubav Oca, poslanje Sina, dar Duha Svetog, žena od koje se rodio Otkupitelj i naše božanskoposinjenje u tajni punine vremena.

"Punina vremena" je vrijeme koje je Bog vidio još od postanka svijeta, vrijeme u kome će Otac poslati svoga Sina "da ne pogine nijedan koji u nj vjeruje, nego da ima život vječni" (Iv 3,16). U toj "punini vremena" Bog je, predvidjevši smrt svoga Sina pripremio srce Bezgrešne Djevice i u njeno krilo Duh Sveti usadio ljudsku narav Kristovu. Tada je Vječni ušao u vrijeme i otkupio vrijeme koje je postalo vrijeme spasenja i rođenja Crkve. A Crkva vidi svoje početke još prije Kalvarije i Duhova u Marijinom bezgrešnom začeću i Isusovom začeću i po tome nerazdvojnu povezanost i ulogu Krista, njegove presvete Majke koja je svojim *fiat* sva predana u planove Božje i sama postala suradnica u ekonomiji spasenja.

Kada je sotona prevario i zaveo naše praroditelje, Bog je zmiju prokleo i obećao Spasitelja od žene rođena:"Kad si to učinila prokleta bila među ženama... Neprijateljstvo zamećem između tebe i žene... ona će ti satrti glavu a ti ćeš vrebati petu njezinu" (Post 3,14-15). Vrijeme je teklo, vjekovi su čekali ispunjenje obećanja i u toj "punini vremena" na svijet dolazi Sin potomak žene koja će satrti sotoni glavu. Ali potpuna pobjeda Sina rođena od žene doći će poslije duge borbe koja će trajati kroz cijelu povijest kako to gleda Apokalipsa i na koncu će se opet pojaviti znak žene, ovaj put odjevene u sunce (Otk 12,1).

Marija stoji u centru ovog neprijateljstva i ove borbe koja prati povijest čovječanstva i povijest spasenja. Ona nam daje svog predragog Sina i od njega ona dobiva svu veličinu i ljepotu svoga bića. Tako ona ostaje pred čovječanstvom i pred Bogom neponovljivi znak izabranja o kome govori apostol Pavao u poslanici Efežanima:"U Kristu nas sebi izabra prije postanka svijeta... predodredivši da budemo njegovi sinovi" (Ef 1,4-5). Ovaj izbor, ovo posinovljenje je jače od grijeha i od sotone i ono traje kroz svu povijest, a Marija je siguran znak spasenja. O njoj govori sv. Bernard:"Ukloni ovo sunce iz svemira i gdje ti ode dan? Ukloni

Mariju, zvijezdu mora, onog beskrajnog mora, i što će ti ostati nego beskrajna magla, smrtna sjena i guste tmine."

MARIJA NA KALVARIJI

Sv. Ivan u nekoliko kratkih rečenica opisuje Gospinu dramu pod križem:"Kod Isusova križa stajale su njegova majka i sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena. Kad Isus opazi majku i blizu nje učenika koga je ljubio, reče svojoj majci: Ženo evo ti sina! Zatim reče učeniku: Evo ti majke! I od tog je časa taj učenik uzme u svoju kuću" (Iv 19,25-27). To što Isus majku ostavlja Ivanu s kojim ona nije ni u kakvom srodstvu, dokaz je da Gospa nije imala druge djece osim Isusa.

Ovo je Isusov testamenat čije je značenje teško obuhvatiti i protumačiti. On je postao sastavni dio života otajstvenog Krista, Crkve Kristove. Isus i Marija su nerazdvojivo vezani, u njima je sva istina i sva realnost. Marija je sazrela da bude Majka svih otkupljenih, pa je Koncil zove Majkom Kristovom i Majkom ljudi. Ona je već po praroditeljima i Božjoj prijetnji izrečenoj nad zmijom bila pozvana da popravi što je Eva upropastila, ali stojeći pod križem svoga Sina, ona na novi način postaje Majka svih ljudi po sudjelovanju u otkupiteljskoj ljubavi Sina (RM 23).

MARIJA - MODEL CRKVE

Poslije Kalvarije gdje je pod križem mač boli probio srce Marijino, i gdje je primila oporuku svoga Sina (prihvatila za svoju djecu sve ljude koji se smrću Kristovom rađaju na nebeski život), pridružila se molitvi apostola kad su čekali obećanoga Duha i postala uzor Crkve koja se moli. I napokon uznesena na nebo majčinski ljubi Crkvu koja putuje svijetom prema domovini dok ne svane slavni dan dolaska Gospodnjega (Predslovlje BDM).

U planu spasenja tajna utjelovljenja je ispunjenje obećanja koje je Bog dao ljudima poslije istočnoga grijeha, čije posljedice pritišću sve ljude.

Koncil o Mariji govori: Bogorodica je tip, model Crkve u redu vjere, ljubavi, i savršenog sjedinjenja s Kristom. Jer u misteriju Crkve koja se također s pravom naziva majkom i djevicom, Blažena Djevica Marija je išla naprijed dajući odlično i osobito primjer i djevice i majke... Ona je djevica koja potpuno i čisto čuva vjeru danu Zaručniku. I kao što je Marija prva vjerovala riječi anđela koji joj je navijestio da će biti Majka Spasiteljeva, pa je toj riječi ostala vjerna sve do Kalvarije, tako i Crkva, primivši riječ Božju, propovijedanjem i krštavanjem rađa nove i besmrtne sinove od Boga rođene. Ona majčinska uloga Crkve i svijest o tom majčinstvu je jasno izražena kod sv. Pavla: "Djeco moja koju ponovno s bolovima rađam dok se Krist ne oblikuje u vama! (Gal 4,19). Tu svijest o tajni svoga života i svoje misije, Crkva stalno gleda u primjeru Majke Sina koji je "prvorođenac među mnogom braćom" (Rim 8,29).

Tako Crkva od Marije uči vlastito materinstvo, tu svoju odliku, koja je vezana uz vlastitu sakramentalnu narav, prepoznaje promatrajući Marijinu svetost i nasljedujući ljubav i u vršenju Očeve volje. Crkva je majka koja rađa djecu za kraljevstvo Božje. Mi smo Crkva. Od Marije se moramo učiti ulozi materinstva, rađanja. A ona nas uvijek opominje: Što vam god (Isus) rekne, učinite (Iv 2,5). Čudesa će slijediti one koji budu propovijedali i primjerom istinu svjedočili.

U Marijinoj godini, u marijanskom trinaestogodišnjem "adventu" pripremat ćemo se i čekati treći milenij kršćanstva, slijedeći Mariju Majku Isusovu.

MARIJIN I MERZOV SVIBANJ[11]

Mjesec svibanj nam uvijek doziva misao na nešto mlado, djevičansko, životno i drago. Svibanj je u prvom redu Gospin mjesec, a ovaj svibanj će nas uvesti u Gospinu godinu koju će papa Ivan Pavao II. proglasiti na Duhove ove godine. No, ove godine će se održati i sinoda biskupa koja će se pozabaviti o laicima u Crkvi. Kad govorimo o katoličkom laikatu odmah u prvi plan izbija jedan od prvaka katoličkog laikata Hrvata, pok. prof. Ivan Merz. On je bio veliki Gospin štovatelj, a i umro je u Gospinu svibnju 10. 5. 1928., pa je zato i opravdano uzeti naslov Gospin i Merzov svibanj.

Papa Ivan Pavao II. je poznati Gospin štovatelj, pa je najavljena Gospina godina i Papina enciklika o Gospi: *Otkupiteljeva Majka,* pogođena injekcija Crkvi. Događaji u svijetu su doista dramatični, a to se osjeća i u Crkvi. Svijet, tehnički i znanstveno snažan, na moralnom polju upravo luduje. Tu su mržnje i ratovi, tu je sustavno razaranje obitelji, degradiranje žene i majčinstva, rastave, abortusi i bijeg od poroda što mnoge narode vodi u izumiranje. Pad javnog morala i dezorjentacija mladih, ozbiljno zabrinjava. Gledajući ono čime mladi dušu hrane trebalo bi sve odgovorne alarmirati. Njihovi idoli truju duše seksom, jeftino ostvarenim ogromnim zaradama, ljubavnim skandalima, a nastupaju s jedva ponekim ozbiljnim gestom, vrijednim da ga se slijedi. Zarobili su mnogima dušu i tijelo. U toj poplavi hedonizma teško je plivati protiv struje.

Zadnji je čas da se pred njih stave čisti uzori i bistri izvori. A to je u prvom redu Bezgrešna i njezini "vitezovi" kakav je bio Ivan Merz. Vjera mladih ne smije lebdjeti u zraku. Mora biti utemeljena na evanđelju i konkretnim bliskim životnim primjerima i pod Marijinom zaštitom.

Ivan je, bio sinovski pobožan i odan nebeskoj Majci Mariji. Dok je bio student u Parizu, hodočastio je u Lurd i to je ostavilo duboki trag u njegovom životu. U Lurdu je vidio potvrdu i obranu

[11] *Crkva na Kamenu* 5(1987)2.

katoličke vjere i školu molitve, pa je jednom svom prijatelju iz Pariza 1921. pisao:"Da, u Lurdu sam naučio što je krunica i to mi je od sada drugi najbolji prijatelj. Prije Lurda, iskreno priznajem, bila je u dnu duše neka sumnja, neki osjećaj da li se ja molim kakvome fantomu moje mašte?! Molio sam dakako, jer da sam prestao, značilo bi da ne vjerujem u Blaženu Djevicu Mariju. A kuda onda? Okreni se od katolicizma, sve je oko tebe mračno i ružno. Dakle, Lurd je mojoj razumnoj vjeri dodao osjećajni momenat."

Merz je u kutu svoje sobe imao kip Gospe Lurdske a pred tim kipom je uvijek gorjelo malo svjetlo. Poznato je da je Merz živio od euharistije, svaki dan je prisustvovao sv. misi i pričesti, a u njegovoj vjeri je Gospa bila kao uzor i zaštita. A to baš treba našoj suvremenoj mladeži: uzor namjesto lažnih idola i pomoćnica u časovima slabosti. Nije danas mladima lako biti dobar, ostati čist, othrvati se svim zamkama zla. Ali ima mnogo onih koji slijede Merza i njemu slične i hrane se euharistijom, pod plaštom su Marijinim i hrabro odolijevaju zlu. Put kreposti je strm i posut trnjem, ali je moguć, častan i zahvalan. Merz je bio asketa. To nije nesuvremeno. Još sv. Pavao pisao je o onima koji se natječu u trkalištu i svega se odriču da dobiju neki vijenac, a mi to moramo činiti da dobijemo neuveli. Što sve podnose vrhunski športaši na svojim treninzima, košarkaši, nogometaši, biciklisti, trkači...?! Merz je još kao student u Parizu napisao sebi životno pravilo od 24 odluke. Evo nekih:"Na sasvim tvrdom ležati. U petak glad osjećati. Gimnasticirati svaki dan u kojim god prilikama. Jednom mjesečno 24 sata ništa ne jesti, ni piti. Suvišak svojih dobara siromahu pokloniti. Svaki dan se bar jednom Bogu temeljito pomoliti. Ići u neugodne situacije. Poniženje pred ljudima s veseljem primiti. Ne odati se nikada jednostrano znanosti. Biti sa životom u najužem kontaktu."

Mjesec svibanj je plamsaj života Božje prirode, mjesec cvijeća i ljepote duše koja je s Kristom uskrsnula na novi život. To je Gospin mjesec i mjesec svih duša koje se žele boriti za svetu budućnost - vremenitu i vječnu.

LIJEPA I VELIKA[12]

Uz blagdan Velike Gospe, ljetnih hodočašća i Gospinih proslava dobro je malo se zaustaviti i promotriti lik Majke Marije. Dobro je promatrati njezinu ljepotu i uzvišenost da bismo se zapitali kakva smo mi njezina djeca.

Sva Marijina veličina proizlazi iz Božjega odabranja da ona bude Majka Bogočovjeka Isusa Krista. Početak te odluke je Bezgrešno Marijino začeće, a svršetak Uznesenje na nebo i slava u nebu.

Kada je sotona u raju zemaljskom praroditelje naveo na grijeh, Bog je izrekao proroštvo u kome je predskazana Žena, koja će Zmiji satrti glavu, koja će biti jača od sotone. Tu Ženu Djevicu anđeo će u Nazaretu pozdraviti:"Zdravo milosti puna!" Marija je jača od đavla, u njoj nema grijeha, ona je ispunjena milošću.

Kada umjetnik hoće napraviti neko remek-djelo on uloži sve svoje umijeće, sredstva, znanje i nadahnuće. Kad bi imao i nešto više i bolje, sve bi uložio. Kad je Isus htio postati čovjekom, trebala mu je majka. On ju stvara, ona će biti njegovo remek-djelo. On je neizmjerno sposoban umjetnik, moćan, bogat. Marija će biti nešto najljepše, što smrtno stvorenje može biti. Naravno, njezin će vanjski izgled bit naravan, izgledat će kao svaka obična nazaretska djevojka, jer sva je ljepota kćeri kraljeve iznutra. Nje se grijeh nikada nije dotakao, ona je najljepše Božje stvorenje. Imamo pravo tako smatrati, pa i predati se zanosu i divljenju u kojem pamet staje... ali se ujedno nameće i pitanje: kakva je naša duša u usporedbi s Marijom?

Marija je bila sva u Božjim planovima. "Evo, službenice Gospodnje!" Isusa je nosila, hranila, branila, na putevima ga slijedila i postala suotkupiteljica ljudskog roda došavši do vrha Kalvarije. Kad ju je Isus htio uzeti k sebi u raj, imamo pravo zamišljati kakav je to bio doček drage Majke. Ljudi veselim i dragim gostima priređuju veličanstvene dočeke. Isus - Bog

[12] *Crkva na Kamenu* 8-9(1986)2.

svemoćni i bogati, najbolji Sin najboljoj Majci priređuje doček. Ivan apostol ju je vidio kao ženu obučenu u sunce, pod nogama joj mjesec, a na glavi kruna od dvanaest zvijezda. Ona je Kraljica neba i zemlje i Majka Crkve.

Marija je lijepa i velika, uzvišena nad sva stvorenja. Ona je djelo Božje svemoguće ljubavi i milosti. Ljubav prema toj Majci stvorila je u svim narodima izraze najvećeg poštovanja. Isus je naš spasitelj i učitelj ali do njegovog srca se dolazi najlakše po Marijinu Srcu. Naš hrvatski katolički narod kojemu je kroz burnu povijest bila bitna oznaka da je katolički narod, da je Gospin narod da Gospu naziva Kraljicom Hrvata, da je Njoj u čast podigao brojne crkve, kipove i slike te ispjevao pjesme, taj naš narod je u te velike svoje oznake umiješao strašne psovke, kojima u blato baca Boga i presvetu Majku Mariju. U naše molitve, pjesme, hodočašća i zavjete đavao miješa pogrde i psovke. Marija je djevičanskom nogom satrla glavu sotoni, ali u našem narodu kao da se đavao Gospi osvećuje preko psovke.

Druga ljaga na duši našeg naroda, štovatelja nebeske Majke, jest drama razaranja obitelji i ubijanja nerođene djece. Doduše statistike donose novine iz državnih matičnih ureda i bolnica a tu su i druge vjere i ateisti koji na taj problem drukčije gledaju.

Gotovo svaki drugi brak u našim gradovima završava se s razvodom U našoj državi je broj abortusa u zdravstvenim ustanovama dostigao broj nerođenih. Natalitet u Hrvatskoj je među najmanjima. Kako povezati ove teške javne grijehe sa štovanjem Gospe?

Pravo štovanje Bezgrešne na nebo uznesene moralo bi u prvom redu ići za tim da naši narodni, javni grijesi budu žigosani, okajani obraćenjem, stvaranjem mentaliteta u kojemu će grijeh biti smatran zlom, u kojemu se krepost neće postidjeti ni bojati.

PROPOVIJEDANJE

UVJETI USPJEHA PROPOVIJEDI[1]

UVOD

Da ne bi tko stvorio krivi zaključak, napominjem odmah da sam i sam daleko od onoga što ću govoriti. Mogu samo reći: nemojte propovijedati kao ja. Ali, opažajući svoje pogreške, slušajući i gledajući kako drugi propovijedaju i što učitelji govorništva pišu, što vam vjernici govore, stvorio sam prema svom shvaćanju sliku propovjednika i suvremene propovijedi. Možda se mnogi i neće složiti s jednom ili drugom tvrdnjom, ali dobro je da se mišljenja izmijene.

Morski rak jastrog, poznat sa svog tečnog mesa, ima na sebi jak oklop koji ga štiti od neprijatelja. Rak raste, ali oklop ne raste. Tako dođe vrijeme da oklop jastogu smeta, iako mu treba. On ga raskida da bi mogao dalje rasti. Taj mu je proces mučan i, dok mu naraste novi oklop, opasan, ali novi oklop daje mu mogućnosti da se dalje razvija i raste.

Čini mi se da smo se u našem propovijedanju začahurili u formama koje su nam postale tvrdi oklop. Arhitektura, slikarstvo, glazba, književnost...mogu ostati umjetnost i kad se forme mijenjaju. Danas čak i liturgija odbacuje neke oklope stare više stoljeća. Pred nama se rađa sasvim nov svijet i postavlja nam velike zahtjeve. Nekad su naši vjernici, osobito oni na selima, slušali jedino svećenikove govore. Danas svakog dana pred njima nastupaju među hiljadama izabrani spikeri, glumci, glumice,

[1] *Božja riječ zajednici. Zbornik liturgijskog tečaja II*, Zagreb 1963, str. 81-94.

govornici s pomno spremljenim programima. Naši vjernici i nehotice ostaju izbirljivi. Propovjednike redom kritiziraju. Čini mi se da smo zaostali. Trčimo pješke ili kaskamo u staromodnim kočijama za vratolomnim tempom života. Pucamo strelicama na one koji idu na nas naoružani atomskim oružjem.

Mora se priznati da je lični kontakt s vjernicima od najvećeg značenja, ali ipak naša najjača prigoda djelovanja na vjerničke mase jest propovijed. To je i naša primarna dužnost: *ministerium verbi.* To sredstvo djelovanja nije dovoljno iskorišteno. Gospodin nas je nazvao lovcima ljudi. A zamislimo ribare koji idu na ribarenje i bacaju mreže kroz koje riba bježi. Ili zamislimo lovce koji u zasjedi sjede i čekaju povoljnu prigodu. Lovina dođe, lovac hoće da puca, ali puška je bila prazna. Mi nemamo vjernike pred sobom svakog dana, neke pak vidimo samo na neke blagdane. A kad na lovinu treba "pucati", naša propovijed zna biti prazna.

TEŠKA DUŽNOST - VELIKO UMIJEĆE

Govorništvo je veoma teško umijeće. U povijesti pronalazimo manje dobrih govornika nego li majstora drugih umijeća. Dobar govor, dobra propovijed rezultat je mnogih komponenata. Zar ne čujemo često teške pritužbe vjernika na naše propovijedi? Zar i sami nismo tako često nezadovoljni propovjednikom? A ipak bi svaki od nas htio lijepo propovijedati. Svaki bi htio zadovoljiti i Boga, i vjernike, i sebe. Ako uza svu dobru volju ne uspijevamo, to znači da je govorništvo veliko i teško umijeće.

Kad se Bog inkarnirao, vezao je božansko s ljudskim. To ljudsko bilo je savršeno: neoskvrnjena Majka, savršeno tijelo Kristovo, djevičansko začeće i rođenje. Sva se liturgija inspirira na tom principu. Bog vrhunaravno veže uz naravno i traži da naravno bude savršeno. Ako i najsvetiji svećenik preskoči riječi posvećenja, nema mise. Crkva s pravom traži da u liturgiji bude sve savršeno, lijepo, dragocjeno: crkve, oltari, kaleži, paramenti, obredi... i propovijedi.

Kroz 20 vjekova Riječ se inkarnira kroz usta svećenika, Riječ postaje propovijed. Novo krilo Riječi usta su svećenikova. Njegov nastup i njegova propovijed morali bi biti savršeni. Svećenici su usta Zaručnika, kaže sv. Grgur Veliki.

To veliko umijeće naša je teška dužnost. Mi se ne možemo odreći te dužnosti. Tko ne zna pjevati, taj ni ne pjeva, tko ne zna govoriti, taj ni ne nastupa kao govornik. Mi moramo pjevati, moramo propovijedati. Dakle, to umijeće moramo dobro poznavati. To je prvi uvjet za uspjeh propovijedi.

TEMELJITI STUDIJ GOVORNIŠTVA U BOGOSLOVIJI

Danas se u svijetu pridaje velika važnost pakiranju, serviranju i reklami raznih artikala. Kroz vrijeme naših nauka mi spremamo zalihe našeg znanja. Kad dođe vrijeme da ga prodamo, serviramo, izgledamo neznalice ili nespretnjakovići. Mislim da je to slika našeg slabog umijeća propovijedanja.

Hvalevrijedno je sve temeljitije nastojanje naših teologija oko umijeća crkvenog govorništva. Možda bi se ponegdje moglo još i više učiniti, ali svakako će biti veoma potrebno i korisno da mladi svećenici iskoriste pojedine prigode da vide i čuju stariju braću pri njihovim nastupima i okoriste se njihovim iskustvom. Posebno s velikim oduševljenjem treba pozdraviti zamisao ovog tečaja, koji nas je u ovako lijepom broju ovdje sa svih strana sakupio, da izmijenimo svoja iskustva i zacrtamo nove putove za budućnost. Na ovom iskrena hvala priređivačima.

Još uvijek se nađe onih koji niječu potrebu studija i poznavanja umijeća govorništva skrivajući se iza krivo shvaćenih riječi sv. Pavla:"*Veni non in sublimitate sermonis aut sapientiae.*" "*Sermo meus et praedicatio mea non in persuasilibus humanae sapientiae verbis.*" Odgovor na krivo shvaćenog sv. Pavla dao je veoma lijepo L. Becque u lijepom djelu *Faut-il reformer les sermons?* Mi znamo da je Pavao doista bio govornik, što mu i nije trebalo uz onoliko karizama i direktne inspiracije. Bilo je i svetaca

koji su pokretali mase, a nisu bili govornici. To je točno, ali mi, koj nismo sveci, moramo taj manjak nadoknaditi ljudskim umijećem. P. Monsanbre (*La predication,* Paris 1900, p. 103) kaže: "Providnost, prelazeći s izvanrednih putova na redovite, traži da budu upotrijebljena sva naravna sredstva" kojima se milost služi. I opet:"Budući da ne možeteu propovijedanju računati na izvanrednu inspiraciju i asistenciju koju Bog daje svojim velikim apostolima, morate njegovati naravne darove od Boga primljene da možete propovijedati." Teško umijeće govorništva treba naučiti. To je prvi uvijet za uspjeh propovijedi.

TEMELJITO SPREMANJE PROPOVIJEDI

U svoj ispit savjesti unesimo jedno važno pitanje: da li sam se prema mogućnostima savjesno spremao za propovijedi?

Jedan od najčešćih uzroka loših propovijedi jest što nisu bile na vrijeme dobro spremljene. Napoleon je rekao:"Ratovanje je umijeće gdje ništa ne uspijeva što nije bilo svestrano i temeljito pipravljeno." Teško je dobro propovijedati, nemoguće bez dobre priprave. Ne uzdajmo se u nadahnuće momenta!

Dobra priprava propovijedi traži da na vrijeme odredimo temu. To bi kod onih koji redovito propovijedaju moralo biti već u nedjelju navečer ili najkasnije u ponedjeljak. U slobodnom vremenu ćemo misliti na temu i pribliliježiti misli koje nam dođu. U nama se začelo nešto što polako dozrijeva hraneći se kroz nekoliko dana meditacijom, čitanjem, dodirom s ljudima, refleksijama. P. Louis Bexque lijepo uspoređuje taj proces s trudnoćom majke. Majka dijete nosi u sebi, hrani ga, utječe na njegovo formiranje. Dva ili tri dana pred nastup treba svoju propovijed napisati barem u glavnim potezima, početnici svakako potpuno. Priprava tim nije dovršena. Ona još u nama sazrijeva. Sazrijevanje se dovršava u nedjelju, kad se rađa plod normalne priprave. Toplina priprave dostigla je svoj vrhunac, u žaru duše rađa se zrela propovijed.

Ako priprava nije počela na vrijeme, može se dogoditi da propovijed bude nedonošče, nezreli plod, koji je došao na svijet ne normalnim porođajem, nego abortusom. Predugo nošenje čini da se plod počne hladiti, jer elan i proživljavanje teme nakon časova kulminacije popuste, pa se može roditi mrtvo dijete, bez dovoljne topline i života. Znam iz prakse, ako sam katkad uzeo neku raniju propovijed na kojoj je bila opaska "uspjela", kad sam je ponovno, u nekoj drugoj prigodi izgovorio, čudio sam se kako nije uspjela i kako sam mogao napisati prvi put takvu opasku. Jasno je. Prvi put je izgovorena u žaru i toplini priprave, nošenja i rađanja. To je i razlog zašto smo rijetko zadovoljni tuđom propovijedi. To je tuđe dijete.

KAKO IZRAĐIVATI PROPOVIJEDI?

Glavni uvjet uspjeha propovijedi ostavljam za kraj.

Propovijed u prvom redu neka bude suvremena po stilu i sadržaju. Svaka epoha udarila je svoj pečat u graditeljstvu, slikarstvu, kiparstvu, književnosti itd. Danas već nitko ne gradi u stilu gotike ili baroka, niti slika u stilu Rafaela ili Rubensa. Zakoni umjetnosti su vječni i oni se ne mijenjaju, ali oni mogu biti oživljeni kroz razne stilove i forme, koje nisu ni vječne ni nepromjenljive. Nove crkve širom svijeta jedva da i sliče na drvene katedrale. Drukčije je prikazivao Raspetoga Angelico, drukčije opet Rubens, Delacroix, Meštrović ili Matisse. Zašto ne bi i propovijed o Raspetomu dobila formu koja bi bila bliža suvremenom čovjeku. Ukus suvremenog čovjeka možda i nije zdrav, ali forma nije bitna. Ako je u pravo vrijeme ne odbacimo ili zamijenimo, ona nam može postati oklop u kojem se ne može hodati usporedo s vremenom. Oznaka velikih umjetnika bila je da nisu bili okovani formom. Poštivali su vječne zakone umjetnosti, ali svaki je pronalazio svoj izraz u pojedinom času stvaranja.

Glavna je oznaka današnjeg stila u umjetničkom izrazu jednostavnost. Bez velikih ukrasa, bez velike patetike govoriti jednostavno, jasno, konkretno i ne predugo. Često puta propovje-

dnik uzme preopširnu temu i u njoj hoće da saspe sve svoje znanje. Od toga slušaoci nemaju koristi. La Bruyere je lijepo kazao: "Čini mi se da bi propovjednik morao u svakoj propovijedi uzeti jednu istinu, ali jaku, zahvatiti je do dna i iscrpsti." To ne znači na dosadan način opetovati jednu te istu misao. Kod priprave treba naći mnogo misli, spremiti mnogo materijala, a onda kod pisanja odbaciti balast i izabrati samo ono što je jako da izrazi i obradi postavljenu istinu. Jedna istina dobro i temeljito obrađena dovoljna je za redovitu nedjeljnu propovijed. Goethe kaže da je Schiller jednu svoju pjesmu od 22 kitice skratio na 7 a da pjesma nije ništa izgubila, dapače:"Sva umjetnost govora je u isticanju samo apsolutno potrebnih okolnosti." Ljudi današnjeg vremena ne vole dugo razmišljati, dugo slušati. Pogledajte radio ili telereklame. Govore samo ono bitno, jako i kratko.

Mnogo dokaza, primjera, citata za jednu tvrdnju čine balast koji umara. To je samo dokaz da propovjednik nije uočio bitno. Kako će onda to uočiti slušatelji? Sertillanges kaže: "Jasnoća je najjači dokaz." Kad kao dokaz citiramo Sveto pismo, nagomilavanjem citata činimo da na koncu nitko ne odnese u ušima jeku Božje riječi, jer se izgubila u šumi, a to je najveća pogreška govorništva, kaže Ciceron.

Osim suvremenog stila propovijed mora govoriti ili dodirivati suvremene probleme na današnji način, današnjim slikama i primjerima, da današnji čovjek osjeti da se o njemu radi i da onaj koji govori njega poznaje, s njim živi i osjeća. Takva propovijed po zakonima rezonance odzvanja u duši slušalaca. Titranjem žice, jezičca nekog instrumenta nastaju zvučni valovi koje pojačava rezonator instrumenta: violine, tambure... Tijelo koje titra mora imati odgovarajući rezonator i obratno, inače nemaju međusobne veze.

Propovjednik je "tijelo koje titra", a slušalac je rezonator u kojemu odzvanjaju riječi propovjednikove, i to samo onda ako su jedno prema drugome podešeni. Kad sam kao mladomisnik otišao na župu, pjevao sam evanđelje kako se kod nas u gradu pjevalo. Treće nedjelje bilo je u misi i drugo evanđelje, koje je prema mjesnom običaju ispjevao jedan pjevač s kora njihovim pučkim

napjevom. Taj napjev poznavao sam iz svog rodnog mjesta. Ne govoreći ništa, slijedeće nedjelje zapjevao sam evanđelje tim napjevom, a jedan pjevač na koru spontano je udario rukama i rekao naglas:"Evo ga! Ovo je pravo!" To se dogodilo po zakonu duševne rezonance. On je osjetio da je to nešto njegovo. Evanđelje je isto, ali dano mu je na način koji je njemu bliži.

Mislim da je to danas veoma važno, da se govori (ne govorim da li opravdano ili ne) o zaostalosti Crkve, o neshvaćanju vremena i problema današnjeg čovjeka... Sva umijeća, sve znanosti žele sebi staviti etiketu suvremenosti, da bi tako lakše prodrli u dušu današnjeg čovjeka. Knjiga koja je prvi put štampana pred nekoliko godina, u drugom izdanju već dobiva novi oblik, novi omot, suvremeniji izgled. Zašto ne bismo i mi priredili novo izdanje starih vječnih istina?

Sveti oci, veliki učitelji tumačenja riječi Božje i svetog govorništva pisali su i propovijedali za svoje vrijeme, liječili hereze i bolesti duša svoga vremena. Ali "oni nisu sve rekli. Oni su zadovoljili potrebe svoga vremena, a mi moramo zadovoljiti potrebe našega vremena... S njima se ne možemo okoristiti bez vlastitog rada... Njihova djela su kao kamenolom, u njihovim djelima se nalaze kipovi koji ne mogu ukrašivati naše građevine i mog unas samo poučiti kako treba napraviti druge." (Sertillanges) Kad mi danas kažemo: sv. Irenej je rekao..., to ne rezonira u duši slušateljstva.

Kad se majci dijete vrati iz susjedstva povraćajući, sasvim je naravno da se majka interesira što je dijete tamo pojelo, ili ako se vrati krvave glave, da se interesira tko mu je to učinio. K nama naši vjernici dolaze s raznim škodljivim idejama ili, često okrvavljene duše. Zar nije naravo da mi upoznajemo uzroke njihovih rana i bolesti? Zar mi njih možemoliječiti ako ne poznajemo ideje današnje literature, filma, mode, javnog i zabavnog života,gdje oni svaki dan gutaju ono što je dobro i zlo? To su hereze današnjeg vremena, a mi smo apologeti vjere u današnje vrijeme. Stari apologeti su vrlo dobro poznavali hereze svoga vremena. I Isus je govorio slikama i događajima iz svoga vremena. Danas bi isto tako postupao.

Ako hoću češće prikazati strahotu otpada od Boga, pokajanje i povratak Bogu i milosrđe Božje, neće biti dobro da do dosade opetujem parabolu o rasipnom sinu. Mjesto toga katkada ću naći jednog današnjeg rasipnog sina koji se povratio natrag u kuću Očevu. To su naši konvertiti. Suvremena, dakle, propovijed znači postaviti Isusa i njegovo evanđelje usred suvremenog života, uspostaviti kontakt između evanđelja i današnjeg vremena slikama i događajima današnjih ljudi i zbivanja. Ne smije se pretjerati i zapustiti staru *magistru vitae,* ali ako zanemarimo osvježiti svoje propovijedi slikama, primjerima i događajima iz suvremenog života, naše propovijedi bit će herbarium starog lišća bez života, soka i mirisa.

Ne tražimo mnogo slika iz života po knjigama. Mogu se one i tamo naći, ali naš svagdanji život, ako dobro zapažamo, pun je građe za naše propovijedi. Kako blisko i suvremeno zvuči kad počnemo: Ovih dana u autobusu vodio se ovaj razgovor... Jučer smo čitali u novinama da je... Danas na svijetu ima... Ovih dana pojavila se jedna knjiga... Ovih dana Sveti otac je rekao... Na neki način treba osjetiti misli i ideje koje su u zraku, kojima se svijet današnjice nadahnjuje.

Veoma važan elemenat uspjeha propovijedi jest da ona bude konkretna bez apstraktnih, nevjerojatnih i nedokazanih tvrđenja. U tome je najveći i najdosljedniji majstor naš Gospodin Isus. Sve što je mogao reći slikom i primjerom rekao je. "A tko je moj bližnji?" Isus na to ne odgovara teoretskim izlaganjem kako mi to običavamo. On odgovara tako da onaj koji ga je pitao zapamti odgovor dok je živ. Svaki drugi teoretski odgovor zaboravio bi prije ili poslije. Znamo kako je krasno osvijetlio apstraktni pojam kraljevstva Božjega. "Kraljevstvo je nebesko..." ili:"Kraljevstvo je Božje slično..." Gospodin je uvijek konkretan, uvijek u vezi sa životom.

Mladi bogoslov godinama živi više-manje u svijetu apstraktnih nauka, u svijetu teorije i traktata iz ontologije, kozmologije, teologije... Argumentirao je prema pravilima logike, i čim je rođen, dolazi među svijet koji živi u svijetu slika i kojemu treba govoriti slikovito. On treba svoje apstraktne ideje o grijehu, milosti,

zaslugama, vječnom životu pretočiti u govor slike. Ne mislim time reći pretvoriti svoj govor u pričanje anegdota. Slika služi samo zato da tamno postane svijetlo, a ne za ćaskanje. (Slika milosti je bijela haljina, smrtnog grijeha ta haljina izvaljana u blatu, lakog grijeha zapackana haljina...) Kineska poslovica kaže: Slika vrijedi koliko hiljadu riječi. Usporedbe i slike po mogućnosti moraju biti iz suvremenog života, jer taj život je današnjem čovjeku konkretan. Ako su slike i poredbe uzete iz davnih i nepoznatih vremena, to je za vjernike opet na neki način apstraktno, pa je apstraktno ilustrirano opet apstraktnim ili bar neuvjerljivim.

U subotu pred Sedamdesetnicu kasno navečer bio sam pozvan da nekoj grupi posjetilaca pokažem našu katedralu u Splitu. Tu je bilo nekoliko uglednih ličnosti javnog života a među njima i g. Luis F. Thomen, predstavnik međunarodne zdravstvene organizacije. Predstavio mi se i naglasio da je on praktični katolik. Pred svima je izvadio krunicu što mu je darovao papa Pijo XII i rekao da je svaki dan moli. Kad je u Londonu boravio u nekoj visokoj kući bez lifta, on je svaki put na povratku kući na prvoj stepenici izvadio krunicu i izmolio jedan dio dok se penjao.

Govoreći u katedrali, došli smo pred veliki oltar. On je tada primijetio: Izvinite što se nisam pomolio kad sam ušao u crkvu. Dozvolite da to sada učinim..." Kleknuo je pred oltar i pobožno molio pred svima nama. Poslije smo nastavili razgovor, ali bilo bi predugo sve ovdje iznositi.

Sutradan sam propovijedao o molitvi (tako je tražio jedan kraći ciklus) i, naravno, iznio što sam dan prije doživio. Poslije propovijedi jedan mi je posjetilac primijetio: Danas je bila divna propovijed. - Zašto upitao sam? - Ah, onaj liječnik...

Sigurno da će takav primjer vjernici odnijeti u duši bolje nego bilo kakvo teoretsko izlaganje.

Mnogi pisci propovijedi i kod nas i vani boluju od apstraktnog pisanja, a to je anemija propovijedi. Glasoviti propovjednik i pisac Alban Stoltz u svojim uspomenama napisao je da mu je jedan savjet profesora homiletike više koristio nego sve ostalo. Taj savjet je bio:"Nemoj nikada reći jednu apstsraktnu misao a da je ne ilustriraš jednom usporedbom ili primjerom." A apstraktne tvrdnje

mogu imponirati samo đaku koji nije prešao od riječi k stvarima i k samostalnoj misli. Zreo čovjek traži konkretnu potvrdu apstraktnoj tvrdnji.

Odveć duge propovijedi posljedica su toga što nisu spremljene. Kad kockar, kartaš gubi, neće da napusti igru nadajući se uvijek da će svoj slabi položaj popraviti i gubitak nadoknaditi. kad sve proigra, onda još čini posljednji pokušaj, da zaigra i kabanicu. Bolje bi mu bilo da je prestao čim je počeo gubiti. Kad propovjednik nije spremio propovijed, on se od početka gubi, i mjesto da prestane, on se uvijek nada da će popraviti gubitak, te nastavlja da se topi i dalje gubi mjesto da što prije prekine.

Jedan od veoma važnih elemenata dobre priprave jest pisanje propovijedi. Mlađima je apsolutno potrebno, a svima je nadasve korisno. Jedna skupina mladih svećenika otišla je ocu Lacordaireu da ga pita za jedan koristan savjet za uspješno propovijedanje. On im je odgovorio: "Vi tražite od mene jedan savjet. Ja ću vam dati dva. Prvi je da nikada sebi ne dozvolite uzići na propovjednicu, a da niste potpuno napisali svoj govor, ako ste mogli. A drugi je: u slučaju da ste se iznevjerili ovom pravilu, da se za to ispovijedite."

Mislim da manji dio svećenika piše svoje propovijedi, ali nema sumnje da je to veoma važno. Da li propovijed učiti napamet, ili prema onome što smo naučili improvizirati, u tome su se razilazili i veliki propovjednici. Danas se većinom slažu u tome da je prirodnija i uspješnija improvizacija, iako je to individualna stvar. Govor kod kojeg se čovjek mora prisjećati jest okovan; dok improvizator vadi misli iz očiju i duše svojih slušalaca.

Stare rasprave o govorništvu davale su veliku važnost konstrukciji i raznim dijelovima govora. Pogledamo li današnju propovijedničku literaturu kod nas, vidjet ćemo da se toga gotovo nitko ne drži. Ipak, govor je tijelo koje mora sačinjavati skladnu cjelinu, makar uzeli malo više slobode i odstupali od klasičnih forma i razdioba.

Početak u svakoj stvari pa i u propovijedi ima veliku važnost. Aristotel je rekao da je početak više od polovice

čitavoga djela, a Lacordaire kaže da je već kod druge fraze bio siguran da će posjedovati slušateljstvo. Prvi utisak može lako biti i konačan, pa on mora biti dobar, snažan i vrlo dobro i sigurno izgovoren. Nikako predug.

Razdioba govora na dijelove potječe od doba skolastike, a znamo da je i prije bilo velikih govornika. Katkad sam predmet nameće razdiobu, ali suvremenom govorniku - kaže Sertillanges - ne može se nametnuti nikakvo pravilo. Neka bira pametno bez fetišizma, koji tjeskobno čuva sve što je staro, i bez glupog prkosa. Veoma je važan svršetak propovijedi, često odlučni dio govora. Kao kod početka, tako i kod svršetka ne smije se uzdati u nadahnuće časa. Svršetak mora biti dobro naučen. On sažima sve snage govora koje je govornik razvijao prije i koje je držao u pričuvi. Jedna opća oznaka svršetka sa psihološke strane jest da bude prožet ljubavlju i nadom, makar da je propovijed sadržavala i teških prijekora. M. Barres kaže:"Umjetničko djelo mora završiti smireno i vedro."

NASTUP

Ličnost propovjednika od najveće je važnosti za uspjeh propovijedi. Znamo za one koji su pokretali mase veoma jednostavnim govorima. Znamo za duhovne osobe koje su obraćale mase a raspolagali su veoma skromnim govorničkim sposobnostima. To je nadoknađivala osoba govornika, koja je izražavala nutarnju snagu ličnosti. Propovjednik raspolaže posebnom snagom svoje uloge. On je Božji čovjek, on je *alter Christus,* ambasador Isusov pred slušateljstvom današnjeg vijeka. Mi ne govorimo o sebi, ni u ime svoje. Politički govornik govori u ime države, advokat u ime pravde... A mi u ime Isusa Krista, i to je najvažnije. To nama daje da govorimo autoritativno kao Učitelj, a ne kao književnici i farizeji. Uživimo se u svojoj velikoj ulozi, "sakrijmo se u Božjem svjetlu", kako kaže Dante.

Ova velika uloga zamjenika Isusa Krista ne može se trajno glumiti. Ona je tako velika da se u nju može uživjeti onaj koji je

životom proživljava. Svećenik je kristal, prizma kroz koju se lome zrake nebeskog svjetla. One će se lijepo lomiti i odražavati ako kristal bude čist, ako na njemu ne bude zapreke. O ovome bi se dalo dugo i mnogo govoriti, ali prelazi granice ovog predavanja.

Da se svećenik što uže poveže s onim koga predstavlja i u čije ime govori, on će se prije nastupa toplo njemu preporučiti i u sebi oživiti dobru nakanu da slavi Boga, a ne sebe. Bog tu nakanu prima i obilno je blagoslivlje.

Prvi uvjet uspješna nastupa jeste da nastup bude naravan. Taj zahtjev izgleda tako jednostavan, a to je uistinu najveće umijeće. Lako je u sobi s prijateljem razgovarati i ostati naravan. I navještaji pred propovijed znaju ostati naravni, a onda kad počne propovijed, najednom se zna posve izgubiti naravno. Narav je po sebi sirova i nespretna, treba je korigirati i oplemeniti. Vrijedan vrtlar zna uzgojiti mnogo ljepši cvijet nego je u prirodi. Naravno se u govorništvu postiže teškim i dugim naporom. Veoma su rijetki oni kojima naravno odmah "sjedi". Ako je pak neki govornik nenaravan, namješten, to nije plod vježbanja, nego nedostatak vježbe i vodstva. Onaj koji uistinu govori prirodno ne upada u lažnu svečanost, lažnu uzbuđenost, uspavljujuću jednoličnost ili nepotrebno vikanje.

Što zapravo uče glumci? - Ostati naravan u svakoj prigodi.

Mi nismo glumci. Ali, kao predstavnici nadnaravi ne smijemo zaboraviti da je naše naravno transparent nadnaravnog. To daje duhovnom govorniku posebno dostojanstvo pred svjetovnim govornicima.

Propovjednika na njegovu nastupu neka prate duboko vlastito uvjerenje u ono što govori, velika ljubav prema Isusu i dušama i entuzijazam i žar koji mora živu riječ pratiti, na kojima riječ leti kao na svojim krilima.

Duboko vlastito uvjerenje u istinitosti onoga što propovijedamo stvara u našoj duši sigurnost i pouzdanje. Kad u društvu netko zada ostalima tešku zagonetku, on čekajući na rješenje, osjeća neki ponos, ima osjećaj nadvrijednosti. Putnik koji sigurno zna svoj put i svoj konačni cilj ide sigurno naprijed, makar na putu

imao ne znam koliko zapreka. Onaj koji ne zna konačni ishod svoga puta ide teško, nesigurnim korakom.

Mi ne koračamo po tankom ledu koji bi se svakog časa mogao pred nama prolomiti. Mi stojimo na klisuri, nas vodi svjetlo Božje u sigurnu pobjedu.

Velike pobjede nizali su ljudi koji su pred sobom jasno vidjeli svoju pobjedu. Sveci su bili veoma smioni u svojim zahtjevima i nadama. Iz toga je proizlazila snaga govora i uvjerenja.

Svaki put kad propovijedamo, naše uvjerenje neka bude usredotočeno u predmetu o kojem govorimo. Onaj koji govori mora osjećati potrebu da nešto određeno kaže. On nosi ljudima određenu poruku. On ne propovijeda jer mu je to dužnost, nego jer osjeća potrebu da svoje uvjerenje i neku određenu poruku prenese na slušaoce. Ako nema što reći, ako ne osjeća potrebu da govori, neka ne govori, jer će to slušaoci osjetiti.

Velika ljubav, upravo strast za Isusa Krista i za duše mora opsjedati propovjednika. Sertillanges je to jednostavno nazvao: strast u srcu a fiksna ideja u pameti. To odgovara jedno drugome, to je stanje svih velikih apostola. Briga za dom tvoj izjeda me, kaže psalmist. Sjetimo se Pavla kako govori od te dvostruke vatre. I sv. Augustin lijepo kaže: "Ako me ne slušate, a ja ne odustanem govoriti, ja ću spasiti svoju dušu. Ali ja se ne želim spasiti bez vas."

Američki lovci imaju jednu značajnu poslovicu:"Samo ona strelica pogađa svoj cilj koja je umočena u krv lovca." Samo ona riječ pogađa koja se rodila u srcu koje govori. Mi smo Božji lovci. Gospođa de Montpensier je govorila o sv. Franji Saleškom poslije nego je govorio na dvoru:"Drugi sa svojim govorima izgleda da lete po zraku, a ženevski monsinjor baca se na plijen."

Najobičniji izraz za lošu propovijed jest: slušatelji su spavali. Dobra propovijed je rezultat mnogih komponenata, ali čini mi se da je potrebna samo jedna: da se ne dozvoli vjernicima da zaspe, a to je entuzijazam, žar, vitalnost.

Entuzijazam literarno znači biti u Bogu, *en theo*. Jedan mislilac (Emerson) kaže: svi veliki pokreti u povijesti svijeta rezultat su entuzijazama. Znanje malo vrijedi govorniku koji nema žara. Uvjerljiv govor ne ide od duše k duši, nego od srca k srcu, a

govornička je uloga više osvajati, predobivati nego uvjeravati. Toplina i žar emaniraju magični fluid koji grije srca slušalaca. Često se čudimo kako je netko mogao onako lošu propovijed štampati. Mi imamo pred sobom mrtvo i ledeno slovo. Onaj koji je tu propovijed izgovorio, on je vidi ožarenu i toplu onim momentom kad ju je govorio.

Za velikog crkvenog govornika Newmana propovijed je "strastveno ostvarenje".

Entuzijazam ne smije nikako prijeći u pjevuckanje. Ali on ipak daje crkvenom govorniku neku svečanost koja dolikuje uzvišenim tajnama koje navješćujemo, izvjesni lirizam koji neće dopustiti da se propovjednik spusti do banalna i vulgarna govora.

Entuzijazam je u uskoj vezi s dinamikom i ritmom govora. Jednoličnost umara kao mlin koji, uza svu buku, uspavljuje. Govorit ćemo toliko jako da nas i najudaljeniji slušalac lako čuje, i ne jače od toga. Dinamika propovijedi traži da katkad dignemo glas, ali nikada da prijeđemo u viku. Ni u kom slučaju neprestano vikati. Grom ne tutnji uvijek; postoji i "strašna tišina" oluje. I strast ima svoju mjeru.

Tempo i ritam govora traže logično gibanje i odmjerenu brzinu. Ne odveć brzo, da se ne razumije, ali nikako cijediti riječ po riječ, i sjedati glasom po nekoliko puta u jednoj rečenici. Ne smije se mimoići važnost gestikulacije. To je *sermo corporis*. Bez nje - kaže Kvintilijan - najveći govornik ne vrijedi ništa, a s njom i osrednji nadvikuje i najsposobnije.

S obzirom na slušateljstvo, propovjednik ga mora dobro poznavati i svoju propovijed i nastup u mnogočem udesiti tako da pogodi u pravu žicu koja rezonira u duši slušalaca. Objektiv fotografskog aparata treba podesiti prema predmetu, osvjetljenju, daljini... da bismo dobili pravu sliku. Za pojedine ćemo prigode opet znati birati registre koji toj prigodi odgovaraju. Prilagoditi se prigodi, mjestu, inteligenciji publike. Tako ćemo uspjeti uspostaviti kontakt s publikom. To je tako važno. Znajmo toplo osloviti. Često govoriti u formi razgovora, upravnog govora ili pitanja i odgovora, da vjernici osjete da smo u kontaktu s njima, da živimo i osjećamo s njima.

REZIMIRAJMO

Da uspijemo u svom propovijedanju, moramo nastojati:

1) da dobro poznajemo pravila i vještinu govorništva;

2) da priprava bude u pravo vrijeme a propovijed po stilu i sadržaju; jednostavna, suvremena, konkretna, ne preduga;

3) da nastup bude naravan; duboko vlastito uvjerenje, strast za Isusa i duše, entuzijazam;

4) da bude kvalitetan sadržaj, jake misli, odgovarajuće slike i primjeri koji se doimlju.

POMOZIMO SE MEĐUSOBO

Teško je lijepo propovijedati. Mnogo je lakše kritizirati i negativno ocjenjivati propovijedi. To svatko zna, a rijetki su oni koji lijepo i lako propovijedaju. Ostali se teško mučimo sastavljanjem i propovijedanjem, i vrlo često ostajemo nezadovoljni kvalitetom i mi i naši vjernici. I tako se rađa pogubna psihoza straha. Propovijeda se jer se mora, a ne *ex abundantia cordis*. To ne bi smjelo biti.

Na ovom tečaju mi ćemo pregledati našeg bolesnika, naše propovijedi, izmjerit ćemo mu temperaturu i opipati bilo. Dijagnoza će biti: teška anemija, opća klonulost. Bolesniku je neophodno potrebna brižna njega i oporavak. Hoćemo li ostati samo na dijagnozi i prepustiti bolesniku da umire, hoćemo li od riječi na tečaju prijeći i na djela, to o nama ovisi, a smatram da o tome ovisi i uspjeh ovog tečaja.

Mislim, barem za nas starije, da ćemo teško što izmijeniti u načinu našeg propovijedanja. Stablo je odraslo i ukrutilo se. Ne da se više savijati. Ali ipak, u onom glavnom, možemo se mnogo pomoći, i to u onom što je najveći naš problem, a to je pronalaženje gradiva, misli, slika, primjera i usporedbi za naše propovijedi, da možemo Isusa dolično predstaviti XX vijeku. Nama je to danas glavni problem uspješnog propovijedanja. Kada isti čovjek na istom mjestu godinama propovijeda, htio ili ne, iscrpi se, ponavlja

se i postaje težak i sebi i publici. Tumačimo iste pojmove istim slikama i riječima i postajemo dosadni. Kad nađemo neku novu misao, sliku ili primjer koji jako i uvjerljivo govori, kako smo sretni. Pokupiti obične misli o nekom predmetu, temi sliči branju grožđa ili kojeg drugog voća. Ono što se odmah primjećuje svatko lako pronađe i pobere. Čini nam se da tu nemamo što više tražiti, a želja za grožđem raste. Kad opet jednom dođemo i iza lista otkrijemo grozd, to je onaj najslađi. Jabuka iza lista, smokva iza lista nakon berbe najslađa je.

Do nove, svježe misli koja grabi i djeluje na slušatelja dolazimo svi povremeno, ali te misli i lijepi primjeri iz našeg života ostaju sakriveni po našim ladicama. Zašto ne bismo izmijenili ono što dobra kod nas ima?

Ja sam pred godinu dana preko *Vjesnika đakovačke biskupije* pozvao "pčele na skupljanje nektara u zajedničku košnicu". Mogu se pohvaliti da sam primio mnogo priznanja za tu ideju, ali suradnja se uglavnom ograničila na nekolicinu oduševljenih suradnika. Konačno, zapreke koje nisu bile premostive, zaustavile su pokušaj. Prihvatio sam se ovog predavanja samo zato da mogu na ovakvom skupu tu stvar ponovno pokrenuti. To sam već unaprijed javio ILO-u uz prijedlog da jedan takav pothvat pomogne episkopat.

U principu sam protiv tiskanja čitavih propovijedi. Mislim da baš u tome treba tražiti glavni razlog zašto smo nezadovoljni propovjedničkom literaturom. Kad netko tiska zbirku propovijedi, on nam dade možda nekoliko svježih misli, usporedbi i primjera, a sve ostalo je ono što mi svi više-manje znamo i što nam ne treba. Nama treba dobar materijal za propovijedi, ali doista dobar. Ujedinjenim silama i suradnjom mi možemo dati svake godine za svaki blagdan i nedjelju, za svaku prigodu i svaku temu mnogo vrijednog materijala za propovijedi. Ne isključujem potpuno i štampanje čitavih propovijedi, osobito za velike blagdane. Tada su župnici zaokupljeni mnogim poslovima, a svijet očekuje nešto boljega. Tada imamo pred sobom i one koje inače rijetko vidimo u crkvi. U tim prigodama ponajčešće naše propovijedi zataje.

Mislim da bi trebalo zajedno tiskati građu za propovijedi u tri smjera: liturgijske, homiletske i slobodne teme. Da bi se postigao zaista kvalitetan izbor i da se nikoga kod toga ne uvrijedi, zgdono mi je predložio vlč. Drago Žnidaršić da suradnici suradnju šalju barem u tri primjerka jednom određenom centru. Odatle bi se to poslalo trojici korektora u raznim krajevima, ali bez oznake čiji je sastavak. Oni bi mogli slobodno, bez ikakvog obzira ocijeniti i vratiti popunivši eventualno ili ispravivši sastavak. Prema ocjeni bi se uzelo u tiskanje ili odbilo, a i honoriralo. Mislim da je ovo veoma koristan prijedlog.

Završavam apelirajući na braću svećenike da svi zajedno poradimo na zajedničkom naporu oko poboljšanja i obnove naših propovijedi. Teško je, veoma je teško lijepo propovijedati. Od nas se mnogo očekuje i traži. Jedna od glavnih naših teškoća jest prezaposlenost. Nemamo vremena za temeljito spremanje propovijedi kod tolikih drugih briga. Povežimo se, pomozimo se. Nekoliko hiljada intelektualaca, koje vode isti sveti ideali i muče iste brige i problemi, zajedničkim silama mogu mnogo postići.

Dao Bog da se to ostvari!

GOVOR NAD ODROM DON MLADENA ALAJBEGA[2]

Dragi don Mladene!

Prebolan je i pretežak čas kad se u ime Kaptola Stolne crkve i svećenika, redovnika splitske i makarske biskupije, časnih sestara i u ime tvojih brojnih štovatelja moram oprostiti od tebe. Ono što si ti s toliko srca do sada činio nad odrom tolikih naših dragih pokojnika sada, eto, ja činim nad tobom mrtvim.

Ne, neću govoriti o tebi mrtvom, nego ću govoriti tebi, dragi don Mladene, čije mrtvo tijelo i umorno veliko srce stoji pred nama, a ti nas u jedinoj realnosti u Bogu slušaš duhom prisutan.

---

[2] *Službeni vjesnik biskupije splitsko-makarske* 5-6(1964) 8-13.

Mjesto mene bolje bi bilo da nam ti još jednom progovoriš, tj. da pročitam tvoju oporuku, ali bojim se (kao Brut nad mrtvim Cezarom) da ne bismo mogli izdržati...

Ja ne pamtim, a sigurno ni ìtko od prisutnih da je naša biskupija Split, Kaptol, katedrala - u jednom čovjeku ovako mnogo izgubila. Čini nam se da s tobom u grob silazi jedna epoha, značajna epoha u životu naše biskupije i da ćemo sjećajući se tebe govoriti: u doba don Mladenovo...

Biskupija gubi svoga najčasnijeg svećenika i neumornog radnika, grad Split gubi najdražu i najpopularniju osobu, vjernici odličnog propovjednika i milosrdnog oca, Kaptol svoga najčasnijeg člana i prepozita, katedrala splitska svoga obnovitelja, sjemenište svoga brižnog biskupskog inspektora. Biskupski misijski odbor svog predsjednika, grad Trogir svoga najodličnijeg sina, obitelj i rodbina svoju diku i ponos - don Mladena.

To je pregnatno preuzv. biskup sažeo u svom brzojavu koji je iz Rima uputio Kaptolu:

Žalujem se Kaptolu nad smrću dragog nam don Mladena, plemenitog, do skrajnosti nesebičnog čovjeka, uzornog svećenika, profesora, velikog crkvenog govornika, žrtve neumornog rada i ljubavi za Crkvu i splitsku biskupiju.

Rodio se na prelomu stoljeća u Trogiru od siromašnih roditelja o kojima u oporuci kažeš:

"Mojoj majci zahvaljujem na silnim žrtvama što ih je ta patnica uložila da nas djecu othrani... Nikada se ne mogu načuditi koliko je mogla izraditi ta mučenica, ta radnica naša... Otac je radio od jutra do mraka... cijeli život u radu i oskudici i uza sve to nikada se nije tužio..."

Po tebi neumornom radniku, crvu koji nije nikad mirovao, znamo da je istina što si o roditeljima napisao.

Sve i jedino veselje tvoga djetinjstva bila je ministrantska služba u ovoj katedrali i po drugim trogirskim crkvama, gdje te je Bog rano zapazio i udijelio ti sveto svećeničko zvanje. O tome u oporuci:

"Zahvaljujem prevelikoj dobroti Božjoj na neizmjernim milostima i darovima kojima me u životu obdario. Navlastito

velika mu hvala što me je nedostojna odabrao u red svetog svećeništva. Kad bi se sto puta rodio, svaki put bih bio svećenik. Nikada se nisam pokajao, i ne znam, što su to borbe i sumnje za zvanje."

Na putu ti je stala međutim jedna druga zapreka, a to je bilo siromaštvo. Kad se otvorilo mjesto za stipendij Carara, raspravljalo se da li će se dati tebi ili jednom drugom. Kad si doznao da si dobio samo polovinu stipendija i da ni s tim ne može otac plaćati sjemenište, zaridao si - tako si mi pričao - i trčao plačući sve do Kaštel-Lukšića k pok. don Kažimiru Fulgosiju da se zauzme za tebe. I kad se kasnije u sjemeništu u Splitu imalo konačno odlučiti, da li ćeš dobiti cijeli stipendij, svaki dan si dolazio pred sjemenište i sjedao nasuprot na zid i pun čežnje za svećeništvom čekao odluku. Tu veliku ljubav prema svećeničkom zvanju Bog je nagradio sačuvavši je kao liticu, na kojoj se mirno gradi zgrada života.

Poslije VI. razreda gimnazije došla je kušnja - mobilizacija - i vojna služba u Boki. Odatle tvoja velika ljubav prema Boki, Bokeljima i sv. Tripunu sve do smrti.

Nakon bogoslovije u Sarajevu i Ljubljani moralo je 1923. g. slijediti veselje mlade mise, "ali siromaština je spriječila - pričao si mi - da to doživim pa je sve prošlo skromno u sjemeništu. Ali zato jer nisam imao to veselje, sve do konca života svaka misa mi je slatka kao da je prva."

Prva svećenička služba bila ti je prefekt u sjemeništu. Tu se rodila jedna od tvojih velikih pasija: ljubav prema svećeničkom podmlatku, koja je kulminirala u posljednjim godinama, kad si im se mogao sav predati. Cijeli život si nekoga od njih školovao. Svakoga s kojim bi se sastao izmjerio bi od glave do pete da vidiš, da li mu što fali: - "Sinko moj, ti si smršavio, da nisi bolestan?"... Drugomu: - "Kakav ti je to kaput, dođi ovamo, evo ti!"... Trećemu: - "Zima je, a tebi su postoli probiveni, evo ti, odmah kupi da se ne razboliš"... Sigurno je malo naših mlađih svećenika koji nije izderao koji tvoj ili po tebi dobavljen komad robe.

Ta materijalna briga manji je dio tvoje ljubavi za svećenički podmladak. Jača je bila briga tvog velikog srca za njihova zvanja.

Ta ljubav je prelazila granice naše biskupije i jednaka bila i prema drugima od Zadra do Kotora i još dalje. Sadržaji pisama, ne o koječemu, nego uvijek o najvažnijim mladenačkim problemima, ispunjeni su s puno topline, neobične topline... I kad je koji duhovno krvario i ti si s njim plakao, i kad je koji do oltara došao i ti si se svim srcem s njim veselio, a onda je čestitka bila plamsaj srca kao da si i sam mladomisnik.

Poslije službe u sjemeništu otišao si na župu u Jesenice. - Ono jutro (a bio je četvrtak 4. VI. 1964.!!) kad smo zajedno, vrlo rano, na putu iz Vrgorca prolazili kroz Krilo-Jesnice rakao si mi: "Vidiš, Pave, ovdje sam ja Bogu i Jeseničanima darovao najidealnije godine svoga života." - U oporuci kažeš:"Ne mogu zaboraviti Jesenice kao što ni Jeseničani nisu nikad mene zaboravili. Pet godina mladog svećeničkog žara darovao sam njima, a oni su odvratili ljubavlju i zahvalnošću do dana današnjega."

Godine 1933., dakle pred više od trideset godina, došao si u Split i započeo svoj neobično plodan i zapažen svećenički rad, koji ovdje nije moguće ni izdaleka izbrojiti. Pun dinamizma, žara i mladenačkih svećeničkih ideala razvio si svestranu djelatnost od kojih je prva bila služba profesora katehete na klasičnoj gimnaziji. I tu se rodila jedna velika tvoja pasija o kojoj govoriš u oporuci:

"Od svih svećeničkih služba, što sam ih u životu obavljao, najvećim veseljem ispunjala me služba vjeroučitelja u klasičnoj gimnaziji. Moji đaci toliko su okupirali moje srce, da nije bilo mjesta za drugoga. I danas, kad više nisam njihov vjeroučitelj, još uvijek su oni unutra. Neka im je blagoslovljeno sve što sam im dobra učinio! Preporučam se u molitve mojih dobrih učenika, za čiju dobrotu i čistoću duše znade jedino Bog i ja!"

U predratnom periodu kao kateheta i kao vođa đačkog *Domagoja,* govornik na đačkim tečajevima i sastancima, saradnik *Katoličke riječi, Gospe Sinjske* i dr., don Mladen je odgojio katoličku elitu Splita. Iz njegova širokog očinskog srca, kakvo je teško naći, širio se fluid dobrote koja osvaja i odgaja. Oni koji nisu nastradali u ratnom vrtlogu danas su ljudi na položajima, situirani i ugledni, liječnici, advokati itd., ali oni uvijek u srcu nose svog don Mladena. Svjedok sam te silne ljubavi kroz ovo nekoliko

godina. Svaki čas ga zovu za neko vjenčanje, krštenje ili sprovod... Tu mora biti baš don Mladen... Ako su u dalekom svijetu, pišu... Svake godine slave se 20, 25, 30-godišnjice mature klasičara i naravno to ne može biti bez don Mladena. Kao pilići oko kvočke skupljaju se oko njega, iako su već zreli ljudi... "Moji đaci... moj đak...", kako je on to značajno izgovarao. On ih je u Kristu rodio, kako reče Apostol.

Nažalost, rat i poratne prilike prekinule su jednu nadasve plemenitu službu don Mladena katehete. Nastavio je svoje djelovanje kao vjeroučitelj po crkvama a onda je došla opet jedna značajna brazda u njegovu životu, a to je od 1947. župnik i od 1952. kanonik Stolne crkve, a od 1962. prelat Njegove Svetosti i prepozit Stolnog kaptola.

Svojim brzo zapaženim propovijedima u crkvi sv. Filipa za vrijeme Talijana, pa kad je crkva bila pretijesna, pošao si u crkvu sv. Dominika i konačno, kad si postao župnik katedrale - u katedralu, privukao si kao idol vjernike svagdje gdje se znalo da ti govoriš. Neposrednim intimnim govorom srca i duše, svojim simpatičnim melenkoličnim baritonom, lirskim tonom, dubokim uvjerenjem, jedrim i sočnim mislima u teško poratno doba duhovne dezorijentacije i straha pred nepoznatom sutrašnjicom neustrašivo si sijao istinu i branio svetu vjeru. O tome u tvojoj oporuci:

"Kao svećenik veselio sam se velikom broju vjernika u crkvi za vrijeme propovijedi, radovao sam se, da se ljudi barem zanimaju za vjerske stvari, a kao čovjek puno sam straha prepatio, jer sam znao da se krivo tumače moje riječi... Nikakve druge namjere nisam imao, nego da sijem riječ Božju da bi zavladala ljubav Kristova u srcima ljudi."

"Nikada nisam imao sumnja obzirom na svetu vjeru. Božanstvo Kristovo mi je bilo živo kao da sam ga svojim očima vidio - kao Petar na Taboru.

Njegovu prisutnost u Presv. Euharistiji ne samo da sam razumom vjerovao, nego sam je i u srcu osjećao. Zato sam zanosno govorio o Kristu uopće, a osobito o Euharistiji. Zahvaljujem predobroj Majci Božjoj Mariji na njezinoj zaštiti. Ja znam koliko

njoj dugujem u životu. Malen doprinos zahvale bile su moje brojne propovijedi njoj u čast."

Tvoj rad u katedrali Bog je obilno blagoslovio. Katedrala se preporodila. Misa nedjeljom u podne postala je pojam za sebe, a tvoja se riječ gradom prenosila kao riječ patrijarhe: - Don Mladen je rekao... Jesi li čuo što je don Mladen propovijedao...? Ne samo u Splitu nego i daleko naokolo širom Dalmacije po selima i gradovima kao korizmeni ili prigodni propovjednik neumorno si sijao riječ Božju.

Zelus domus tuae comedit me... Za sve si brižan bio, nikada indiferentan ili nemaran. U katedrali svake nedjelje po cijelo jutro na svim misama sudjelovao si - sve do one u 12 sati, kad se nije smjelo okusiti ni kapi vode. Pa opet navečer!... Uvijek spreman ako treba reći 2 ili 3 mise, ako je trebalo negdje ići ispovijedati, propovijedati, ili bilo što raditi. Uvijek, uvijek - svagdje, svagdje do iscrpljenosti.

Zelus domus izjeo te, te si tako teško obolio. Kad si odlučio da radi zdravlja napustiš službu župnika - nisam to vidio, ali su mi pričali - kako je dirljiv bio oproštaj zaliven suzama i boli... Tvoj zbor, tvoj zbor, u čije ime će se njegov dugogodišnji vođa oprostiti,... toga dana nije mogao pjevati misu od plača... Ja nisam mogao ni zamisliti sebe u katedrali bez don Mladena i učinio sam sve da ostaneš u katedrali... Ili kao glavni akter na poslu ili kao režiser iza kulisa, uvijek i svagdje se osjećao don Mladen.

I onda si pokazao jednu veliku plemenitu crtu karaktera: ostao si uz nasljednika, ne da se namećeš ili smetaš, nego da mu nesebično, kako ti samo znadeš, pomažeš. Kao majka dijete, vodio si me i veselio se svakom novom koraku, hvalio me i želio afirmirati. Samo tko zna uočiti ovaj problem, zna koliko si ovdje velik. Sad je bilo jasno da si u životu radio - ne za sebe - nego za slavu Božju, za svetu vjeru, za svetu Crkvu.

Iako teško oblestan nisi mogao ni jedan dan zamisliti bez katedrale, bez rada, bez izgaranja na poslu. - Iz oporuke:

"Spasitelj Isus u više navrata i na razne načine opominjao je svoje vjerne, da budu pripravni, jer ne znaju dana ni časa...

Voljom sam pripravan - a krepostima sigurno ne - da stupim pred vječnoga Suca, i podlažem se svetoj volji Božjoj, primam smrt onakvu, kakvu mi On pošalje i onda kad je On pošalje."

Ako se netko od svećenika tužio da ne može raditi zbog bolesti ti bi rekao:"Svi smo mi bolesni i treba raditi dok se ne iznemogne." - Don Mladene čuvajte se, stradat ćete, na oltaru ćete pasti.." "Pa šta zato..., odgovarao si, sramota je umrijeti u postelji. Treba raditi dok se može, a kad Bog zovne, onda ćemo se onamo odmarati..."

Katkada bi rekao:"Moram otići iz Splita, ne mogu više!" Ja bih mu u šali odvratio: "Svejedno Vam je. Ako ostanete umrijet ćete, jer ne možete mirovati, a ako pođete, umrijet ćete još prije od tuge za katedralom i Splitom!"

Takav je uvijek bio, takav je bio i svoga zadnjeg dana (4. VI. 1964.). Ustao je rano ujutro u 3 sata i krenuli smo iz Vrgorca, gdje je kao predsjednik Dijecezanskog odbora za misije išao da organizira pučke misije: krenuli smo za Split. U 7 sati je bio na oltaru u katedrali, u 8 dva sata predsjedao kao biskupski inspektor u teologiji, zatim dva sata vjeronauka u sjemenišnoj gimnaziji i tek u podne stigao kući da objeduje i da se odmori... Ali to je bio odmor zauvijek... pao je junak na bojnom polju - na radnom mjestu... vječni misionar u misijama... Trudan radnik zaslužio je više nego odmor. Zaslužio je veliku nagradu, *mercedem magnam nimis...*

Zamjerit će mi jedni da predugo govorim, a drugi - da sam toliko toga mimoišao. Nije moguće ni izdaleka reći sve što bi trebalo u ovom velikom radnom i zaslugama bogatom životu.

Bila je to velika ličnost, svagdje ugledan i neobično cijenjen. Njegove veze s crkvenim osobama, s kulturnim i znanstvenim radnicima koji su dolazili u kaptolski arhiv i riznicu, poznanstvo i prijeteljstvo s Meštrovićem i njegovom obitelji, što je donijelo katedrali sv. Ivana, veze s njegovim kolegama profesorima na gimnaziji, a njegovim bivšim đacima ovdje i u cijelom svijetu njegovo veliko srce, poštenje, nesebičan rad, ljubav prema potrebnima, njegov neporočni svećenički život i svećenička čistoća čiji ljiljan je sačuvao i visoko držao... Sve je to od njega

stvorilo veliku svećeničku ličnost koju nije sada moguće odmjeriti, ali koju ni Split ni biskupija nije davno imala niti će lako imati.

Posljednjih godina, bolestan, postao je agencija za dobavu lijekova iz inozemstva, osobito srčanim bolesnicima. Svagdje je intervenirao, tražio, koristio veze i poznanstva svojih đaka, ali nikada za sebe, samo za druge i bio najsretniji kad je dobro djelo učinio. Ako je nama mlađim svećenicima što trebalo, obraćali smo se don Mladenu kao ministru za veze i poznanstva.

Pošten i otvoren kao na dlanu, nije se pretvarao, niti je želio da ga ljudi drukčijim drže nego što je bio.

Sve ovo stvorilo je bezbrojne konce kojima je ova velika svećenička ličnost sa svijetom bila povezana. Sada - čini se - kao da svi ti konci pucaju, kao da je nastupila tragedija koja nadilazi ličnu tragediju. Ali to se samo čini.

Don Mladen nije radio za sebe niti je tražio svoju slavu. On je duše vodio Bogu i nevidljivim koncima dobrote i milosti Božje vezivao ih uz vjeru, uz Boga. I zato ti konci neće popucati, njegovo djelo nije površinsko ni efemerno, ono će trajno živjeti.

Tvoja smrt, dragi don Mladene, nije tragedija. Ti si bio spreman da je primiš iz ruke Božje. Neka je blagoslovljen Bog koji je pozvao u život svog vjernog slugu. Tvoj sprovod se pretvorio u trijumf vjere i svećeništva, dobrote i ljubavi, trijumf katoličke vjere, jer ti si dijete svete vjere, ti si radnik svete vjere i žrtva za svetu vjeru. Završen je veliki ofertorij tvoga života i sada počinje tvoje posvećenje u Bogu.

Zato mirno počivaj, dragi don Mladene, čista svećenička dušo, umorni radniče do zadnjeg časa!

Ovdje su tvoji Jeseničani koji te neće nikada zaboraviti, riječ tvoja i danas živi u njihovim srcima.

Počivaj mirno! Ovdje su tvoji najdraži, tvoji bivši đaci... Duboko, duboko u njihovu srcu zacrtana je od tebe crta, pravac života koji nisu mogli izmijeniti niti izbrisati ni strahote rata, ni grubost života, ni borba za kruh i egzistenciju. Oni su ovdje!

Počivaj mirno! U srcu tvojih velikih prijatelja i štićenika mladih svećenika, bogoslova i sjemeništaraca - tvoja riječ ljubavi donijet će trostruki rod.

Počivaj mirno, obnovitelju i neumorni dugogodišnji župniče katedrale! Tvoji nasljednici ići će dalje smjernicama koje si ti zacrtao, tvoj zbor ti neće danas posljednji put pjevati...

Počivaj mirno, veliko srce, Božji svećeniče, čista dušo!

Hvala ti neizmjerna u ime svih za sve što si svima učinio!

Na kraju rezimirajući sve, imam ti reći jednu zamjerku, a ta je da si nas sve svojom veličinom, snagom svoje riječi i širinom svoga srca silno nadvisio i zasjenio... ali ta naša zamjerka je ujedno tvoja najpotpunija svjedodžba.

Iz oporuke:

"Preporučam se u molitve mojih znanaca i prijatelja, mojih štićenika, kojima sam pomagao, da dođu do oltara, u molitve mojih dobrih učenika... Molim sve časne sestre, osobito Milosrdnice, da mole za mene. One su mi mnogo pomagale."

Počivaj mirno, a svi ćemo moliti!

Počivaj mirno u zagrljaju svoga oca i majke. Pratit će te molitva i ljubav tvoga brata Vinka i njegove obitelji i ostale rodbine.

Još iz oporuke:

"Sestri Mariji zahvaljujem za molitve. Na drugom svijetu doznat ću, koliko dugujem njezinim žrtvama. Gospa od Ružarija vidjela njezine suze, čula njezine uzdahe!"

Drago srce, počivaj mirno u rani presvetoga Srca Isusova koje te *in vigilia* blagdana pozvalo na vječni počinak i nagradu (4. VI. 1964. u 4,15 popodne).

Za sve, dragi don Mladene... velika ti hvala!

Zbogom - zbogom!!!

GOVOR NA SPROVODU NADBISKUPA PETRA ČULE[3]

Dragi naš Nadbiskupe!

U svojoj 44. godini života, 4. listopada 1942., ležao si pred oltarom u crkvi sv. Petra i Pavla u ovome gradu u stavu poniznosti na dan svoga biskupskog posvećenja. Glavni posvetitelj bijaše vrhbosanski metropolita nadbiskup dr. Ivan Šarić, uz asistenciju zagrebačkog nadbiskupa, kasnijeg kardinala, Alojzija Stepinca i Papinskog Izaslanika pri Hrvatskom episkopatu opata Marconea.

Danas, nakon 43 godine svoga biskupskog i nadbiskupskog života ležiš ovdje pred oltarom svoje katedrale, umoran i mrtav, praćen molitvom i poštovanjem zagrebačkog nadbiskupa uzoritog kardinala Franje Kuharića, i Apostolskog pronuncija nadbiskupa Francesco Colasuonna, vrhbosanskog metropolite dr. Marka Jozinovića, i brojnih drugih nadbiskupa i biskupa, svojih svećenika, vjernika i iskrenih štovatelja.

Tvoj biskupski križ bio je odveć težak. Povijest je koji put čudna: nekim slabićima i nesposobnima pomogne da se potvrde, a one sposobne i jake prekrije. Tebe očito nije štedjela. Dapače!

RATNO DOBA (1942.-1945.)

Postao si biskupom u vrlo ozbiljno doba povijesti svoga hrvatskog naroda i Crkve u Hercegovini; u doba kada su ljudske glave padale lakše nego se može zamisliti. Uzevši upravu biskupija Mostarsko-duvanjske i Trebinjske u svoje ruke, nisi se dao ni smesti ni prestrašiti. Dizao si glas u obranu svoga naroda i zaštitio ovu zapadnu Hercegovinu svojim zauzimanjem kod najviših crkvenih i civilnih vlasti od sigurna pokolja koji se iz Dalmacije imao nastaviti kroz Hercegovinu. Dizao si svoj glas u obranu svih

[3] *Crkva na Kamenu* 9(1985)11.

nepravedno optuženih i progonjenih, bez obzira kojoj vjeri ili naciji pripadali. O tome postoje povijesni dokumenti. Zahvaljujemo Ti na Tvojoj hrabrosti, neustrašivosti i pravičnosti.

PORATNO DOBA (1945.-1958.)

Drugo razdoblje Tvoga biskupskog života i rada bijaše još teže. Župe i crkve, svećenstvo i vjernici ostadoše uvelike opustošeni na kraju ratnih strahota. Mnoge crkve razorene, a ionako malobrojno dijecezansko svećenstvo prepolovljeno. Ni tada se nisi dao smesti. Ostao si vjeran svojoj pastirskoj službi, pun pouzdanja u Boga i odan Svetoj stolici i zakonu Katoličke crkve. Godine 1948. dopade Te nepravedna osuda na 11 godina zatvora, koju kasnije i sami neki visoki funkcionari državnih vlasti ocijeniše kao krivi potez i "politički proces". Izdržao si 8 godina u zatvoru u kojem si 1952. doživio lom i iščašenje nogu prilikom jednog prevoza, a po izlasku iz zatvora ostao si gotovo dvije godine u izolaciji - zatočeništvu. Ostat će taj period Tvoga biskupskog života kao svijetla točka patnje i mučeničko-svjedočkog držanja istinskog pobornika za Božja prava, za ljudsku pravdu i za dobro Crkve hercegovačke, kojoj si stajao na čelu makar i prisilno odsutan. Veličina Tvoje patnje jest u tome što si je lako mogao izbjeći da si se drukčije postavio. Ali Ti si htio do kraja i dosljedno slijediti smjernice i *sensus Ecclesiae,* koji si čitao u stavu Svete stolice.

Kad su prije nekoliko godina istaknuti predstavnici građanske vlasti došli da Ti čestitaju jedan jubilej, Ti si spontano i mirno rekao:"Svima onima koji su me krivo optužili i osudili i prema meni se nekorektno ponijeli od svega srca opraštam. S mnogima sam se već sreo i to im rekao. A želio bih da to doznaju i oni drugi s kojima se više nikada nisam susreo. Recite im da im svima praštam."

AKTIVNO UPRAVLJANJE (1958.-1980.)

Treći odsjek Tvoje uprave biskupijama obilježen je trostrukim nastojanjem i neumornim radom.

- Ponajprije na srcu ti bijaše dizanje dijecezanskoga klera, briga oko slanja dječaka u sjemenište, sjemenišni i bogoslovijski odgoj i teološka izobrazba kandidata za svećeništvo. Na to Tvoje nastojanje Bog je obilato izlio svoj nebeski blagoslov. U 20 godina - od 1960. do 1980. zaredio si više od 60 biskupijskih svećenika za svoje dvije biskupije. I nisi te nove svećeničke snage zadržao samo za sebe, nego si značajan dio velikodušno stavio na raspolaganje misijama, drugim biskupijama i za druge crkvene službe. Danas Te ti Tvoji svećenici s dužnim poštovanjem ispraćaju, sinovski Ti zahvaljuju i mole za Tvoj vječni mir u Očevu krilu.

- Zatim osnivanje novih župa i gradnja ili obnova crkava. Ukazala se neodgodiva potreba obnove ratom porušenih ili vremenom dotrajalih crkava, a zbog porasta svećenstva moglo se pristupiti osnivanju novih župa.

U tome si htio izvesti na čistac i konačno provesti davnu odluku Svete stolice i svoga predšasnika biskupa Buconjića iz prošlog stoljeća vraćajući na slobodno raspolaganje biskupa one župe koje su pravno pripale dijecezanskom kleru ali su se tijekom vremena, zbog nestašice klera i nekih drugih razloga, zadržale pod upravom otaca franjevaca hercegovačke provincije. Nisi vidio do kraja okrunjena svoja nastojanja u tom pogledu, iako je Sveta stolica posve potpomogla Tvoje namjere i dijelila Tvoje brige.

Ipak Tvoje životno djelo, na koje si ostao posebno ponosan, jest ova Tvoja katedrala, za koju si se neumorno borio pune 22 godine, dok je nisi vidio ostvarenu u ovom obliku. Ti si imao i ustrajnosti, i požrtvovnosti, i našao suradnika, a ponajviše Božje pomoći da izvedeš ovo djelo, koje ostaje kao Tvoj veliki i dostojni životni spomenik. Izraz je to Tvoje silne i sinovske pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji, kojoj je posvećena ova katedrala, i prema sv. Josipu kojem je posvećena kripta u kojoj ćeš čekati poziv uskrsnuća.

Kad si navršio 75 godina života, ponudio si Svetom ocu, prema sadašnjoj praksi u Crkvi, ostavku na upravu biskupijama. Sveti otac nije prihvatio Tvoju pismenu ponudu, nego je želio da još sedam godina vodiš biskupiju. I kada si u svojoj 82. godini, posvetivši katedralu, napustio upravu Crkve u Hercegovini, Sveta je stolica nad Tvojim biskupskim životom i djelom izrekla povijesni sud, što inače rijetko čini: imenovala Te naslovnim nadbiskupom. I tko god bude pisao povijest ove naše Crkve, govorit će o nadbiskupu dru Petru Čuli. To je bila zemaljska nagrada za Tvoju vjernost, za pretrpljene nepravde, za Tvoju pravednost i nesebično služenje Bogu i Njegovoj Crkvi. Ponosni smo na Te zbog Tvoje vjere u Boga, ljubavi prema Crkvi Kristovoj i apostolskoj stolici i prema ovom Tvome narodu.

Izgleda kao da Te smrt zatekla. Ali nije. Bio si svjestan svojih godina. Ta nadvisio si sve dosadašnje hercegovačke biskupe i godinama upravljanja biskupijom, i godinama biskupskoga reda, i godinama svoga života. Više si puta u posljednjim godinama pozivao posebnog ispovjednika i tražio da Ti podijeli i sakramenat bolesničkog pomazanja. Kad smo Ti govorili, da još smrt nije blizu, Ti si znao reći: uvjeren sam da će smrt biti nagla. Prekjučer ujutro ustao si se kao i obično. Vjerojatno si obavio križni put kao i svaki dan, pripremio na oltaru sve za sv. misu. Vjerojatno si osjetio slabost i vratio se u svoju sobu, legao na krevet i izdahnuo. Kad je došao Tvoj svagdanji koncelebrant mons. Ante Brajko i vidio da Te nema u kapelici, otišao je da te probudi. Ali Ti si već bio usnuo zauvijek.

Ti si, dragi naš Nadbiskupe, svoje vrijeme obilježio pečatom svoje iskrene vjernosti, služenja i trpljenja. Uspomena na Te nek ostane trajno među nama, a Ti čuo riječi vječnog Suca pravde i Boga milosrđa: Slugo dobri i vjerni, uđi u radost Gospodara svoga (Mt 25,21).

VJERA I ŽIVOT

REFLEKSIJE UZ MISLI JEDNOG BIOLOGA![1]

Jean Rostand je poznati francuski mislilac i jedan od najvećih živućih biologa. Član je Francuske akademije i pisac brojnih knjiga. On je potpuni i dosljedni ateista, ali za nas je jedan pošteni idejni protivnik čija iskrena priznanja nama mogu poslužiti protiv lakomislenih razbacivanja znanošću u borbi protiv vjere.

Mi vjernici prihvaćamo iskreno sve rezultate znanossti i veselimo se svakom novom otkriću jer u njemu vidimo veličinu i djelo Boga Stvoritelja. Veselimo se onako kako bi se svaki poštovatelj umjetnosti veselio otkriću nekog novog djela Michelangelova ili Tizianova. Ovdje uopće nije riječ da li zastupamo kreacionizam ili evoluciju. Bog je jednako velik u jednom i drugom djelu. Što god znanost otkrila o postanku svemira i čovjeka bit će ili "oratorij" ili "simfonija" ili "opera" koja će slaviti svog velikog kompozitora Boga. Pronaći autora, znati mu se diviti, znak je i inteligencije i poštenja. Na polju istinske znanosti, slobode od svakog obzira i interesa, na čelu su vjernici ili svećenici, tamo od Kopernika, Keplera, Newtona, Pasteura i Boškovića do najnovijih Fleminga, Lemaitrea, Teilhard de Chardina i dr. Svi su oni tražili odgovor na onaj prvi "zašto" i "kako" i usprkos svih teškoća i prigovora ostali dobri vjernici. Bilo je među njima i kreacionista i evolucionista. Lecomte du Nouy je po evoluciji došao do Boga Stvoritelja. Osnovno pitanje je uvijek da li vjerujemo da je svemir i čovjek djelo Razuma ili nerazuma, slučaja... da li je to nečija ideja, zamisao ili "smiješna i apsurdna pustolovina materije". Postanak svemira i čovjeka je daleka, davna činjenica koja nije

---

[1] *Crkva u svijetu* 1(1966) 53-58.

imala svjedoka, i zato je i naravno da mogu postojati i druga poštena mišljenja sasvim oprečna od našeg, a takvim smatramo i mišljenje J. Rostanda. Njegove radio - odgovore izdao je Nolit (Beograd) pod naslovom: *Odakle smo? Tko smo? Kuda idemo?*

"Nikada nisam imao tako visoku težnju da dam odgovor, ma i najopćenitiji i najgrublji na takva pitanja... Na ova pitanja mogu odgovarati filozofi a ne učenjaci."

"Kad sam bio mlad, gutao sam knjige Haeckela, Büchnera, Le Danteca, kao i sve sveske Racionalističke biblioteke... Pročitavši *Zagonetke prirode* od Haeckela ili *Raspravu o biologiji* od le Danteca, pomislio sam da su riješene ne baš sve zagonetke, ali da nije daleko trenutak kada ćemo sve razumjeti. Međutim, kasnije sam odbacio mnoge od tih mladenačkih iluzija i dobro osjetio naše suštinsko neznanje."

Ovakav stav je karakterističan za vjeru u znanost u XIX. stoljeću. Danas se kao i Rostand mnogi učenjaci izražavaju mnogo skromnije.

"Da bih odmah precizirao svoj stav i odstranio svaki nesporazum, počet ću jednom javnom ispovješću. Potpuno sam uvjeren da sve u prirodi ide prirodnim redom i nikad neću pokušati da zamijenim ili dodam našem nedovoljnom shvaćanju metafizička ili mistička tumačenja, koja bi, po mom mišljenju, samo pojačala i bez toga veliku tajanstvenost... Ali s druge strane, nisam ništa manje uvjeren da od tog prirodnog u prirodi *ne razumijemo gotovo ništa.* Da li ćemo to razumjeti jednoga dana? Nisam nimalo siguran... Ako je čovjek u stvari samo životinja, kao što mi smatramo, zašto bi onda on bio sveznajuća životinja?

Ovim mislima Rostandovim možemo nadodati nekoliko misli našeg filozofa marksiste Branka Bošnjaka (*Praxis* br. 2, str. 253, 1964.):"Nesumnjivo je da je čovjek u prirodi najtragičnije biće. Jedino čovjek zna da je smrtan i da mora umrijeti. Ta svijest je čovjekova tragedija... To što čovjek mora da umre ostaje najveći misterij ljudskog postojanja. Nitko to ne možespriječiti. Ni čovjekov let u kozmos ništa tu ne mijenja. Teolog će reći da je Bog čovjeku dao razum da ga što više koristi, kako bi upoznao Božje savršenstvo svijeta. Zašto ni najnoviji rezultati nauke ne

mogu biti za religioznog čovjeka uvjerljiv argumenat protiv religije i egzistencije Boga? Zato što totalitet (sve što jest) ne može biti predmet znanja, jer kad bismo to saznali onda bi zaista svemu bio kraj. Nemogućnost da se sazna totalitet (bitak) ostaje još jedna mogućnost i ishodište za religiju, koja dočarava svoju eshatologiju... Dakle egoizam (u težnji za eshatološkim) i smrtnost čovjeka ostaju elementi za religioznost neovisno o kakvom se društvenom sistemu radi... Stoga "ovostranost" ne može potpuno ugroziti religiju... Po "logici iluzije" religija ne može odumrijeti. S tim moramo biti na čisto."

I ove misli B. Bošnjaka su dokaz promjene stava prema religiji kojoj se tako sigurno proricala smrt u ime znanosti i znanstvenih otkrića.

POSTANAK ŽIVOTA

"Sigurno je da je zemlja u početku bila i suviše topla da bi na njoj mogao da postoji život. Potom se zemlja postepeno ohladila i u određenom trenutku na njoj se pojavio život. Što se tada zbilo?... Problem je toliko teži što se u današnjim uvjetima život nikada ne javlja spontano... Sovjetski biolozi kao Bošjan i Olga Lepešinskaja tvrde da su vidjeli pojavu bakterija, ćelija na račun neživih materija. Ništa od toga što sam pročitao ne izgleda uvjerljivo niti ozbiljno, tako da ću se i dalje čvrsto držatiPasteurovih zaključaka koji mi ne izgledaju ni malo zastarjeli."

"O uslovima geneze života *mi ne znamo ništa,* ali ja ne kažemda se kada ne znamo ništa, ne treba truditi da razumijemo, već da se treba čuvati mudrovanja u prazno."

Kao i inače, Rostand je veoma umjeren i u svojim sudovima o postanku života. U svakom slučaju on isključuje Boga. Danas se sve više govori o mogućnosti proizvodnje života iz nežive materije u laboratoriju. Ako se to ostvari bit će veličanstveno djelo čovjeka razumnog radnika u Božjoj prirodi. Materijalisti će nam reći da je ono što je čovjek učinio u laboratoriju u početku

to isto ostvarila sama priroda slučajnim kombinacijama bez utjecaja bilo čijeg razuma.

Biolog, učenjak svetskog glasa i obaćenik Lecomte du Nouy u svojoj knjizi *Čovjek i njegova sudbina* matematičkim računom vjerojatnosti dokazao je besmisao te "mogućnosti". Kad jer ruski biolog Oparin postavio svoju teoriju o postanku života, narugao se tom navodnom slučajnom postanku života i kazao da bi to bilo isto kao da bi od velikog mnoštva slova sama od sebe nastala ne jedna riječ, ili rečenica, ili čitava stranica knjige, nego kao da bi se od gomile slova sama slučajno složila sva djela Shakespeara.

Možda ne manji podsmijeh zaslužuje i Oparinova teorija o postanku života. Dijalektički materijalizam brani kauzalni princip i bitnu razliku između nižeg i višeg u svijetu. Fizikalno kemijske forme prelaze u biološki oblik materije. Kako? Dijalektičkim skokom kad evolucija prijeđe u revoluciju, skok iz vrhunca kvaliteta u novi kvantitet. Kada taj novi kvalitet kvantitativno dođe do vrhunca, ne može da ide dalje nego skače opet u novi kvalitet. Proces nastajanja života trajao je, kaže Oparin, stotine miliona godina. Najprije se kroz milijune godina rađala organska materija koja se opet kroz desetke milijuna godina pretvarala u visokomolekularne polimere (spojeve), a od njih su opet skokovima iz kvantiteta u nove kvalitete nastajali mnogomolekularni sistemi... i opet stotine milijuna godina s desetak "vjerojatno", "možda", "moralo je nastati"... i jednim revolucionarnim skokom pojavio se najjednostavniji oblik života. To je naravno sve tako daleko i maglovito da je sam Oparin taj proces nazvao "najjačom prazninom u našem znanju".

Za nas je svejedno kako je život nastao. On je jednako čudesan u svom nastanku kao i u svom postojanju. On bitno u sebi uključuje *aktivnu smišljenost i upravljenost Božje stvaralačke misli.* Kad promatram kuću, nalazim da je ona zamišljena, smišljena i misao je sve stavila na svoje mjesto. I ja sam smišljen i na meni je sve jedna Misao stavila na određeno mjesto, inače bi mi mogle oči niknuti na koljenu, odnosno mogao bi biti jedna neredna hrpa mesa, ili točnije niti živo biće nego mrtva materija.

Ali što kažem? - Zar i u mrtvoj materiji nije utisnuta Misao, Ideja, Forma, kako nas uvjerava moderna atomistika. Da, i mrtva materija je "milieu divin", kako reče Tilhard de Chardin.

EVOLUCIJA

"Postavljate mi cijeli problem mehanizma evolucije, koji je za neke biologe već odavna riješen, barem u glavnim crtama. Ja ne dijelim to mišljenje; naprotiv uvjeren sam da mi ne znamo gotovo ništa o faktorima koji su određivali progresivne promjene živih oblika."

"Strogo uzevši, ne može se reći da je evolucija organskih oblika dokazan fakt... Ali ne vidim mogućnost da se zaobiđe transformistička hipoteza, jer bismo bez nje morali da usvojimo pretpostavku o nezavisnom stvaranju svih bića, svih vrsta, lišili bi se dakle jedne hipoteze koja racionalno objašnjava prirodu i bez koje sve postaje nerazumljivo... Ja zaista ne vidim nikakvu drugu teoriju koju bismo mogli suprostaviti teoriji evolucije, ma da to ne znači da je ova evolucija, koja objašnjava tolike stvari, i sama objašnjena." Nama je drago priznanje Rostandovo da ne zna ništa o faktorima evolucije koji su prirodu tjerali onako usmjereno prema naprijed, priznanje da evolucija sama nije objašnjena. Neće nikada ni biti objašnjena dok se autorsko pravo ne prizna Bogu Stvoritelju. Lijepo je netko primijetio kako je smiješno pripisivati da je sama materija faktor evolucije: materija se eto kroz milijune i milijarde godina razvijala i usavršavala do svog najvećeg dometa gdje se u čovjekovom mozgu probudila i došla do svijesti. Onda je pogledala sav taj evolucioni razvoj i sama u čudu rekla: vidi kako sam ja to sve lijepo uredila dok još nisam ni znala za sebe!

Da izbjegnu ovaj spsurd mnogi su faktor evolucije tražili u kozmičkoj svijesti (Einstein i drugi) koja svim upravlja, ali čini se da treba biti veći vjernik za prihvaćanje vjere u kozmičku svijest nego za vjeru u osobnog Boga.

"Ja lično smatram da ova priroda, ostavljena sama sebi, neć proizvoditi bića različita od sadašnjih, a smatram da je čovjek,

kao i druge vrste, tip definitivno, ili gotovo definitivno stabiliziran. To je mišljenje i nekih drugih koji drže da je evolucija došla do mrtve točke i da se u živoj prirodi ne događaju više pojave koje su dovele do njene raznolikosti. Ali drugi biolozi smatraju da se evolucija nastavlja..."

"Ne mislim da su mutacije kakve danas poznajemo mogle izvršiti evoluciju u cijelosti, ali pošto ne mogu da predložim nikakvu drugu teoriju, moram samo da priznam svoje neznanje u odnosu na način pojave prvih ljudi... Što se tiče filma razvitka čovjeka koji od mene tražite, može se dati samo nekoliko slika, ali sa dosta rezerve."

"Geneza čovjeka od majmuna izgleda mi malom stvari prema ostalim prethodnim mutacijama. Neka bi od antropoida i nastao čovjek, u redu; ali da je postao od guštera sisavac, od beskičmenjaka da je nastao gušter, od jedne ćelije beskičmenjak, od virusa ćelija, eto što ja nalazim da je zamršeno... I možebiti još zamršenije od svake transformacije životinje u životinju, geneza prvog živog bića, prvog života... Ukratko, rado ću vam priznati da ovi problemi izgledaju sve veći ukoliko više zadiremo u prošlost."

"Između čovjeka i majmuna, uz svu sličnost postoji ogromna razlika, ona nije samo kao između vrste i vrste, ili roda i roda već čak između porodice i porodice."

"Ja ne kažem da se neće uspjeti, upotrebljavajući vještačka sredstva, da se uzdigne majmun nešto iznad sebe, ali se nikad od njega neće dobiti čovjek, pa čak ni potčovjek, ni pretčovjek."

PRETPOVIJESNI I DANAŠNJI ČOVJEK

"Uvijek kad god sam dodirnuo pitanje prenosa stečenih karaktera... primio sam mnogobrojna pisma, u kojima se izražavalo čuđenje, nevjerovanje, razočaranje... Protivna mišljenja idu da se pozivaju na to da je veličina šake smanjena u porodicama intelektualaca... Međutim biolog zna da nijedan pozitivan razlog ne može iznijeti u potvrdu jedne ovakve teze... Do sada su svi činjeni

eksperimenti da se dokaže nasljeđe stečenih karakteristika, dali potpuno negativne rezultate."

"Nikome ne pada na pamet da su se prethistorijski medvjedi i jeleni psihički razlikovali od njihovih današnjih potomaka, pa to isto vrijedi i za čovjeka. Uostalom kvalitet oruđa čovjeka Cro-magnon, kao i njegove artističke manifestacije, ukazuju na visoki nivo njegovog intelekta. Još od toga stadija ljudske povijesti, pa čak i prije, mi moramo držati da je čovjek uvijek bio isti, uvijek onaj isti koji je danas."

"Vrlo je vjerojatno da je čovjekova vrsta bar u fizičkom pogledu od svog početka prije nazadovala nego napredovala."

"Činjenica je da su veliki učenjaci čvrsto vjerovali u besmrtnost duše, bilo da je to vjerovanje poticalo od religioznog odgoja, bilo da su došli do njega ličnim razmišljanjem. Priznajem da me njihov stav čudi, ali priznajem i da oko nas ima dosta nepoznatoga, tako da nijedna hipoteza nije za odbaciti... Mi ne znamo što je život, što je svijest... Sve u prirodi govori o prolaznosti ličnosti, ma da se mogu čuti i drugi glasovi... Na primjer Carrel u svojoj posljednjoj knjizi *Razmišljanja o toku života* dopušta da u očima razuma totalni raspad našeg bića izgleda vjerojatniji od nadživljaja duha; on drži da je logično da se duh raspada istovremeno kad i tkiva i krv, ali samo u ime osjećanja, on ne prima ovu poruku razuma. Ako personalitet treba da iščezne istovremeno kad i tijelo, kaže on, evolucija jedinke kao i evolucija rase, bila bi samo jedna šala prirode. Carrel je bio vrlo veliki učenjak, jedan od najvećih koje je imala Francuska u posljednje vrijeme. S gledišta nauke ne postoje dva oprečna mišljenja o tom čovjeku koji je pronašao kulturu tkiva i organa. Pa i s gledišta filozofije, mislim da se mnogo toga može primiti iz njegovih djela, u kojima se nalaze duboki pogledi u opasnostima od specijalizacije, o ljudskom moralnom i fizičkom jedinstvu, o biološkim temeljima morala... Dajući mnogo mjesta duhu, Carrel nije potcjenjivao tijelo, a to je važno."

"Kakav je vaš stav kao čovjeka i biologa prema eutanaziji?"

"Nisam pristalica eutanazije... Čak i u slučaju kad se neka osoba smatra neizlječivom, držim da medicina nema prava da joj

pospješi smrt... Prvo, jer je pojam neizlječivosti izgubio svaki apsolutni karakter... Ovaj argumenat o "izlječivosti sutra" izgleda mi sam za sebe dovoljan. Ali on nije sam, već tu je također i psihološki i moralni vid problema. Držim da nitko nema pravo da uništi svoga bližnjega, pa bilo to i u ime milosrđa naročito ako se promisli na moguće zloupotrebe. Promislimo na napast eutanazije, na eutanaziju iz interesa, koja bi mogla svjesno ili nesvjesno dovesti do fatalne odluke."

BUDUĆNOST ZEMLJE I ČOVJEČANSTVA

U svojoj knjizi *Pensées d'un biologiste,* str. 103 i 104 Rostand piše:"Čovječja vrsta nestat će kao što su nestali dinosauri i stegocefali. Polako će naša zvijezda izgubiti svoju svjetlosnu i toplotnu moć, pa će tada na njoj nestati svakog života, a ona će kao ostarjela zvijezda nastaviti da se besciljno okreće u bezgraničnom prostoru. Tada se neće ništa održati od sve civilizacije ljudske ili nadljudske: otkrića, filozofija, ideali, religije - ništa neće više postojati. Od nas neće ostati ni toliko, koliko je ostalo do danas od neandertalskog čovjeka, od koga se neki ostaci čuvaju u muzejima njegovog nasljednika. U ovom sitnom kutu svemira bit će uništena zauvijek smiješna pustolovina protoplazme... Pustolovina, koja se, možebiti, već odigrala na drugim svjetovima... Pustolovina, koja se, može biti, obnavlja na drugim planetima... I svugdje podržavana istim iluzijama, stvoriteljica istih muka, svugdje isto tako apsurdna, isto tako uzaludna, isto tako nužno osuđena od samog početka na konačnu propast i beskonačni mrak..."

"Odakle smo? - Ne znamo ništa ili gotovo ništa. Tko smo? - Ne velika stvar. Kamo idemo? - Nikud."

To je iskrena i vrlo bolna ispovijed učenjaka ateiste.

Kada bi kod većine ljudi prevladalo uvjerenje da je čovjek samo razvijena životinja, samo sin zemlje koji neće nikome poslije smrti odgovarati za svoja djela, da će se sva njegova djela pretvoriti u ništa i da će on sam zauvijek potpuno nestati... da li bi bilo moguće stvoriti neki ljudski moral i njim ljude vezati? Da li bi bilo

moguće govoriti o idealima i nadati se da će oni u životu nešto značiti? Da li bi imalo smisla propuštati vremenite užitke, svladati požude egoizma i niskih strasti? Ne bi li u svakoj akciji ljudskoj bio odmah prisutan miris groba i apsurda? Ne bi li život na ovom našem planetu bio jednak brodu koji na oceanu probiven prima more i nema nade da će stići ikakva pomoć? Tada su mala utjeha raskošni saloni, glazba i vino koje opija. Osuđeniku na smrt ne koriste zabave ni užici. Onome pak koji broji dane do oslobođenja patnje nisu teške. On živi u nadi, on je već obasjan svjetlom.

Takav je i život kršćanina koji je prožet vjerom da je on dijete Božje, da je sadržaj njegova života ljubav prema Bogu i svim ljudima, a svršetak povratak u kuću Očevu.

STOLJEĆE NASILJA I LJUBAVI[2]

Vjerojatno nikada nije bilo više proklamacija protiv nasilja a za ljubav, ali isto tako nikada nije nasilje toliko potiskivalo ljubav kao danas. Zrak je prezasićen deklaracijama o koegzistenciji, pravdi, miru, ljubavi, humanizmu. Tome su sigurn uzrok i propusti učinjeni u prošlosti na štetu ljudskog dostojanstva i čovjekovih prava, a i osjećaj pritiska nasilja na mnogim područjima života.

Naše doba je doista doba velikog progresa na području znanosti, kulture i borbe za ljudska prava. U tom nastojanju su potisnuti i nadvladani neki grubi oblici ponižavanja čovjeka. Nestala su neka kriva mišljenja koja su živjela na netočnim znanstvenim postavkama, nestali su ili nestaju društvene forme i odnosi koji su nekoć bili normalni u međunarodnim i socijalnim odnosima, kao npr. kolonijalni odnosi, zanijekana radnička prava, ponižavajući položaj žene, prezreni staleži i kaste, poniženerase itd. Mnogo toga je bilo prisutno i ostalo kao neugodne uspomene u povijesti kršćanskih naroda, kršćana i crkvenih osoba i poželjnobi bilo da se neke stvari nikada ne ponove.

[2] *Crkva u svijetu* 2(1971)154-158.

Slijedećim usporedbama ne želim opravdavati takve činjenice, ali su potrebne neke usporedbe.

Čini mi se da naše stoljeće, uza sve pozitivne strane, ima toliku gredu u vlastitom oku da bi moralo zašutjeti, postidjeti se i prestati govoriti o trunu u oku srednjega vijeka. Jer, konačno, mi smo, u XX. stoljeću, zreo, kulturan svijet, mi se zgražamo nad zaostalom prošlošću, mi je sudimo i osuđujemo. Ipak se usuđujem reći da će već negdje u dvadeset i prvom ili drugom stoljeću prevladati misao da je srednji vijek u zlu bio pubertetlija, nezrelo dijete prema "zrelim", hladnokrvnim zločinima XX. stoljeća. Prilično je sigurno utvrđen i izmjeren zločin srednjeg vijeka, kao i njegove pozitivne strane, pa i stupanj odgovornosti s obzirom na ondašnje mogućnosti i stupanj znanosti. U njemu ipak nema niti izdaleka zločina sličnih Hitlerovim koncentracionim logorima i ratnim zločinima. Ako smo ih zaboravili, sjetimo se krematorija, hrpa i gomila golih mrtvih tjelesa, mučilišta, mrcvarenja, pokolja mirnog stanovništva... Kako smo to brzo zaboravili i kao simbol nasilja uvijek uzimamo srednji vijek. Povijest nije u stanju da i približno opiše pojedinačne, obiteljske i nacionalne tragedije koje je prouzrokovao prošli rat. O milijunima koje je Staljin istrijebio pisale su nam opširno naše novine. U posljednje vrijeme Solženjicin nam svjedoči o onome što se događalo u krugu - a što je tek bilo na dnu "pakla". Prošli rat je svojom okrutnošću nadmašio sve prijašnje. Užasno razarajuća bombardiranja sve do atomskih, do temelja razoreni mirni gradovi, masovni pokolji, bezbrojni logori, bježanja, iseljavanja, genocidi... Natražni srednji vijek se trudio da ubija jednog po jednog čovjeka, a mi smo napredniji jer pod jednim "zamahom" naše "desnice" padaju tisuće glava.

Oni koji o tome tek čitaju ne mogu izmjeriti zločine stoljeća. Trebalo je to doživjeti! Mi u južnoj Hrvatskoj poznajemo dosta naših mirnih sela koja su doživjela najokrutnije pokolje potpuno nevinog stanovništva, djece, staraca, ženskih osoba, nemoćnih. To su neopisiva zločinstva. Pod dojmom sam onoga što

mi je pričala nedavno jedna preživjela osoba iz jednog poljičkog[3] sela. "Jednog dana upali su u naše selo, u naš komšiluk njemački vojnici i četnici. Izveli su sve iz kuća, poskidali naušnice i prstenje, strpali u jednu sobu 28 osoba od malene djece do staraca. Dok su to radili šalili su se i smijali, a znali su što slijedi. Zatim je jedan otvorio vrata od sobe i rafalom strojnice pokosio sve kao da kosi klasje. Vapaji, urlici, molitve, smrtni hropac, dozivanje... Ja sam imao tada 10 godina, bio sam malo ranjen pa sam gledao kako bih negdje iskočio. Tada su polili sve benzinom i zapalili. Moj otac i majka su već bili mrtvi, a moje dvije male sestre od 4 do 6 godina nisu bile ranjene, ali ih je odmah plamen zahvatio. Vidio sam kako im kosa gori i kako se uzalud brane. Ja sam u posljednji čas uspio odškrinuti vrata i jurnuo sam vani kao izbezumljen preko ograda... Tri dana nisam nikoga vidio, bježao sam od ljudskih glasova kao od vučjeg zavijanja. Onda su otišli u drugo selo. Putem su susreli dvije žene i zaklali ih nožem kao dva jareta. U drugom, trećem, desetom selu opet isti pokolj, rafali, benzin, plamen, zapomaganje."

Mi zaboravljamo da je ovo stoljeće proklamirane ljubavi ujedno i stoljeće neviđenih nasilja koje trajno traju, ne prestaju. Poslije II. svjetskog rata na svijetu je do danas vođeno oko 265 manjih i većih ratova. Osuđujemo prošlost a ne vidimo mrlju na svom licu.

Od svega je najteža i najsramotnija prijetnja potpunim uništenjem atomskim sredstvima. Stari su krvnici znali zaželjeti: oh, da cijeli svijet ima samo jednu glavu da mu je ja mogu jednim udarcem mača odrubiti! - To što natražnim krvolovcima u prošlosti nije bilo dostupno danas je moguće. Na svijetu ima već toliko atomskog oružja da je moguće 3-4 puta odrubiti glavu čitavom čovječanstvu. Za to je potrebno samo pritisnuti nekoliko dugmeta, dakle, manje nego zamah mačem. O toj mogućnosti govorimo, pišemo, raspavljamo i - ne crvenimo se! U Stockholmu je prije nekoliko godina održana konferencija pod radnim naslo-

[3] Poljica se nalaze između Splita i Omiša; poznata su kao slobodna hrvatska republika u doba kad je južna Hrvatska bila pod vlašću Turaka i Mlečana.

vom: Strategija opstanka, a bila je nazvana konferencija mudrih jer su je vodili nagrađeni nobelovci. Ali mi opet nazivamo naše stoljeće naprednim, slobodarskim. Gangsterizam, kidnapiranje ljudi, aviona, teror podzemlja, pljačke, ubojstva, silovanja, sve to ispunja dnevne listove, vijesti. Pred nama se sudi čovjeku koji je zbog ljubavnice ubio, zaklao svoju ženu i svoje četvoro djece. Čitamo svaki čas kako neki monstrum-ubojica zastraši neki grad ili pokrajinu serijom okrutnih zločina. - Pročitamo i zaboravimo, privikavamo se.

Čini se da je od svega najteža činjenica: ambijent u kojem se današnja generacija odgaja, ono što čita, ono što gleda, ono čime se sve zabavlja. U prvoj fazi života mala djeca su zamijenila anđela čuvara i naivne dječje priče s pištoljima i ratovima. To im je dnevna molitva, svagdanja inspiracija. Škola nasilja u malom. To duboko ulazi u dječju dušu. Slijedeća faza života je vezana uz stripove i filmove nasilničkog sadržaja."Ja ne idem u kino ako se u filmu ne puca i ako krv ne teče." Posljedice mnogi vide u zaprepašćujućem porastu mladenačke delikvencije. U trećoj fazi života pogled se pruža u svjetska zbivanja isprepeltena nasilnim revolucijama i krvavim ratovima koji se nastavljaju; demonstracijama, sukobima s policijom, pljačkama, gangsterizmom, sterilnim raspravama o razoružanju, prijetnjama općeg atomskog uništenja itd. Slijedeća faza života jest borba za vlastitu egzistenciju, za namještenje i neminovni susret s ljudskim egoizmom, nemilosrdnom borbom za mamonu, za materijalni standard, podvale, pronevjere...

Ovdje je mjesto da se postavi najvažnije pitanje: proklamirali smo ljudska prava, koegzistenciju, ljubav mir itd. - a je li današnji čovjek sposoban za to? Ima li on snage, pripreme, odgoja, energije za altruizam, praštanje, žrtvu? Ako je život shvaćen samo u horizontali, u atmosferi nasilja kao *selecta pro victu,* ako ima smisla samo filozofija *carpe diem,* tko bi još imao snage za potiskivanje nasilja, za samoodricanje, za ljubav? Čini se da već nije glavni problem sama spoznaja da nasilje mora nestati sa zemlje. To svatko deklarira barem iz demagoških pobuda. Najteže je to što je naše stoljeće nemoćno da se oslobodi sve bržeg porasta atmosfere

nasilja u kojoj se odgaja mlada generacija. - Pritišće nas teret stare izreke: *video meliora proboque, deteriora sequor.*

Pojačajmo policiju! - Policija može spriječiti tek dio nasilja, ali ne može zapovjediti ljubav. Pavao VI. je nedavno još jednom izrazio svoju nevjeru u humanizam u kojem nema Boga. Čovjeku je potreban jedan "policajac", "motor", "sankcija" u srcu da sprečava nasilje i potiče na ljubav, i kada ničije oko ne vidi, i kada nitko ne zapovijeda. "Dužnost može mnogo, ljuabv mnogo više".

ZLOUPOTREBA SLOBODE

U prošlosti je bilo očito mnogo propusta u pogledu poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, ličnosti. Naše stoljeće je mnogo toga popravilo, posebno filozofija personalizma. Na žalost, duhovno područje ideja nema zacrtane granice pa se lako prelazi iz jedne skrajnosti u drugu. Tako je danas već prenaglašena sloboda i čovjekovo dostojanstvo. Te velike i plemenite ideje već su dobile svoj demagoški balast. Dobro je zapazio Le Bon da svijetom uvijek vladaju ideje neodređenoga sadržaja (sloboda, demokracija, pravda...). Danas je lakše nego ikada prije izbacivati parole jer se jeka parola pomoću sredstava komuniciranja čuje do na kraj svijeta. I kao da svatko misli samo kako će se njegova riječ dalje čuti a da ni najmanje ne odmjeri domašaj i značenje svojih riječi. Tako su nedovoljno određene rieči o slobodi, dostojanstvu i pravima čovjekovim počele stvarati male bogove kojima već nitko ne smije ništa reći i koji uvijek imaju u svemu pravo. Nedavno je u jednom katoličkom listu bila uokvirena izjava nekog mladog katoličkog pisca. Bog je čovjeku dao slobodu i nitko nema prava da mu je ograničava. Nije izmjerio ni smisao, ni domet tih riječi ni onaj koji je to rekao, ni onaj koji je to uokvirio, jer ne vjerujem da su anarhisti. Te riječi znače neograničenu slobodu na koju čovjek nema pravo jer nije apsolutno nego ograničeno biće, pa mu je i sloboda ograničena nekim normama, dužnostima, obvezama. Moja sloboda mnogo ovisi o tome poštuje

li je moj bližnji, društvo u kojem živim. I sloboda moga bližnjega ovisi o tome koliko sam ja sam ograničio svoju slobodu, svoje mahnitanje. Čim je moj bližnji potpuno slobodan, neograničeno slobodan, s mojom slobodom je svršilo, on je "moj đavao". Zato treba čovjeka najprije odgajati za smisao odgovornosti, dužnosti. Kada se daju izjave o kazališnoj ili sportskoj publici, onda se po pravilu toj publici demagoški laska. Kada se nastupa pred mladim ljudima redovito im se uši griju parolama o slobodi i njihovim pravima. Pljesak je osiguran, za posljedice se ne pita. I onda se ljudi čude što već nitko nikoga ne poštuje, što se svatko vlada kao mali bog, što nas sve više okružuje atmosfera nasilja. Danas već postajemo smiješni ako govorimo o služenju("Nisam došao da mi se lsuži nego da ja služim."), o popuštanju, pa i onda kada imamo pravo. Sve više uvodimo u život mjeru "oko za oko, zub za zub". Ne mislim opravdavati ni ponižavanje, ni izrabljivanje. Ne! Ali, tjerajući trajno pravdu - a svaki od nas ima svoju pravdu - pretvaramo se u društvo nasilnika najprije u malom, a onda u svijet nasilnika u velikom. Ako te netko udari... ako ti netko otima košulju... ako netko traži da s njim pođeš jednu milju... Krist nije htio reći: pusti mu jer na to ima pravo, nego pusti mu, iako znaš da na to nema pravo, ali radi mira. Kada popustiti, a kada se braniti? Nema za to zacrtane granice. - Gdje bude više popuštanja i praštanja kao životnog principa, bit će više i ljubavi; a gdje bude više tjeranja "pravde", bit će više i nasilja. Treba braniti ljudska prava, ljudsko dostojanstvo, ljudsku slobodu, ali se treba naučiti i odricati se svojih prava zbog mira i ljubavi. Tko ne bude propovijedao mir i praštanje, on će i nehotice propovijedati nasilje. Prenaglašena sloboda je napast za anarhiju, prenaglašena prava čovjekova su napast za egoizam; prenaglašena zrelost čovjekova napast je za ekskluzivnost mišljenja i pomanjkanja dijaloga.

U temeljima Evanđelja ističe se ljubav - ljubav u vertikali i horizontali, prema Bogu i prema čovjeku. Krist nije bio ni političar, ni ekonomist, ni pravnik, ni učenjak. Nije nam ostavio kodekse za ta područja života, prepustio je to ljudima. Ostavio nam je zakon kojim mora biti prožeta i politika, i ekonomija, i pravni odnosi, i svaka djelatnost ljudska, a to je zakon ljubavi. U

ime ljubavi nije zanijekao ni istinu ni pravdu, ni ljudska prava, ni ljudsko dostojanstvo, ali je ispred svega stavio ljubav. "Po tome će svijet znati da ste moji učenici, ako se budete ljubili među sobom... Ljubite i neprijatelje svoje... Oprosti bližnjemu ako treba i sedamdeset puta sedam na dan..." Vrhunac zakona ljubavi jest u tome što je Krist poistovjetio čovjeka kojega moramo ljubiti sa samim sobom:"Što ste učinili jednome od onih malenih meni ste učinili". - Bio sam gladan... žedan... gol... u tamnici... i vi ste me nahranili, napojili, zaodjeli... pohodili.

Mi smo napredno stoljeće, mi letimo na Mjesec, mi smo stoljeće elektronskih mozgova... To je veoma dobro. Ali, "na koncu života bit ćemo suđeni po mjeri ljubavi" (Sv. Ivan od Križa).

DVA POGLEDA[4]

Neke prigode i časovi u životu prisiljavaju nas da bacimo ozbiljan pogled na svoj život. Svršetak stare i početak nove godine vrlo je zgodna prilika za pogled u prošlost i za pogled u budućnost. Ako to iskreno učinimo, otkrit ćemo u sebi - bar mi vjernici - ona dva zakona o kojima govori sv. Pavao. Osjetit ćemo u duši glas onih dvaju propovjednika iz evanđelja, Krista na gori i sotone u pustinji.

Gledajući prema natrag, na minulu godinu i na cijeli svoj život, vjernik i nehotice mjeri svoj život mjerilom osam blaženstava i Isusova govora na gori.

- Doživio sam neke uspjehe. Bilo je pohvala, laskanja, osjećaja gordosti ljudske... ali "hvala ljudska - voda je vrh pijeska", i što mi to sve skupa vrijedi? Blago meni za ono kad sam svladao samodopadnost, oholost, kad sam tražio slavu Božju, a ne moju. Blago meni kad sam kao ograničeno biće osjećao da mi Bog treba, da bez Njega ne mogu ništa spasonosna učiniti, da je Bog sve moje...

---

[4] *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 1(1974)4-5.

- Bilo je veselja do ludovanja, prigoda i slavlja... Ali, kako je to malo trajalo i kako je malo utjehe u duši ostalo pri pomisli na bijedne i gladne... A znao sam i strpljivo križ nositi, s tužnima tugovati, žalosne tješiti, a to i danas dušu smiruje i, blago meni, to će me tješiti.

- Znao sam planuti zbog "nepravde" i do stropa skakati protestirajući... Danas sumnjam u opravdanost svojih protesta. Sjećam se kao da sam katkada uspio mirno podnijeti nepravdu, klevetu, okrenuti i drugi obraz, prepustiti i kabanicu, ne ratovati... I čini mi se da sam tada bio sličniji Isusu.

- Često sam pokazao, i to hrabro, tko sam i što sam, nisam se dao gaziti. Ali čini mi se da sam mnogo više topline i radosti širio kad sam opraštao. Blago meni za ono kad sam bio milosrdan, jer će milosrdni milosrđe postići.

- Bunio sam se protiv tvrdoće Božjega zakona u VI. zapoviedi i protiv Crkve, koja ne vidi i ne shvaća raspoloženje modernog čvojeka, kojemu "ne sjedi", ne odgovara "tvrdi govor" o čistoći i o odricanju. Oči su tražile užitak, sjetila ludovala, ali osta samo "miris lešine"... A kako je duši slatka uspomena na svladanu napast, izbjegnute grešne prigode, svladane pogibeljne poglede, grešne porive strasti... Čvrsto vjerujem da će čiti Bog vidjeti.

- Mnogo puta sam se "opravdano" ljutio na Boga što šuti, zašto nas je zapustio, što pušta da pravedni trpe, a grešnici uživaju... I bio sam zbog toga tužan. Nisam shvaćao da su misli Božje i putovi Božji uzvišeniji od mojih koliko nebo od zemlje. A nisam smio biti takav. Sada vidim da Bog sve zna bolje od mene, zna što je dobro za moje vremenito i vječno spasenje. Kad bi Bog uvijek odmah kažnjavao grijeh, poludjeli bismo od straha i postali ropske sluge, a ne Božja djeca. Kad bi Bog uvijek odmah nagrađivao dobro, služili bismo mu iz koristoljublja, a ne iz ljubavi. Kad bi molitva bila kao bankovna knjižica, možda bi pred oltarom molili oni kojih tamo nikada nema, a plemenite duše bježale bi od te "burze"... Ne, ne! Blago meni što je Bog šutio i što se nije za mene osvećivao. On vidi u tajnosti... Ovo brzo prolazi... A moja je plaća velika na nebesima.

Ima pravo Isus. On je iznad vremena. On stoji u svojoj vječnosti i iz nje gleda i kad "sjedi na gori" i govori pod vidom vječnosti. To je prava istina o mom životu i mojoj sudbini. I, kako j to lijepo sada shvaćam! Eto, gledajući natrag, ja sam pravi evanđeoski čovjek.

Pa dobro, da prihvatim to kao program za slijedeću godinu? E, ali sada nastupa onaj drugi propovjednik, napredan, suvremen, human, nacifran... Koji čovjeka sažaljava, shvaća.

- Ne budi lud, iskoristi svoje vrijeme i svoje energije. Ti sisposoban i kamenje u kruh pretvoriti. Jedi, pij, živi... Naužij se života, naslada... Sve je to za čovjeka....

- Što si se skrio u pustinju? Uskoči u vrtlog života, postani slavan, pogledaj pred sobom športaše, glumce i glumcie, pjevače manekenke, sve to živi u tebi... Baci se na rizik! Gazi, grizi, naprijed! Tko će više više, tko će dalje to bolje!

To su dva pogleda! Kad gledam unatrag, lako prihvaćam Isusov govor na gori. Kad pak gledam naprijed, mojim ušima i sjetilima više godi onaj drugi propovjednik. "Jadan ti sam ja! Tko će me izbaviti od ovoga tijela podložna ovoj smrti... Ja sam po sebi umom služim zakonu Božjem, tijelom zakonu grijeha" (Rim 7,24-25).

NAPRIJED, NE NATRAG[5]

To je Isusov poziv "prema naprijed" u duhovnom životu, "prema gore", za "uvijek više". Isus je - jer je savršen psiholog - i idealist i realist. Njegovi pozivi imaju božansku mudrost i snagu, polaze sa svemirskih i vječnih vidika i razmjera, a upravljeni su ljudima, slabim ljudskim bićima. Zato za smrtnog zemaljskog čovjeka u prvi čas zvuče nestvarno, moglo bi se reći i okrutno. "Budite savršeni kao što je savršen vaš Otac nebeski." Ako je za spas duše potrebno, izvadi sebi oko, odsijeci ruku, nogu; odreci se

[5] *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 3(1974)80-81.

sebe; uzmi križ svoj svakog dana; ljubi i neprijatelje; ako te tko udari po jednom obrazu, okreni mu i drugi; oprosti bližnjemu bezbroj puta; ne smiješ ljubiti oca ili majku ili ženu više nego mene; prodaj sve što imaš i podaj siromasima i slijedi mene; ako se ti mene odričeš pred ljudima, i ja ću se tebe odreći pred mojim Ocem...

Kako je visok taj ideal, kako je težak put na koji nas Krist poziva!

To je istina, ali samo takav poziv mogao je stvarati svece. To je poziv na svetost, na zanos, na idealizam i na veliku duhovnu borbu, na put prema savršenstvu. Ali ipak, nije li takav poziv prevelik zahtjev, promašaj, pucanj u prazno, jednostavno neostvariv, pa zato i besmislen?

Američki bogataš Carnegie bio je kao mladić siromašak, a kasnije je postao veliki biznismen. Napisao je knjigu *Psihologija uspjeha.* Tu je htio pokazati kako se može postati velik, bogat, slavan. Knjiga je amerikanizam, upravljena je "sinovima ovoga svijeta", ali i "sinovi svjetla" mogu iz nje mnogo naučiti. Carnegie među ostalima upravlja mladima jedan savjet: na putu u život postavit sebi visok ideal. Ne očekujte da će vam on sam pasti u krilo, niti nestvarno da ćete ga jeftino postići. Upregnite sve svoje sile i jurišajte hrabro da postignete visoki cilj. Ako i ne postignete ono što biste htjeli, visoki ideal, vi ćete ipak postići mnogo.

Tako je i nama Isus postavio visoki ideal duhovnih vrednota, vremenitih i vječnih, i pozvao nas na osvajanje tog ideala. To je trajna borba protiv trostruke požude, duhovni uspon, život milosti, širenje blage vijesti spasenja, djela ljubavi i milosrđa... To je velika oranica u kojoj svaki od nas ima svoju brazdu, svoj dio koji mora obraditi.

Ima nešto posebno važno u Kristovu pozivu na duhovnu borbu, a to je trajni pogled prema naprijed, prema još neizoranoj ledini, prema onima koji su nam daleko odmakli, prema uzorima koji nas pozivaju i privlače. Tamo, naprijed je On, Isus Krist, najsavršeniji uzor, savršen kao Otac nebeski. Tamo narpijed je Ona, koja jedina nije pomrsila Božje planove, sva čista, sva lijepa presveta Djevica. Tamo naprijed su naši sveci, heroji kreposti,

uzori za svako vrijeme, za svakog čovjeka. Tamo naprijed su oni kojima nikad nije dosta, koje je otjerala bol što nisu još bolji.

Iza njih smo mi, slabići, kolebljivci, ljenjivci, neodlučni... Gledamo njivu koju moramo orati, svoje zaduženje, kolebamo se i okrećemo tražeći izlaz, isprike, kao ono pozvani na gozbu. Tako se okrećemo i natrag, gledamo napuštene brazde, vidimo one koji u svojoj "razboritosti" nagrizaju svaki idealizam, vidimo i one koji su izdali i napustili borbu i posao. Za sve to našli su mnogo lijepih i učeno obrazloženih isprika, ideal Kristov pretvorili su u limunadu, u ono što više nikoga ne može oduševiti. Okrećući se natrag, čujmo "mudrost" koja u našoj slabosti nalazi saveznika: "pa ne traži Bog baš toliko od nas", "pa što to treba", "ne treba ni u čemu pretjerivati"... Iza sebe vidimo neipčupani korov, neobrađene njive na kojima Božje sjeme ugiba na jedan ili na drugi način i ne donosi ploda. Tko se okreće natrag, "nije mene dostojan".

Ne okreći se natrag! Upravi svoj pogled prema naprijed, prema gore. Tamo su brazde zalivene krvlju i znojem, izorane i zasijane uz post i molitvu, tamo su oni kojima nikada nije bilo dosta. Sveti Vinko Paulski nakon bezbrojnih i dubokih brazda na njivi Gospodnjoj, pred smrt žali jer "nije ništa vrijedna učinio". Sv. Franjo Ksaverski umire bolestan od čežnje da nakon Indije i Japana preore i zasije i Kinu. Arški župnik Vianey, pošto je sve učinio za obraćenje Arsa, bježi da nešto dobra učini za spas svoje duše.

Ne okreći se natrag! Ne gledaj na račundžije, kolebljivce, polovičnjake. Ako ih susretneš na putu života, ne daj da ti oni budu uzori. Kršćanstvo živi od svetaca, od primjera svetaca, a trpi sablazni slabića.

Exempla trahunt, primjeri privlače. Nažalost, sablazni djeluju još jače. Koliko su zla učinile sablazni! Sv. Augustin je u pravom smislu rekao:"Ako su toliki mogli zašto ne bi i ti, Augustine?" - i otišao za primjerom svetaca. Ali koliko ih je otišlo za onima koji su bili sablazan? Jednom mi jedan pijanica reče: "Pa zar ne znate da su svi genijalni i veliki ljudi bili pijanice?" Eto, on je od genijalnih ljudi naučio samo piti.

Danas je suvremeno okretati se natrag, "hrabro" iznositi sablazni i omalovažavati svece, pa sve to nazvati "progres-napredak". U Crkvi su pravi progresisti samo sveci koj su daleko pred nama. Oni se nisu okretali natrag. Oni su stavili ruku na plug i znali samo za naprijed, nikad natrag.

KRISTOV MIR[6]

Na razne načine Isus govori o miru.

U jednom smislu kaže:"Nemislite da sam došao mir donijeti na zemlju. Ne, nisam došao donijeti mir nego mač" (Mt 10,34). Isus odmah tumači o kakvom nemiru misli. Onaj koji bude slijedio njega nailazit će na poteškoće, bit će neshvaćen, progonjen, morat će uzeti svaki dan križ duhovne borbe, pa ako ustreba, morat će i život svoj dati za Isusa. Isus hoće da uznemiri uspavale koji se ne bore za vijenac kreposti, da pokrene duhovne lijenčine. "Što stojite besposleni... Bdijte i molite... Oganj dođoh baciti na zemlju..." Sjetimo se i prispodobe o talentima, o slugama i djevicama koje bdiju.

I na drugi način Isus govori o miru, o mirotvorcima, o našem miru s bližnjim, o međusobnom miru koji znači međusobnu ljubav:"Mir imajte među sobom" (Mk 9,50).

Ali ono najtipičnije Kristosvo shvaćanje mira jest njegov mir kao poruka utjehe, kao temelj sigurnosti, garancija nade onima koji u njega vjeruju, kamen na kojem se mirno može graditi. To je specifično njegov, Kristov mir. "Mir vam ostavljam, mir vam dajem. Dajem vam ga ne kao što svijet daje. Neka se ne uznemiruje srce vaše i neka se ne straši" (Iv 14,27). "To vam rekoh da u meni mir imate. U svijetu imate muku, ali hrabri budite, ja sam pobijedio svijet" (Iv 16,33). Taj mir vjere, nade i utjehe bio je najpotrebniji apostolima poslije doživljaja Velikog petka kada su bile srušene sve njihove nade i sva vjera. "Mir vama." Ne bojte se,

[6] *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 5(1974)174-175.

ja sam, živ sam, jači sam od mojih neprijatelja, jači od smrti. Idite po svem svijetu... ja sam s vama.

Taj specifično Kristov mir počiva baš na Isusovu uskrsnuću. Kako bi se apostoli, a da nisu uskrslog Isusa vidjeli, usudili poći po svijetu? Trpjeti i umirati za Krista čija sudbina je bila zapečaćena ispod onog nadgrobnog kamena a time i sve nade i sva vjera apostola. I nije to beznađe moglo vratiti vjeru u život Krista nego jedino stvarno uskrsli Krist. Samo tako je moguće shvatiti onako brzu i radikalnu promjenu na smrt zastrašenih apostola i onaj mir pred progoniteljima, pred batinama i pred samom smrću. Da su apostoli imalo sumnjali u Isusovo uskrsnuće ne bi nikada dali život za neutemeljenu istinu. Taj mir u kušnjama i progonstvima htio je Krist dati svojima. Zato je činio čudesa, zato se na ta čudesa i pozvao.

Da li nam je i danas potreban taj mir Kristov?

Sigurno više nego ikada. Prijetnje umišljene "znanosti", bezgranične slobode, izazov uživanja do iživljavanja, fronta svjetskog ateizma, pokolebani vjernici i apostazije, sve je to mnoga srca pokolebalo. Čovjek bi htio postati mjera svega, pa je objektivna istina dovedena u pitanje. Pobrkan je pojam i uloga Kristova nemira i mira.

Treba naglasiti da mir i sigurnost u vjeri nisu isto što sigurnost znanja ili mir silom zaštićen. Mir koj nam Krist daje temelji se na vjeri i predanju te uvijek uključuje "rizik". Onome kojeg ne vidimo, ne čujemo, ali koji nam je dao dovoljno dokaza da On stoji iza svega, da je sve stvorio, da je sve u njegovim rukama, njemu predajemo svoje biće, sudbinu i spas. Zato nam je dao i najveći dokaz i garanciju mira - svoje Uskrsnuće. Ono je njegov i naš dokaz, njegov i naš put, na njemu sve gradimo, mirno gradimo. Bez tog mira i sigurnosti nema zanosa, velikodušnosti, žrtve, mučenika, konvertita, zvanja...

Jednom mi reče znanac student: Ma ja vjerujem, vjerujem da ima nešto... - Što ti je taj "Nešto"? - Pa mora biti Nešto iznad svega što vidimo... Vjera u Nešto, rekoh, jednaka je vjeri u ništa. za taj Nešto nitko se ne može oduševiti, nitko tom Nešto ne može život posvetiti ili žrtvovati. Pametan čovjek ispita temelje na

kojima će kuću graditi, ne želi graditi na nečemu, a da ne zna na čemu gradi. Ni životni nazor, vjera, smjer života ne može se postaviti na nešto što je dovedeno u sumnju.

Crkva danas trpi od onih koji unose nemir pokreta i promjene u temeljne istine naše vjere. I Sveti otac na to upozorava s najvećom ozbiljnošću. Sveta stolica je morala izdati posebne dokumente da obrani temelje vjere. Nije teško postaviti sumnju u neku vjersku istinu, ali je teško nadati se da će moderni čovjek prihvatiti vjeru u kojoj su dovedene u sumnju temeljne istine, u kojoj se ne može naći smirenje, mir. To posebno treba modernom čovjeku. On gleda u vrtlogu nemira, ima li koja točka svjetla, kakav grad na gori, neki čvrsti temelj na koji se može osloniti. Takva Crkva mora biti. Fanatici promjene, koji unose nemir u Kristov mir, u temelje vjere, ruše vjeru. Doista danas sve treba pokrenuti na misiju Crkve, na buđenje, na duhovnu borbu, na koncilsku obnovu, ali svakako sačuvati mir koji nam je uskrsli Krist donio.

LJUBAV I ZLOBA[7]

U životu se obično natječu ljubav i ljubav ili zloba i zloba. Natječu se u ljubavi zaručnici, bračni drugovi, ili roditelji i djeca, ili prijatelji, ili svećenik i povjerene mu duše. I nije teško ljubiti osobu koja nas ljubi - ta "to čine i carinici". Ljubav izaziva i podržava ljubav. Ali isto tako se u životu nađu u natjecanju zloba i zloba, mržnja i mržnja. Mržnja izaziva i podržava mržnju. A to može trajati godinama vrijeđanjem, nasiljem, parnicama, svađama, ubistvima i ratovima.

Rijetko se može susresti direktno i dugo natjecanje ljubavi i zlobe. Ako osoba koja ljubi zauzvrat prima mržnju, neuzvraćena ljubav se istroši i slomi. Najdulje može potrajati ljubav majke unatoč zlobi djeteta ili ljubav vjerne žene unatoč zlobi muža."Što

[7] *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 6(1974)210-211.

on mene više mrzi, to ću ga ja više ljubiti. Neću se dati slomiti od njegove mržnje. On mene kamenom, a ja ću njega kruhom." Lijep primjer takve ljubavi ostavila je Elizabeta Leseur u svom *Dnevniku.* Trpjela je cijeli život jer njezin muž nije vjerovao u Boga niti je mario za nju. U *Dnevniku* među ostalim čitamo:"Trpjela sam teško i prebolno zbog toga što je moj dragi Felix tako daleko od Boga i od mene... Kako je to teško podnositi kad sve ono što se ljubi i živi ostaje prezreno i uzvraćeno mržnjom i zlobom, ili pak gledati potpunu ravnodušnost za najveće vrednote života i duha... Kad bi moj dragi Felix znao dubinu mojih osjećaja i radost koju bih osjetila kada bih mogla pred njim otvoriti moju dušu!" Nažalost, nije joj bilo dano da za života doživi pobjedu svoje ljubavi. Njezin muž, bonvivan i još gore od toga, ostao je bešćutan. Tek poslije njezine smrti (1914.) on će naći njezin *Dnevnik* i otkriti neslomivu i plemenitu ljubav Elizabete. Obratio se, postao svećenik dominikanac - o. Albert Leseur, zaređen 1921. Dugi niz godina, kao svećenik i profesor, vodit će duše, duboko dirnut i nadahnut rijetkom ljubavlju koja je pobijedila zlobu.

Ali savršen i nedostiživ primjer ljubavi koja se natječe sa zlobom jest srce Bogočovjeka koje ljubi grešnike. Ljubav tog srca mogla bi se zamisliti kao brijeg, brdo ljubavi. Ljubav po kojoj nas je Bog stvorio, brine se za nas i sve što jesmo i imamo, njegov je dar. Pred njim smo nedostojni, nezahvalni, ali on nas uvijek ljubi. Ljubi čovjeka i poslije istočnog grijeha i poslije svih zloća i dolazi mu ususret na zemlju, traži izgubljene ovce, rasipne sinove, predaje sebe da njih otkupi. Predaje se na strašnu muku i smrt, na križu oprašta svojim ubojicama i na vrhuncu brda svoje ljubavi ostavlja nam njezin simbol - svoje probodeno srce, koje se nije dalo slomiti ni umoriti od zloće i grijeha svijeta.

Nasuprot tom brdu ljubavi mogli bismo zamisliti i brdo ljudske zloće i grijeha. Ako je moguće to zamisliti! Sve Sodome i Gomore i sve Babilone. I vrhunac zloće: raspeti Spasitelj i probodeno srce koje beskrajno ljubi. - No, ne izgleda li nama danas nakon 2000 godina da je brdo zlobe prekrilo brdo ljubavi? Onaj koji je probo srce na Križu nije znao što čini. Mi znamo. Naša zloba je svjesna. Toliko strašnih ratova i uništavanja ljudi i dobara

nije nikada bilo kao sada. To jasno govore statistike zločina. Riječ "logor" izmislili smo mi napredni ljudi 20. stoljeća i strpali onamo milijune ljudi da umiru. Milijune ljudi! Nikad nije čovjek spremao tolike količine oružja, toliko da bi mogao bez Boga *judicare saeculum per ignem,* uništiti svijet ognjem. To je spremanje zločina, gotov zločin. A otvoreno izazovno nijekanje Boga bezbrojnih Nietzschea, mržnja prema Isusu i njegovoj Crkvi? Pa sodomsko bludno iživljavanje, degradiranje žene i javnog morala, razbijene obitelji, abortusi, nepravde, mržnje...? Zar ne bi bilo potrebno da Isus još jednom dođe na svijet i da još jednom podnese muku i smrt za spas svijeta?

Isus je mislio na Kalvariji na grijehe do kraja svijeta. Njegovo Srce se neprestano prikazuje nebeskom Ocu za spas grešnika. Na Kalvariji je bilo probodeno. Isus je uskrsnuo i rana više ne krvari; ali je ljubav koja je dopustila i srce probosti da bi pobijedila zlobu, ta ljubav će do kraja svijeta ostati među nama u tajnama njegove ljubavi.

Neka mi bude dopuštena jedna usporedba! Kad je potrebno nekome za transfuziju dati krv onda najprije srce progovori: ja ću, hoću... a zatim se u laboratoriju daje krv za ljubljenu osobu. I, ako bi to srce opet bilo zamoljeno, ono bi opet spremno reklo: dakako, hoću opet... ali pred vratima laboratorija kažu da ipak nije potrebno. Ovaj put, iako krv nije potekla, u srcu nije bilo manje ljubavi. - Tako nekako je na Kalvariji srce Isusovo reklo: ja ću, hoću, *ecce venio...* i u božansku transfuziju izlilo i posljednju kap krvi iz probodenog srca. U svakoj svetoj misi u tom srcu ima isto toliko ljubavi koliko je bilo na Kalvariji i ono neprestano ponavlja: dakako, hoću opet... Ali Otac nebeski kaže: bilo je dovoljno, ne treba više. Iako se božanska Krv zaustavila i ne treba više da teče, ljubav teče, teče i ne može presahnuti. Jača je od zlobe svijeta.

Natjecanje ljudske zlobe i božanske ljubavi pred nama se nastavlja. Možemo li ostati neutralni? - Božansko srce, oprosti, mi smo znali čak prijeći i na drugu stranu.

ČETIRI KRISTA[8]

U mojoj negdašnjoj župi na ušću Neretve jedno naše veliko metalno poduzeće obavljalo je neke radove. Jednog dana stiže iz centralnog pogona službenik za neki posao i pošto je završio posao, dođe k župniku da malo ubije vrijeme. Predstavi se: diplomirani ekonomist, praktičan katolik, prati vjerski život...željan malo razgovora. Reče mi i to da vrlo često i rado čita Bibliju. U razgovoru opazim da ima neke čudne ideje o Duhu Svetom, o Isusu Kristu, - da je Isus naučio liječiti bolesnike u svojoj mladosti kad je boravio u Tibetu... Kad sam počeo jače protusloviti njegovim tvrdnjama, on je iz svog džepića izvadio veliki križ, desetak centimetara, i enfatično rekao:"Ja bez njeg nigdje ne idem, Isus Krist je moj život, moja sreća, moja hamajlija."

Nije nam bilo više moguće naći zajednički jezik o Isusu. Vidio sam da imam posla s potpuno praznovjernim čovjekom, koji je zanesen Isusom Kristom, ali on je njemu hamajlija, čarolija, koja čuva njegov život, ali nije njegov život. Često susrećemo one koji traže "moći", neku blagoslovinu kojoj onda daju veću važnost nego li je ona ima i njihova vjera postaje magija. Oni mole Isusa da ih zagovara kod sv. Ante, njima su "moći" važnije od sv. mise i pričesti. Oni vjeruju, ali često idu gatalici i ciganki, idu na misu i čitaju horoskope, čitaju iz taloga crne kave. Kažu da u to ne vjeruju, ali kad im ciganka nešto lijepo kaže, đavao im to još sto puta u pameti ponovi.

U istu moju župu došao je i beogradski advokat M...ć, sin pravoslavnog prote. Pčelar, pa doveo pčele na pašu. Vrlo ugodan subesjednik, fin čovjek. Rekao mi je d mu godi sa mnom razgovarati, jer o tome o čemu razgovaramo on nikada ne uspijeva razgovarati sa svojim kolegama, a svojim društvom, koje se bavi tračevima, glupim vicevima, čaršijskim senzacijama... Prilično je poznavao Sveto pismo, navelike hvalio Isusa. Ipak me natjerao da ga upitam:"Recite mi, molim Vas, ali iskreno, da li Vi vjerujete da

[8] *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 10(1974)358-359.

je Isus Krist pravi Bog i pravi čovjek". Malo se zamislio a onda mi reče: "Da vam iskreno rečem, nisam nikad sebi do kraja postavio to pitanje. On je za mene veliki čovjek, humanista, dobrotvor... i što bi nam trebalo dalje dubiti to pitanje. Vjerujte mi, ako vi u propovijedanju vjere ne budete naglašavali Kristovo božanstvo, imat ćete više uspjeha kod ljudi..."

Eto, njegov Krist bio je nekako Renanov ili teologije mrtvog Boga i današnjih katolika koji pokušavaju spasavati kršćanstvo dovodeći u sumnju božanstvo Kristovo "jer modernom čovjeku to ne ide u glavu". Čini mi se to kao zadaviti čovjeka (kršćanstvo) pa ga onda spasavati umjentim disanjem. Kršćanstvo bez vertikale jest izdaja Krista.

Prije malo vremena pričao je jedan mlađi student, koji pohađa vjeronauk za studente, kako je tek sada u svojoj grupi otkrio Krista, pravog autentičnog Krista, Bibliju, svoje svećeništvo, misu kojoj ne treba ni crkva, ni misno ruho, otkrio mnogo toga... kao da je dosad Katolička crkva imala zavezane oči. Našao se u društvu jedan trijezan svećenik, kojemu je to pričanje bilo zanimljivo, pa je počela rasprava i potrajala duže vrijeme. Mladi svećenik je studentu "otkrio" kako je sve to o čemu on govori njemu njegova majka seljanka na mnogo ljepši način otkrila i da je onaj majčin Krist bio bez adventističkog fanatizma i strančarskog ekskluzivizma po kome "samo moja grupa poznaje autentičnog Krista" i "tek sada se počinje živjeti autentično kršćanstvo". Prisjećam se jednog razreda maturanata u sjemeništu koji su pisali s visoka svom biskupu da im se već jednom počne davati "autentičnog Krista", a malo kasnije su napustili sjemenište, a oni koji su ih huckali, napustili su svećeništo. I mnogi apostate širom svijeta mahali su Biblijom i otkrićem "autentičnog" Krista koji je mirisao jakim fanatizmom i ekskluzivizmom vlastite grupe.

Prije nekoliko mjeseci gledao sam u Italiji film *Isus Krist - superstar.* Jedina svrha tog filma bila je zaraditi mnogo novaca, zato je taj Krist senzacija i pomodni krik. To je Krist hipija, oko njega se pleše i pjeva, on je utopist, običan čovjek od krvi i mesa, zanesenjak, koji ljudima želi pomoći, ali bijedno završava kao razočaranje za one koji su se njime zanosili (Magdalena, Juda).

Netko me uvjeravao da i u Vatikanu smatraju da je zanos hipija za Kristom velika nada Crkve. Nisam vjerovao. Hipijima je danas ideal seks i droga, sutra Krist, prekosutra... Neki dan čitam: apatičnost prema svemu. Pomodari, kojima je Krist šansona, danas im ne silazi s usta, a sutra kupuju "novu ploču".

Kad je prošle godine jedan profesor maknut s jednog papinskog sveučilišta, čuo sam komentar:"Kako se to smjelo učiniti? Pa on svaki dan čita Bibliju i živi po njoj!" - Ali to je za sebe mogao reći i Luther. Treba čitati Bibliju, ali nisu iz samog čitanja izašla "četiri Krista" nego još više. Apostoli su molili Isusa:"Pokaži nam Oca" - "Filipe, tko vidi mene vidi i Oca." Da upoznamo Krista, mi zamolimo: Crkvo, pokaži nam Isusa Krista. - A Crkva nam odgovara: Tko vidi i sluša mene, vidi i sluša Krista, onog pravog i jedinog Krista Spasitelja.

TEOLOŠKO ZAMAGLJIVANJE[9]

Jednom sam na vjeronauku upitao jednog svog đaka:"Zašto je Isus nosio križ?"Mangup mi je kao iz topa izvalio:"Zato jer križ nije htio sam hodati." Odgovor je, doduše, bio neozbiljan, ali s jednog stanovišta ipak "točan". Da je križ htio sam hodati, Isus bi ga bio pustio da hoda bar kad ga je, već potpuno iznemogao, morao prepustiti Simonu Cirencu. Ili pak, da ga Isus nije htio nositi, mogao mu je božanskom moći zapovijediti da pred njim ide.

Na razini ove neozbiljnosti izgledaju mi neke suvremene teološke i egzegetske "kvake" i zamagljivanja.

Pripremajući se u dugoj pastoralnoj praksi za propovijedi, konferencije i kateheze, uvijek sam osjetio posebnu radost kad me je neka nova misao "zapljusnula" svojom svježinom, ali ujedno i istinom. Ako je pak to bila novost kojoj je vrijednost bila samo u tome što je novost, onda to nisam smatrao vrednijim od običnog pomodnog krika i jeftinog izazova onih koji hoće da pod svaku

[9] *Obnovljeni život* 2(1975)181-185.

cijenu budu zapaženi. A toga, nažalost, ima danas mnogo u svijetu i u Crkvi.

Prije nekog vremena kod nas je lansirana nova "teologija" o Isusovim čudesima. Najprije u *VIR*-u, br. 3/74:"Jesu li čudesa potvrda Isusova božanstva? Nisu, jer Isus ne pokušava siliti ljude i pospješivati pristanak uz njega pomoću očitosti... Čudo nije očita činjenica i može se različito tumačiti. Ono ostaje višeznačnom činjenicom, koja je ljudima dana, ali ne nametnuta." - Što da kažemo na tu teologiju? Ma tko je to izmislio? Ovdje je kao nigdje drugdje jasna namjera zamagljivanja onoga što je jasno kao dan. Po toj "teologiji" ni članak u katoličkoj novini ili reviji ne bi smio biti odveć uvjerljiv i jasan da ne bi djelovao odviše osvajajuće, kao nasilje istine nad neistinom! I propovjednik ne bi smio odviše uvjerljivo iznositi istinu, morao bi je malo zamagliti da ne bi grabila, potčinila čovjeka.

Ima li smisla o ovome raspravljati, nešto dokazivati? Čitaju li Sveto pismo ljudi koji ovo pišu? Isus ne pokušava siliti ljude i pospješivati pristanak uz njega pomoću očitosti? A što se ono Isus prijeti:"Jao tebi, Korozaine! Jao tebi Betsaido! Da su u Tiru i Sidonu bila čudesa koja se dogodiše u vama, odavna bi se oni u pepelu i kostrijeti bili obratili. Ali kažem vam, Tiru i Sidonu bit će na dan sudnji lakše nego li vama. I ti, Kafarnaume! Zar ćeš se do neba uzvisiti? Do u podzemlje ćeš se strovaliti! Doista, da su u Sodomi bila čudesa koja se dogodiše u tebi, ostala bi ona do danas. Ali kažem vam: zemlji sodomskoj bit će na dan sudnji lakše nego tebi." To je Sveto pismo, to su riječi Isusove. Kakvo je to lažno dostojanstvo čovjekovo, "koje se hoće do neba uzvisiti", koje bi mogla poniziti i škoditi mu očitost Isusove istine? Nije li to prihvaćanje Sartreove misli: ako Bog postoji, onda mene nema? Isus ne samo da hoće da svi ljudi dođu do spoznanja istine i da se svi spase, nego se i prijeti onima koji je odbijaju i pozivaju se na svoja djela kao na dokaze, među koje treba uvrstiti i njegova čudesa. "Ako ne činim djela Oca svojega, nemojte mi vjerovati. Ali ako činim, sve ako meni ne vjerujete, djelima vjerujte pa uvidite i upoznajte da je Otac u meni i ja u Ocu" (Iv 10,37 i 38). Uostalom, Sveto pismo Novoga i Staroga zavjeta puno je riječi o

čudesima koja Bog učini da nas privede istini. Treba biti slijep pa to ne vidjeti. Ipak se mora napomenuti da Isus kori one koji čudesima ne vjeruju, kao i one koji čudesa neprestano traže.(Vidi što o Isusovim čudesima govori Vat. I.; Denz. 1790.).

U *Glasu koncila* br. 20/74., na str. 12. pod naslovom *Zloupotreba čudesa* piše:"Čudo u kršćanskom shvaćanju i biblijskom događanju uvijek ima smisao dobročinstva; nikad to nije dokaz kojim se smije drugoga duhovno podčiniti ili materijalno iskoristiti. I onda kad govorimo o čudu kao dokazu da je Bog na djelu, to se uvijek svodi na dobročinstvo koje postaje dokaz... Dar, pa bilo to i čudo, koji se daje s namjerom da se drugoga obveže nije dar nego trgovina. Ni tako shvaćeno čudo ne bi bilo dokaz Božje ljubavi, nego izraz pokušaja zarobljivanja. Kršćanin nikad ne može svome Bogu pripisati tako nebožju namjeru - *da bi, naime, Bog htio čudom nekoga prisiliti na pokornost, na vjerovanje*" (ja podcrtao). Dalje se govori o zloupotrebi čudesa sa strane ljudi, što se često događalo i danas se događa. A da to ne valja, potpuno se slažemo s nepoznatim piscem ovih redaka.

No čudesa čini samo Bog, pa nas interesira ima li Bog te nebožje namjere... jesu li njegova čudesa, učinjena u namjeri da nas veže uz istinu, trgovina... je li istina Božja, potvrđena čudesima, milost i oslobađanje ili podčinjavanje... je li snaga čuda u tome što je dobročinstvo ili što je dokaz da Bog djeluje, naime, dokaz Božje svemoći?

Opet treba ponoviti Isusove riječi kojima ne samo poziva da vjerujemo djelima koja čini, nego se i prijeti ako uz tolika čudesa ne uzvjerujemo. "Jao tebi, Korozaine!..." Napast prihvaćanja novotarija pod firmom teološkog traženja velika je. Treba reći da ono prijašnje ne valja, da dolazimo s nečim novim, a čim je novo, mora biti bolje. No, ovaj put je to novo očito promašeno. "Istraživaoci se izgubiše u svojim istraživanjima", kaže Augustin, "zaspaše". Čudesa jesu i ne mogu u prvom redu biti drugo nego dokaz da je Bog na djelu, da On govori i prvenstveno su pomoć našoj vjeri. Nemamo nikakva razloga da tu milost, tu pomoć duši zaoštreno nazivamo podčinjavanjem. Treba uzeti Sveto pismo i jasno kao dan vidjeti da Kristova istina ne podčinjava, nego

oslobađa. "Ako ostanete u mojoj riječi, uistinu, moji ste učenici, upoznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi" (Iv 8,32).

Ako su Isusova čudesa dokaz "koji se uvijek svodi na dobročinstvo koje postaje dokaz", ako je Isus prvenstveno činio čudesa zato da čini dobra djela, onda se i naivan čovjek mora upitati: pa zašto je Isus, s obzirom na bijedu čovječanstva, učinio relativno tako malo čudesa dobrih djela? Ono što je učinio bilo je beznačajno pred onim što je mogao učiniti, a propustio je učiniti. Mogao je još mnoge ozdraviti, mnoge mlade od smrti sačuvati, gladne nahraniti, lako je mogao, a nije htio. Gledao je umiruće, nevoljne, progonjene i prepustio ih njihovoj propasti (prigovor Velikog Inkvizitora!). Calderon de la Barca bi tog "dobrog čovjeka" bacio u pakao (*VIR* br. 8/74). A ono što je dobra učinio ljude ne bi zadivilo samo kao djela milosrđa i ljubavi. Ta čudesa nisu ga mnogo koštala, nije ništa žrtvovao od svoga, davao je od preobilja svoje moći, činio ih je kad mu se svidjelo, mogao i drugima, ali nije htio. Nekako kao neki bogati čovjek koji katkada dopušta da neke mrvice s njegovog stola pokupe siromasi. Mogao bi im dati mnogo više, a ne da. Kad ne bismo znali da ima i da može, ne bismo ga ni osudili. A znamo da je Isus imao i mogao. U pretpostavci da je Isusovim čudesima dokazana moć u tome što su dobročinstva, mjesto da mu budu propovijed i dokaz, zbog onih koje nije oživio, ozdravio ili nahranio, postala bi mu optužba.

Međutim, ako je Isus činio čudesa da bi pomogao našoj vjeri, da lakše prihvatimo istinu koja će nas osloboditi, a jasno je iz naravi čudesa i iz Isusovih riječi, onda su njegova čudesa najveći dar i pomoć našoj slabosti, našoj duši, čin ljubavi i milosrđa ne samo prema onome na kome je čudo učinio, nego i prema svim ljudima svih vremena. Čudesa prate poruku spasenja kao dokaz istinitosti te poruke, pa nisu i ne mogu biti čin podčinjavanja nego samo oslobađanja od mraka, zablude i zla. "Ako meni ne vjerujete, vjerujte djelima... koja činim... A da znate da Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe, reče uzetome, ustani, uzmi svoju postelju i idi kući svojoj" (Mt 9,6).

Nema sumnje da su Isusova čudesa najveći čin milosrđa i najveće dobročinstvo najprije onome na kome je čudo učinjeno. To je čudo redovito donosilo zdravlje tijela i duše (slijepac od rođenja i slični sigurno neće doći na misao da im je Isus čudom tijelo ozdravio, a duh podčinio!). Ali očito je da Isus nije činio čudesa samo radi onih na kojima ih je činio i samo ili prvenstveno da im tjelesno pomogne, ili prvenstveno da dade primjer ljubavi prema bližnjemu, nego ih je činio radi svih nas, radi našega spasenja, da lakše uzvjerujemo. Uz ljepotu njegove nauke, uz svetost njegova života, uz ispunjena proroštva na njemu, njegova čudesa su najjači dokaz njegova božanstva i božanskog poslanja.

Isusove namjere s čudesima lijepo razabiremo u čudu umnoženja kruha. Nahranio je gladne iz samilosti, bilo mu je žao gladnog mnoštva. Zar samo zato? Eto njih zato i sutradan! A Isus ne čini opet čudo, kori ih što se toliko lakome za zemaljskim kruhom, dok ih on tim čudom priprema za "onaj kruh koji silazi s neba i daje život svijetu" (Iv 6,33). Tvrd je za njih bio govor o tom kruhu nebeskom. Ni očito čudo nije bilo dovoljno uvjerljivo da svi povjeruju, mnogi su otišli. Što bi bilo da nije bilo prethodnog čuda? Mnogo toga je u vjeri i u moralu, u tajnama vjere *durus sermo,* i kad ne bi bilo čudesa iza onoga koji je to naučavao, kako bismo teško vjerovali, makar bili i fideisti.

Kad je pak Isus htio pokazati svoju ljubav i milosrđe prema ljudima, onda on to nije činio samo s onim što ga ništa ne košta, s čudesima, nego je uzeo križ, nosio ga i pustio se na njemu raspeti i umrijeti iz ljubavi prema nama grešnicima. I tu je on u činu dobročinstva najveći. Dao nam je ne od mrvica sa svoga stola, nego od onoga što je najdragocjenije, dao je život i prolio posljednju kap krvi.

Na duboko teološko pitanje zašto Isus nije (a to je bila napast đavla i pitanje Velikog Inkvizitora kod Dostojevskog) izmijenio lice zemlje i čovjekovu zemaljsku sudbinu, na to pitanje odgovorio je bar djelomično sam Isus time što križu nije zapovjedio da pred njim hoda, iako je to mogao, nego ga je sam uzeo i nosio, i nas zove da ga uzmemo i nosimo jer je u njemu naše spasenje, oslobođenje i otkupljenje, kako tko već voli reći.

Ali ostaje još interesantno pitanje: zašto se ide za tim da se omalovaži apologetska snaga Isusovih čudesa, zašto se niječe njihova dokazna moć i narav? Da nam to neprijatelji vjere govore! Čemu i kome služi zamagljivanje istine i argumenata za tu istinu? Kao da imamo u izobilju argumenata za osvajanje svijeta za Kristovu istinu (s naše strane svetost kršćana, jedinstvo, sloga, nepostojanje sablazni... a, nažalost, znamo pravu realnost!) pa nam, eto, ne trebaju čudesa da njima zapljuskujemo ljude i "prisiljavamo" da prihvate istinu, treba malo zamagliti. Kao da je posao evangelizacije lakši kada je sve stavljeno u pitanje. Koliko puta smo čitali kao korak naprijed: *Les catholiques en Hollande ont posé encore une question.* Kao da je teško još nešto staviti u pitanje! Kao da je bolje kad sve može ovako, može onako, kada "duh" puše jednome jedno, drugome drugo i kada se i jedan i drugi, tvrdeći kontradiktorno, pozivaju na tog istog "duha" kao na izvor istine... Zdravi pluralizam? Rekao bih radije nezdravi kaos. Ako jedan od kamena koji drže zgradu želimo izmijeniti, može zgrada i ne osjetiti. Ali ako sve to kamenje koje nosi zgradu pomaknemo, zgrada se mora srušiti.

A često čitamo da sve treba mijenjati. Teško je izmjeriti domašaj i razornu moć te krilatice. Nameće se pitanje: zar je današnji čovjek toliko bitno različit od onog iz Isusovog doba da mora svakoj riječi dati drukčiji sadržaj? Zar nema nekih stalnih, bar nekih istina, principa, pojmova, pravila? Zar se samo na ruševinama i promašajima stare matematike, povijesti, fizike, humanizma gradi novo? Zar još i u naše vrijeme prava znanost ne temelji pravo na rimskom pravu? Zar obitelj, odnosi roditelja i djece, poštenje, grijeh, krepost, Bog, spasenje poput pravne znanosti ne mogu imati i nepromijenjenih sadržaja i izričaja od Isusova doba do nas? I zar su svi koncilski oci bili toliko zaostali da su, tražeći kako da najbolje progovore modernom čovjeku njegovim jezikom, govorili i jezikom Svetog pisma i citirali ga baš prema originalu i ujedno govorili jezikom kakvim govore normalni ljudi danas na ulici, u sredstvima saopćavanja, u koji se lijepo uklapaju Kristove riječi za svakoga tko ne voli više maglu i tko ne bježi od svjetla u tamu? Naravno da život teče, da traži katkad

ıove izričaje, da novi mentalitet traži novi način pristupa čovjeku, da katkad na zgradi treba neki kamen mijenjati... ali sve staviti u pitanje, to doista vodi u kaos. A Crkva, nositeljica Kristove istine, ne voli kaos, nije ni za revoluciju, ni za jeftino razaranje. Za krilatice da sve treba nanovo izreći, da treba napisati peto evanđelje htjeli bismo vidjeti što su učinile ondje odakle su importirane. One su teren da od 295 kršćanskih vjera i sljedbi učinimo bar još toliko. Kaos u egzistenciji pojačali su *genera litteraria.* Bez njih se ne može egzegezi ni pristupiti, ali s njima se danas očito manipulira da se obrane proizvoljne ideje, ekstremna horizontala, politička teologija, sekularizacija, sloboda bez granica, ono na čemu mnogi grade peto evanđelje, u koje je lakše smjestiti Che Gevaru, nego arskog župnika ili sv. Tereziju M. I.

Nama treba mnogo više jasnoće i sigurnosti. Dojam je mnogih koji Crkvu gledaju izvana, dojam da je u njoj sve stavljeno u pitanje, da je sve magla i tapkanje. Papa na to često upozorava, a katolici bi ga morali slušati. Trijezni J. Guitton krasno govori o izvjesnoj jasnoći i sigurnosti što je moa imati onaj koji treba da se odluči za svjedočenje za Krista, za mučeništvo, obraćenje, celibat itd. (Što vjerujem, str. 30...).

Seksualna revolucija ima jak odjek i u Crkvi. Oni koji žele otvoriti vrata slobode na tom vrlo delikatnom, i zbog važnosti obitelji, vrlo odgovornom području, otkrivaju razne isprike, izražavaju se namjerno nejasno, nedorečeno. Bleistein je pronašao "partnerstvo" kao maglu i ispriku za slobodu predbračnih odnosa, pettinga itd. Ako netko hoće sam uživati, e to ne valja, ali ako je to u partnerstvu s nekim, onda se ne bi moglo govoriti o grijehu.

Najnovija edicija vjeronaučnog priručnika *Snaga susreta*, muško i žensko stvori ih (prijevod iz Kanade) smatra da ondje gdje se dvoje vole, poljupci, milovanja, spolni odnosi nisu grijeh... jer ono što izlazi iz srca onečišćuje čovjeka. Krist nije rekao: blaženi čista tijela i čistih gesta... Kako plitko valoriziranje dubokih moralnih problema! Ali ono što nam se tek sada importira, u katoličkom svijetu davno je poznato pod pojmom morala "third way": 1. djevičanstvo i celibat u dosadašnjem katoličkom

shvaćanju, 2. brak, i 3. third way, tj. prijateljstvo (svećenika i žena) u kojem je sve "dozvoljeno" *excepta copula carnali.* Kod nas to neki sa zapada importiraju pod firmom dinamike grupe i "skidanja maski". Dinamika grupe ima svoju psihološku snagu, i Krist je počeo s grupom i osnivači redova, ali tom "skidanju maski" trebalo bi skinuti masku pa da se iza te magle jasnije vidi što se hoće.

U ovom prodoru seksualne magle, kad se lakomisleno ruše principi na kojima se gradi djevičanstvo, celibat i obitelj, kako očuvati duhovna zvanja i naše obitelji, osobito one koji daju nova zvanja? Da bi se obitelj danas očuvala zdrava, da se ne bi raspala, potrebno je predbračno i bračno odricanje. Demagoški se razbacivati parolama o slobodi dovodi nas u stanje nepopravljivih i bolnih slučajeva gdje nema lijeka. Onda se ide dalje i traži lijek u daljnjem rušenju: pa ne budimo tako kruti, dozvolimo rastavu braka, ili bar sakramente razvedenim i ponovno vjenčanima, pa i abortus bar do trećega mjeseca trudnoće... Što bismo svagdje vidjeli grijeh kad je "Bog dao čovjeku slobodu i nitko nema prava da mu je ograničava" - tako je bilo napisano i uokvireno u jednom našem časopisu za duhovne osobe. Što ćemo danas dati katoličkoj mladeži koja sve to zna? Kakvu moralku? A kada jedan svećenik u vrlo delikatnim i često krvavim životnim pitanjima govori jedno, a drugi drugo, normalan čovjek ne možea da ne vidi našu maglu i glupost.

Svijet danas često luduje. Odgovara mu duhovna magla i pometnja. Poput rasipnog sina uzeo je svoju slobodu i svoja dobra te ponosno korača "širokim putem koji vodi u propast". Teško je rasipnog sina u tom stanju urazumiti i zaustaviti na njegovu putu. On zna sve, njemu nitko nije dorastao. Kada se jednog dana nađe u stanju svinjara, podignut će svoj pogled da vidi ima li na svijetu još koja svijetla točka, nekog lijeka njegovu bljutavom životu, ima li kakav grad na gori, izvan i iznad magluštine kamo bi on mogao poći. I mi se često osjećamo nemoćni pred takvima. Učinimo sve što možemo, a možemo još mnogo, no nemojmo stvarati peto evanđelje, nemojmo obljutavititi, nemojmo prestati biti grad na gori, svjetionik. Teško je danas autentično živjeti evanđelje, celibat,

kršćanski brak, djelotvornu ljubav, teško je. Ali ne bismo smjeli uime oslobađanja čovjeka odložiti križ, činiti da pred nama ide kao zastava, a mi komotno iza njega stupati. Isus ga je uzeo i nosio. Na to i nas zove.

ISUS POŠTUJE SLOBODU, ALI...[10]

Samo jednom je Isus upotrijebio silu, naljutio se, tjerao: moraš, gubite se... ono kada je bičem tjerao trgovce iz hrama. To zato, jer ih je zatekao kao lopove na svom posjedu. Inače, propovijedajući blagu vijest spasenja, nije nikoga primoravao da ga sluša, da mora za njim ići. Pod likom običnog čovjeka skrivao je božansku moć, zapovijedao prirodi, olujama, bolestima, pa i samoj smrti, a čovjeka nije ni na što prisiljavao. Bio je - u jednom smjeru - beskrajno demokratičan. Poštivao je slobodu čovjekova opredjeljenja. Propovijedao je životom, riječju i čudesima, ali ni traga prisile nad onima koji mu nisu vjerovali. I držeći se tog svog stava poštivanja ljudske slobode, skupio je vrlo malo sljedbenika. Htio je sakupiti sve sinove Jeruzalema, kao što kvočka skuplja piliće pod krila, ali oni nisu htjeli, a on ih nije htio tjerati. Kada je pozivao i sakupljao apostole, osjećalo se jasno, da je taj poziv molba a ne zapovijed. Nijedan od njih nije morao poći za njim. I svima, koji se kasnije i kroz vjekove budu odlučili da idu za njim on izbor prepušta na volju. "Ako hoćeš ući u život...Ako hoćeš biti savršen." Mladić je Isusu okrenuo leđa i otišao. Isus ga nije slijedio. Čak ni Judu na putu propasti nije silom zaustavio. A mogao je! I kada e sebi izabirao Majku, čekao je na njezin *fiat.* Isus poštuje svačiju slobodu, jer sloboda je temelj čovjekove veličine i dostojanstva, temelj izbora dobra i zla, zasluge i kreposti.

---

[10] *Crkva na Kamenu* 2(1982)1-2. (Isto u *Glasnik Srca Isusova i Marijina* 4(1974)120-121).

Ne vodi li toliko poštivanje slobode u anarhiju ekonomije spasenja?

- Isus nikako nije za anarhiju. On želi doduše sve utemeljiti na slobodnom pristanku, na ljubavi, ali nikako nije za anarhiju, nered, samovolju. Zato nije htio zatajiti božansku istinitost posljedica koje čekaju zle, one koji neće da imaju Boga za Oca, one koji odbacuju njegovu milosnu poruku spasenja, koji se oglušuju na poziv na veliku gozbu. Govorio je sasvim jasno o vječnom odbačenju, o vječnom prokletstvu, o neminovnom rušenju kuće sagrađene "na pijesku". Nije mogao izmijeniti istine, koje iz Boga izlaze. Buntovni sin ne može nikada postići to da nije dijete svog oca i majke, a to ne može ni Bog učiniti, jer ne može lagati. Buntovno stvorenje ne može nikada postići to da nije stvorenje, da ne ovisi o Stvoritelju, da bude apsolutno biće. To ne može ni Bog čovjeku dati, jer ne može lagati. Eto tu neizmjenjivu istinu Isus nije mogao u ime poštivanja slobode izmijeniti. Htio ju je naglasiti, htio je ljude upozoriti na opasnost puta propasti. Upozoravao je, ali nije sile pravio nad onima koji su se oglušili. Ostavio je svakome slobodu da sam izabere dobro ili zlo, put spasenja ili propasti.

Iako Isus poštuje ljudsku slobodu, sigurno je da on nikako ne želi, da istina o putu spasenja, odnosno propasti, ostane ljudima skrivena, ili da netko njegov poziv na savršeniji put u njegovo ime pretvori u samovolju i anarhiju. Zato je bio jasan, kao da je htio reći: ne moraš ići za mnom, ne moraš biti moj učenik. Ako hoćeš ići putem propasti, neću te silom zaustaviti, pratit ću te bolnim pogledom kako je ono dobri otac pratio rasipnog sina. Dakle, ne moraš za mnom ići. *Ne moraš... ali* ako se odlučiš, ako hoćeš, dobro znaj, da se tada u mnogočem moraš odreći svoje slobode i samovolje. "Ako hoćeš ući u život, vrši zapovijedi" (Mat 19,17).

- Ali, Isuse, mogu li ući u život na koji drugi način, koji ja izaberem, prema svojoj slobodnoj volji, na pr. tako da ne moram vršiti zapovijedi, sputavaju mi slobodu?

- Ja sam, sinko, jasno govorio: "Ako hoćeš ući u život", ja te ne gonim, ne moraš me slušati, ali... "ako hoćeš ući u život, vrši zapovijedi", i to ti je jedini način, jedini put spasenja. I ako hoćeš

krenuti za mnom savršenijim putem, ni na to te ne tjeram, *ne moraš, ali* ako se slobodno odlučiš poći tim putem, "ako želiš biti savršen, hajde prodaj sve što imaš i podaj siromasima, te ćeš imati blago na nebu! Onda dođi i slijedi mene!" I još nešto bih htio naglasiti svima i za sva vremena:"Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče sama sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi!" I "tko ne nosi svoj križ i ne ide za mnom, ne može biti mojim učenikom" (Lk 14,27). Ovaj put je trnovit i težak. Ja te, sinko, ne mogu silom na njega dovesti. Tvoje srce je zatvoreno vratima bez kvake, vrata se otvaraju samo iznutra. Ako mi ne otvoriš, ja u tvoje srce ne mogu ući, jer ne želim biti tat, provalnik. A kada mi jednom otvoriš, ja želim sjesti u tvom srcu na prvo mjesto i postati tvoj vođa i kralj.

- Hm, Isuse, ti si tako govorio onoj davnoj generaciji. A danas se napretkom znanosti bitno izmijenila slika o svijetu i čovjeku, pa mi mislimo, da bi trebalo i te puteve spasenja prekrojiti prema progresu ljudske misli, filozofije i znanosti. Današnje vrijeme traži drugačiji lik kršćanina, svećenika, redovnika i redovnice. Sve na principima slobode i ljubavi.

- Ono bitno, sinko, da si ti stvorenje a ja Bog, to se nije izmijenilo. I ono, da se jedino putem križa, kojim sam i ja išao, postaje velik, ni to se nije izmijenilo. I da je život u obitelji, u zajednici moguć jedino ako se svatko odreče svoje samovolje, dijela svoje slobode, ni to se nije izmijenilo. Ja sam govorio ljudima zdrave pameti, koji, radilo se o bilo kojoj generaciji, znaju, da ne može postojati niti jedna ljudska zajednica, u kojoj se ne bi znalo tko zapovijeda, tko je glava, tko je norma djelovanja. Ne moraš ići u školu, ured, tvornicu, ali ako pođeš znaš što te čeka. Ja poštujem slobodu. Ne moraš biti katolik, ne moraš osnovati obitelj, ne moraš postati svećenik, redovnik ili redovnica. Ne moraš! Ali ako se ne oglušiš na moj poziv kao onaj mladić iz evanđelja, onda znaj, da ima samo jedan put: moraš se odreći onoga čega sam se i ja odrekao, moraš uzeti svoj križ svaki dan, i moraš vršiti ono što ti ja kažem i oni koje sam ja mjesto sebe ostavio na svijetu. Ja bih ti mogao kao i Savlu pred Damaskom direktno govoriti, ali ni njemu nisam sve tako htio reći, nego sam

ga poslao mom sluzi u Damask. Slušaj one koje sam ja ostavio u Crkvi da te uče i vode kako su radili moji sveci. Ako se s ovim ne slažeš, možeš se vratiti "pokapati mrtve", ili poput rasipnog sina uzeti svoj dio, koji si mi bio poklonio na dan krštenja, ređenja, zavjetovanja i idi. Pođi i pusti na miru one koji žele ići za mnom, pusti na miru zajednice, koje su odgajale svece. Ja poštujem slobodu, neću te silom zaustavljati, uzmi svoju slobodu i idi. Ja moj put ne mijenjam, ni najmanje zapovijedi, ni zarez, ni jotu. Vi koji biste htjeli u zajednicama uvesti posluh samima sebi, srušiti red bez kojega ne može biti nijedna zajednica, zaboravljate da nosite posljedice istočnog grijeha. Ako ti je život savršenstva težak, moli u mene milosti, pomoć i oproštenje, ja ću ti pomoći. Ne želim te lako izgubiti, za tebe sam na križ išao. Ne želim slomiti slabe trske ni gasiti žiška što tinja. Ali ne dopuštam rušiti moje ustanove. Ako mi preostane i mali broj vjernih, ne dopuštam:"Hoćete li vi otići?"

Isus u Kafarnaumu nije popustio. Da je popustio ne bismo danas imali euharistije. Hvala ti, Isuse, što nisi popuštao. Nećemo ni mi. Tvoj put odricanja, put križa i žrtve uvijek je čovjeku težak durus sermo, dok ga ne zahvati oduševljenje svetaca, junaka kreposti, misionara, junačkih duša, koje su svoju slobodu darivale tebi na oltar, odricale se ljudskog egoizma, uzimale križ i išle za tobom. Nisu morali ići, ali kada su se uputili, išli su dragovoljno, slobodno, jedino iz ljubavi.

INTRONIZIRANI EGOIZAM[11]

U ovo naše vrijeme više nego ikada govori se o pravima čovjeka, o ljudskom dostojanstvu, o osobi i osobnosti, o altruizmu, protiv egoizma. To je donekle i reakcija na gaženje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava u prošlosti i sadašnjosti. Mi kršćani potpuno se slažemo s tim nastojanjima, dapače mi u tome moramo prednjačiti. Jer mnoge ideologije, pokreti, stranke imaju

[11] *Crkva na Kamenu* 9(1982)2.

to na svojim zastavama, u svojim programima, pa kako da nemamo mi, koji smo odgojeni prema evanđelju prema kojem je ljubav prema Bogu i bližnjemu najveća krepost. Bilo bi predugo navoditi što je sve Isus zapovjedio ili primjerom pokazao u ljubavi prema bližnjemu, prema svakom čovjeku, pa i prema neprijateljima. To je altruizam, evanđeoski altruizam, koji nema granica, kome je vrhunac u žrtvovanju svega pa i života za bližnjega. A temelj toga altruizma nisu samo Isusove riječi, nego je primjer. Dao se za nas razapeti i na križu je molio za svoje ubojice. No vrhunac dostojanstva na koji je Isus podigao evanđeoski altruizam jest kada je samoga sebe stavio na mjesto bližnjega:"Što ste učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili." Prema toj konstrukciji će na sudnji dan tražiti račun. - Bio sam gladan, žedan, gol, u tamnici... i vi ste me nahranili, napojili, zaodjeli... - To bi u ljudskim političkim odnosima bilo kao kad bi neka supersila sklopila obrambeni savez s nekom majušnom državom, i objavila svijetu: "Tko dirne ovu malu državicu, kao da je nas (supersilu) dirnuo, tko je napadne, mi stupamo odmah u akciju."

To je vrhunac Isusovog i evanđeoskog altruizma. Ljubiti sve ljude, ljubiti djelotvorno, ljubiti i neprijatelje, praštati svakome, ako treba i sedamdeset puta sedam na dan. Isus želi da ne mislimo na sebe iz ljubavi prema bližnjemu: udari li te netko po desnom obrazu, okreni mu i drugi! Tko hoće da se domogne tvoje košulje, podaj mu i ogrtač... tko te moli, podaj mu... Odreci se sebe, tko se ne odreče sebe ne može biti moj učenik.

Samo na ovakvim uzvišenim principima odricanja i altruizma kršćanstvo je moglo odgojiti svoje svece, mučenike, altruiste, koji će zadiviti sviejt. Na tim principima je odgojena i izgrađena Majka terezija i bezbroj sličnih. Taj altruizam ljubi bližnjega, prašta, poštuje, odriče se sebe, ne traži sebe. Ali u naše vrijeme je veoma lukavo i neopazice u pojedinim časovima na njegovo mjesto došao grubi egoizam. U ime ljudskih prava, u ime dostojanstva osobe kaže "altruista":"Pa i ja sam čovjek, i ja imam svoja ljudska prava, i ja sam osoba, i mene drugi moraju poštivati, praštati mi, ne tražiti nego davati mi..." To izgleda na prvi pogled zakonito, čak i evanđeoski, ali to je dužnost bližnjega koju ne

smijem ja naglašavati, ja sam onda egoista. Ljubite, praštajte, darivajte bližnjemu... To je sve u redu. Ali ako samo nadodam "i meni", sve sam preokrenuo i pokvario, altruizam sam preokrenuo u egoizam.

Danas se jako mnogo govori o čovjekovom pravu na slobodu. I II. vatikanski sabor je to pravo deklarirao. Egoizam je na tom području našao svoj ventil. Nitko nikoga ne smije prisiljavati da uđe u Katoličku crkvu ili u neku drugu vjersku zajednicu. Ali naravna je stvar da, ako hoće biti katolik da prihvća vjeru, moral i disciplinu Crkve. Nitko nikoga ne smije prisiljavati da uđe u neku zajednicu u Crkvi u neki red, kongregaciju, u svećenički stalež. Nije ni Isus prisilio mladića iz evanđelja. Ali tko sam hoće da uđe, treba da se odreče onoga što tom staležu, toj zajednici ne dolikuje, treba da prihvaća odgovarajuća pravila, obveze, dužnosti itd. I kad sve to prihvati, nije pošteno da u ime nekih ljudskih prava i neke osobnosti traži slobodu koje se odrekao. Izići iz zajednice može, ali dok je unutar ne može govoriti: i ja sam čovjek, osoba, i ja imam pravo na svoju slobodu. Zato ću raditi ono što ja prihvaćam, i molit ću kada ja hoću, i stoput ja, ja, ja... I sa prijestolja duše se skida Isusa, one koje je on postavio mjesto sebe, skida se i bližnjega, barem u drugi plan, i na prijestolje se postavlja onaj ja. To je intronizirani egoizam.

Zato nemiri u duhovnim zajednicama. Zato nemiri i svađe u župama. Hoće li se župska crkva ili kuća graditi 100 m desno ili lijevo, hoće li biti župnik ovaj sadašnji ili novi, treba pitati "Božji narod", imam i ja pravo reći svoju, bit će kako ja kažem ili nikako. Sve ovo u ime obrane čovjeka i ljudskog dostojanstva a zapavo u ime obrane vlastitog egoizma. Tko hoće da pođe za mnom, neka se odreče samoga sebe". Odreći se staroga čovjeka i obući novoga u Isusu Kristu. Odrekao se Savao samoga sebe i rodio se novi čovjek, Pavao. Odrekao se Augustin, onog mladog lutalice Augustina... odrekao se Franjo iz Asiza i umro je sin Petra Bernardina, a rodio se Franjo Siromašak. Odrekao se Ignacije Lojola, odrekli su se bezbrojni obraćenici i pokopali svoj oholi ja, da bi se u njima rodio lik i ideal Isusa Krista. "Ja treba da postajem sve manji, a On treba da raste".

1985.[12]

Ušli smo u 1985. godinu. Neki hoće "naše ere", ali jasno je cijelom kulturnom svijetu da je to 1985. godina od Isusova rođenja u Betlehemu. Umjetna gušenja te istine osuđena su na neuspjeh.

Prošla 1984. godina u svijetu je često nazivana Orwelova godina. Općenito kažu da se nisu ispunila podosta pesimistična predviđanja književnika Orwela (autor knjige *Životinjska farma*) o gušenju ljudske slobode i drugih devijacija u ljudskom životu. Ali 1984. godina će ostati poznata po gušenju ljudskih života u Meksiku i Bhopalu u Indiji po manifestaciji zagađenosti čovjekove okoline koja uzima sve više tragične razmjere. Bilo je i dosada "bježanja" raznih otrova iz spremišta, no ova dva slučaja navješćuju mogućnosti i teških kastrofa. Već poodavno čovjek ne zna kamo da smjesti, magazinira, zakopa atomske otpatke. Ni dno oceana, ni najdublje pećine, ni najjača osiguranja nisu sigurna da ti otpaci neće zatrovati zemlju i ugroziti čovjeka. A nije nikakva tajna, ni pretjerivanje reći da je već skoro sva zemlja u nekoj mjeri otrovana pesticidima, diditima, otrovima "lijekovima". I pšenica, i mlijeko preko trave, i kokošja jaja preko zrnja, i sirevi i zrak koji udišemo i voda koju pijemo: svaki čas nalazimo u novinama neku vijest o većem ili manjem trovanju. Zagađena je čovjekova materijalna okolina i taj proces neće više nitko zaustaviti. Morima i rijekama plove mrlje zagađenosti, u brojnim rijekama je već poodavno uginuo svaki život.

U tome je Orwel imao pravo.

No, nas posebno zanima mirovna zagađenost okoline. Čini se da je ona najviše i opasnije zagađena i kosi najviše žrtava, odnosno ostavlja najviše negativnih posljedica za život i sreću čovjekovu.

Podijeljenost i mržnja u čovječanstvu stvaraju napetosti koje neprestano podržavaju ratna stanja ili žarišta. Nikada se u svijetu nije toliko ratovalo i ubijalo kao poslije II. Svjetskog rata.

[12] *Crkva na Kamenu* 1(1985)2.

Do sada je bilo nekoliko stotina većih i manjih ratova u kojima su glave nemilice padale. Tko broji žrtve? Tko garantira da se sutra neće otvoriti neko novo bojište? Tehnika je omogućila da se pomoću automobila, pušaka, pištolja i eksploziva postižu savršeni zločini koji ne ostavljaju nikakvih tragova, te počinitelji nekih zločina nisu nikada otkriveni. Nitko više nije siguran ako ima nešto u glavi ili džepu da neće biti napadnut. Crne kronike, atentati, pljačke novaca i dragocjenosti ispunjaju novine svakog dana, pa i ubojstva bez motiva, čak i maloljetnička. Samoubojstva su u stalnom porastu.

Pad javnog poštenja i morala je očit na svakom koraku. Mi vjernici posebice sa žalošću gledamo na strašno razaranje obitelji, razvode, nevjerstva, abortuse, seksualnu revoluciju u bestidno erotskim scenama filma, televizije, revija, uopće pornografije, nudizma, izrugivanja kreposti čistoće... Pornografija nije izložena samo na mjestima na koja se ne mora ići ili kupovati, kao što su knjige, kiosci, kina, kazališta. Ona je ušla u svetište obitelji po televiziji, dnevnim novinama i revijama koji su sastavni dio života.

U fizičkom smislu ne može se izbjeći zatrovana čovjekova okolina i udisati samo čisti zrak, piti nezagađenu vodu, jesti zagarantirano nezatrovanu hranu. Još više u moralnom smislu! Ne može se živjeti normalnim životom, služiti se normalno sredstvima društvenog priopćavanja i kulture, a da se ne nailazi na ono što kršćansku dušu ne ranjava i ne truje, posebice mlade duše kojima imponira sve što "veliki" pišu i rade. Skoro u svakom filmu je na simpatičan način prikazana bračna nevjera, a da nikada nije osuđena. To je, u najmanju ruku, zadovoljavanje vlastitog užitka i egoizma koji gazi i nekoga trećega bez osjećaja stida i kajanja. Što sve ne gledaju djeca i mladi koji bi sutra imali osnovati obitelj, sretnu i trajnu zajednicu? Kako ih sačuvati od moralno zagađene okoline? Sintetičar i filozof povijesti A. J. Toymbee se zgražava nad farizejskim zamjerkama zapadnjaka koji se sablažnjavaju pred djetinjim brakovima u nekim kulturama, dok ti isti zapadnjaci uništiše djetinjstvo svoje djece. Nedavno smo čuli da je u Nišu jedna djevojčica od jedanaest godina rodila dijete i čitali članak

Djeca rađaju djecu i statistike koje pokazuju koliko djevojaka do petnaest godina abortira. Tko je tome kriv?

Na početku 1985. godine s ponosom gledamo na napore Crkve u prošloj godini u borbi za zdravu dušu našega naroda, na tradicije stare trinaest stoljeća, na svjedočanstva naših kongresa i posebice NEK-a, na posvjedočenu ljubav prema Isusu i Mariji. U ovoj 1985. godini je program briga za čuvanje duše mladih i oživljavanje dužnog poštovanja prema sv. Metodu, jednom od otaca naše i evropske kulture.

Crkva na Kamenu na početku 1985. godine slavi mali jubilej, ovo je njezin 50. broj. Ne očekujemo čestitke, ali draga su nam priznanja da je rado čitana i da i ovaj list doprinosi izgradnji zdrave duše našeg vjerničkog puka. Neka Bog blagoslovi sve entuzijaste CnaK-a, suradnike, pretplatnike i čitatelje, a svima nek bude sretna i blagoslovljena 1985. godina.

NIKODEMI[13]

"Bijaše neki čovjek, imenom Nikodem... On noću dođe Isusu... noću zbog straha od Židova..."

Iako je Isus pred apostolima učinio mnoga čudesa i pokazao svoju moć nad prirodom, nad bolestima, pa i nad samom smrću, iako su se apostoli kleli i preklinjali da ga neće izdati ni ostaviti, u času kušnje u Getsemaniju, razbježali su se kao najveće kukavice. A Petar, koji se najviše kleo, pred jednom ženom u dvoru Kajfinu, reče da Isusa ne poznaje i da nije njegov učenik. Poslije uskrsnuća Isus ih je na fin način ohrabrio, a dolaskom Duha Svetoga postali su neustrašivi propovjednici i svjedoci vjere.

Strah i zastrašivanje je uvijek nalazilo žrtve među vjernicima, slabićima. No, stoji Isusova opomena:"Tko se mene odreče pred ljudima i ja ću se njega odreći pred svojim nebeskim Ocem" (Mt 10,33).

[13] *Crkva na Kamenu* 6-7(1986)2.

Iako je sloboda vjere kod nas ustavom zagarantirana mnogi vjernici ne vjeruju u tu garanciju. Oni traže da ih se po noći vjenča, da im se po noći djecu krsti, ili negdje daleko od crkve, ili u kući. Svećenici s pravom negoduju kada ih "gnjave", ti "Nikodemi", ali nekima ipak udovoljavaju. Ali što bi bilo kada bi se najveći dio vjernika po noći potajno vjenčavao, djecu krštavao, itd. Izgledalo bi da vjere više ni nema. A vjera ne živi od Nikodema, nego od hrabrih svjedoka.

Vjenčavao sam jedan mladi par, koji je iz drugog mjesta došao u grad, u katedralu, da se vjenča. Za vrijeme obreda mladoženja se okrene prema vratima koja su se otvorila i pobježe u sakristiju iza oltara. "Pobježe Vam mladić rekoh nevjesti! Zar se predomislio? Zašto je pobjegao."

Reče mi kasnije da je na vratima vidio igrače iz svog mjesta koji popodne igraju ovdje utakmicu, a svi ga poznaju. "Pa zar se tako treba skrivati?" - "Ne znate Vi u kakvim prilikama ja živim", odgovorio je mladoženja. Ova scena je bila istiniti odraz njihovog doživljavanja slobode vjere.

Skoro u svakoj župi na krizmi mole me da ponekoga krizmam navečer kasno, ili preko mise, ali u sakristiji. Prigovorio sam jednom intelektualcu, profesoru:"Ma kakva krizma u sakristiji? Vaš sin po krizmi postaje svjedok Kristov, a Vi ga ne puštate ni na dan krizme da javno svjedoči svoju vjeru?" - "Ali, oče biksupe, gdje Vi živite? Zar vi ne čitate naše novine? Nema dana kad se ne obaraju na nas, samo to malo kamufliraju, pišu tobože proti zloporabe vjere, ali naši 'bogovi', direktori i šefovi, nama otvoreno govore da smo narodni neprijatelji jer vjerujemo u Boga, jer djecu šaljemo na vjeronauk."

"Meni - rekoh - na višim forumima kažu da to nije linija društva, da su ti 'bogovi' sektaši..." "Da, ali donesite mi novine u kojima piše da su ti sektaši negdje bili tuženi i osuđeni kao što sude vjernika za 'verbalni delikt'."

"Profesore, priznajem da ima onih koji mrze vjeru i Boga, to im se ne može zabraniti, ali ne treba se obazirati na ono što pišu. Kad god vidite u novinama kakav članak, koji zakamuflirano napada vjeru i zastrašuje vjernika, ne dajte mu nikakve važnosti.

Onaj koji to piše nema pojma o vjeri, a oni koji vjeru ipak poznaju, to su neki svećenici apostate. Njima je Crkva u svojim školama dala naobrazbu kakvu ne bi dobili ni u kakvoj drugoj školi. Oni sada za uzvrat svoju majku Crkvu pljuju, i od toga prave svoj kruh i svoju karijeru, šire mržnju među ljudima. Naravno to je sve protuustavno. A Vi se ne dajte zastrašiti."

Profesor se nije dao uvjeriti pa je nastavio:"Ja sam putovao svijetom, govorim više jezika, slušam radio, a mi dolje na obali hvatamo talijansku televiziju. Mogu Vam reći da nikada nisam čuo ili čitao da na Zapadu optužuju Crkvu da vjeru politizira, ili da se tamo svećenici tuže da nema dovoljno slobode vjerskog djelovanja, a tamo su uglavnom laičke partije na vlasti. Kod nas jedva da koji političar održi neki govor, a da se ne očeše o Crkvu. Onda, oče biskupe, hoće li mi sina krizmati u sakristiji? Možete preko mise kada završite one koji su u crkvi, a možete i poslije mise kada dođete u sakristiju?!"

"A moj Nikodeme..."

"Oče biskupe, zaboravili ste me, nije mi ime Nikodem, nego Nikola".

"Znam ja, znam da ti je ime Nikola, ali ponašaš se kao Nikodem. "A prije nekoliko mjeseci reče mi majstor, koji mi je radio u kući:"Preuzvišeni, rodilo mi se deseto dijete!" - Ja sam ga začuđeno pogledao, jer nisam poznavao njegovu obitelj, a on će mi dalje:"Nije, ne slučajno. Ja sam Hrvat, katolik..." i nastavio mi je s neskrivenim ponosom pričati o svojoj obitelji. On ne krizmaje i ne ksrti djecu u sakristiji.

Crkva je poslana svim ljudima, ali ne živi od Nikodema, nego od svojih svetaca i vjernika - javnih svjedoka vjere.

RATIONABILE OBSEQUIUM[14]

Ušli smo duboko u školsku i vjeronaučnu godinu. Prisjećam se jednog događaja. Vozeći se vlakom, naišao sam jednom na ugodnog sugovornika, profesora matematike. Videći da sam svećenik lako je započeo razgovor o vjeri, o Bogu. Branio je ateizam, više profesionalno nego iz uvjerenja. Barem se meni tako činilo. Kad je bio dijete išao je na vjeronauk, ali poslije krizme, a krizmao se u IV. razredu osmogodišnje škole, napustio je i vjeronauk i vjersku praksu, gledao karijeru, "uživao" život. Za profesora je vjera nešto natražno što napredni i znanstven čovjek ne može prihvatiti.

- Da, rekao sam, ali poslije rata ovo društvo koje se gradi na principima marksizma i lenjinizma, a u tim principima je i ateizam, nije našlo nekog učenjaka, ateistu, da njegovo ime dade najznanstvenijoj ustanovi u Zagrebu, nego su institutu za nuklearnu fiziku dali ime svećenika isusovca Ruđera Boškovića, fizičara, matematičara, astronoma, filozofa i diplomate.

- Ma da Ruđer Bošković živi danas i on bi bio ateista.

- Ne mislim da bi tako bilo, ali više sam sklon vjerovati da bi Marks, da danas živi, bio vjernik i da mu se ne bi dogodio u njegovoj filozofiji onakav kiks kao što je ateizam. Prije nekolilo stoljeća, kada se organizrani i borbeni ateizam rađao, bio je pun optimizma u svoj uspjeh. Danas nije tako, osim kod onih koji vjeru ne poznaju. U ovim zadnjim stoljećima ljudska misao i znanost nisu našli bolji humanizam i bolji odgovor na ovolika životna pitanja o čovjeku i svemiru. Zato je razumljiv neuspjeh "znanstvenog ateizma", To je odgovor marksističkom filozofu, ideologu Henry Lefeburu, zašto, prema njegovim riječima, svi mladi filozofi ostaviše dijalektiku i odoše u logiku i religiju. Jasno da su mnogi ljudi praktični ateisti, da im je težaki zahtjevan evanđeoski moral, pa slijede ono što im više godi, ili se dodvoravaju moćnicima. Vjera nije neznanje, praznovjerje ili zatucanost: ona prati nauku.

[14] *Crkva na Kamenu* 10(1986)2.

Crkva je položila temelje evropske misli, osnovala skoro sva velika sveučilišta u Evropi. Ona je podigla škole u trećem svijetu, i skoro svi govornici na skupovima nesvrstanih pohađali su škole kod misionara.

- Oprostite, ali nije bilo baš tako u prošlosti. Sjetite se inkvizicije i borbi protiv "heretika"...

- Imate djelomično pravo. Ali je nepravedno ono, što se zbivalo prije nekoliko stotina godina, suditi današnjim mjerilima. Kad je Crkva otvarala škole i sveučilišta nije mogla isključiti mogućnost ideja i misli koje su protivne evanđelju, i time je uvelike zadužila svijet. A borba protiv heretika je bila sastavni dio čuvanja reda i mira. To ne opravdavamo, ali u usporedbi s današnjim diktatorima, inkvizicijama i policijskim mjerama protiv onih koji nešto napišu ili izgovore protivno režimu, sve nepodobštine prošlosti su kao muha prema medvjedu. Pogledajte po svijetu koliko ima režima koji okrutno kažnjavaju verbalni delikt, neku knjigu, sastanak, razgovor... Davno se Crkva odrekla bilo kakvog nasilja, pa današnje optužbe najčešće proizlaze iz neznanja. Zato Crkva daje najveću važnostevangelizaciji, vjeronauku i propovijedanju. Snaga vjere je u istini Kristovoj.

Moj suputnik profesor, spremao se da izađe. Razgovor je bio dug i ugodan, jer je bio uz poštivanje protivnog mišljenja. Čudilo me je jedino to da profesor - intelektualac slabo poznaje vjeru.

Naši vjeroučenici vrlo često slabo uče vjeronauk. Razlozi su mnogi. Udžbenici, tešk sakupljanje učenika zbog školskih rasporeda, često nepogodne prostorije, zatim nemar roditelja i djece kao i česti izostanci vjeroučitelja. Kad jednom vjeronauk izostane, napast je zarazna. Izostavljeno se ne nadoknađuje. Velika je odgovornost na vjeroučiteljima i vjeroučenicima.

"Vjerujem, zato jer su roditelji također vjerovali!" Takva vjera danas se ne može održati. Ona mora biti osobna, razumno i slobodno formirana na Božjem daru, na vjeronauku i vjerskoj praksi, na onom što zovemo zdravo i razumno vlastito prihvaćanje - *rationabile obsequium*.

ČOVJEK PRED APSOLUTOM (SV. JOSIP)[15]

Najvećoj prekretnici u povijesti ljudskog roda i u povijesti spasenja pripadaju, uz Isusa Krista, Blažena Djevica i sv. Josip. Pojava sv. Josipa, tiha i šutljiva čovjeka, koji se nečujno javlja i isto tako odlazi s pozornice svijeta, kao da ne ostavlja dojam veličine koju bi povijest mogla registrirati. Međutim, taj dojam vara. Povijest spasenja prati razvoj Božje namisli s ovim svijetom i u onim zbivanjima koja se odigravaju u ljudskoj duši.

To obilježje vrijedi na poseban način za sv. Josipa. Ključno i ujedno najteže pitanje bilo je: prihvatiti Isusa Krista ili ne, povjerovati da je on začetnik i vrhunac najvećeg Božjeg zahvata u povijesti svijeta. Na tom pitanju je svaki Isusov slušatelj polagao temeljni ispit svoga života, pa tako i Josip. A način na koji je on pronašao rješenje tog pitanja služi i danas kao najljepši model rješavanja toga problema. Josip je pred pitanjem Apsoluta u Isusu Kristu ostao strpljiv i tih, otvoren prema Bogu i njegovim nadahnućima. Zato je oživljavanje sjećanja na profinjenu osobu i nenametljvi primjer sv. Josipa u današnjem kršćanstvu od posebne važnosti. Teško je zamisliti ljepšu i dostojanstveniju ulogu od one koja je njemu zapala, a koju je mogao lako proigrati i zauvijek izgubiti da je postupio naglo, nervozno i samovoljno. On je u teškim trenucima znao ostati smiren i prepustiti Bogu zadnju riječ.

Iako je izbor Josipa i Marije u ekonomiji spasenja bio posebni dar i milost, ipak njih dvoje nisu bili pošteđeni od kušnja i boli. Dapače te su kušnje bile posebno teške. Mač tjeskobe i boli je bio neprestano prisutan u njihovom životu. Oni su sebi zamišljali jedan skromni i nepoznati obiteljski život, a onda se u taj projekt umiješao na upadno čudnovati način nitko drugi nego Neizmjerni, Svemogući, Vječni, Apsolutni Gospodar, Bog. On je još od vječnosti u dolazak Mesije Spasitelja uključio i umiješao, uz Mariju, i Josipa koji mu se predao noseći u srcu jaku vjeru, ali i sve ljudske sumnje i kušnje maloga stvorenja pred Apsolutom.

---

[15] *Crkva na Kamenu* 3(1988)2.

Za Josipa je bilo strašno pitanje i bolni problem kad je opazio da je njegova zaručnica trudna, a on je nije ni dodirnuo. Tko se to umiješao u njihovu ljubav? Što da radi? Da je ostavi? Da je optuži? - Onda mu je Bog po anđelu rekao da je ono, što Marija nosi pod srcem od Duha Svetoga. No to nije moralo isključiti sumnje i pitanja.

Od postanka svijeta nije se čulo da je neka djevojka djevičanski začela dijete. Tko je taj Duh Sveti? Kako to vjerovati? Što svijetu kazati? To su bila tek prva pitanja, a ona će se samo množiti.

Svevišnji nije pripremio svom Sinu dolično mjesto gdje će se roditi. Josip gleda Dijete u štali rođeno. Sin Božji? Mesija? A obećan mu je prijestol Davidov? Siroče bez doma! Nemoćno dijete kao i svako drugo! I onda nenadana poruka Božja:"Ustani, uzmi dijete Isusa i njegovu Majku i bježi u Egipat." Josipov odgovor glasi:"On ustade, uze dijete Isusa i njegovu Majku i ode u Egipat. Nije se bunio na volju Oca nebeskog, koji bi mogao lakše i bolje zaštititi svoga Sina.

I onda prolaze godine. Stalno je prisutan pred velikom Zagonetkom, pred Apsolutom. U svojoj kući svaki dan gleda Boga pod velom sasvim običnog djeteta, dječaka, mladića, mladog čovjeka, radnika. Što je to u njemu što ga čini Bogom, Sinom Božjim? Tko će mu dati prijestolje oca Davida? Hoće li kada uspjeti pokazati da nije njegov sin nego Svemogući Bog? Teška su se pitanja neprestano rađala, stišavala i opet ponavljala: kako? Na koji način? Kojom moći? Kada?

Josip šuti i u njemu sazrijeva potpuno predanje u volju Božju. On upoznaje da Božji putovi nisu naši putovi. On vjeruje da Bog ima rješenje na svako njegovo pitanje i zagonetku. A s ovoga svijeta će otići prožet vjerom da Bog ostaje stvorenju nedokučiv. Otići će s ovoga svijeta Bogu kome vjeruje i koga ljubi i naći u njemu jedino mogući odgovor na sva pitanja njegova života. U tom je veličina i tajna sv. Josipa. U tom je konačno tajna i veličina svakoga od nas.

U podlozi pada prvih ljudi bio je grijeh oholosti: biti kao Bog, znati kao Bog. Tako je u svim ateizmima kroz povijest. Tako

je i u suvremenom ateizmu. Ali suvremeni čovjek nije učinio ni najmanji pomak na Prometejskom putu protiv Boga. To je Ikarov let i pad. Na vrhuncu svoje tehnike, naobrazbe i materijalne moći, čovjek pred Apsolutom, pred Bogom stoji totalno nemoćan da ga zahvati i na materijalistički način protumači. On može i dalje razbijati atome, letjeti na planete, ali k Bogu se dolazi samo Josipovim putem, prihvaćanjem misterija i poniznim služenjem.

NOVO STVORENJE[16]

Govoreći o postizanju kraljevstva Božjega, Isus reče Nikodemu da se za to mora ponovno roditi vodom i Duhom Svetim i vjerom u Sina Božjega. To novo rođenje čini od čovjeka novo stvorenje. Čitavo Isusovo propovijedanje je govor o tom novom rođenju:"Ne trebaju zdravi liječnika nego bolesni, nisam došao zvati pravedne nego grešnike da se obrate" (Lk 5,31-32). On opominje:"Ako se ne obratite, svi ćete propasti" (Lk 13,3).

Isus izražava veselje Božje nad obraćenima, nad ponovno rođenima, u parabolama o izgubljenoj ovci i opet pronađenoj, o izgubljenom sinu koji se vratio s krivoga puta. Stari čovjek, staro stvorenje je slika izabranoga naroda u egipatskom ropstvu:"Htio bih braćo, da znate da su svi naši očevi bili pod oblakom, da su svi prešli preko mora, da su svi kršteni u oblaku i u moru za pripadnike Mojsiju; da su svi jeli isto duhovno jelo; da su svi pili isto duhovno piće. Pili su, naime, iz duhovne stijene koja ih je pratila, a ta stijena bijaše Krist. Ali većina njih nije bila po volji Bogu..." (1 Kor 10,1-5).

Krštenje je novo rođenje, preporođenje, novo stvorenje. "Zar ne znate da smo svi koji smo kršteni u Krista Isusa, u njegovu smrt kršteni? Dakle, s njim smo zajedno ukopani po krštenju u smrt da bismo, kao što je Krist uskrsnuo od mrtvih Očevom slavom, i mi živjeli novim životom...Ovo znamo: naš je stari čovjek

[16] *Crkva na Kamenu* 4(1988)2.

razapet zajedno s Isusom da se uništi ovaj grešni čovjek, tkao da više ne robujemo grijehu, jer tko je mrtav, slobodan je od grijeha. Ali ako smo umrli s Kristom, vjerujemo, da ćemo i živjetis njime..." (Rim 6,3-8). "Dakle, ako ste uskrsnuli s Kristom, tražite ono što je gore, gdje Krist sjedi Bogu s desne strane! Mislite na ono što je gore, ne na ono što je na zemlji, jer ste umrli i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu!" (Kol 3,1-3). I nastavlja Apostol:"Ne živim više ja, nego Krist živi u meni" (Gal 2,19). Bog nas je posinio, učinio svojom djecom.

Bogat čovjek, bez djece, na ulici naiđe na siroče dijete, zamazano blatom. Zainteresira se, povede ga, na sudu posini, sve svoje mu prepisa i uzme ga kao svoje dijete. To zemaljsko stvorenje kao da se preporodilo. "A gledajte, koliko nam je veliku ljubav Otac iskazao, da se zovemo djeca Božja! A to i jesmo" (1 Iv 3,1). Sv. Petar nas definira "dionicima božanske naravi" (2 Pet 1,4) i opet:"Vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen da pripada Bogu" (1 Pt 2,9), novo stvorenje u kozmičkom smislu. To smo po Kristovoj muci i smrti, to smo po krštenju i milosti. S pravom piše sv. Leon papa:"Kada se odričemo đavla i vjerujemo Bogu, tada prelazimo iz starog života u novi i odbacujemo sliku zemaljskog čovjeka da bismo uzeli bit nebeskog čovjeka. Nastaje kao neka smrt i neko uskrsnuće: onaj kojega je Krist prihvatio i onaj koji je Krista prihvatio; poslije krštenja nije više onaj pređašnji: preporođeno tijelo postaje tijelo Raspetoga."

To su uzvišene riječi. Djeca se Božja zovemo i jesmo. To je Isus skupo platio. Niste otkupljeni nečim raspadljivim - srebrom ili zlatom - nego skupocjenom krvlju Krista nevinog i neokaljanog Jaganjca (usp. 1 Ptr1,18).

Novo stvorenje postajemo jednom po krštenju i poslije više puta po sv. ispovijedi. No, ta nam novost ne garantira da se ne možemo opet vratiti natrag u zlo. Zato nas opominje isti sv Leon: "Upoznaj kršćanine svoje dostojanstvo i kad si postao dionik božanske naravi, nemoj se grešnim životom vraćati na prijašnju podlost. Sjeti se koje li si glave i kojeg li si tijela ud! Ne zaboravi da si izbavljen od vlasti tmine i prenesen u divno Božje kraljevstvo. Po sakramentu krštenja postao si hramom Duha Svetoga. Nemoj

toga svog Gosta istjerati iz svoga srca zlim djelima i nemoj se ponovno predati u službu vraga, jer te je Krist skupo platio, platio te svojom svetom krvlju."

Gledajući grijeh suvremenog svijeta, i to onog kršćanskog, krštenog i krizmanog i u vjeri odgojenog, prisjećamo se riječi apostola Petra:"Ako se oni koji su spoznajom Gospodina i Spasitelja Isusa Krista izbjegli pokvarenosti svijeta, opet upletu u nju i ako ih ona nadvlada, tim njihovo posljednje stanje biva gore od prvoga. Njima bi uistinu bolje bilo, da nisu upoznali puta pravednosti, nego da okrenu leđa svetoj zapovijedi, koja im je predana, nakon što su je upoznali. No, njima se događa, što kaže istinita poslovica: Pas se povraća na svoju bljuvotinu, a okupana se svinja vraća da se valja u brlogu" (2 Pt 20-22).

To je misterij grijeha, slabosti, izdaje, Velikog petka, smrti i uskrsnuća Isusova koje nam svima donese radost i život novoga stvorenja.

UVIJEK SUVREMENI MERZ[17]

Uz 60-godišnjicu smrti sluge Božjega Ivana Merza i uz sinodu biskupa o laicima u Crkvi, župni ured sv. Petra iz Zagreba, izdao je životopis *Sluga Božji dr. Ivan Merz.* To je zapravo drugo izdanje životopisa što ga je napisao već pokojni dr. Dragutin Kniewald.

Mnogo toga je napisano o dr. Merzu kako se može lijepo vidjeti iz bibliografije ove knjgie. No, ovaj svetački lik u životu naše Crkve izgleda kao tek načeti neiscrpni rudnik čiju dubinu ni ne naziremo. To je lik o kome je posljednjih 60 godina u životu naše Crkve najviše izgovoreno i napisano. Lik koji ne stari niti blijedi, koji ne zalazi, nego trajno svijetli, koji je uvijek suvremen kao da danas živi među nama. Lik uz čiji bok se ne može staviti ni jedan drugi njemu sličan, lik katoličkog laika intelektualca, koji

[17] *Crkva na Kamenu* 6-7(1988)2.

je na putu da bude podignut na oltar kao svetac. A kada je u Crkvi II. vatikanskog sabora i zadnjom sinodom biskupa tako oživljena i naglašena uloga laika u Crkvi, onda je sasvim naravno da Merzov lik bude još jednom osvijetljen i na novi način prezentiran našoj katoličkoj javnosti. U predgovoru izdavača V. Cipriša rečeno je da je "svrha izdavanja ove knjige da mnogi, koji traže put do Boga, uzmu ovu knjigu, da polako i mirno, studiraju Ivanove korake i da ga iskreno slijede. To će biti Ivanova najveća slava."

Dr. Kniewald je pisao Merzov životopis najviše prema Ivanovom dnevniku što ga je Ivan pisao od 1914. do 1921. uz neka pisma što ih je pisao ili od drugih primao. Šteta što do sada nije objavljen cijeli Ivanov dnevnik.

Kad bi Merz ponovno došao među nas, na naše ulice, u naše probleme i brige, u ideje i misli modernog društva imao bi nam što kazati o tomu kako je i sam u svoje doba bio boj za vjeru, za Boga, za čistoću duše i tijela, kako se morao opirati napastima, sumnjama. "Napasti navale užasno, no molitva me drži. U Svetinji nad svetinjama (Rabindranath Tagore) - srcu mome, nepokolebiva je vjera. Skepse ima. Vječit je boj" (30. VIII. 1914.). Kao student vojne akademije u dobi od 18 godina piše ocu:"Ja živim ovdje među ljudima koji tako nisko misle, govore i čine, da ne znam što da činim...." Pošao je ocu i odlučno rekao da će studirati što god roditelji odrede samo neka ga ne sile da se vrati u vojnu akademiju.

Merz je bio veoma lijep muškarac, privlačio je poglede žena, zalazio je u društva i dolazio u razne prigode, a sačuvao je uvijek mladenačko dostojanstvo i poštivanje prema ženama. No, znao je da treba izbjegavati opasna društva i prilike koje su često jače od čovjeka.

Sociološka istraživanja kažu da vjera kod mladih najčešće strada kada napuštaju očinsku kuću i rodni kraj. Ivan je prošao ratne strahote na fronti odakle piše ocu 23. VIII. 1917.:"Zahvalan sam Bogu što sam učestvovao u ratu, jer me rat mnogo naučio, što ne bih nikada inače spoznao." Studirao je u Prizu i provodio život u napornom studiju i radu živeći strogim životom. Sačuvao se od poznate priške pokvarenosti. Svaki dan je molio Časoslov, a iz

svoga francusko-latinskog misala dnevno molio sv. misu. Njegovo društvo bili su mladi katolički studenti, pa razni obraćenici, književnici, intelektualci. "Sve mi ide po želji. Mogu se svake večeri tuširati, ležati na čistom podu, ustati u pet ujutro, otići na sv. misu i često primati sv. priečst." U Parizu Ivanov molitveni život ide posve liturgijskim pravcem i to će ostati tako do kraja života.

Ivanova suradnica Marica Stanković priča o desetoj godišnjici Ivanove smrti:"Interes za mladog katoličkog intelektualca bio je velik. Novi se čovjek javljao na našem obzorju. Dolazio je čovjek kome vjera nije bila tradicija već život, a katolički rad nije smatrao sportom, već borbom za neumrle duše. O praznicima 1923. došla sam jednog jutra u isusovačku crkvu. U klupama blizu oltara sv. Alojzija opazim mladog čovjeka s velikim misalom u rukama. Odijelo elegantno, plava kosa uredno počešljana, ali držanje toga čovjeka ipak je bilo osobito. Nije skidao očiju s misala, a kad je zazvonilo za svetu pričest, pošao je prema oltaru tako sabran kako se to rijetko vidi kod mladih ljudi. To mora biti Merz, jest, to je Merz govorila mi je duša. Samo on može tako sabrano moliti. I doista je bio Merz koji se vratio sa studija u Parizu. Bio je to moj prvi, ali najkarakterističniji susret s Ivanom."

Kako li smo često svjedoci mladih koji pođu u grad na studij ili na posao pa se vrate kući ofurene duše, pokopane vjere, zgažene čistoće. A otišli su s našeg vjeronauka, iz katoličke obitelji. Nisu se znali snaći, smjestiti među one koji će im pomoći da se sačuvaju. Merz se vratio iz Pariza obogaćene i zrele vjere i kulture. U nadbiskupskoj velikoj gimnaziji bio je profesor njemačkog i francuskog jezika, govorio je talijanski i slovenski, čitao je i razumio latinski, engleski, španjolski, mađarski i češki.

Svakog dana je molio sv. misu iz svog velikog francuskog misala i pod misom se svakoga dana pričestio. Ovo nije nikada obavljao površno ili rastreseno.

Ivan je umro 10. V. 1928., ali njegov snažni i svijetli lik sigurno i danas pomaže mnoge kojima je pomoć potrebna.

"TKO SAM JA?"[18]

To je pitanje više puta Isus postavio direktno ili indirektno svojim suvremenicima, ali ono se sve do danas nameće ljudima, i nemoguće ga je mimoići. Isus je to pitanje direktno postavio apostolima, i Petar je odlučno odgovorio:"Ti si Krist Sin Boga živoga" (Mt 16,16). Čuvši to Isus je pohvalio Petra. Isusa je to upitao i veliki svećenik Kajfa na sudu:"Zaklinjem te živim Bogom, da nam rekneš, jesi li ti Krist Sin Božji?" (Mt 26,63). Isus je potvrdio ono što je Kajfa pitao, a Kajfa je na to razderao haljine, i rekao da je Isus Boga pogrdio, a cijeli sinedrij dodao:"Zaslužio je smrt."

Isusove riječi Petru i odgovor Kajfi jasno nam govore što znači ono: Krist Sin Božji. No, oko značenja tih riječi ljudi se spore dvije tisuće godina i rasprava će trajati do konca svijeta. To je zato jer je Krist duboki misterij koji nadilazi malu ljudsku pamet. Tu pamet nadilaze i mnoge tajne prirode kao svjetlost, gravitacija, elektricitet, narav atoma, život, čovjek, misao, i mnoštvo prirodnih zakona. A kakav je tek misterij Bogo-čovjek Isus Krist.

Isus za ljude ne može biti nego misterij. Svoju božansku narav ne može ljudima pokazati kakva je u sebi, može samo znakovima, čudesima i riječima to pokazati, a ljudima tvrde šije ostaje mogućnost da ga ne prihvate. To posebno zato jer su Židovi Mesiju drukčijim zamišljali. Smetalo im je što su znali da ga je rodila žena, da je ranjiv, da je smrtan. Zato su se onako tvrdokorno i slijepo protivili kad je ozdravio slijepca od rođenja. Zato su htjeli ubiti i njega i Lazra, zato su nudili vojnicima novac da krivo svjedoče kako bi zanijekali Isusovo uskrsnuće.

Za one koji hoće vjerovati, Isus je učinio dovoljno jasnih čudesa, ali njegovo pravo sredstvo djelovanja bila je, i danas je, njegova ljubav. "Pokaza se dobrota i čovjekoljublje Boga, Spasitelja našega", piše sv. Pavao. Zato će Isus prekoriti Petra kad je

[18] *Crkva na Kamenu* 4(1989)2.

potegao mač da ga obrani. Ivanovim učenicima koji su očekivali drukčijeg Mesiju reče:"Blago onome tko se ne sablazni nada mnom." U tom smislu kažuIsusu dvojica njegovih učenika na putu u Emaus:"A mi smo se nadali, da je on onaj, koji će osloboditi Izraela" (Lk 24,21).

Isus nije došao da bude politički vođa, ili socijalni reformator, ili filozof. Došao je da nam otkrije Oca, Boga, da nam otkrije smisao života, pokaže put u vječnost kroz neporočni zemaljski život. Pomirio nas je s Bogom svojom smrću na križu i plodove povjerio svojoj Crkvi da ih čuva i dijeli.

Sliku Boga Isus je predočio u paraboli o rasipnom sinu koji je upropastio očevu baštinu i kad se raskajan vratio ocu, on ga prima raširenih ruku, sve mu oprašta i napravi slavlje. Slika Boga je i dobri pastir koji traži izgubljenu ovcu. Isus propovijeda ljubav prema Bogu i ljudima, pa i prema neprijateljima. Privukao je grešnike, tješio ih i praštao im. Tako ženi grešnici u gradu, ženi uhvaćenoj u preljubu, Magdaleni, skrušenom razbojniku, progonitelju Crkve Savlu itd.

Filozof Pascal reče: da nema Isusa, ne bismo znali ni što je Bog ni što je čovjek. S nekoliko dubokih i temeljnih izreka stavio je temelje smislu života, tako da tim riječima nije moguće ni riječi dodati ni oduzeti.

"Što koristi čovjeku ako cijeli svijet dobije a duši naškodi?" (Lk 9,25). "Što učiniste jednome od ovih najmanjih, meni ste učinili" (Mt 25,40). "Bio sam gladan, gol, bos pa ste me nahranili, napojili, obukli. Kada Gospodine? - Kad ste to učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili" (Mt 25,35s). Isus je ljubavlju pokrenuo revoluciju ljubavi. Blago siromasima duhom, tj. blago onima koji se pred Bogom osjećaju maleni i siromašni. Blago onima koji su čista srca, blago onima koji trpe, blago mirotvorcima.

"Što kažu ljudi, tko sam ja?", pitanje koje nam se uvijek ponovno nameće. Ono je uvijek jednako misterij na koji jedino može odgovoriti ljubav koju je probudila Ljubav. Isus je pravi Bog i pravi čovjek. Pravi Bog odvijeka, Sin Očev, Riječ, Misao Očeva, druga božanska osoba. Prije dvije tisuće godina je u krilu

Djevice Marije uzeo ljudsko tijelo, rodio se u štali, u Betlehemu i proživio ljudski vijek kao Bog i čovjek. Trpio je kao čovjek, umirao na križu kao pravi čovjek. Božanska narav nije ni trpjela ni umrla. Božanskom snagom je činio čudesa, pobijedio smrt i treći dan uskrsnuo. Njegovo uskrsnuće je pečat i dokaz njegova božanstva. Samo uskrsli Krist je mogao opet ohrabriti skršene apostole da pođu po svijetu, propovijedaju Isusa uskrsloga i da za tu istinu dadu svoj život; a za njima bezbroj kršćanskih mučenika, pokornika, pustinjaka, misionara koji svojim životom dovikuju suvremenom čovjeku: uskrsnuo je Isus, on je jedini Spasitelj i nema spasenja ni u jednom drugom, jer je pod nebom to jedino ime dano ljudima, u kom nam se treba spasiti (usp. Dj 4,12).

RAZOČARANI NAS UČE[19]

Povijest je puna velikih planova - "računa bez krčmara" - onih koji su umišljali da su mali bogovi, koji nisu vjerovali u Boga, ili su se vladali kao gospodari svijeta. Kraljevi, ideolozi, filozofi, nakon malih uspjeha mislili su da im nikada neće doći kraj, a kraj je tako brzo došao. Tako silni rimski carevi, tako okrutni feudalci konkvistadori, tako i veliki Napoleon, moderni mislioci, filozofi... Nietsche je javno proglasio Boga mrtvim, a završio je u ludnici.

Pravi vjernik ne može doživjeti razočaranje kako to mogu ateisti. Vjernik uz svoje male zemaljske nade ima veliku nadu u Boga, u vječni život i Božje milosrđe. Ali ateista je u teškoj situaciji: ako Boga, koga je on nijekao, ipak ima, doživjet će teško razočaranje, ali bit će prekasno za popravak. Što osjećaju razočarani još prije smrti i susreta s Bogom može nam pokazati francuska književnica Simone de Beauvoir, žena filozofa J. P. Sartra u autobiografiji *Snaga stvari*.

---

[19] *Crkva na Kamenu* 11(1990)2.

"Više nemam nimalo volje da putujem po ovoj zemlji s koje su nestala čudesa: ne može se ništa očekivati ako se ne očekuje sve."

Ove riječi su silno priznanje stavu vjernika. Naime, ovaj svijet nam ne može dati sve, jer poslije svega što nam može dati ostajemo nemirni i gladni. A mi želimo sve. Eto zato se mi vjernici često odričemo mrvica, da bismo jednom postigli sve - Boga.

Nastavlja Simone de Beauvoir:"Ponekad... neka džinovska životinja sjedne mi na grudi: To je istina! Taj košmar da imam preko 50 godina, strašan je... Susret nije više u daljinama neka pustolovina, ona je već počela. Eto što nisam predviđala, to počinje... i to me nagriza... Obećanja kojima sam zaluđivala svoje srce kad sam promatrala taj zlatni rudnik pred svojim nogama, cijeli jedan život da se proživi... a vidim sa zaprepaštenjem koliko sam bila obmanuta."

Eto tako umire još jedan od bogova današnjeg vremena. Umire bolno, gorko, razočarano. Potražila je u životu sve, gozbe i sve užitke. Nije bilo nijedne zabrane, ni obzira, ni od Boga, ni od ljudi, ni od sreće, ali ipak nije mogla zasititi dušu. To nije sve, a sve može dati Bog, no on za nju nije postojao. Ovo potvrđuje već poznatu misao da nesretnici daju najljepše savjete.

Začuđuje kako je mogao daroviti i inteligentni njemački narod nasjesti đavolskoj i bezbožnoj ideji i stranci jednog Hitlera. Jednom mi je pričao biskup Augsburga mons. Stimfle da se stari nacisti čude kako u idejama i praksi Hitlerovoj nisu mogli uočiti ono dijabolično što je vidljivo iz strašnih logora smrti i krematorija. Trebalo je da Bog ponizi tog tiranina i cijeli njemački narod da bi drugi progledali. Skupe su takve škole, ali nažalost od povijesti - učiteljice života - malo tko što nauči.

Ovako nagle promjene u svijetu, u našem društvu, događaju se u nekoliko stoljeća jedanput. Pred nama se srušio cijeli jedan svijet, jedno "carstvo", filozofija, "svemoć", iluzija, laži, bez intervencije sa strane, jednostavno neistina koja je dotrajala i pala.

Do jučer veliki, a sada izbezumljeni sami sebi ne vjeruju da je to moguće. Kada se malo snađu, počet će pričati o svojim razočaranjima. Kada taj ružni san prođe, čudit će se sami sebi

kako su mogli vjerovati u takve neistine i opravdati tolike zločine, kako su mogli Staljina nazvati "ćaćom?" Za njega ići u smrt? Dogme o novom čovjeku, savršenom društvu, o raju na zemlji već su bile opovrgnute praksom koja ih je demantirala, a vlast koja ne može pasti demantirana je prije nego je itko očekivao. Imamo i mi vjernici naše dogme, ali naša vjera počiva na Isusu Kristu. Njihova je počivala na mahnitim idejama nekolicine ljudi čija je snaga bila "u topuzu". Da bi se te istine očuvale kritika je gušena tamnicama i mecima, Sibirima, Golim otocima itd. A na zastavama su bile ispisane parole najplemenitijih sadržaja kao jednakost, pravda, čovještvo itd. Nitko nije tako sve programe i obećanja pogazio kao marksizam. Ostao je dosljedan u tome da ideju širi neistinom i nasiljem, a propagira riječima sve što srce ljudsko zaželi.

Ipak vjerujemo da će čovječanstvo naučiti ovu vrhunsku lekciju što su nam je priuštili razočarani komunisti.

KUĆA NA KAMENU[20]

Na prelazu smo iz jedne godine u drugu, a taj prelaz ima ime "najluđa noć". Nažalost! Trijezni ljudi na koncu prave bilancu završnih računa, gledaju što su dobro uradili i gdje su pogriješili, promašili, i opet što su dobro radili, u čemu su uspjeli.

Naš pogled unatrag i naš ispit savjesti se mora temeljiti na evanđeoskim normama. Na kraju posla lakše se vidi dobro i zlo. Neuspjesi viču, i vlastiti i tuđi. Kada je Isus izgovorio svoj programski govor na Gori, kako nam ga donosi evanđelista Matej u gl. 5-7, završio je glasovitom slikom u kući na kamenu i kući na pijesku:"Svatko tko sluša ove moje riječi i izvršava ih, može se usporediti s mudrim čovjekom, koji svoju kuću sagradi na kamenu. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i jurnuše na tu kuću, ali se ona ne sruši, jer je sagrađena na kamenu. Naprotiv

[20] *Crkva na Kamenu* 1(1991)2.

svatko, tko sluša ove moje riječi, a ne izvršava ih, može se usporediti s ludim čovjekom, koji svoju kuću sagradi na pijesku. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i nasrnuše na tu kuću i ona se sruši. I velika bi njezina ruševina."

Prošla godina je doživjela velike ruševine velikih ljudi, velikih ideja, režima, država. Najveći dio tih ruševina je imao u temeljima rat s Bogom, državni organizirani ateizam, koji se nije smio ni spomenuti, a kamoli napadati. Taj borbeni ateizam pokrivan je lažima te je kraj morao doći.

Udari pljusak, potoci, vjetrovi i kuća se sruši. To je bilo neočekivano, dar neba, uslišana molitva. Bila bi strašna zasljepljenost ne vidjeti tu realnost i ne povući pouke, prepustiti sve mraku "najluđe noći". Rasipni sin je doživio mnogo ludih noći i postao ruševina, svinjar, a onda se digao i obratio svome ocu "Oče sagriješio sam i Bogu i tebi. Nisam dostojan zvati se tvojim sinom" (Lk 15,21).

U ruševini se ruše i mnogi brakovi, obitelji, natalitet, odgoj i toliko toga čemu bi pravi temelj morao biti Isus Krist, njegovi sakramenti. Kršćanski odgoj je ugrožen od ludih i neodgovornih sloboda, od alkoholizma, droge, bludničenja, bezbožnog životaitd. Puno je samoubojstva, izgubljenosti, nemira.

To je zaključni račun na koncu ove 1990. godine, naravno ne potpuni. U računu nije samo negativno. Ima i buđenja vjere i idejnog trijeźnjenja i vraćanja u kuću Očevu i vjenčavanja do sada crkveno nevjenčanih, vraćanja zanemarenim sakramentima, vjeronauku, nedjeljnoj misi i vjerskoj praksi.

U novoj 1991. godini nas čeka opet posao veoma odgovoran, obvezujući, izgradnja osobnog bića, svoje obitelji, svoga naroda, svete Crkve. Svi smo na to pozvani. Drugi vatikanski poziva sve članove Crkve na izgradnju otajstvenog Tijela Kristova. Svatko od nas je dio toga tijela: jedan je glava, drugi srce, drugi opet ruka ili neki drugi dio tijela; svi udovi jednog tijela, otajstvenog tijela Kristova, svete Crkve.

Program je onaj što ga je Krist izgovorio i evanđelisti zapisali. To su temelji bilo kojeg društva, bilo kojeg vijeka, pokoljenja ili države. To je humanizam kojega nitko do sada nije

nadmašio niti će do konca svijeta. On proizlazi iz osnovne činjenice da nam je Bog otac, da smo svi braća, da se svi moramo ljubiti, da život moramo temeljiti na Isusu Kristu i njegovoj riječi. On je Put, Istina i Život. Što koristi čovjeku ako cijeli svijet zadobije a dušu izgubi? I sve treba da bude prožeto zakonom ljubavi prema Bogu i ljudima. Ono što Isus od nas traži sam je savršeno vršio. Prezreo je zemaljske vrednote i veličine, rodio se kao zadnji siromah, trpio i na koncu za nas na križu umro. Veličinu čovjekovu je stavio u duhovne vrednote, iako nije zanemario ni zemaljske, vremenite. I po njima će nas odmjeriti na vagi ljubavi.

To su temelji zgrade, kuće koju treba graditi u novoj 1991. godini. Ona će doživljavati udare vjetra i olujne vode materijalizma i ljudske zloće, ali joj ništa neće naškoditi. To je kuća na kamenu utemeljenja.

SADRŽAJ

Predgovor 5

Od Kaštela do Mostara 7

I. dio: ZLATNA MISA 33

Pozdravno pismo pape Ivana Pavla II. 35
Pozdravni brzojav
Kongregacije za evangelizaciju naroda 38
Život i svećeničko djelovanje
mons. Pavla Žanića (Ž. Bezić) 40
Biskupsko djelovanje
mons. Pavla Žanića (A. Brajko) 50
Propovijed mons. Gabriela Montalva,
apostolskog pronuncija u Jugoslaviji 68
Pozdravno pismo zagrebačkog nadbiskupa
kardinala Franje Kuharića 71
Propovijed mons. Vinka Puljića,
nadbiskupa sarajevskog
i bosansko-hercegovačkog metropolite 73
Pozdrav mons. Luke Pavlovića,
generalnog vikara 76
Čestitka dr. fra Tomislava Pervana
u ime Provincije hercegovačkih franjevaca 77
Pozdravni govor ing. Srećka Vučine
u ime vjernika 80

II. dio: SLOVO JE SNAGA 85

Bibliografija biskupa Pavla Žanića 87

CRKVA I SVEĆENIŠTVO 103

Svi smo pozvani 105
Najprije istina 107
Temelji crkve 110
Crkva u hodu 113
Oci vjere i kulture 115
Crkva je na Kamenu 118
Da svi budu jedno 120
Sv. Leopold 123
Blago majci koja te rodila 125
Lice majke Crkve 127
Krist - Crkva 130
"Mučenik" - svjedok vjere 134

OBITELJ 137

Odgovorno očinstvo 139
Dijete 142
Za život 145
Obitelj - naš problem i naša nada 158
Riječ biskupa Pavla Žanića 171
Padovi i usponi obitelji 180

BOŽIĆNE PORUKE 191

Božić 193
O Božiću o Božiću 195
Vječni Božić 198
Emanuel - Bog s nama 200
Bog i čovjek 202
Božić '85. 204
Trajni Božić 209
Jedini Spasitelj 212

SMRT - USKRS 215

Smrt i uskrsnuće 217
Kalvarija i Uskrs 218
Uskrsnu Isus doista! 221
Doista je uskrsnuo! 224

MLADIMA 229

Uzori našoj mladeži 231
Sedam darova 233
Vjeronauk najvažnija zadaća 236
Ono najvažnije... 238
Biskup krizmanicima 240

OKRUŽNICE 245

Svim svećenicima 247
Svi smo odgovorni za ishod izbora 257
Upute i upozorenja svećenstvu 259
Tisuću godina ustrajne vjernosti 261
Mir iz obraćena srca 264
Dostojno proslavimo veliki jubilej 266
Jubilej otkupljenja 268
U drugo stoljeće 270
Prigodom 100-obljetnice ponovne uspostave
redovite crkvene uprave u Bosni i Hercegovini 273
Uoči 100. obljetnice
obnove redovite crkvene hijerarhije u BiH 280
Crkva na Kamenu 282

GOSPINA ČAST 287

Izjava za javnost 289
Gosp. Sergeju Kreigheru
predsjedniku Predsjedništva SFRJ 290
Pred odgovornošću 291
Priopćenje za tisak o Međugorju 294
Uz priopćenje o Međugorju 295
Izjava mostarskog biskupa o Međugorju 297

Izjava biskupa o Međugorju nas obvezuje 301
Bogorodica 303
Završne proslave Marijanske godine
u Hercegovini 305
Redemptoris Mater i Marijanska godina 307
Marijin i Merzov svibanj 311
Lijepa i velika 313

PROPOVIJEDANJE 315

Uvjeti uspjeha propovijedi 317
Govor nad odrom don Mladena Alajbega 333
Govor na sprovodu nadbiskupa Petra Čule 342

VJERA I ŽIVOT 347

Refleksije uz misli jednog biologa 349
Stoljeće nasilja i ljubavi 357
Dva pogleda 363
Naprijed, ne natrag 365
Kristov mir 368
Ljubav i zloba 370
Četiri Krista 373
Teološko zamagljivanje 375
Isus poštuje slobodu, ali... 383
Intronizirani egoizam 386
1985. 389
Nikodemi 391
Rationabile obsequium 394
Čovjek pred apsolutom (sv. Josip) 396
Novo stvorenje 398
Uvijek suvremeni Merz 400
"Tko sam ja?" 403
Razočarani nas uče 405
Kuća na kamenu 407

SADRŽAJ 411